

RUGUL APRINS DE LA MÂNĂSTIREA ANTIM LA AIUD

Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim la Aiud

IERI DUPĂ AMIAZĂ mă plimbam cu pași pierduți pe un coridor al Facultății de Teologie unde sunt profesor. Furios că nu-mi găseam rostul, nu aveam stare să rămân în sala unde se cuvenea să mă fi așteptat studenții. Anul ultim dă totdeauna bir cu fugiții.

O umbră mai densă decât întunericul din jur se proiectă asupra intrării culoarului. Se apropie de mine. După ce mă depăși, mi se păru că o recunoșteam:

- Părintele Sofian?

Chipul blând, aureolat de păr, mustăți și barbă albă de Moș Crăciun, asprit de austeritate spirituală, adăstă în aer, ca și când ar fi plutit lângă mine. Abia de-l zăream. Se roti, în suspensie, către cel care-l oprise și rosti, cu o ușoară nuanță interogativă în glas:

- Da?

- Sunt Mihai Rădulescu.

Era firesc să nu mă fi recunoscut, din pricina lipsei de iluminare, fie electrică, fie naturală, a locului. Dar nu era firesc să-și fi amintit de numele meu cu căldura ce-i emana din voce; părintele Sofian este pictor bisericesc și socotesc că e mai normal să rețină figurile decât silabele ce ne desemnează persoana.

Urmă unul dintre atacurile mele împotriva semenilor, de tipul gafei, în care sunt un specialist vrednic de milă:

- Părinte, ca editor, am fondat o colecție de cărți: "Demnitate Românească". Primele opusculi au văzut lumina tiparului.

I-am explicat despre ce era vorba. Am încheiat cu:

- Mi-ar fi drag să public ceva din istoria închisorilor Sfinției Voastre, ceva despre "Rugul Aprins", în aceeași serie.

Am tristul obicei de a călca în intimitatea oamenilor ca-n baltă, de a-i obliga, de la izbitura, ca de secure, a celei dintâi vorbe ce le-o adresez, să-și reveleze *ex abrupto* amintirile. Îmi închipuiesc că aceia cu care stau de vorbă trăiesc o senzație foarte neplăcută. Însă nu izbutesc să mă conving a folosi mijloace temperate pentru ca să adorm instinctul de apărare al celui alt. E ca și când aș sări de gâtul conlocutorului, să-mi înfig dinții-n beregata lui, să-i sorb sângele personalității.

Totuși, dacă mă gândesc bine, cum n-am fost niciodată încă muștrat pentru această intruzie brutală, s-ar părea că metoda nu le este chiar atât de stânjenitoare celor aleși pentru saltul meu de prădător în existența lor.

Și de data aceasta, monahul interpelat de mine, după șoc, își revine degrabă. Îmi urmărește atent lămuririle, intențiile, planul; mă înțelege și-mi răspunde cu ceea ce, pentru logica mea, s-ar fi

cuvânt să apară ca o concluzie a unor îndelungate și numeroase convorbiri:

- Dacă pot zice așa, mie mi-a plăcut în închisoare. Tare mult. Când am ajuns în penitenciar, am găsit o sumă de inși în celulă: un căpitan, câțiva țărani, niște funcționari, muncitori. Mă așteptau; le eram necesar. Aveau nevoie de un preot, să le vorbească.

Cu aceste cuvinte mi-a schițat o atmosferă. Bezna în care ne-am întâlnit susține ca un decor de teatru sugestia imaginativă a scenei evocate. Intonația sa molcumă, vibrarea sunetelor joase ale rostirii călugărului, adâncimea sincerității simple desprinse din vocabulele sale, toate mă împrejmuiesc, se strecoară în mine, îmi găsesc în duhul meu, fără ezitare, un drum propriu menirii lor și, pe o cale ce-mi rămâne încă de neînțeles, îmi fac inteligibile atât golul din piepturile secătuite de preocupări ale acelor deținuți, atât setea lor de mângâiere sufletească îndelung râvnită, cât și bucuria noului venit de a constata că, în numele lui Hristos, era iubit înainte de a fi fost cunoscut. Și cât merită să fie iubit clericul din fața mea! cât de bogată în credință îi este inima nobilă, cât de plin de probleme artistice îi este cugetul, cât de brăzdat de nemulțumiri privitoare la propria-i înălțime îi este spiritul! Cum știe să se dăruiască tuturor și cum s-a agățat pentru vecie de Piciorul Crucii!

- Era bine acolo. Mult mai bine decât aici, în așa-zisa noastră libertate. Te puteai concentra. Ce făceam? Doar mâncam. Restul timpului nimic nu te distrăgea de la Dumnezeu. Pe când afară... Câte probleme...

Este evident că i-a plăcut cu adevărat. Cele ce aud constituie o confirmare a modului cum judec eu însumi perioada corespunzătoare din viața mea. Pentru indivizi închinați meditației și care sunt conștienți de rolul suferinței în îmbunătățirea morală a persoanei, temnița - suportată și fără vină - a reprezentat o șansă neegalată de orice altă școlire a caracterului nostru.

Aduc în discuție propria mea arestare. Am mai pomenit-o cândva, într-una dintre convorbirile noastre de odinioară. A uitat de aceasta. Mă întreabă când a avut loc. Menționez perioada și numărul de ani ai condamnării.

- Deci am fost acolo în aceeași epocă, face socoteala.

- Da, dar lotul Sfinției Voastre a ajuns la Aiud, pe când eu am fost dus la Gherla și în lagărele de pe Dunăre.

- Și eu am muncit prin ele.

Înșirăm taberele morții. Facem calcule. Rezultatul lor arată că amândoi am împins roabele și am înfipt sapele în lut prin aceleași meleaguri, însă la alte ceasuri.

- Poate ar trebui să vă adresați altcuiva, revine la solicitarea mea, cuiva care a suferit mai mult. Eu nu pot spune că am suferit.

Smerenia marelui duhovnic, satisfacția lui de a coborî cu însuși duhul său în ceea ce este mai mizer pentru semenii...

- Se cuvine neapărat să scrieți despre părintele Daniel.

Se referă la poetul și gazetarul Sandu Tudor - primul pamfletar al țării după Pamfil Șeicaru, îmi spune -, ieroschimonahul și starețul schitului Rarău, ajuns, prin osârdia sa, un centru de duhovnicie și intelectualitate ortodoxă celebru în rândurile studențimii din generația mea. Am auzit ca s-a stins în temniță, înțepenit din toate mădularele, nu cu mult înainte de eliberarea tuturor deținuților

politici.

- Am stat cu câțiva tineri din lotul Sfinției Voastre: Emil Mihăilescu, George Văsi... Am lucrat în aceeași grupă, la Salcia. Se numărau printre studenții care-și petreceau vacanțele la Rarău.

Am încercat în mai mult rânduri să reînvii în câteva nuvele torturile amândurora.

Căutam împreună, printre amintiri, alte persoane din grupul acestor muceniciți dintre cei mai aleși membri ai Bisericii Ortodoxe Române.

Apar niște studenți de-ai mei. Și pe părintele Sofian îl grăbește timpul: susține un curs despre pictura sacră.

Ne despărțim, fiecare pornind către sala îndatoririlor noastre, dar nu înainte de a hotărî să ne revedem.

2

AJUNS ACASĂ, cotrobăiesc într-o stivă de ziare și reviste. Caut un articol ce mi-a apărut în urmă cu câteva luni. Îl găsesc: PAFNUTIE CEL CU GÂNDUL STRÂMB, al treilea din ciclul: CUVÂNTUL LUI DUMNEZEU ÎN PUȘCĂRIE. Simt nevoia să-mi confrunt personajul cu realitatea. Când personajele nu mi le deriv dintr-un prototip smuls experienței de zi de zi, ci îmi iau viață din închipuire și respiră de la sine, o neliniște ciudată mă mână să le caut reflectarea în omenirea ce mă împrejmuie, până descopăr insul să le semene. Asta încerc și acum, crezând că în părintele Sofian voi descifra unele trăsături ale celui imaginat de mine și pe care aproape că l-am uitat. Recitesc prima parte a textului:

"Prea Cuviosul Pafnutie cel cu Gândul Strâmb, după cum îl porecliseră Prea Cinstiții săi frați de chinovie, deschise ușa chiliei binișor și, cu mii de fereli, încalcând opreliștile toate, izbuti să se strecoare tiptil în afara zidurilor mănăstirii. O privire întâmplată pe acolo ar fi mustăcit a zâmbire, cu răutate și păcat, bănuindu-l de câte cele. Dar dacă stăpânul ei i-ar fi urmărit monahului grăbita îndemnare a pașilor, afla că nu la poarta iadului celui cu moliciuni și pierderi de suflet în fierbințeala nurilor s-a oprit Sfinția Sa, ci la aceea a unei temnițe apropiate, spre înlemnirea, mai întâi a caraliilor mărunți, mai apoi a celor mari și umbroși, Părintele a mărturisit că venise să spovedească și să grijească năcăjiții lui Dumnezeu cel Bunuț, cum își alinta el tovarășul de singurătate. Și s-a împlinit, după aceea, să fie judecat și condamnat, lucru nădăjduit în taină de către călugărul cel isteț, căci el, într-adevăr, înăuntrul voise să fie zvârlit, să stea în ajutor semenilor, în aceștia văzându-L pe Hristos însuși, și nu izbutise să tichuiască alt mijloc pentru a-și atinge țelul, decât a grăi adevărul

"Din păcate, nu l-am cunoscut pe Prea cuviosul Pafnutie cel cu Gândul Strâmb. L-am născocit pe când visam la câte poate face un slujitor al Domnului, din orice religie sau din orice cult creștin.

"Am întâlnit zeloși ai credinței, în litera ei, în lanțuri. Am întâlnit zeloși ai credinței, în fapta ei de într-ajutorare omenească, în lanțuri. Însă, n-am întâlnit încă zeloși ai credinței să-și pună capul în juvăț pentru a-și atinge ținta de a sta alături de năpăstuit, acolo unde mai multă sete de sprijin are; pe românește, n-am întâlnit slujitori ai lui Dumnezeu condamnați pentru a fi cerut să fie preoți de închisoare..."

Nu. Pafnutie cel cu Gândul Strâmb e o sărmană și tristă caricatură a unui posibil Don Quijote al altarului. Pricep de ce vaga amintire pe care o păstrez de pe urma acestei zămisliri a cugetului a tresărit după întâlnirea cu deplinătatea morală a Părintelui Sofian. Călugărul de la mănăstirea

Antim, pe de o parte, sălășluia în preajma centrului de anchetă și tortură din Calea Rahovei; pe de altă parte, a conștientizat nevoia de cuvântători ai Bunei Vestiri în temnițe.

3

ÎN NOAPTEA de 26-27 aprilie 1962, o parte dintre deținuții politici din închisoarea Aiud a fost târâtă în fața comandantului penitenciarului în care își trăiau ultimile zile:

- Faceți-vă bagajele, Dumnezeii mamei voastre de bandiți!

Era fie semn de mutare în altă gherlă, fie...

- Vă eliberăm, ofițerul mușcă a regret din afirmație, bălăcind-o în clăbucii scârnavi ai unui potop de înjurături dublate de amenințări, pentru cazul în care victimele sale de până atunci ar fi pomenit cuiva de afară despre suferințele îndurate.

Au fost transferați, împreună cu un grup de delincvenți de drept comun care-și ispășeau pedeapsa la bucătărie și-n alte locuri de muncă administrativă; și aceștia datori aceleiași maladii cumplite. Destinația le era un dispensar din Turda.

Z

În ziua de 29 sau 30 aprilie, sună unul dintre telefoanele laboratoarelor Institutului Cantacuzino. Cercetătorul cel mai apropiat de aparat ridică plictisit receptorul. Ascultă glasul de la celălalt capăt al firului, intrigat că era vorba de un apel interurban cu o localitate ce nu figura printre acelea cu care avea comerț frecvent instituția. Când se lămuri că nu era o convorbire oficială, ci una particulară, cu un coleg al său, îl strigă pe acela:

- Radule, te cheamă provincia.

Medicul nu prea înalt, ușor măsliniu la chip, își înălță sprâncenle mirat. Nici nu-i venea să-și părăsească sca- unul, atât era de sigur că-l chema careva din greșeală, că numele său fusese indicat fără rost aceluia ce-l solicita, ori că omul pronunțase anapoda alt nume ce fusese confundat cu al său.

Prietenul care-l atenționase să vină rămăsese cu receptorul în pumnul ridicat. Îl îndemă să se hotărească mai repede: în definitiv, pe solicitantul necunoscut îl costa bani această întârziere.

Cel care fusese numit "Radu" își lipi receptorul de pavilion. Se prezentă. La fel făcu și conlocutorul său, dar bucureșteanul nu-i înțelese numele. Constată doar că era doctor, ca și el. Din Turda.

- Fratele dumneavoastră, Vasile Voiculescu, se află internat la noi.

- E tatăl meu.

- Iertați. Oricum, vă roagă să-i transmiteți cumnatului dumneavoastră să vină să-l ia cu o mașină.

Mâna doctorului Radu Voiculescu se lăsă, de la sine, în jos, încet. Era primul semn că tatăl său se mai afla în viață, cel dintâi semn după patru ani de când fusese arestat, cu prilejul căruia cineva din familia deținutului des- coperea o denumire de localitate, să-l poată plasa în geografie pe dispărut.

Ruru Defour, soțul sorei Gaby, lucra la Ministerul Agriculturii. Avea o funcție importantă, de aceea

probabil că tatăl lor se gândise că ginerele era cel mai potrivit să se deplaseze în Ardeal, să-l aducă de acolo. Medicul Radu Voiculescu l-a ferit: nu era bine să se afle la slujbă că socrul îi ieșea dintr-o închisoare pentru 'politici'; și-ar fi riscat pâinea; putea constitui o lovitură de grație pentru toți ai săi - desfacerea contractului de muncă; exmatricularea copiilor din școli; trimiterea tuturor 'la munca de jos'; urmărirea fiecărui pas; interpretarea fiecărui gest; înregistrarea fiecărei replici. Fiul lui Vasile Voiculescu și-a asumat sarcina și riscul de a-și aduce personal tatăl printre cei vii și liberi (într-un anumit fel vorbind).

Nu se simțea doar abătut, ci și încurcat peste poate. Era o persoană timidă, dezorientată, delicată, în care nu clocotea nici energia aventurii, nici chemarea acesteia. Nu era un bățaios. Dar mi-te într-o atare situație fără precedent, ce încumba o răspundere covârșitoare... Se pomenise preluând pe neașteptate cea mai dificilă misiune, poate, din câte îi reveniseră în decursul existenței de până atunci.

Coborî la biroul direcției. Își îngăimă păsul, cu jenă, timorare, neputând bănui nimic despre reacția cu care urma să-i fie primită doleanța. A fost extraordinar de neobișnuită, plină de înțelegere, de dragoste frățească. La fel l-au întâmpinat și cei de la Cadre și directorul administrativ Simion, fost colonel de Securitate.

- Dumnezeu sau știu și eu... oamenii..., încearcă să-mi explice, după atâția ani, minunea care i-a adunat pe toți în jurul său, dintr-un simțământ al solidarității umane atât de rar vizibilă în anii comunismului.

"A ieșit tata din închisoare. E bolnav. Trebuie să mă duc să-l aduc. O să lipsesc de la servicii", le repeta cu jumătate de glas, cu încredințarea ce abia mijează că altceva nu avea de făcut, că o va săvârși împotriva oricărei opreliști. Apoi încerca să-i scoată din încurcătură, oferindu-le, cu delicatețe, o soluție legală să se agațe de ea pentru a-i da îngăduința: "Poate să-mi iau concediu ..." Doctorul Mezrobeanu, directorul adjunct, i-a spus: - "Voiculescu, fă ce vrei. Vezi de treaba dumitale. Du-te și scoate-l liniștit din spital".

A plecat de la servicii fără să fi fost limpede dumirit asupra a ce-i rămânea de făcut, încurcat ca vai de lume de cât de apăsătoare îi devenise ținta îndrăgită...

*

În stația de la Hașdeu, apărui pe ușa din urmă a unui troleibuz un prieten din copilărie: Denu Lascarov-Moldoveanu, fiul scriitorului, acesta din urmă unul dintre intimii propriului său părinte. Era tuns pe cap, galben ca ceara, cu o înfățișare greu de definit. - "Ce-i cu tine? De ce arăți așa?" - "Păi, mai acum am ieșit din închisoare. De câteva zile. De la Craiova." - "Denule!", l-a luat doctorul în brațe, l-a sărutat; nu se mai sătura să-l strângă la piept.

Când li s-au temperat efuziunile, i s-a încredințat amicului: - "A ieșit tata din pușcărie. Trebuie să-l scot. N-am nici un ban să iau trenul." - "Nu-i nimica. Uite, am eu câteva sute de lei. Ne întâlnim după-masă la Capșa. Mai chem un prieten din detenție: Dumitru Gherase. Țsta s-a eliberat mai demult. Lucrează; e un fel de comis-voiajor. Se pricepe mai bine ca mine cum se ajunge la Turda: circulă tot timpul. O să-ți dea toate explicațiile necesare."

Fericit de întâmplare, de faptul că nu se mai confrunta singur cu experiența necunoscutului, medicul Radu Voiculescu se îndreptă spre locul unde lucra fratele său, Ion. Acesta, astenic în acea perioadă, după ce află povestea, se căută prin buzunare de pomană și-i zise că n-a-vea nici el vreo lețcaie. Așa că Radu nu se putu bizui decât pe cei doi foști pușcăriași.

După-amiază, la ceasurile patru și jumătate, Denu și Mitică întocmiseră un plan de bătălie pentru el, care din nou se descurajase. - "Lasă, mă, mergem la Poștă, ne informăm acolo. Ne descurcăm noi", îl îmboldi ultimul numit.

În actuala reședință a Muzeului de Istorie a României, inițial Poșta Centrală, se adăpostea în acel timp Biroul de Voiaj C.F.R. Cei doi colectaseră o sumă; se așteptau să fie suficientă pentru călătoria neprevăzută.

Din acea clipă înainte, Radu a folosit o parolă neschimbată, o formulă de tipul: "Sesam, deschide-te!", pe care o și verificase dealtminteri. Era: "A ieșit tata din închisoare". La auzul acestor cinci cuvinte, toți românii i-au sărit în ajutor, până ce a ajuns să-l vadă pe poetul Vasile Voiculescu întins în patul de acasă.

Trenul nu ducea decât până la Câmpia Turzii. Din acea gară urma să ia autobuzul la Turda. Casierița, când îl auzi rostind: "A ieșit tata din închisoare", a făcut pentru el ceva nemaiauzit în cei aproape cincizeci de ani ai stăpânirii comuniste, când dispăruseră, pentru umilii de rând, biletele de tipul dus-întors. Nu numai că i-a dat unul, dar i-a oferit, pentru înapoiere, chiar și cușetă, de la Câmpia Turzii la București.

4

ERAM STUDENT când m-am așezat în satul Cheia pentru una dintre vacanțele de vară.

Din prima după-amiază am dat fuga la mănăstirea locului, să-i cunosc viețuitorii. Starețul, părintele Arsenie, mi se înfățișă ca o siluetă fără pereche, după cum nepereche îi era și duhul aprins de o dragoste pentru semenii rari întâlniți. De statură nu prea înaltă, cu mădularele firave și mărunte, pielea ce-i îmbrăca puțină carne lăsa să se străvadă prin ea mai dihai decât hârtia de calc. Ungھیile, la fel de transparente, atât de subțiri îi acopereau vârfurile degetelor cât numai să schimbe roșul sângelui în trandafirii. Ochii săi senini, luminoși sau scânteietori, după simțământul tălmăcit, îngăduiau și ei să i se urmărească lăuntrul, acela de nepipăit, de nepus în cuvinte, îndulcit ca mierea prea multului har, când zvâcnitor în înalt, când plutitor și niciodată înecat în mărul unde ne împleticim noi ceștilalți.

Fața, umerii, pieptul, ba și pântecul, sub centura-i grea, cu însemnele lui Alfa și Omega pe catarama de metal, îi erau adiați de o barbă de neimitat de vrul peruchier de pe pământ. Lată cât cuprinde, lungă cum nu s-a mai văzut, ezita între alb, negru și cărunt; mereu o cutreiera boarea, o răsfira, o învoluta, o zvârlea către spate, o readucea înainte-i; tortul ei cânepiu avea un suflu propriu, o existență de sine, un mod de a petrece prin lume de o originalitate neturburată. Ea desena în văzduh întrebări îndreptate către neclintirea brazilor; ea șugua cu norii nestatornici; ea se înduioșa asupra subțiraticelor ace verzi ale ierbii zdrobite; ea se mira de îndârjirea în nemișcare a stâncilor. Lucrurile stăteau ca și când părintele Arsenie ar fi viețuit dimpreună cu barba sa în același trup; dumneai în dialog cu firea dimprejur; dumneai adâncit în Rugăciunea Inimii, pe când schimba vorbe cu cei din fața sa. Și niciodată nu puteai jura care îl stăpânea, întrecându-l în tăria voinței, pe celălalt, Măria Sa Barba sau smeritul ieromonah, și de partea cui înclina mai plină de îndurare, de iertare și de înțelegere Iubirea Divină.

Cât despre darul Prea Cuviosului părinte Arsenie de a cuvânta, de a încălzi sufletele, de a-și împrumuta puțințica, însă atât de viguroasă lui energie aceleia cu care se confrunta, aceste puteri cu care era înzestrat îl distingeau între toți iubitorii Sfintei Fecioare, tocmai din înfocatul Său slujitor un cavalier neasemuit și nemaibănuț în zilele noastre.

Ca orice însingurat pentru Domnul, ajuns la o anumită treaptă a îmbunătățirii de sine, și mai presus

decât oricare, starețul își reducea trăirile la esențe și și le modela în simboluri deschise tuturor și grăitoare pentru toate urechile. Dacă sunt dator să îl caracterizez, tot la cele încredințate de către el însuși despre sine voi re- curge: - "Nu arareori slujeam în lăcașul pustiu. Când treceam bine de începutul Sfintei Liturghii, intra cerșetorul orb care păzea zi de zi, pe dinafară, pragul de piatră al bisericii. Rămânea drept și țeapăn, la ușă. Iar eu ieșeam pe Ușile Împărătești. Se uita cu ochii săi fără vedere într-ai mei. Fiecare stăteam de strajă la câte o vamă - eu la aceea a Cerurilor; el la aceea a lumii. Eu îl priveam și îl vedeam. El mă privea și nu mă vedea. Adeseori îmi ziceam că, în schimb, vedea prin mine, mai departe, până-n sânul lui Avraam". Sau: - "Am ajuns eu, păcătosul de Arsenie, un călugăr neștiut de nimeni, să-l pomenesc lui Dumnezeu pe Ștefan cel Mare, iar viața într-o veșnicie a domnului fără prihană al Moldovei să atârne de rostirea rugăciunilor mele, că oricât de mic și de netrebnic sunt, m-a înzestrat Dumnezeu cu darul Său și m-a uns Preot peste vii și peste morți". Precum se înțelege, părintele Arsenie mi se pare un stâlp al Înaltului.

Ei bine, anevoie de biruit, acest stâlp, după cum era, fără nici a se frânge, nici a se încovoia, a fost și el zvârlit în strânsoarea umedă a gherlelor. Aidoma lemnului de stejar ținut în apă, asemenea trunchiurilor prăbușite sub Lacul Roșu, de fiecă dată - deoarece în mult rânduri fu-sese arestat - a ieșit la fața valurilor tot mai întărit; se știe că lemnul piatră se face în undă.

Povestindu-mi el o dată despre "Rugul Aprins" și despre înălțătoarele convorbiri purtate între membrii acestui grup, mi-a spus că primejdia ateismului atâtea-stăpânitor i-a pus în fața unei dileme: care se cuvenea să fie hotărârea mănăstirilor în acele vremuri ticăloșite? Erau ele îndatorate să-și deschidă larg porțile către lume, ca aceasta să vină la tot ceasul să se adape cu învățătura cea dreaptă; au dimpotrivă, monahii și monahiile urmau să se retragă îndărătul strașnicelor porți ghintuite și zăvorâte de câte șapte ori câte șapte, să-și caute mântuirea de inși, ca și a obștii? După îndelungate și aprige sfătuiri și mâinii duhovnicești, au ajuns a se încredința că deschiderea către lume era calea creștinească. Și au trăit-o ca atare și cu belșugul dragostei de frați.

Numai că Dumnezeu, pare-mi-se, le pregătea, lor anume, întâistătorii cugetării ortodoxe române, un al treilea drum, de nepus în cumpănă și necunoscut atunci lor: să fie afundați în temnițe, ca Iona în pântecul chitului, unde îi aștepta o altă lume - aceea a jelaniei și a scrâșnirii dinților. Iată de ce părintelui Sofian i se păruse atât de dulce veninul: îl condusesese de mână Dumnezeu însuși.

5

ÎN ZIUA ACEEA 'LUCRĂTORII', cum li se spunea ofițerilor M.A.I., distinși prin petlițele lor albastre ce-i scoteau din anonimatul uniformei militare și le confereau un fel de personalitate de castă a 'intangibililor', au depus o intensă muncă de concentrare 'intelectuală'.

Anumite formulare bătute la mașină trebuiau completate.

"MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

- Direcția de Anchete Penale -

ORDONANȚA

- de reținere -

București, 1958 iunie 13

Lt. Maj. MOLDOVAN IOSIF, anchetator penal de securitate, Locțiitor șef Serviciu, din Direcția de Anchete a M.A.I. al R.P.R., văzând actele de urmărire penală din care rezultă că numitul:

SANDU TUDOR, născut la 22 decembrie 1896 în București, licențiat în teologie, fost redactor al ziarului "Credința", cu ultimul domiciliu la Schitul Rarău, este învinuit de uneltire contra ordinii

sociale, fapt prevăzut și pedepsit de art. 209 pct. 1 C. P.;

Având în vedere că numitul SANDU TUDOR se găsește în situația prevăzută de art. 200 pct. 9 C.P., întrucât fapta constituie delict ce interesează ancheta penală și este reclamată de interesele Securității Statului;

- DISPUN -

Reținerea pe timp de 24 ore și depunerea în arestul M.A.I. cu începere de la data de 14 iunie 1958 orele 2 până la data de 15 iunie 1958, orele 2 a numitului SANDU TUDOR.

Un exemplar din prezenta ordonanță se va trimite locului de reținere.

*ANCHETATOR PENAL DE SECURITATE
LOCȚITOR ȘEF SERVICIU
Lt. Major Moldovan Iosif"*

Împreună cu completarea hârtiei de mai sus, s-a întocmit o alta:

*"MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIA DE ANCHETE PENALE
ORDONANȚA*

privind efectuarea percheziției domiciliare

Anul 1958, luna iunie, ziua 13, București,

Eu, Locotenent Major MOLDOVAN IOSIF, anchetator penal de securitate din Direcția de Anchete Penale a M.A.I. al R.P.R., având în vedere datele de care dispun organele de securitate privitoare la SANDU TUDOR, în conformitate cu dispozițiunile art. 202 și 205 Cod Procedură Penală,

DISPUNEM:

Efectuarea percheziției domiciliare la SANDU TUDOR, cu domiciliul la Schitul Rarău, întrucât din datele ce le posedăm rezultă că la domiciliul său deține materiale ce interesează Securitatea Statului.

Percheziția va fi efectuată cu respectarea prevederilor art. 242, 243 și 244 Cod Pr. Penală.

ANCHETATOR PENAL DE SECURITATE

LOCOTENENT MAJOR

Moldovan Iosif"

Simultan, Lt. Mj. Blidaru Gheorghe, cu aceleași titluri ca precedentul, fără a fi și Locțiitor de șef de Serviciu, ordonă reținerea lui "BENEDICT GHIUȘ, născut la 23 oct. 1904, în com. Pufești - Bacău, licențiat în teologie, de profesie preot călugăr la catedrala Patriarhiei - București, cu domiciliul în București, Intrarea Patriarhiei nr. 7", pentru aceeași învinuire și dispune "reținerea pe timp de 24 ore și depunerea în arestul M.A.I. cu începere de la data de 14 iunie 1958, orele 04 până la data de 15 iunie 1958, orele 04, a numitului BENEDICT GHIUȘ". La fel, se dispune de către același "efectuarea percheziției domiciliare (...) întrucât din datele ce le posedăm rezultă că la domiciliul

său deține materiale ce interesează Securitatea Statului".

Nici Șeful de Serviciu, Căpitanul Enoiu Gheorghe nu este scutit să completeze spațiile punctate lăsate libere de către dactilografe, pentru orice nevoie. El ordonă reținerea lui *"ROMAN BRAGA, născut la 12 aprilie 1922, în Cernăuți, fiul lui Cosma și Maria, licențiat în Teologie, în prezent preot diacon"* (ceea ce este o imposibilitate, ori ești preot, ori diacon! Dar nu i se poate cere unui anche- tator penal de tip 'ciocănar' să cunoască și organizarea Bisericii, deși acum se ocupă de hărțuirea Ei) *"la Mitro- polia din Iași, cu ultimul domiciliu la Mitropolia din Iași"* și dispune *"reținerea pe timp de 24 ore și depunerea în arestul M.A.I. cu începere de la data de 14 iunie 1958, orele 01, până la data de 15 iunie 1958, orele 01, a numitului ROMAN BRAGA"*. Percheziția domiciliară este 'dispusă' de același Gheorghe Enoiu, în baza acelorași temeuri ca și în situațiile precedente.

Într-un caz anume, acela al părintelui Sofian Boghiu, ordonanța de reținere întocmită de Lt. Major Preda Dumitru, sună altfel decât precedentele - și ne grăbim a spune -, foarte grav pentru epoca scrierii ei, deoarece îl numește pe starețul Mănăstirii Plumbuita: *"legionar"*! Iar dispunerea de reținere și depunere în arestul M.A.I., dintr-o greșeală inerentă tensiunii acestui tip special de muncă, este *"cu începere de la data de 13 iunie"* (deși prima încercare de completare a datei consemna: 14 iunie 1958, ca la restul ordonanțelor, iar orele nu sunt menționate, după cum această reținere este *"până la data de 14"* (scris peste: 15) *"iunie 1958"*, fără precizarea orei de eliberare. Același locotenent major dispune în aceeași zi efectuarea percheziției domiciliare a P.C. Starețului Sofian Boghiu.

Ordonanțele emise nu se mai isprăvesc. Lt. Maj. Marin Ioan o completează pe aceea privitoare la *"DUBNEAC FELIX, legionar (sublinierea mea), preot călugăr la Mănăstirea Plumbuita din București, pictor bisericesc, cu domiciliul în incinta Mănăstirii Plumbuita"*, urmând a fi reținut și depus *"în arestul M.A.I. cu începere de la data de 14 iunie 1958, orele 24, până la data de 15 iunie 1958, orele 24"*. Și Prea Cuviosului părinte Felix urmează a i se face percheziție domiciliară.

În ziua de 14 iunie 1958, *"Eu, Căpitan GEORGESCU NICOLAE"* ordonă reținerea și a lui *"PAPACIOC ANGHEL ARSENIE, născut la data de 15 august 1914, în comuna Misleanu, regiunea București, fiul lui Vasile și Stanca, de cetățenie și naționalitate română, de profesie desenator, în prezent călugăr la Mănăstirea Slatina, regiunea Suceava"*. Reținerea și depunerea în arestul M.A.I. vor avea loc din 14 iunie 1958, orele 01, până la 15 iunie, orele 01. Se dispune și percheziția domiciliară.

Dar tot în ziua precedentă, 13 iunie 1958, Lt Maj. Țirlea Ion, și el anchetator penal de securitate, ordonă reținerea lui *"MIRONESCU ALEXANDRU, născut la 10 iulie 1903, în Tecuci, profesor de chimie la școala medie nr.1 Buc. cu domiciliul în București, str. Vasile Lascăr nr. 23-25"*, care este reținut pentru 24 ore și depus în arestul M.A.I. *"cu începere de la data de 13 iunie 1958"*, orele nementionate, *"până la data de 14 iunie 1958"*, fără oră. Dispunerea efectuării percheziției domiciliare se face printr-o ordonanță din aceeași zi: 13.

Dar ziua de 13 iunie 1958 nu și-a încheiat surprizele; Lt. Maj. Brestoiu Horia ordonă reținerea lui *"VĂSĂI (scris, conform cu ortografia epocii: VĂȘII GHEORGHE), născut la 23 iulie 1935, student la Facultatea de Arhitectură, domiciliat în București, str. Levențicăi nr. 8 (...), pe timp de 24 ore și depunerea în arestul"* citat, *"de la data de 13 iunie 1958, orele 1, până la data de 14 iunie 1958, orele 1"*. Curios lucru, pentru efectuarea percheziției domiciliare se indică altă stradă bucureșteană, după ce a fost șters numele celei de mai sus, anume: Aviator Zorileanu nr. 1.

Pe 13 iunie 1958, Lt. Maj. Mihăilescu Gheorghe, nu-l uită nici pe fiul profesorului Alexandru Mironescu, adică pe *"ȘERBAN MIRONESCU, domiciliat în București, str. Vasile Lascăr nr. 23-*

25", a cărui reținere și depunere în arest începe cu data de 14 iunie 1958, ora 1, și se încheie pe 15 iunie 1958, ora 1. Și pentru domiciliul său se dispune percheziția.

Lt. Maj. Urucu Nicolae a ordonat pe 13 iunie 1958 reținerea lui *"PISTOL GR. DAN, născut la 1 decembrie 1930, student la facultatea de stomatologie din București, domiciliat în București, str. Icoanei nr. 14"* începând cu *"data de 14 iunie 1958, ora 1 până la data de 15 iunie 1958, ora 1"* și dispune efectuarea percheziției domiciliare.

Înainte cu destul timp de declanșarea acestui val de arestări făcute într-aceeași noapte, avusese loc o alta. Cunoscutul nostru, Lt. Maj. Moldovan Iosif, a ordonat reținerea, de la 25 februarie 1958, orele 9 00 până la 26 februarie 1958, orele 9 00 a lui *"FĂGEȚEANU ALEXANDRU ADRIAN, născut la 16 noiembrie 1912, în Deleni - Cernăuți - URSS, fiul lui Mihai și Aurora, studii: posedă facultatea de drept și teologie"* (exprimarea incultă, împrumutată din fondul de cuvinte al altor domenii, vrea să consemneze încheierea unor studii universitare), *"de profesie avocat, în prezent preot-călugăr, legionar, fost șeful siguranței din orașul Fălticeni - Regiunea Suceava, cu ultimul domiciliu în București, Pța Sft. Ștefan nr. 8"*.

Iar după trecerea valului pomenit, mai avură loc câteva răbufniri ale febrei justițiare. Astfel, la 29 iulie 1958, Lt. Maj. Urucu Nicolae, ordonă reținerea lui *"RĂDULESCU NICOLAE, născut la 3 februarie 1935, în București, fiul lui Marin și Florica, de profesie student, anul VI, la Institutul de Arhitectură, cu ultimul domiciliu în Bucu- rești, str. Aurel Botea nr. 14"*. Urma a fi reținut și el *"timp de 24 ore"* și depus *"în arestul MAI cu începere de la data de 29 iulie 1958, orele 3, până la data de 30 iulie 1958, orele 3"*. S-a dispus și percheziția domiciliară ce pare inerentă.

La 4 august 1958, Maiorul Nicolau Ion, ordonă reținerea lui *"DABIJA GHEORGHE, născut la 28 septembrie 1915, în Iași, fiul lui Nicolae și Maria, de profesie medic, de naționalitate română, cetățean al R.P.R., domiciliat în București, str. Serghiescu nr. 6"* și depunerea sa în arest de la 5 august 1958, orele 3, până la 6 august 1958 orele 3, ca și percheziția domiciliară.

În aceeași zi, prin Ordonanța semnată de Lt. Major Mihăilescu Gheorghe, a fost reținut *"VOICULESCU VASILE, născut la 27 noiembrie 1884, în com. Pârscov - Buzău, fiul lui Constantin și Sultana, de profesie medic, de naționalitate română, cetățean al R.P.R., domiciliat în București, str. Dr. Staicovici nr. 34"*, urmând a rămâne în arestul M.A.I. *"de la data de 5 august 1958 orele 1 până la data de 6 august 1958 orele 1"*. Se dispune și percheziția domiciliară.

Ultimele semne ale mâniei M.A.I.-ului împotriva acestei elite de intelectuali și înalte chipuri clericale se fac simțite în luna septembrie a aceluiași an.

Astfel, pe data de 3, Lt. Maj. Blidaru Gheorghe dispune reținerea lui *"STĂNILOAIE DUMITRU, născut la 16 noiembrie 1903, în com. Vlădeni - reg. Stalin, fiul lui Irimie și Reveca, profesor la Institutul de Teologie din București, de naționalitate română, cetățean al R.P.R., domiciliat în București Calea Moșilor nr. 36"*, depus în arestul M.A.I. pentru 24 ore, din 4 august, orele 6, până la 5 august, orele 6, fără să deranjeze pe careva că transcrierea corectă a numelui său cunoscut în toată lumea creștină este: STĂNILOAE.

În sfârșit, la 17 septembrie 1958, Lt. Maj. Urucu Nicolae, ordonă reținerea lui *"MIHĂILESCU EMANOIL, născut la 16 decembrie 1937 în București, fiul lui Constantin și Maria, de profesie student la Institutul de Arhitectură București, cu domiciliul în București, str. Popa Savu nr. 22, Raionul I. V. Stalin"*, cu dispoziția de a fi reținut în arest, de la 18 septembrie, orele 11, timp de 24 ore, fără să se mai menționeze data și ora eliberării. Se dispune și percheziția domiciliară.

Examinarea acestor ordonanțe și dispoziții trezește interesul deoarece ancheta pare că, la data

valului de arestări, avea convingeri ferme cu privire la vinovăția reținuților, atât de ferme încât pe câțiva îi denumeste 'legionari', deși nu există încă nici o dovadă împotriva lor în sensul acesta (și nu va apărea nici până la proces, nici cu prilejul lui, deși învinuirea se va lăbărta asupra tuturor celor judecați, atârând greu la precizarea condamnărilor).

Faptele tuturor par foarte evidente, căci toți sunt învinuiți *"de săvârșirea infracțiunii de uneltire contra ordinii sociale, prevăzută și pedepsită cu art. 209 pct 1 C.P."*

6

MEDICUL RADU VOICULESCU ajunsese a doua zi dimineață la dispensarul din Turda. Fu îndrumat către etaj. O cameră plină de foști pușcăriași. Le cercetă pe rând figurile triste, impasibile. Își descoperi tatăl. Era altul decât îl cunoscuse. Chipul nobil îi fusese zdrobit de pecetea mohorâtă a temniței. Capul, chilug; fața, smochinită. Vorbea foarte încet și reținut: îi era frică să nu tragă careva cu urechea. A plâns. L-a întrebat de surorile sale, de copii, de prietenii rămași în libertate. Fiul glăsuia firesc, cu ton nici prea tare, nici prea încet, ca omul slobod. Bătrânul se grăbi să-i facă semn să scadă intensitatea vocii. Îi șopti că o parte dintre cei de acolo erau hoți și turnători periculoși. Extrem de prudent.

Pe la amiazi și-a făcut apariția directorul spitalului. Întocmirea formelor de externare. Feciorul și-a părăsit părintele, să găsească un mijloc de transport până la gara din Câmpia Turzii. A străbătut târgul în dreapta, în stânga, uitând de masă, potopit de griji. Vlăguit.

În sfârșit, a răsărit o volgă, taxi. I-a făcut semn. Opri. Doctorul trase adânc aer în piept. Se încurajă singur și se avântă cu: - "Domnule, a ieșit tata din închisoare".

- Am rămas impresionat ce receptivi erau oamenii la suferința noastră, îmi mărturisește.

- Și pe mine mă impresionează, repet după el, cu un nod în gât.

Îmi amintesc cu ce frică de oameni m-am eliberat și mă acuz, ascultându-l, pentru neîncrederea mea de atunci; mi-au trebuit zeci de ani și o revoluție s-o anihileze.

Oare a pierit ea de tot?

Nu.

Deci șoferul a acceptat pe dată să-l ajute pe poetul mai mult infirm decât pe picioarele proprii. A și cerut o sumă mică pentru transport: optzeci de lei. A pus mâna, alături de fiu, să-l care pe vârstnicul neputincios. De altfel era un fel de fulg articulată. Îl instalară cu băgare de seamă pe canapeaua dindărăt a automobilului.

Când coborau scara, fostul întemnițat, încercând să-și scuze lipsa de puteri și să mai aline mâhnirea băiatului său, i-a spus: - "Noi suntem longevivi. Mă fac eu bine și o să dea Dumnezeu să trăiesc până la nouăzeci de ani...". Nu-și dădea seama, deși medic - el marele diagnostician! - de gravitatea propriei sale situații: era plin de speranță.

Poetul suferea grav de tuberculoză. Un morb Pott, o carie osoasă a vertebrelor; două erau masiv distruse.

La Câmpia Turzii, fiul și-a așezat părintele pe jos. Cu chiu, cu vai. L-a rezemat de zidul gării, pe peron, în așa-teptarea acceleratului. Îl îngrozea faptul că vagonul pu-tea trage aiurea de unde-și

depusese iubita povară ne-mișcată. Iar trenul urma să oprescă numai timp de două minute!

Într-un grup, nu departe de ei, niște ceferiști; ședeau pe lădițele de lemn, cu felinarele alături.

Se apropie de dâștii: - "Dom'le, l-am scos pe tata din închisoare. Uitați-vă în ce hal e! Trenul stă puțin. Trebuie să nimerim vagonul de dormit...". Urmă până la capăt istoria ce-l tulbura; continuă cu rugămintea de a fi ajutat. - "N-ai grijă, domnule! Se face!". Așa a fost. L-au luat pe sus și l-au suit fără dificultate. N-au vrut să primească nici un ban. A fost nevoie să le strecoare cu de-a sila-n buzunar o bancnotă.

Însoțitorul de vagon, când a ascultat la rândul său povestea, le-a oferit să ocupe compartimentul de lângă ușă, pe răspunderea lui. - "Mă descurc eu, vedeți-vă de treabă! Îl băgăm aicia, că-i mai bine. Restu', treaba mea!".

- Deci și el m-a ajutat, adaugă triumfător domnul doctor, cu o satisfacție izvorâtă din recunoașterea omeniei tuturor. Și ce bine-l înțeleg! Câtă nevoie avem toți să redescoperim întruna purtarea omenoasă, înțelegerea semenilor, sentimentul că nu ne mișcăm printre stane de piatră, ci printre frați, că în orice străin găsim un sprijin la nevoie, după cum noi înșine suntem gata să ne facem luntre și punte pentru salvarea semenului nostru mai slab, împins din cale de către egoism și răutate, gata să se prăbușească.

Tonul conlocutorului meu este acela al victoriei împotriva unei doctrine antisociale, al superiorității iubirii dintre oameni față de ură și glacialitate. E ca și când mi-ar fi narat revelarea minunii: omul izbutea, până și atunci, să rămână Om.

Înainte de a fi părăsit Turda, sprijinul propriului său părinte luase legătura prin telefon cu Denu, prietenul din București eliberat din închisoare nu demult. I-a comunicat orarul călătoriei, numărul vagonului.

Acela i-a așteptat pe neobișnuții călători în Gara de Nord, cu un căriucior de invalid.

Și astfel odiseea luă sfârșit.

7

PĂRINTELE DANIEL m-a luat de mână și m-a dus din om în om, să mă prezinte. Acestea se petreceau în curtea mănăstirii Antim, cu patru ani înainte de arestarea mea și cu treizeci și opt înaintea clipei când înnegresc filele de față.

Era o amiază luminoasă de început de vară. Razele, pătrunzând printre crengile înfrunzite, dezvăluiau sclipe- tul tremurător al broderiilor bogate, lucrate de păianjeni în înalt. Ai fi crezut că golurile din rămuret fuseseră împodobite cu operele unui giuvaergiu care nu-și cruțase pietrele prețioase, ci le atârname pretutindeni, la statul unei prăjini și mai sus, deasupra creștetelor noastre, făgăduințe ale cununilor viitoare ce-i așteptau pe credincioșii cumiți și încărcăți de fapte bune.

Se aflau de față doctori - dintre aceia fără răutate și fără de arginți -, scriitori, profesori, fizicieni și câți n-or mai fi fost. După cum am cunoscut și liceeni și studenți, în fuste sau în pantaloni, împărțiți și adunați după simpatii, ori după atracția către o temă dezbătută sau alta.

În ceea ce mă privea, prea puțin inițiat în adâncile lor preocupări - veneam pentru prima oară între ei -, m-am aciuat pe lângă părintele Zaharia, un călugăr care, după părerea mea de atunci, arăta mult mai pântecos ca oricine. Părintele Daniel mi-l înfățișa ca purtător al unor corzi vocale neîntinate, o

gură de aur a Bisericii noastre. Se preumbla prin grădină cu o colivie cu ușița deschisă. Își muta căutătura prin frunzișul cu ape de soare și fluiera o chemare. Creștea în chilia Sfintei Sale vreo optsprezece canari. Deobicei cuminței, monahul se putea odihni cu ferestrele deschise, doar cu vălurile perdelelor subțiri trase în calea musculițelor zumzăitoare. De data acesta, Ziua lui Dumnezeu - pentru că duminică era - îmbiase păsărelele mănjite în tot felul de vopseluri aurii să se scalde și ele în incandescentele filtrate din tării și cernute peste lucrarea mâinilor Creatorului. O zbughiseră prin curte, iar în clipa aceea răspundeau cu triluri argintate trilurilor șuierate ce le ademeneau să se înapoieze în preajma inimii iubitoare a călugărului cel cu glas îngeresc.

Zăboveam să mă minunez de câte vedeam, de parcă aș fi pătruns în Rai pentru o clipită. Și doream s-o preschimb în Eternitate.

Taman atunci m-a tras de braț mentorul meu și m-a îndrumat către clădirea cu un cat, din dreapta incintei, după care apărea, prindărătul unei cișmele cu o placă de piatră, ridicată întru pomenirea cuiva, părintele Sofian. Se oprise și ne aștepta, trunchi de mestecăn în voaluri negre, asupra căruia adăstase seninul.

8

ARESTAREA POETULUI Vasile Voiculescu avusese loc în seara de 4 august 1958. Percheziția a fost un coșmar pentru cei ai casei. Acela în cauză, ca la orice emoție mare, pentru un bătrân (și nu numai...), își cerea mereu voie să meargă la toaletă. Securiștii îl urmăreau și-l păzeau acolo, să nu carecumva să fi fugit sau să-și fi luat viața.

Au plecat cu el către ziuă, pe la cinci dimineața. Au ridicat toate manuscrisele pe care le-au găsit. Spre ghinionul său, pe birou se afla textul LABA NEAGRĂ, ce conținea aluzii la sovietici, și o poezie religioasă. Acestea s-au întors împotriva lui, alături de celelalte capete de acuzare: presă clandestină (publicase unele versuri în străinătate, prin mijlocirea monahului Andrei Scrima); subminarea morală a Statului (fiindcă nu lua onorarii pentru consultații, da, da!); și, la capătul unui șir mai lung, legionarism!

Vișinescu, avocatul său, prieten cu unul dintre fiii Voiculescu, Ion, i-a propus acestuia să mituiască grefierul pentru a-i îngădui să copieze referatul procurorului întocmit la încheierea anchetei, la care nu avea acces apărarea niciodată. Șperțul își făcu datoria. Dacă avocatul se temea să încalce interdicția de a consulta dosarul, omului de la grefă nu-i era frică s-o ignore.

La toate întrebările procurorului răspunsul era permanent descris cu același cuvânt: *NEAGĂ*. În final, în legătură cu faptul că acuzatul ar fi fost legionar, el era astfel rezumat: *RECUNOAȘTE*.

- "De ce ai recunoscut, tată, când dumneata n-ai făcut nici un fel de politică?", l-a întrebat Radu, fiul său. - "Mă ancheta un tânăr. M-a amenințat cu bătaia, dacă nu recunoșteam. I-am răspuns că mie mi-ar fi rușine să lovesc un bătrân, dar decât să mă bată, mai bine să fi scris el ce-i plăcea, că eu semnam tot."

Într-o bună zi, apărătorul s-a speriat cine știe de ce și i-a cerut lui Ion Voiculescu să distrugă copia extrasă de la grefă. Așa a dispărut dovada acuzațiilor născocite.

Apoi a vestit familia asupra datei când urma să aibă loc procesul la Tribunalul Militar. Membrii ei s-au înfățișat în păr în holul mare. Legitimați. Notate datele din buletinele de identitate. Au pândit ducele, să-l vadă cum cobora. Porțile mari, metalice, s-au deschis, să intre mașinile negre. Atâta s-a așteptat pentru a fi izgoniți.

- Doar că nu ne-au aruncat cu lovituri de cizmă pe trepte-n jos, îmi spune doamna Gaby Defour-Voiculescu, fiica celui care urma să fie judecat și sora doctorului Radu. Strigau: - "Procesul e cu ușile-nchise!". În ce hal ne-au evacuat n-am să uit niciodată... Știu doar atât: tata, când a auzit că i se confisca toată averea - mă rog, nu-l mai interesau lucrurile pământești -, la menționarea bibliotecii de 10.000 volume, a șoptit: "De acum pot să mor..."

*

- Ați primit vești de la tata pe parcursul celor patru ani de absență?

Nu mă refer la cărți poștale. Deținuții politici nu aveau dreptul la ele decât pe sprânceană, în condiții speciale de muncă și numai în anumite perioade ale jumătății de veac de dictatură. Dealtfel, după cunoștința mea, aceste mesaje scrise erau dictate de comandantul punctului de muncă, identice pentru toți. Pe când hoții, excrocii, chiar și criminalii - copii alintați ai regimului trecut - se bucurau atât de ele, cât și de pachete de alimente și îmbră- căminte, ori de vorbitor. Conlocutoarea mea, doamna Gaby Defour-Voiculescu, îmi înțelege bine intenția.

- N-am primit absolut nici o veste în acești patru ani. Am făcut nenumărate memorii în numele nostru și al surorilor sale bătrâne, care avau 90 ani, memorii la care nu ni s-a răspuns niciodată în nici un fel. Nu a ieșit nimeni din închisoare să vină să ne comunice că mai trăia. Nimic. Chiar nimic. După eliberarea lui, au mai apărut și ne-au mai povestit unii, sloboziți și ei odată cu toți 'politicii'. Am adunat de la aceștia informații privitoare la faptul că Vasile Voiculescu a fost un om de mare ținută morală. Și un blând. Și un brav. Și un timorat. Nu voia să fie bătut, alcătuiește dumneaei un portret moral al poetului, în textura căruia se împletesc și trăsături contradictorii, după cum stau lucrurile cu portretele morale ale noastre, ale tuturor, și deaceia schița sa este și mai vie.

Sunt cutremurat. De cum i-am întâlnit prin lagăre pe Emil Mihăilescu și pe George Văsâi, studenți la Arhitectură, pe asistentul universitar de la Medicină Gheorghe Dabija, am aflat prin dumnealor componența ce o avea lotul "Rugul Aprins". M-am informat despre poetul Vasile Voiculescu. Și iată că abia într-al treilea deceniu trecut de atunci izbutesc să descifrez câte ceva din existența membrilor lui.

În modesta ierarhie a poeziei române, stabilită de mine prezumpțios, cu naivitatea vârstei de sub 20 ani, când fusesem arestat, versul național oscila între doi poli de valoare magnetică egală pentru adolescentul ce eram. Pe de o parte: Mihai Eminescu. De cealaltă, greutatea sa în aur era contrabalansată de un grup, puterea creatoare a mădulelor căruia îmi era anevoie s-o diferențiez: Tudor Arghezi, Ion Barbu, Bacovia, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, fiecare dintre dâșii creator al unui univers propriu, toți la un loc însemnând geniul poetic al neamului nostru, așa cum se manifesta în prima jumătate a secolului XX.

A-i fi fost frică unuia dintre aceștia de bătaia promisă de un fărângău de anchetator sau de o namilă de caraliu alcoolizată echivala cu a-i fi fost vârată în suflet aceeași frică lui Mihai Eminescu. Iar această idee nu o pot suporta. E mai trudnic s-o privesc în față decât să-mi ațintesc propria umilire în aceleași condiții. Să fie supus loviturilor sau presat cu amenințările un geniu al nației de către una dintre mlădițele (ce grozăvie să i se aplice acest termen suav!...) poporului pe care-l iubește mai mult decât pe sine însuși, pentru care își jertfește viața, a căruia cultură o ridică într-o singurătate absolută pe umerii săi firavi și în același timp urieșești, este monstruos. Nici o minte sănătoasă n-o poate concepe. Sfințenia care freamătă până și-n cel mai păcătos dintre noi se revoltă doar și la acest gând. Am certitudinea că dacă cel mai sălbatic dintre gardieni ar fi fost provocat la o discuție și i s-ar fi propus să-și imagineze cum l-ar fi bătut pe Mihai Eminescu, dacă era în stare de un atare efort de concentrare creatoare, până și el ar fi simțit cum i se pune a gheară în piept, ce-l împiedica să

mai respire. Nu e ușor să-ți închipuiești că ți-ai tortura mama, însă nici poetul național.

Ei bine, Mihai Eminescu, autorul DOINEI, dacă trăia să vadă cu ochii țara invadată de comuniști, el, aprigul naționalist, murea în condițiile știute: înfometat, degerat, însetat, snopit, pus să lingă pardoseala stropită cu urină și fecale, cizma 'domnului majur', ori bătut până-și pierdea mințile și își bătea la rândul său, la poruncă, cel mai bun prieten sau fratele.

Dovada acestei afirmații o am la îndemână. Când stabileam egalitatea valorică de mai sus, datorită unei școliri antieducativ-informative scornită de același regim, ignoram existența altor două genii ale poeziei noastre interbelice, a căror statură imensă, când le-am aflat stihurile învățate pe de rost de către deținuți și șoptite la ureche, m-a zdrobit. Este vorba despre Radu Gyr și Nichifor Crainic. Or, acești doi titani ai cugetului și simțirii române au fost aduși, la capătul detenției Mărilor Lor, să slujească, robi condeieri, propaganda inventată de călăi pentru propria laudă, în revista Securității: "Glasul Patriei". Îmi este ușor să deduc că Mihai Eminescu, de nerecunoscut în urma terorii, ar fi semnat o 'Odă' închinată lui Stalin și scrisă de cine știe ce tractorist veleitar promovat ciomăgar... Acela care mă acuză pentru aparentul cinism și certa lipsă de pioșenie din aceste ultime cuvinte nu e suficient de inteligent pentru a pricepe despre ce vorbesc, adică ce a însemnat puterea frângătoare de personalități a inimitabilului univers concentraționar realizat de comuniști.

Va să zică, lui Vasile Voiculescu, marelui Vasile Voiculescu, îi era frică să nu-l bată anchetatorul semialfabetizat; prefera să-și depună nobilă iscălitură sub aberanta declarație că ar fi fost legionar, pentru simpla pricină că organele M.A.I. aveau nevoie să demonstreze o recrudescență a respectivei mișcări, să-și motiveze înțepirea terorii.

9

UMLAM ZIUA, umblam serile, pe la mănăstirea Antim; o bântuiam cât timp Prea Cuviosul Daniel, ieroschimonahul poet și fost ziarist, starețul Schitului Rarău, se afla în București. El însuși își petrecea a mai mare parte a timpului acolo; parcă ar fi fost cartierul lui general. Aici îl căutau oameni de cultură de vârstă mijlocie, care-L descoperiseră pe Dumnezeu odată cu el sau datorită lui, ca și tineri pe care îi voia îndrepta către un monahism al cărturăriei, pe care îi îndemna spre studii clasice și teologice, spre o viață de rugăciune intensă, spre coborârea în ei înșiși în căutarea glasului lui Iisus.

Printre cei din urmă, mai în vârstă decât mine cu cel puțin zece ani, nelegat de nici unul dintre aceste grupuri, răsărea câteodată, din întunericul serii, într-a cărui aco- perire parcă se simțea bine, fie din smerenie, fie pentru rațiuni ale prudenței, cunoscute doar de el, și un lungovan cu umeri lați, nu viguroși, ci mai curând deșirați, cu pomeți marcați nu pentru că ar fi fost mongoloizi, ci deoarece era foarte slab, susținuți de brazde pe obraji prea puternic adâncate pentru anii lui, nu mai mulți de treizeci, pe nume Bob Danciu (am reținut eu, ca să aflu abia mult după moartea sa, lunile din urmă, că numele-i de familie era articulat) și de cearcăne limpezi, nu prea mari, însă trădând o istoveală, în nici un alt fel de citit din gesturile ori cuvintele sale.

La început a venit din nimic, flacăra neagră legănată de graba pasului, ca o pâlpâire a penumbrei din jur, s-a apropiat de părintele Daniel, numai suflet în privirile calde, și s-a rupt în două, să-i sărute mâna cu dragoste. Călugărul și-a odihnit dreapta eliberată dintre palmele sale pe creștetul lui. Străinul s-a înălțat iarăși și l-a privit plin de mulțumirea că-l reîntâlnea. Duhovnicul meu mă prezentă cu cuvinte calde, nemeritate, pe care Bob le-a înregistrat, subliniind aceasta prin căutăturile satisfăcute și pe dată ocrotitoare cu care m-a învăluit. Părintele Daniel m-a încredințat lui, știind că bine avea să-mi facă legătura cu un fervent iubitor al creștinismului ca acel absolvent al Facultății de Litere și Filosofie, apropiat de preocupările mele literare prin studiile sale, iar de cele religioase

prin căutările lui.

Rămași îndenoi, vorbirea lui deveni foc de artificii; mă cerceta, dându-și drumul firii entuziaste, cântărindu-mă cum știam a-l urmări. De fapt, continua excursul părintelui Daniel în lumea lui George Bernard Shaw, a lui Jean Cocteau, Jean Anouilh, Jacques Maritain, Aldous Huxley, Max Jacob, Hugo von Hofmannsthal, Paul Claudel, Charles Péguy, François Mauriac, l'Abbé Henri Bremond, Giovanni Papini și a tuturor celorlalți oameni de cuget și condei care și-au închinat lui Hristos talentul lor.

În toată adolescența și chiar și mai târziu, am avut o slăbiciune pentru prietenii cu mai vastă experiență culturală și de viață ca mine; îmi plăcea să învăț de la cei frecvențați. Ce spun! nu frecvențați: bântuiți... Bob însemna mult mai mult decât atât: devenea un inițiator. Îl adoptam ca pe un *le Grand Meaulnes*, numai că teritoriul revelat lui era cu adevărat miraculos și ...voia să mă ia cu el în căutarea Graalului!

Nu știu dacă în aceeași seară sau cu alt prilej m-a în- trebăt de acceptam să-l însoțesc la 'Cineva'. Am scris termenul cu inițială majusculă fiindcă înconjura acea persoană de atâta respect și mister încât am dedus că trebuia să fie careva complet ieșit din comun. De la mănăstirea Antim am pornit-o pe jos pe șirul de bulevarde ce taie Bucureștii spre Nord. Ajunși la Statuia Aviatorilor, zise: - Am sosit.

Ne aflam în dreptul catedralei Saint Vincent de Paul.

Am avut și eu mica mea intuiție, pe care numai un tânăr orgolios ca mine ar fi putut-o avea. Și totuși, nu greșeam.

Am văzut cu ochii minții prelatul la care mă conducea, într-o formă de gips gigantică, cu schelet de șipci și ziare, umplând sala Dalles prin dimensionarea ei cosmică, a la El Greco, la unica expoziție retrospectivă a genialului sculptor Gheorghe Anghel, de după război, statuie intitulată: MONSENIORUL. Modelul ei era prelat catolic și se putea prea bine să locuiască acolo. Cel puțin așa-mi doream...

La Monseniorul Ghica mă introduse, într-o chilioară de lângă bisericuță. Și ce mic era pe lângă statura lui ce unea pământurile cu cerurile în opera menționată, singura imagine accesibilă mie atunci a sa.

- Îl preocupă yoga, antroposofia și-l caută pe Dumnezeu, cu ajutorul părintelui Sandu Tudor, ieroschimonahul Daniel, încheie Bob prezentarea mea.

Monseniorul râse încetișor, foarte încetișor:

- Și eu am fost atras de yoga...

Bob se grăbi să i-o ia înainte, explicându-mi:

- A fost în India, în căutarea unui guru...

- Nu e o cale, mi se adresează cel întrerupt. Doi ani am stat la picioarele lui. Doi ani nu mi-a aruncat nici o privire. Parcă n-aș fi existat. Atunci am înțeles cât de orgolioși sunt. Și că în creștinism era drumul meu. Cu ei nu există comunicare.

- A primit o parohie în cea mai sordidă lume a săracilor de lângă Paris, iar sări Bob peste cal.

- După cum eu aveam nevoie de înțelegere și de iubire, câtă nevoie aveau ei, nu?... , păru a-și explica, ba chiar scuza gestul de atunci Monseniorul.

Gazda cu renume de sfânt mă privi subțire, să vadă de ajunsese căldura sa până la mine și dacă mă convinsese. Apoi:

- Să ne rugăm.

Depuse pe un fel de trepid din fața noastră un crucifix, zicând:

- Am în el moaște de sfinți.

Să recunosc adevărul? Eram ușor lezat că visul Indiei îmi fusese zdruncinat cu o clipă mai înainte. Mircea Eliade izbutise să-mi cucerească sufletul în atare măsură încât îmi spuneam că aveam să fac mai târziu toate eforturile posibile să ajung în continentul misterelor; iar dacă nu-mi era dat să mor acolo, intenționeam să plantez o piatră funerară pe care daltă să înscrie: AICI DOARME MIHAI RĂDULESCU.

Iar personalitatea uluitoare a părintelui Daniel zbura prea aproape de mine ca să îngăduie să fiu luminat de vreo altă personalitate a Altarului, fie ea și a celebrului Monsenior. Drept care, rugăciunile sale m-au ajutat, mai târziu, să nu pier în pușcărie, să ajung cât de cât om de omenie și iubitor de muncă și de dragoste de semeni, dar în acele clipe, când se cădea să mă fi copleșit, nu mi-au spus prea multe.

Poate că Bob și-a înțeles eșecul. Nu l-am revăzut.

Și anii s-au scurs mocirloși, peste temnițele mele, peste umilințele însoțitoare, peste boli și neputințe. Am bănuir totdeauna că singure pușcăria sau moartea ar fi reușit să stâmpere nevoia de misionarism (fie și împotriva ortodoxiei neamului nostru) a prietenului meu pe atât de scurt timp. În închisoare n-am auzit de el. Acum, când i-am dat de urmă, pricep de ce: era canonit la Aiud. În propria-i adolescență fusese legionar. Și nu unul neimplicat. Pe când eu nu meritasem o atât de sumbră pușcărie.

Atentatul lui Beza, din iulie 1930, împotriva ministrului Constantin Angelescu, al cărui apărător la proces a fost Corneliu Codreanu, deschide o serie de atacuri armate împotriva dușmanilor Legiunii, socotiți de tineret ca nevrednici de misiunea pe care o aveau în a conduce destinele Țării. În mai 1933, la începutul lunii, preotul Ion Dumitrescu, Nicolae Constantinescu, Sterie Ciumetti, Petre Țocu, Constantin Savin, Bulhac, Constantin Popescu, Rusu Cristofor, Adochiței, Iovin, Traian Clime, Iosif Bozântan, Gogu Serafim, Isac Mihai, Papuc și Rădoi, alcătuiesc "Echipa Morții". La 29 decembrie 1933, N. Constantinescu, Nicolae Caranica și Doru Belimace iau viața primului ministru I.G.Duca, pe peronul gării Sinaia, răspunzându-se astfel actului său de dizolvare a Gărzii de Fier. Executorii vor rămâne în istorie sub numele: "Nicadorii". La 27 martie 1937 sunt judecați studenții legionari: Viorel Trifă, Virgil Rădulescu, Vasile Popescu, Iordache Spănu, Ieremia Socariciu, Leon Ștefănescu, Ghiocel Dumitru, pentru sechestrarea și pedepsirea unui legionar găsit vinovat față de Mișcare. La 16 iulie 1937, este ucis Mihail Stelescu de Ion Caratănase, Iosif Bozântan, Ștefan Curcă, Ion Pele, Grigore Ion State, Ion Atanasiu, Gavrilă Bogdan, Radu Vlad, Ștefan Georgescu și Ion Trandafir, denumiți "Decemvirii". La 18 august 1937 și 22 septembrie, același an, zece studenți din Cernăuți sunt judecați pentru a fi 'aplicat o corecțiune' unui ins ce profanase mormintele lui Ion I. Moța și Vasile Marin; ei vor fi achitați la 24 noiembrie. La 13 ianuarie 1938 se înființează Corpul legionar Moța-Marin, a cărui deviză este "gata de moarte". La 1 februarie 1938, sunt judecați zece

studenți acuzați a-l fi rănit pe rectorul Traian Bratu și sunt achitați. La 28 noiembrie 1938 e împușcat rectorul universitar Ștefănescu-Goangă. În urma ordinului generalului Bengliu, inspectorul jandarmeriei, ca legionarii să fie împușcați fără somație, un grup de tineri atentează la viața locotenent colonelului Cristescu, pe care îl rănesc. Tribunalul militar din Cernăuți condamnă, în ziua de 17 decembrie 1938, pe Leonida Lututovici, și Mihai Stănescu, la muncă silnică pe viață; pe Alexandru Rihmistriuc și pe Zuz, la 25 ani; pe Agenor Danciul, la 15 ani; pe Ion Cohut, la 3 ani și pe Frideric Exner, la 2 ani.

Am dat de urma primei tinereți a lui Bob Danciul. Iar cele aflate explică marea lui chemare spre călugăria în care-și căuta iertare, pacificare lăuntrică, reîntâlnirea cu Dumnezeu, mântuirea, după tensiuni ale tinereții ce au devenit, în timp, poveri sufletești. Prins de iureșul 'răzbunărilor' și 'pedepselor' ce abundau în epocă, reacții la nenumăratele jigniri, dări afară din servicii, torturi, osânde, poprirea în lagăre, întemnițări, suspectări, împușcări individuale și în masă, și tânărul Agenor își simte o chemare de 'justițiar', pe care ulterior o regretă din adâncul sufletului. Așa după cum Anghel Papacioc se călugărește (sub numele părintelui Arsenie), după cum părintele Adrian Făgețeanu și-a găsit liniștea în monahism, acesta îl cheamă și pe Bob, hotărât să nu-și mai dedice energiile și zilele decât celui mai important scop: lui Dumnezeu și, prin acceptarea poruncii Lui: iubirea de semeni.

10

AM DEVENIT CREDINCIOS ca reacție la ateismul profestat în școală începându-se cu anul reformei învățământului (1948), când împlinisem 12 ani. Am devenit credincios pe cale rațională, constatând șubrezenia argumentelor aduse de profesorii mei (majoritatea, de fapt, credincioși, însă supunându-se poruncilor ce primeau, de spaimă că-și pierdeau pâinea). Opuneam acestor argumente, în forul meu lăuntric, evidența prezenței unei puteri colosale ce copleșea întreg Existentialul.

Dascălii noștri substituiau Făcătorului a toate un alt termen: Natura. Nu-și dădeau seama - sau poate da - că însăși metoda lor de gândire avea să ne determine pe noi, elevii, a ne întreba care era cauza acestui efect denumit: Natura. Conștient că pe un astfel de teren nu puteam decât fi lăudat dacă îmi manifestam nedumerirea, prin asta dovedind că asimilasem ideea materialismului, anume că orice efect are o cauză, îl întrebam pe omul de la catedră care era cauza Naturii. Puținilor colegi atenți li se lungeau urechile în așteptarea răspunsului; conteneau să-și bătăie picioarele sau să-și stoarcă pielea frunții de coșuri și se repezeau să se agațe de stilouri, să noteze grabnic răspunsul. Unii dintre adulții care reprezentau știința, își căscau pleoapele, să-și susțină cu priviri foarte inteligente cele ce se pregăteau să rostească, înghițeau în sec o dată, apoi emiteau triumfător: - "Legile". - "Dar legile cine le-a făcut?", nu le dădeam răgaz să răsufle. - "Alte legi. Și mai lasă-mă-n pace că am chestiuni mai importante de explicat acum. După oră, Rădulescu. Atunci vino cu ce întrebare poftești." În sinea mea simțeam că învinsesem. Alții se prefăceau că nu mă auzeau. Cum nu eram total eliberat de știința lor, continuam, în tăcere, să comentez: *"Dacă este astfel, totalitatea Legilor constituie noțiunea tabu: 'Dumnezeu'. Iar între ele se numără și o lege a autoformării, pentru că Dumnezeu nu poate avea o cauză străină de El; dacă ar avea una, aceea ar fi un Dumnezeu superior, care s-ar cuveni să aibă o altă cauză; și așa n-am mai isprăvi-o niciodată"*. Nu mă mulțumea nici asta, deoarece legile ce conduceau societatea erau făcute de niște oameni; creatorii lor nu coincideau cu legile puse pe hârtie.

Timp de o clipă mă distram înghesuind cu închipuirea în Codul Penal, în Codul Familiei și în celelalte colecții de legi membrii Marii Adunări Naționale și pe miniștri; râdeam de storcirea lor reciprocă, de ghionturile pe care și le ardeau, de călcările pe picioare, de încruntările și zbie- retele celor ce se socoteau mai marii adunăturii, de colcăiala sufocării lor; apoi, lăsându-i să se omoare

unii pe alții, îi părăseam, pentru a reveni la judecata mea cea copilărească.

"Deci nici Legile Naturii nu pot coincide cu Dumnezeu", conchideam, după comparare. Astfel încât Dumnezeu se cădea să fie mai presus de Legi.

Nu-mi dau seama dacă logica desfășurată de mine era cea mai potrivită. Niciodată n-am fost prea tare-n logică, taman din pricina reformei învățământului ce eliminase logica dintre materiile predate: noul regim se temea de gândirea noastră și se străduia să ne-o împuțineze cât mai radical. Dar logica mea, bună-rea cum era, mă arhi- mulțumea și ațipeam cu capul proptit pe pupitru, senin.

Orgoliul meu a intrat și el în joc, cu prilejul câștigării credinței, pentru că slăbiciunea pledoariilor antireligioase ale școlii îmi îngreșea disprețul mai vechi pentru prea modestă cultură a profesorilor mei - căci, dacă o aveau, le era interzis s-o mai manifesteze -, pentru lipsa lor de tact pedagogic și de har oratoric (ce mult am spus! de fapt, câți dintre dâșii vorbeau măcar la nivelul unor discuții de salon, cum ascultasem deseori unele fascinante, în casa unde, la masa părinților mei iubitori de oaspeți, luau loc pictori, mai ales, dar și poeți, critici literari, romancieri, avocați, colecționari de artă, persoane de altfel nesofisticate și iubitoare de conversații pe marginea gândirii și creației românești? Convorbirile acelea, poate, nu atingeau profunzimea ce să mă satisfacă și astăzi; în schimb, s-au dovedit foarte necesare formării mele ieri, chiar dacă aceia nu erau intelectuali întocmai de prima mână).

Încheind paranteza, mă grăbesc să limitez numărul dascălilor ponegriți mai sus, aceia care m-au (de)format, la numărul mediocrităților dintre dumnealor, oricât de nemajoritar era. Sunt dator să adaug că nici nu prea aveau cum fi convingători, sărmanii, deoarece nimeni nu-i instruisese să demoleze dumnezeirea, ba nici măcar nu ajunseseră să pună în cumpănă existența sau nonexistența ei. Se canoneau să transmită o directivă sovietică parvenită lor prin filiera ministerului învățământului din România. Și cu asta basta. Mult mai tare își rodeau unghiile frământându-se cum să-și păstreze postul, căci radierile cu teme politice curgeau gârlă, profesorii ni se schimbau săptămânal sau lunar, și cum să facă rost de un kil de carne de cal sau de burtă nespălată și duhnitoare, pentru hrana copiilor lor. Nici n-aveau timp să se mai informeze: ședințele se înlanțuiau zi și noapte; când apărea "Scânteia", varianta în limba română a ziarului sovietic "Pravda", se apela la ei s-o vândă pe străzi; tot ei țineau cursuri de alfabetizare; tot ei cursuri de școlire rapidă pentru agitatorii de partid; tot ei făceau recensăminte peste recensăminte. În schimb, erau răsplătiți cu dreptul la o cartelă de îmbrăcăminte, de pe urma uneia dintre acestea înhățând și eu un loden, să nu trec iarna în veston. Ce mai conta dacă izbuteau să ne formeze de adevăratelea o conștiință atee?!

În ceea ce mă privea, făcând parte din generația prin excelență ținută-n frâu de comunism, cu ajutorul fricii și celelalte metode ale lui de descreierare, m-am știut de la început orienta - fiindcă mă născusem cu un psihic sănătos, probabil - către polul opus învățăturii sale îndobitocitoare.

Subiecte ca religia nu atacam în dialogurile cu părinții - prea apăsați de grija zilei de mâine și de răspunderea pentru viitorul meu. Ele rămâneau privilegiul și desfătarea amicităților, atât de frământate în anii de început ai tinereții și atât de doritoare să rezolve definitiv enigmele existenței.

Ceva mai evoluat decât vârsta mea, prietenii mi le căutam cu osebire în rândurile adulților. Iar unul dintre aceștia, asistând la forările ce efectuaam în necunoscut, mă întrebă într-o bună zi dacă citisem BIBLIA.

ȘI, TOTUȘI, LUCRURILE nu stau întocmai cum le-am descris. Dumnezeu a pătruns în sufletul meu ca într-o cameră cu care era obișnuit, a cărei atmosferă și configurație îi erau bine cunoscute.

Nu țin minte să-mi fi provocat nici o surpriză acele vizite de început ale Sale. Sigur, ele răspundeau cu curtoazie unei frecventări din partea mea a Bisericii, ce a avut loc de când mă știu, într-un ritm de care nu pot da socoteală. Mă văd, condus de mama sau vreo altă rudă, la sărbători, între credincioșii maturi. Mă impresionau veșmintele hieratice ale preoților, gesturile lor mistice, de neînțeles pentru mine, dar nu mai puțin atrăgătoare; penumbra interiorului odihnitoare; plăcuta mireasmă a fumului de tămâie; legănarea cugetului, provocată de psalmodieri, el fiind încă neformat să urmărească înțelesul cuvintelor unei cântări. Mai ales să particip la nopțile Vinerii Mari, copleșit de muzică, de mirarea că o întreagă omenire se asocia să plângă, de doliul prezent pretutindeni, căruia mă potriveam deîndată fără să mă fi întrebat ce semnificație și pricină avea. La Înviere exultam când poporul era chemat să ia lumină; apropiindu-mă de oarecine pentru aceasta, mă uluia bunăvoința necunoscuților de a-și coborî lumânarea până la statul nasului meu, să am și eu parte de simbolica împărțire a razei de sus.

Grav mi se pare, pentru îndemnurile inimii, neconcordante cu învățăturile creștinismului, că ...judecam, îmi judecam semenii, îmi judecam frații. Mișcările nevestite ale oilor Domnului ascunse-n haine cernite, repezirea lor înainte, să sugrume între vârfurile degetelor câte un muc de lumânare ce ticăia pe sfârșite și revenirea victorioasă spre locul abia părăsit, mă enervau; strecurarea întârzițiilor printre rândurile strânse ale celor adunați să se roage, însoțită de cererea de scuze cu glas tare sau de folosirea mâinilor pentru a muta câte un trup din cale, mă irita; comentariul pe ton mai mult sau mai puțin scă- zut, indiferent la dreptul celorlalți de a se adânci în cele trăite, mă dezgusta. Protestam, în sinea mea, că părintele nu-și educa enoriașii. Tare mirați ar fi fost mama și tata de dădeam pe față, într-o zi, cele ce mă preocupau în timpul Sfintei Liturghii, căci acestea dovedeau înseși roadele educației ce se străduiau să mi-o dea: aș fi vrut ca și alții să fie cuviincioși, cum mă-nvățau ei să fiu (fără să fac anume această relaționare în acele vremuri).

Mă mai călca pe nervi câte un glas behăit sau nazalizat de cântăreț, ori 'primadonele' hărtănite de viforele anilor, care i se asociau, să-și vădească admirației ob- ștești darurile nevalorificate altminteri, sonurile rotunjite de ele în bel-canto, ca la Operă, acutele nu rareori piți- găiate, notele împunse pe alături de partitură.

Drept este când ni se recomandă să nu judecăm! Acuzațiile mele n-aveau alt rezultat decât că-mi făceau din slujbă o împestrigare de înălțări și coborâri ale duhului, dăunătoare păcii pe care se cuvenea s-o deprind din ea; dar de unde să știu eu ceva despre menirea Sfintei Liturghii? Biserica Ortodoxă Română n-are nici un fel de grijă să-și formeze vlăstarele, deși pe timpul acela nici o interdicție nu plana încă asupra funcției sale catehetice.

12

ȘI A MAI FOST CEVA; chiar la începuturi. Aveam patru ani. Noaptea m-am pomenit deșteptat brusc. Nu țin minte să mă mai fi trezit din somn vreodată, în copilărie. M-a deșteptat cineva, cu dragoste (pentru că-mi amintesc a nu mă fi simțit deloc speriat). Am deschis ochii și l-am văzut. Era întocmai ca-n pozele cu care mă delectam. Un înger, bust cu aripioare, blond, cu penaj rozaliu, cu chip de copil frumos, delicat, cuminte și serios. Sprijinit, vertical, pe o cahlă cu bază lată și rotunjită spre exterior, ieșită din suprafața feții sobei de teracotă, pe la trei sferturi din înălțimea acesteia, să pui acolo vrun vâscior cu flori. Dacă m-a văzut pregătit să-l înțeleg, mi-a spus: - "Să nu-ți fie frică!"

Pe urmă mi-au apărut părinții. - "E cutremur! Vino!" Tata s-a aplecat, m-a ridicat, m-a luat în brațe și, cu mine la piept, a ieșit în pragul ușii de intrare. Abia ne-am strâns acolo unul într-altul că de pe acoperiș se rostogoli cu huiet mare coșul casei, la vrun metru de noi, spărgându-se parțial de pietrele curții.

- "Am văzut un înger, mămico...", nu conteneam să-i împărtășesc fericirea. - "Da, da...", îmi

răspundea absent, înghițită de spaimă, conștientă de pericolul prin care treceam tustrei și cu siguranță chinuită de temeri suplimentare, pentru părinții și frații săi, care locuiau aiurea, fiindcă despre ei nu putea avea știre până să fi fost prea târziu să-i mai ajute. Iar eu ciripeam pe limba mea neformată, descriind viziunea bălaie ce-mi grăise cu atâta bunătate și frățietate, ca cel mai bun prieten de vârsta mea.

Era cutremurul cel mare, din '40. S-au prăbușit clădiri numeroase. Printre acestea, blocul Carlton, de pe colțul dintre strada Regală și bulevardul Brătianu, iar nenorocirea a îmbogățit literatura română cu un roman de Cezar Petrescu.

Pentru mine, fulgii alb trandafirii ai vizitatorului nocturn aveau o însemnătate ce a șters orice altă amintire despre eveniment.

N-am văzut alt înger în cei peste șaiszeci de ani câți am. De aceea, uneori mă-ncearcă o îndoială: de ce să fi meritat eu atunci această vedere îmbunătățită? Cui să-i fi păsat de spaima mea posibilă? Lui Dumnezeu? El era mai preocupat de sufletele acelor pe care urma să le primească îndată, cei repausați între ruine. Din această pricină, mi-a trecut de multe ori prin minte că se putea să fi fost o interpretare a chipului mamei, elaborată de mintea mea somnoroasă și neobișnuindu-se de îndată cu concretul realității, când a apărut dumneaei. Partea cea mai interesantă este că mama, care - ca orice mamă - își amintea, peste ani, toată prostia debitată de mine, n-a pomenit niciodată de propozițiile ce gânguream atunci. Lucrul e explicabil datorită profunde sale tensiuni interioare, ce-i obnubila cele auzite de la mine. Nici eu n-am provocat-o vreodată la activarea insistentă a memoriei. Era o taină a mea, nedeconspirată decât de vreo două-trei ori până acum, cu mari rețineri, cu smerenie multă și, cu siguranță, pusă pe spinarea experienței unui cu- noscut, dacă o menționam. Cât ar fi meritat mama să întrupeze acel chip de înger! Însă mi-e teamă că era un înger adevărat, îngerul meu păzitor, de care am avut atâta nevoie, să mă-ncurajeze când am fost arestat, dar care n-a mai trecut pe la mine...

Acestea sunt premisele celor menționate inițial cu privire la năvala certitudinii despre existența lui Dumne- zeu, de care nu m-am îndoit niciodată, și a unei ferme așezări intelectuale și afective într-un argumentarea ei împotriva lecțiilor mișelnice a căror victime se presupunea că trebuia să devenim, cei din generația mea.

13

BIBLIA NU MI S-A DESTĂINUIT după cum mă așteptasem, de la prima lectură, nici la a doua, nici la următoarele. De la început am fost izbit de simplitatea stilului, de înțelepciunea ce respira din fiecare pagină a cărții sfinte. Unele pasaje mă emoționau, altele îmi stârneau admirația literară. Totuși, o priveam ca pe o lectură obișnuită; deși îmi dădeam seama că se cuvenea s-o iau altfel; dar nu știam cum.

Eram dezamăgit de mine însumi, de incapacitatea mea de a ști să citesc într-un chip nemaiîncercat până atunci, de pildă dincolo de rânduri, dincolo de cuvinte, dincolo de anecdotă, dincolo de înțelesurile obișnuite. Să mă las pătruns de forța ce-mi putea veni prin Ea. Mă simțeam rățacit printre slove, precum copilul care, după ce a învățat să silabisească în abecedar, e pus să lege fragmentele în întreguri semantice, apoi vorbele în propoziții și propozițiile în fraze, ca, finalmente, să ajungă la cuprinsul unui capitol și al unei cărți, oricât de mici, dar al unei cărți complete, cu un mesaj definit și irepetabil. Sufeream de slăbiciunea mea. Mă îndârjeam tot mai tare și cu cât mă încontram mai mult, cu atât mai puțin mă săltam. Până când, într-o noapte, am abdicat. Mi-am recunoscut că mai mult nu puteam

Fu prima lecție de smerire.

Am purces să cer ajutorul altcuiva. Astfel, m-am trezit într-o duminică dimineța pândind ușa bisericii din incinta Mănăstirii Antim, cu gândul să opresc întâiul călugăr ce urma să iasă de la Liturghie și să-l întreb: "*Care-s înțelesurile de taină ale Bibliei, părinte?*".

Ulterior, am aflat că Biserica este simbolizată de vița de vie, de o barcă sau de un turn. Abundența celei dintâi, înaintarea statornică pe valurile lumii a celei de a doua, siguranța și atotcuprinderea celui de al treilea grăiesc multe despre Biserică, în totalitatea Ei, bineînțeles nu în calitate de clădire.

Totuși, Biserica, luată ca o unitate, se îmbină cu biserica, luată ca o clădire sacră, în viziunea lui Hildegard von Bingen, mistica din veacul al XII-lea. Pentru ea, Biserica era o femeie uriașă, semănând cu o cetate, cu creștetul încununat. Pe brațe-i coborau razele Slavei, ce uneau cerul cu pământul. Pântecul Ei era o plasă de pescar cu ochiuri nenumărate, dintre care ieșea și prin care intra liotă de inși. Înveșmântată-n lumină, dintr-o auroră aflată-n preajma pieptului Său țâșneau focuri roșii.

Iată-mă pregătit să pătrund, la rândul meu, și să pier în sânul Ei, înghițit de strălucire.

Presupuneam că lectura BIBLIEI, făcută de mine până atunci, era una exoterică și că monahul necunoscut avea să-mi înlesnească alta, esoterică. Asta subînțelegea trepte de inițiere, cum citisem în câteva scrieri despre yoga, budhism, teosofie, că se petreceau lucrurile în acele discipline cu care, în neștiința mea, confundam Ortodoxia.

Bănuiam că nu astfel se vorbea cu un călugăr ortodox. Însă altcum nu știam. Și n-aș mai fi fost eu însumi dacă renunțam. Din moment ce simțeam că VECHIUL și NOUL TESTAMENT constituiau mai mult decât niște coduri etice și doctrinale, cui să mă fi adresat? Unui musulman?! Singurii care le cunoșteau în adâncime și m-ar fi putut ajuta să le descifrez nu erau decât slujitorii Bisericii.

Cum s-au petrecut lucrurile?

Era o zi cu șoaapte, caldă, de început de primăvară timpurie; iar eu aveam ...16 ani, etatea când mi-am asumat existența ca pe ceva ce-mi aparținea în exclusivitate. Nu am mai acceptat să viețuiesc la voia întâmplării, nici la îndemâna părinților, profesorilor, prietenilor. A nimănui. Atunci a avut loc maturizarea. Și știți ce este curios? S-a manifestat prin apariția conștiinței păcatului. Au mijit cele dintâi întrebări legate de cât era de bine cum trăiam. Remușcări? Nu, nu pot zice că aveam. Am trecut direct la luptă, lupta cu ispita. Uneori până și cu îngerul, ceea ce-mi seamănă tare mult și acum. Nu neapărat lupta cu îngerul. Nu. Lupta. Mai ales lupta cu mine însumi. Deci cu diavolul, în măsura-n care accept să coincid cu el; măcar să-i semăn.

Nu eram conștient de faptul că războiul pe care-l pornisem îl duceam împotriva păcatului. Atât noțiunea, cât și cuvântul, îmi erau străine. Ce știu e că mă zbăteam din răspuțeri să nu-mi îngăduiesc plăceri. Le uram atât de tare încât îmi falsificam simțămintele. Deoarece nevoia de plăceri este de neînlăturat, dacă nu ești născut ascet... Nici măcar nu cred că asceții izbutesc să-și curme setea de plăcere. Dacă o fac, ce merite să mai aibă după înfrânarea ei?

Instinctul rămâne instinct, oricât de înaintat ai fi, da, da...

Ei bine, atât de tare-mi uram plăcerile, încât le-am dat alt nume - numai pentru a le putea practica! Le spuneam experimentarea vieții. Va să zică, mă consideram plecat într-o cruciadă al cărei scop era cucerirea cunoașterii.

Eram un adolescent imposibil. Observam tot. Absolut tot. Nimic nu mi se putea ascunde. Mai ales slăbiciunile. Și nu cruțam nimic. Eram necruțător în numele lepădării măștilor.

Nici astăzi nu-mi scapă nimic. Numai că astăzi cruț mai toate. Am deprins decența de a nu mă mai amesteca în viața altora, pe cât cu putință. Cum m-am dumirit în pușcărie: nu trebuie să mai calc în destinul nimănui.

Dar nu despre asta era vorba, ci despre cel dintâi monah cu care am discutat.

Așadar, era o zi caldă... O zi a cărei temperatură îți modela gândurile, preschimbându-le în ceva asemănător gliei ce se dezvelește-n soare sau pieptului unei soții sub privirile bărbatului iubit. Ardeam de tăișul dorinței de a comunica de-a dreptul cu Absolutul. Dârdâiam în pridvorul cu coloane masive de piatră al bisericii, în dreptul icoanelor mari din mozaic ce străjuiau ușa ca două aripi de oțele. Dârdâiam nu de frig, ci de fiorii emoției.

Din penumbra pronaosului am văzut făcându-și loc spre ieșire, printre trupurile înghesuie ale credincioșilor, o siluetă înaltă ce plutea între faldurile semețe ale rasei negre, cu pletele albe, ondulate, acoperite de un fes din dimie, ce ținea loc de felon. Călugărul era puțin lăsat de spate, trecut de șaizeci de ani, cu barba nu prea lungă, ca tăciunele, pomeți osoși mânjiți cu o pieleță trandafirie, nas coroiat și vânjos, gură mobilă și plină de haz în sinuozitățile ei, cu pupile inteligente, șirete, dar, revin, mai presus de orice, inteligente. Ochii aceia care-ți dau convingerea că știu să-ți urmărească pe figură limbajul secundar al trăsăturilor, cheie *fa* ce consemnează-n contrapunct și lămurește cuvintele rostite-n cheia *sol*.

M-a impresionat aerul stăpânitor cu care despica, din trecere, ciorchinele uman, siguranța de sine respirată de fiecăre modulare a trupului, precum și respectul cu care i se făcea loc, ca unui bine cunoscut frecventator al acelei biserici. De îndată ce ieși, m-am adresat lui:

- Nu vă supărați, părinte, aș vrea să-mi explicați ce se ascunde-n BIBLIE, dincolo de textul pe care-l citim.

Sau cam așa ceva. În orice caz, ceva confuz și strigător la cer de îndrăzneț. Probabil și ceva neobișnuit din partea unui mucos necunoscut și insolent, înalt cât un măgar și cu pantaloni scurți, cafenii, croiți din pielea dracului, căci astfel m-am purtat vreo două veri și ierni la rând, pe atunci.

Mă ispitește să mă străduiesc a repeta acel dialog cuvânt de cuvânt. Cât timp l-am frecventat pe părintele Daniel, am trăit cuvintele sale. N-am avut răgaz să-l observ - cum mă laudam adineaori că obișnuiam - pentru că-l iubeam.

Poate că asta arată măsura în care ne contopim cu obiectul dragostei noastre.

Ceea ce-mi pot aminti este că vorbele părintelui Daniel mă cercetau cu multă delicatețe și cu atâta perspicacitate încât nu-mi rămăsese decât să mă las pradă deliciilor propriei mele dezghețări. Subliniez că n-am folosit termenul: blândețe. Nu era un monah blând. Dădea dovadă, poate, de durități. Dar erau cele de care tocmai aveam nevoie. Era tonul aspru și drept al..., iată că nu găsesc termenul potrivit comparației; ba da; e tonul duhovnicului. Și nu al oricărui duhovnic, ci al celui obișnuit cu viața în singurătate. Nu sălbăticit acolo, ci dedat suferinței, rugăciunii și luptei datorate incapacității celorlalți de a fi fericiți. O atitudine de iubire vizibilă, atotînțelegătoare, însă încrâncenată să îndrepteze obiectul asupra căruia se revarsă. Mai presus de orice, distingeam în felul cum purta convorbirile, cum pune în- trebările, cum răspundea la ale mele, o capacitate perfectă de a înțelege din frânturi de propoziții sau de cuvinte meandrele sufletești în întreaga lor complexitate, labirintele căutărilor sau experimentărilor. Risipea negura in- conștienței caracterizându-mi vârsta,

descifra temeri pe care nu le știam arăta cu degetul, dar care nu mă oprimau mai puțin, se pricepea să strecoare la locul potrivit exclamația de îmbărbătare și să-și puncteze fraza cu râsul îngăduitor. Cu un singur sunet vesel ștergea dintr-un condei păcatul 'monstruos' cu care-mi simțeam conștiința încărcată.

Nu pot reedita nici ordinea întâlnirilor noastre, nici conținutul lor. Asta nu înseamnă că nu voi încerca să pun pe hârtie străfulgerările ce-mi străbat memoria când și când și fără legătură între ele.

14

AM COBORÂT DINSPRE STRADA 11 IUNIE, lăsând în urmă gardul cu romburi de sârmă ce desparte oaza verde a parcului de pe dealul Patriarhiei de linia de tramvai. Înainte de a trece de Calea Rahovei, am zărit turla unuia dintre cele două paraclise ale mănăstirii. Pe atunci încă nu se ridicau blocurile în calea privirilor. Străbătând mai departe strada Justiției, am ajuns în dreptul unei grădinițe publice cu doi-trei pomi costelivi, o bancă de piatră și una de lemn vopsit în culoarea frunzelor vara, împrejmuită de un ocol de ciment ce lăsa loc de acces prin mijlocirea câtorva trepte

Acestea erau paralele cu intrarea în incinta Antimului. Am pătruns sub bolta răcoroasă, pictată în întregime în frescă, cu scene din parabole, de mâna călugărilor sau a candidaților la titlul de zugrav bisericesc. Stilul bizantin al trupurilor alungite (în cursul dimineții nu le văzusem, nu zărisem nimic din câte mă atrăgeau acum să le buchisesc cu pupilele înfometate, fiindcă emoția întâlnirii cu necunoscutul îmi fusese prea mare), ascetismul privirilor îndreptate de pretutindeni asupra mea, mă purtară de la bun început într-un ținut al păcii, despărțit de oraș prin numai câțiva metri.

În față-mi exulta moștenirea Ivireanului, clădirea de piatră și cărămidă aparentă a bisericii. Era un monument vârtos, pornit să-L strângă pe Dumnezeu în brațe. În sânul lui, pe timpul acela, ținea locul inimii catape-teasma dantelată în marmură de însuși Antim Sfântul. Astăzi este mutată într-o capelă românească din Londra (cel puțin asta a fost rumoarea ce i-a însoțit plecarea de pe pământul natal, sub comuniști). Spre miazăzi se desfășurau chiliile; spre miazănoapte - Palatul Sinodului, cu biblioteca lui. Chiliile din răsărit erau dăruite cu coloane, după moda epocii de început a lor; o parte dintre cele de la miazăzi fuseseră preschimbate în reședințe de vlădici.

Dar până să-mi ajungă la ele uitătura, mi-o atrase, din dreapta, cișmeaua ancorată-n piatră. Ea-mi reținuse atenția și-n cursul dimineții. Agățată de trunchiul ei, odihnea aceeași cană metalică, zgâriată de vremi, la îndemâna însetaților.

Reveneam, nerăbdător. Era șase după-masa. La despărțire, înainte de amiază, Părintele Daniel îmi arătase ușa chiliei unde să-l caut, la catul întâi. Am luat o gură de apă să-mi potolesc arșița gâtului uscat. Deîndată de l-am dibuit, ne-am îndreptat către paraclisul ce continua verigile reședințelor episcopale. Era cu desăvârșire întunecos.

Monahul aprinse feștila unei lumânări. Am îngenunchiat. El avea să mă-ndrume în tot ce urma să fac. Nu mă spovedisem niciodată. Mă întreb de nu-și pierdea bună parte din mister, părintele Daniel, dacă aș fi fost obișnuit cu spovada. Astăzi mă miră că, gelos cum eram să-mi păstrez intimitatea, nu m-a deranjat că s-a interesat de o sumă de fapte nemărturisibile ale mele, deși abia de-l cunoscusem. Cert e că am simțit de la bun început că n-o făcea nici din curiozitate, dar nici cu indiferență. Nu știu cum, alesese o cale de mijloc ce-mi impunea nu numai sinceritate, ci și simțământul că-mi priia să vorbesc, că de asta aveam nevoie. Acordându-mi mai mult credit decât meritam - căci eram în absolută ignoranță a ceea ce reprezintă o mărturisire - nu m-a prevenit că nu mă adresam lui, ci lui Dumnezeu prin mijlocirea sa. Totuși felul său de a ma lua întocmai într-acolo mă conducea, către acest simțământ al prezenței Altcuiva, odihnitor, a cărui dragoste mă-nvăluia,

care era interesat de trăirile mele.

Poate că bezna din jur, pâlpâirea acelei feștile unice, faptul că eram îngenunchiat - poate că toate acestea la un loc țesuseră-n jurul meu straniețea pe care o resimțeam... Poate. Dar nu astă trăire era esențială; alta precumpănea, izvorâtă din mine fără ajutor dinafară. Aceea că, pentru prima oară, cineva era dispus să-mi cunoască trăirile și nu întâmplările, cum stăteau lucrurile de câte ori relatam unui prieten ori părinților ceva ce mă surprinsese. Că și alea sunt mărturisiri, nu? Doar că la un nivel extrem de redus și total lipsit de perspectivă.

În spovedanie, mărturisirea deschide un drum. Celor apropiați le vorbim pentru a ne face înțeleși. Atunci grăiam ca și când cuvintele mi se preschimbau pe dată-n pași și mă îndepărtau de mine însumi. Dacă părintele ar fi arătat vreo curiozitate pentru cele se suspinam, mai tare m-ar fi înșurubat în mine însumi.

Pesemne că am acceptat cu ușurință propunerea de a mă spovedi deoarece conștiința păcatului îmi apăruse anterior; exista de la sine acel simțământ că ceva nu era-n regulă în felul în care viețuiam.

I-am spus tot. Tot. Călugărul mi-a făcut o catehizare esențială și, cu curajul specific oamenilor de spirit, m-a și inițiat în Rugăciunea lui Iisus. Îl caracteriza temeritatea.

Țin minte că vorbindu-mi despre Sfântul Duh mi-a explicat:

- Închipuiește-ți că te afli pe vârful unui munte și că la picioarele tale se desfășoară marea. Pentru a te lăsa cuprins în brațele Sfântului Duh îți trebuie același curaj ca și atunci când te-ai lăsa să cazi de acolo, din vârf, în valuri.

El o făcuse. El cunoștea Adevărul.

15

ULTERIOR, AM ÎNTÂLNIT un scriitor interbelic, eseistul Pericle Martinescu. De la el am aflat despre un Părinte Daniel foarte deosebit de acela văzut de mine. Nu în contrazicere flagrantă - cum îl pictau unele bârfe strecurate pe furiș. Totuși, nu coincidea cu imaginea dragă mie. Iată textul pe care mi l-a înmănat colaboratorul său de altcândva.

Alexandru Teodorescu, după certificatul de naștere, Sandu Tudor, ca poet și gazetar, Părintele Daniel, ca monah și stareț - purtătorul atâtor nume diferite a fost și un personaj mai puțin obișnuit, cu tot atâtea - dacă nu și mai multe - ipostaze profesionale. Fiu de magistrat (bucureștean) a făcut studii universitare, între care și Dreptul, ca să se pregătească să urmeze cariera tatălui său. Dar steaua lui ocrotitoare i-a hărăzit alte destinații. În prima tinerețe, la anii când și-a îndeplinit datoria către Țară (a serviciului militar) și-a ales ca stagiatură uniforma de navigator, fiind ofițer de marină, apoi pe aceea de zburător, servind în cadrele aviației și sfârșind prin a fi profesor secundar - iar din toate aceste experiențe, abordate deliberat, s-a ales cu o structură fizică și morală bine consolidată ce i-a călăuzit în permanență existența, de la vârsta elanurilor lirice până la sentința finală de martir pentru credințele sale. Din totdeauna s-a dovedit o entitate intelectuală ce și-a precizat de la început destinul și l-a dominat prin proprie voință, fără să eșueze în gesturi sau atitudini extravagante, ostentative ori pândite de aberații, așa cum se întâmplă de obicei în lumea intelectualilor, la anii tinereții. Căci, încă din pragul vieții Sandu Tudor s-a simțit atras către vocația religioasă - ce și-a pus pecetea pe unicul său volum de versuri, intitulat COMORNIC (un cuvânt din vocabularul patristic), publicat în 1925 și ilustrând o tematică axată pe fond mistic - iar această vocație a rămas principala lui chemare, în ciuda avatarurilor aleatorii intervenite în viitorul desfășurării procesului de trăire și afirmare. Demn de reținut în această ordine de idei este

amănuntul că preotul s-a alăturat și a rămas fidel curentului de la revista Gândirea, care promova o spiritualitate de sorginte ortodoxă, iar mai pe urmă, când el însuși a vrut să intre în rolul de conducător de opinie, a înființat și tutelat publicațiile prin care își exprima opțiunile artistice și ideologice: revista Floare de Foc și ziarul Credința, despre care va fi vorba mai la vale. Ambele periodice aveau ca titlu tocmai însemne ce denotau aspirațiile lui teologice, chiar și pe planul exercițiilor literare laice.

Ca om însă, ca individualitate socială, Sandu Tudor s-a relevat prin singularitatea modului de a trece prin lume. Devenise cunoscut în cea mai largă parte a obștei bucureștene prin faptul că în fiecare zi el putea fi văzut străbătând Calea Victoriei prin mulțimea de plimbăreți sau de spectatori postați prin fața vitrinelor, ce se mulțumeau să-l remarce și să-l admire de la distanță. În fiecare zi, spre orele amurgului, în anii aceia de departe, mai ales primăvara și toamna, Calea Victoriei, între Cercul Militar și Teatrul Național, se transforma într-un fel de salon public unde orice bucureștean cu pretenții așa zis mondene se simțea obligat să iasă din cotloanele metropolei și să facă un 'tur', două sau mai multe pe principala arteră a Capitalei, între cele două instituții amintite mai sus. Acolo se lua contact cu cele mai seducătoare exemplare de frumuseți feminine, cu etalarea de toalete scilicet, se schimbau ochiade cu înțelesuri subtile, se produceau acroșeuri sentimentale și toate acestea constituiau jocul și comportamentul de la capătul zilei de lucru pentru fauna de ambe sexe ce invadea atunci până la refuz mica porțiune din marea Cale a Victoriei.

Exact în acele ore de intensă aglomerație stradală, Sandu Tudor apărea prin șuvoiul de oameni, totdeauna de unul singur, cu un aer nobiliar și detașat, fără să lase impresia că ar avea o legătură cu cei din jurul lui, fără să acorde vreo atenție vreunuia dintre cei ce-l urmăreau din ochi. Devenise o prezență zilnică obișnuită și totuși o figură aproape legendară. Bărbat bine legat, chiar frumos la chip, foarte corect îmbrăcat, într-un costum elegant de o tăietură impecabilă, cu capul gol, de regulă, și cu o nelipsită carte la braț, el pășea prin mijlocul străzii, imperturbabil și impunător ca un dandy, sau ca un prinț, venind dinspre cafeneaua Corso, de lângă Ateneu, și îndreptându-se spre Capșa, unde găsea mediul necesar pentru schimbul de idei sau de impresii cotidiene. Câțiva ani, în perioada aceea, drumul său se oprea la redacțiile publicațiilor pe care le conducea și care își aveau sediul chiar acolo, pe Calea Victoriei, în cadrul cărora se comporta, deasemeni, ca un mare domn, în aparență distant, însă afectuos și bun camarad în realitate.

Fondase mai întâi revista Floarea de Foc, apărută în anii 1932-1933. Aceasta avea ambiția de a fi expresia climatului literar de atunci și de a reprezenta 'generația tânără' cu fervorile sale clocotitoare, fără să cadă în mrejele avangardismului incorformist și iconoclast, ca multe alte publicații din acea vreme. Revista afișa, în prima ei serie, un eclecticism nedisimulat, îmbinând stilul inovator cu valorile tradiționale de bun gust. Situându-se pe o linie de modernitate, găzduind în paginile sale (de două ori pe lună, în format de ziar) mai ales scriitori tineri, cu predilecție debutanți din ultimele eșaloane, care dovedeau un anumit grad de cultură și de responsabilitate a cuvântului scris. Tipărea multe poezii și articole de critică literară, întrunind semnăturile unor mari poeți și esești ale căror nume intraseră deja în circuitul public, ca: Ion Biberi, Virgil Gheorghiu, Petre Manoliu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Octav Șuluțiu, Ovidiu Papadima, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Barbu Brezianu etc. Printre debutanți se numărau Emil Botta, Horia Stamatu, Arșavir Acterian și mulți alții.

Prima serie - strict literară - a rezistat doi ani, în 1932 și 1933, după cum am amintit. După o pauză de un an și ceva Floarea de Foc a reapărut, într-o nouă serie, în același format și cu aceeași periodicitate, dar schimbându-și profilul. Acum a renunțat la poezie și a abordat terenul dezbaterilor teoretice, cu ample contribuții datorită unor tineri politologi ce încercau să explice natura și complexitatea fenomenelor politico-sociale specifice momentului 1934-1936. Prin acest nou program, revista lui Sandu Tudor voia să dea o replică revistei Criterion ce apăruse cu puțin mai înainte (1934-1935) și avusese o viață tot așa de scurtă, dar se impusese ca o manifestare de

mare forță spirituală a grupării de scriitori și gânditori strânși în jurul unor personalități ca Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Emil Cioran etc. Criterion era creația unui colectiv de scriitori și esești. Floarea de Foc, având deasemeni colaboratori cu pregătire ideologică și filosofică, era condusă personal de Sandu Tudor, care dădea tonul cuvenit, fără să-și arate neapărat titlul de prim combatant.

Combatant cu adevărat el s-a dovedit în scurtul interval dintre cele două serii ale Florii de Foc, când a înființat și a îndrumat ziarul Credința (1933-1934), organ cotidian, independent, aruncând pe piață, la orele prânzului, ultimele știri din lumea politică, socială, culturală, internă și internațională, redată într-un limbaj vehement, uneori chiar agresiv, cultivând cu aplomb polemica și pamfletul. Ziarul era alimentat de pana unor publiciști de profesie recunoscuți prin nervul lor recrudescențat, ca: Zaharia Stancu, Geo Bogza, Petru Manoliu, Constantin Clonaru, Al. Mironescu și alți colaboratori mai mult sau mai puțin constanți.

Dar și Credința a avut viața scurtă. După dispariția ei, Sandu Tudor n-a mai simțit nevoia să se manifeste în publicistică. Probabil că își satisfăcuse acest 'hoby' și ajunsese la concluzia că destinul îi dicta să îmbrățișeze adevărata vocație ce-i era ursită - cea de pretendent religios. Sub aspect scriitoricesc, el se retrăsese în anonimat, în schimb avea să se consacre unui alt tărâm de trăire: monahismul. S-a călugărit la o vârstă când alții lepădau haina monahală și a rămas credincios acestei chemări până la sfârșitul vieții. N-am avut relații cu el în perioada respectivă și nu i-am urmărit activitatea spirituală sau literară (căci a continuat totuși să scrie, însă de data asta lucrări de inspirație bisericească, acatiste, condace, irmosuri, dar nu numai pentru uzul ritualului sacru, ci din vechiul impuls al creației artistice). Deveni- se locatar al mănăstirii Antim din București.

Târziu, după încheierea celui de-al doilea război mondial, Sandu Tudor s-a retras cu totul în viața monahală, întemeind un schit propriu al cărui stareț și-a luat însă- cinarea să fie. E vorba despre Schitul Rarău din munții Bucovinei. Printr-o întâmplare pur turistică, în cadrul unui periplu de excursionist prin părțile locului, am avut prilejul să-l revăd pe Sandu Tudor, acum în calitate de stareț, sub numele de Părintele Daniel, și să fiu pentru o noapte oaspetele său.

Era într-o vară pe la începutul anilor '50. Mă aflam cu soția mea în vacanță la o pensiune din localitatea Pojorâta, pe valea Moldovei, dincolo de Câmpulung, și pe traseul spre Vatra Dornei. Într-o zi ne-am hotărât să facem o excursie prin munții din jur, străbătând crestele Giumalăului și Rarăului, cu intenția de a ajunge în cealaltă parte a masivului, la satul Chiril, de pe valea Bistriței. Nu prea umbla lumea pe acolo, ci doar câte un cioban cu turma de oi stăpânea vastele singurătăți de pe coama munților. După un scurt popas la Cabana Rarău, situată cam la jumătatea itinerariului nostru, am pornit, în soarele după amiezii de August, pe drumul de căruțe ce ducea spre Chiril. Un drum splendid, prin pădurea deasă de brazi, măreață și încremenită în tăceri adânci, oferindu-ne senzația că ne aflam pe un tărâm de basm. Deodată, în stânga noastră, se făcea o deschidere largă, luminoasă, cu o pajiște întinsă, acoperită de iarbă și flori, o adevărată 'gură de rai', ce ne-a surprins și ne-a stârnit admirația. La un moment dat, la marginea drumului, un stâlp stingher purta o indicație modestă: "Schitul Rarău", arătând direcția unde se afla vestitul lăcaș. Auzisem de existența lui, însă nu știam cum arată, din ce se compune, unde putea fi găsit. Și iată că acum ne-am pomenit, fără să ne așteptăm, la poarta sa. Am părăsit drumul și am apucat pe o cărare croită prin mijlocul frumoasei pajiști spre locul indicat. Nu se zărea nici o construcție în jur, însă după vreo două sute de metri ne-am trezit în dosul unui pâlă de copaci, chiar în curtea Schitului. Totul era învăluit într-o atmosferă paradiziacă - liniște deplină, vegetație proaspătă și imaculată, o luminozitate dulce ce se revărsa cu generozitate din cer, o ambianță fermecătoare cum numai în poveștile din copilărie mai cunoscusem. De fapt, nu exista acolo un schit propriu-zis, ci locul avea mai mult aspectul unei gospodării montane, o stână s-ar fi zis, bine orânduită și bine îngrijită. Câteva coșmelii mărunte țineau loc de 'ca- să de oaspeți' (în ea am dormit și noi în

noaptea aceea), de arhondaric, de altar pentru rugăciune, de 'chilii' pentru cei 6-7 tineri 'ucenici' aduși aici de stareț să-i inițieze în probleme de ortodoxie, în predici mănăstirești, apoi o cameră a starețului, iar în curte un șopron pentru doi cai și căruța folosită la aprovizionarea cu cele necesare de la Câmpulung. Toate erau înfiripate pe buza muntelui, căci dincolo de ele se adâncea prăpastia unde erau aruncate deșeurile din incintă.

Părintele Daniel ne-a primit cu multă bunăvoință și mai ales cu surpriza de a-i cădea oaspete tocmai un fost colaborator de la Floarea de Foc și de la Credința - prilej de evocări despre oameni și vremuri trecute. O seară întreagă am stat de vorbă în odăița lui minusculă, căptușită cu cărți și chilimuri țărănești, unde abia aveau loc un pat îngust, un jilț pentru gazdă și două scaune pentru musafiri. Amfitrionul era îmbrăcat în strai călugăresc, cu o sutană neagră, lungă, cu mâneci lungi, din material fin, lucios și foarte curat. Masa am luat-o în încăperea rezervată acestui ceremonial și ea s-a desfășurat după tipicul solemn de rigoare: rugăciune la început și la sfârșit și binecuvântarea starețului adresată ucenicilor și celor doi oaspeți. Meniul, pregătit de tinerii învățăcei, era sobru și patriarhal: mămăliguța caldă, cu brânză de vaci și câte o farfurioară de smeură proaspătă.

După cină am trecut în cămăruța plină de cărți și am depănat până târziu noaptea amintiri din lumea de altădată, starețul fiind dornic să afle cine și cum se mai descurca dintre cunoscuții de odinioară, aruncați în vârtejul unor vremuri tulburi și potrivnice. Totuși, nu atingeam laturi politice și nu făceam aluzii la evenimentele zilei. Părintele Daniel era, de altfel, la curent cu tot ce se întâmpla în lume (se părea că avea acolo și un aparat de radio), dar evita să abordeze asemenea probleme. El făcea dese călătorii la București, pentru treburi ecleziastice și pentru a lua contact cu atmosfera urbană ce-i era sădită în sânge, iar iarna se retrăgea cu întregul clan la oraș, căci la Rarău nu era de stat decât în anotimpurile călduroase.

În dimineața următoare am părăsit schitul, ducând cu noi impresii cât se poate de vii despre niște oameni - toți intelectuali - ce-și aleseseră un asemenea mod de viață. Îi admiram și puteam înțelege ce-i determinase să trăiască în schimnicie, în mica lor comunitate, fie ea situată și într-un colț de paradis, departe de vuietul și frământările lumii. Era un exil intern!

Nu peste mult, în acea perioadă de groază din anii cincizeci, am aflat că Schitul Rarău a fost desființat de orga- nele de Stat, intolerante și vrăjmașe vieții spirituale, iar starețul a fost arestat și întemnițat la Aiud, unde s-a săvârșit din viață prin anii șaiszeci. Așa s-a încheiat destinul unui om care a început ca un Cavaler al eleganței și al condeiului și s-a săvârșit ca un martir, la fel ca mulți alții din aceeași epocă și din aceleași generații cu dânsul.

Fie-i binecuvântată amintirea!

Nici vorbă ca la cei șaisprezece ani ai mei să fi cunoscut aceste aspecte spectaculoase ale existenței ieroschimonahului...

Atunci, în mintea mea, îndrumată de cuvântul său, se rostua, încă nelămurit, dar pulsând a zori de viață, ideea că în izolarea chiliei puteam găsi cheia oricărei întrebări din domeniul duhovnicesc.

În izolarea chiliei.

Fără să știu cum, fără să știu când, răsărise o aspirație, răsărise un dor, răsărise o nevoie de ceva de care parcă mi-aș fi amintit în mod extrem de vag, de ceva depărtat, o nostalgie a unui necunoscut ce mi se părea, în același timp, nu numai cunoscut, nu numai familiar, ci însăși parte din ființa mea.

DACĂ STAU SĂ MĂ GÂNDESC BINE, nu în paraclis, ci în chilia sa mi-a lămurit ce este isihasmul. Adică tehnica Rugăciunii lui Iisus. Îl revăd acolo, înveșmântat în negru, așezat pe un scaun, cu o mână moale-n poală, cu palma întoarsă către tavan, relaxat. Arătătorul și de- getul mijlociu ale dreptei punctau pieptul undeva deasupra inimii. Bărbia și-o îndrepta către cuibul acesteia. Cu pleoaple aproape complet coborâte, murmura: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnzu, miluiește-mă pe mine păcătosul", piatra unghiulară a isihasmului athonit.

Ceva mai târziu, m-a condus în biblioteca Antimului. A căutat o broșurică: o revistă editată în limba engleză de o mănăstire catolică. Să se fi chemat: "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"? Nu-mi mai aduc bine aminte. În interiorul ei se desfăcea o planșă ce reprezenta un desen al trupului uman. Câteva flori de trandafir schematice indicau diverși centri energetici. Mai văzusem așa ceva în niște planșe prezentând anatomia subtilă conform sistemului yoga. Numai că-n loc de trandafiri, centrii aceia îi consemnau niște lotuși. Îmi pomeni similitudinea, pâ- nă la un punct, dintre o tradiție și cealaltă. Similitudinea nu era de întrevăzut decât în aspectul practicii concentrării.

Era o introducere potrivită pentru mine, care aveam imaginația încărcată cu puține, dar incitante lecturi din ocultism, teosofie, doctrina indiană. Pomeni *controlul respirației*, comun și el ambelor școli, ortodoxă și indică. Jubilam: găsisem întocmai omul de care aveam nevoie - și pe care, sub influența învățăturilor dobândite până atunci, îl numeam în sinea mea: un *guru*. Mă aflam pentru prima oară-n fața unui învățător care cunoștea "știința secretă", de la sursă și nu din cărți, mă amăgeam eu cu o terminologie împrumutată ocultismului și folosită anapoda în creștinism, după cum mă tăia capul. Și, oricât mă simțeam de nepregătit, știam că era recomandabil să recurgi, în treburile spirituale, la izvoare și nu la mijlocitori pe a căror înțelepciune nu te puteai bizui; adică, un monah era oricum mai aproape de surse.

Se folosi de marcarea centrului inimii, pe desen, pentru a mă ajuta să intuiesc de ce vârfurile celor două degete urma să le îndrept asupra lui. - "Aici e plasată *cămara lăuntrică*", îmi zise. "Aici ne retragem când ne rugăm. Din acest loc ne rugăm. Inima, așa cum ai învățat la liceu despre ea, constituie centrul ființei umane. Prin sângele pe care-l pompează, ea hrănește întreg organismul și-l curăță de otrava bioxidului de carbon. Dar mai există o inimă: locul întâlnirii fiecăruia dintre noi cu Dumnezeu, Domnul care hrănește sufletul nostru și-l curăță de toată otrava.

Acolo ne surprindem chipul cel adevărat și surprindem și chipul lui Hristos. Numai acolo se săvârșește depășirea de sine, depășirea Eu-lui. Inima este hotarul dintre umanitate și Divinitate, e șansa noastră de îndumnezeire. Inima are un aspect vizibil și unul invizibil. Acum vorbim despre aspectul ei nevăzut".

Părintele Daniel, nelocuind în Capitală, se grăbea să-mi facă o introducere cât mai completă, oricât de pripită, la rugăciunea la care intenționa să mă înhame, ca fiind mai de-a dreptul, odată cu plecarea lui să rămân înarmat pentru întreaga viață cu cea mai sigură unealtă de cucerit Raiul încă de pe pământ. Părintele mă îndrăgise și-mi dăruia ceea ce alesese mai bun din întreaga-i experiență duhovnicească. Dealtfel, așa cum mă îndemnase să fac și singur, mă arunca din vârful stâncii în talazuri, conștient că Sfântul Duh avea să mă învețe să înot. Cu o încredere desăvârșită în Dumnezeu, dintr-un brânci spera să mă vadă prins în brațe de-a dreptul de Domnul (zic și eu, ca să glumesc). A încheiat cea dintâi expunere cu: - "Există trei feluri de rugăciune - *Rugăciunea buzelor*, *Rugăciunea minții* și *Rugăciunea inimii*. Cea dintâi este orală. A doua se face în secretul minții, deci a părții cugetătoare. A treia este aceea despre care-ți vorbesc. Pentru a o atinge, unim mintea cu inima prin voință. Această rugăciune o vom căuta."

TOT PRIN ACEEAȘI MAHALA cu mănăstirea Antim se înălța și Schitul Maicilor. Perseverentul părinte Daniel, în pragul porții acestuia, m-a îndemnat să sărut mâna părintelui Andrei Scrima cel roșu la păr.

Nu l-am mai întâlnit altcândva. Dar tare mândru mă simțeam că l-am cunoscut. Voi trece degrabă peste faptul că era plăcut la vedere adolescentului din mine și prin aceea că număra mult mai puțini ani ca ceilalți. Ceea ce a atârnat greu tare în sufletul meu iubitor de carte fu că părăsise un post universitar - de logician al matematicilor - pentru a-și închina lui Dumnezeu zilele rămase. I se dusesse vestea că se scâldea în limbile vii și moarte ca țigănușii în undele Săbărelului, că - tobă de știință - nu dovedea mai puțină înțelepciune și cuminenie, că avea atât haz cât și spirit, că din om de lume și saloane, se repezise în goană judecată de-a dreptul în brațele deschise ale lui Hristos. După informațiile doctorului Nicolau, în afară de sanscrită, cunoștea opt dintre limbile vorbite astăzi în India.

Mai târziu, balerinul Petre Bodeuț, chemat în India să întemeieze un ansamblu de dansuri populare, scos la plimbare de către o binecunoscută poetă indigenă, l-a zărit pe stradă. Intima muzelor s-a oprit, spunându-i: - "Pe omul acesta noi îl socotim sfânt. E român de-al dumatiale: părintele Andrei Scrima. Predă filosofia la Universitatea din Calcuta".

Iar dacă numele altui așezământ de învățământ superior a fost menționat atunci, vina de a-l fi expediat aiurea decât unde își iniția ciracii o poartă numai memoria mea săritoare peste multe. Cu alte cuvinte eu sunt acela care greșește. (Același medic Nicolau consemnează în însemnările sale inedite: *"La Benares, unde rămâne timp de doi ani, Andrei Scrima devine lector universitar de limba franceză, la catedra de filosofie europeană."*) Însă reverența cu care îi rostise numele femeia de seamă este adevărată.

Ajunsesse atât de departe fostul asistent al profesorului Anton Dumitriu, dintr-un părelnic hazard a cărui necesitate - în economia lui Dumnezeu - va sări în ochii tuturor când voi adăsta asupra sa, mai către capătul istorisirii de față.

Un Președinte al Indiei ne vizitase țara prin anul 1955.

El a mijlocit ca părintele Scrima să plece cu o bursă în peninsula asiatică dragă lui Mihai Eminescu, Hașdeu și Eliade.

Occidentul s-a familiarizat și el, în timp, cu scrisul, cu silueta, cu iscusința și cu numele monahului bucureștean. Îi întâlneam articolele în reviste teologice de răsunet mondial, procurate pe sub mână, cu riscul de a fi fost acuzat de colportare a unor 'materiale mistice și dușmănoase'. Patriarhul ecumenic Athenagoras îl folosea drept sol pe lângă scaunul papalității, în chestiunile reunirii bisericilor, după ce a fost și reprezentantul său personal la Conciliul II Vatican. Ba, prin lumea bună a Parisului se răspândise legenda - nedesmințită de el - că părintele Andrei descindea, vlăstar al amurgului, din spița împăraților Bizanțului. Cu atât mai mare îmi era vanitatea de a-i fi fost cândva prezentat.

Cam aceștia erau 'craii' în sutană care-mi binevestiseră despre bucuria nașterii permanente a blândului Iisus în camera lăuntrică a fiecăruia dintre noi, deci și în sufletul smeritului tânăr ce am fost, abia cocoțându-mă din copilărie.

CINE ERA, TOTUȘI, ieroschimonahul Daniel? Pentru edificarea cititorilor asupra gazetăriei practicate de Sandu Tudor, voi cita articolele VEACUL UCIGĂTORILOR DE DUMNEZEU și CUVÂNT, apărute în "CREDINȚA". Le-am găsit - unicele - în dosarul cu probe materiale întocmit pentru judecarea lotului "RUGUL APRINS", sub numele de "probe materiale - corp delict", cu următoarea caracterizare făcută de Lt. Cenușă Constantin, anchetator penal de Securitate din Direcția de Anchete Penale a Ministerului Afacerilor Interne:

"Din ziarul "Credința" au fost fotocopyate un număr de nouă articole scrise de TEODORESCU ALEXANDRU (SANDU TUDOR) în perioada 1933-1938, care au un vădit caracter anticomunist, prin intermediul cărora învinuitul a căutat să dezorienteze și să abată mișcarea comunistă și muncitorească din țara noastră de la lupta ei împotriva orânduirii burgheze."

VEACUL UCIGĂTORILOR DE DUMNEZEU

Fără voia noastră, de la o vreme, politicianul capătă o mai mare însemnătate, cere din partea noastră o mai mare luare aminte.

Așa lupta politică a câștigat o asprime, o putere, un caracter de seriozitate, în care se angajează întreaga ființă a luptătorilor.

Așa lupta politică a ajuns să aibe un sens adânc social, uman, și prin aceasta și religios. Lupta aceasta e, acum, de fapt, lupta între bine și rău, între lumină și umbră, între dragoste și ură, între Dumnezeu și Diavol. Trecerea de o parte sau de alta e hotărâtoare, pentru fiecare din noi și pentru biruința totală. Dar nu numai atât. Lupta politică din fiecare țară e legată acum de viața politică a Lumii întregi, are un răsunet universal, ceea ce adăugă la caracterul acesta spiritual și religios, al ei.

În Rusia, unde zdruncinarea și preschimbările sociale au fost mai totale, mai neobișnuite, acest caracter religios al luptei politice se vedește mai mult ca oriunde.

Nu fără rost partidul comunist a accentuat latura antireligioasă a luptei în care s-a angajat. Cu întreaga seriozitate diabolică de care e mânat, a deschis fățiș lupta. Principiul său e ura, mijlocul său lupta de clasă, arma sa violența și teroarea, toate, zice-se, pentru binele omenirii.

Frăția aceasta cu diavolul pentru a trece puntea spre țărmul fericirilor omenesti, iată secretul comunismului și al tuturor celorlalte metode de ultimă oră, cum e fascismul, hitlerismul sau altele asemenea.

O mână de oameni, un partid, o fascie, un nucleu oarecare sau mai bine, o bandă, se strânge la un loc, se organizează, fac între ei jurăminte, și pornesc la luptă pentru a pune mâna pe putere prin orice mijloace, fără scrupul, cu teroare, cu crimă, cu trădare, cu blestem, însă cu deviza ademenitoare: Pentru fericirea tuturor oamenilor, chiar împotriva lui Dumnezeu.

Ieri, o telegramă anunța o nouă mare ofensivă antireligioasă în Rusia. Direcția pentru propagandă antireligioasă a început punerea în aplicare a unui nou plan de activitate.

Toate mijloacele tehnice vor fi utilizate pentru a face din Rușii pravoslavnici niște adevărați atei comuniști.

Prima manifestare din programul de lucru va fi executată cu ajutorul aviației. Pentru aceasta, s-a hotărât ca o flotilă să execute un sbor deasupra pieții Uricki din Moscova, împânzind bolta cerului cu un fum dens și alb. Pânza de fum, lansată de avioane, are proprietatea de a nu putea fi

împrăștiată de nici un fel de vânt, timp de două ore.

Pe acest ecran de fum alb se vor proiecta diferite filme și inscripții, cari vor exemplifica inutilitatea credințelor religioase.

Am ales acest mic exemplu proaspăt pentru a arăta câtă însemnătate dau cei din tabăra urii și nelegiuririi propagandei pentru schimbarea antireligioasă a sufletului omenesc. Mistica urii nu cunoaște margini. Altă dată vom analiza mai mult de ce se dă atâta însemnătate acestei lupte antireligioase.

Încheiem, acum, atrăgând atenția celor ce suntem de partea cealaltă a baricadelor, adică în tabăra dragostei și a lui Hristos, asupra seriozității clipei. Vântul urei și nebuniei bate și peste noi, și faptele din ultima vreme sunt o pildă. Să ne dezmeticim, cât mai este vreme.

(semnat: SANDU TUDOR)

CUVÂNT

La ceasul acesta de tulburare și violență e o cerință formală "Declarația de comisariat". S-o facem și noi.

Nu suntem nici "fascie", nici "echipă", nu slujim nici dreapta, nici stânga. Nu le putem tăgădui însă, în parte, îndreptățirea lor. Fiecare va fi având o frântură de adevăr; dar nu putem sta strâmb numai într-o margine, o lature extremă a vieții, pentru bunul plac al ciudățeniei de poziție

Noi ne-am hotărât să ne ridicăm întreg și puternic, cu toată ființa noastră, pe amândouă tălpile, drept în inima realităților noastre de aci. Nu ne atrage, prin urmare, echilibristica clownilor de ultimă oră ideologică, și mai ales aceea a mutilațiilor după catehismul alb sau roșu, acele idolatrii tâmpe care se închină la zei veniți de aiurea.

Ce este această barbarie de semne străine, cari au năvălit peste noi de la o vreme: cruci încârligate, cămăși colorate, ciocane și steaguri roșii sau alte ciudățenii? Nu le recunoaștem ale sufletului nostru. Simbol pentru noi poate fi o cruce de pe evanghelia lui Neagoe Basarab sau cea a muceniei lui Brâncoveanu Voevod.

După o căutare de sine tragică și milenară neamul acesta și-a aflat trupul. Pământul și apele românești sunt acum numai ale noastre. Numărul nostru e acum zeci de milioane. Trupul acesta al românismului însă, plămădit cu atâta greutate trebuie să fie locuit și de un suflet. Ritmul unei singure inimi trebuie să-l miște unitate vie.

Acest gând e urmarea simplă a viziunii realităților noastre, dincolo de orice teorie, Șovinism sau internaționalism, rasism sau umanism, aceste formule rămân pentru noi numai ecouri străine cari ne stânjenesc, ne rătăcesc și, altoite minții noastre, ne schilodesc.

Nouă ne trebuie altceva. Să ne trezim. Dragostea de moșie, de neam și lege, nu are nici o legătură cu abstracțiunile veacului al XVIII-lea apusean. Horia, Cloșca și Crișan, cei trei țărani din țara Moșilor, au murit mai înainte decât Danton, Robespierre, Marat, cei trei advocați și burghezi de provincie franceză. Iată deosebirea.

Trebuie să ne înfăptuim pe noi înșine, ca neam. Ne trebuie să înfăptuim o unitate vie și românească, a sufletelor, care să ne fie izvor de faptă adevărată, generos creatoare. Ce însemnează unitate vie? Lucru rar aci, pentru noi cei ai țării acesteia, stăpâniți de un individualism

barbar și anarhic. Să nu uităm că la acest ceas problema socială se ridică amenințătoare și că dacă ea nu-și află o deslegare, ființa noastră ca neam e amenințată să piară. Fiecare simte nelămurit că întovărășirea, asocierea, sobornicirea, făcută cu înțelepciune, e condiția oricărui mers mai departe, social și că de această parte se află soluția. O unitate vie e efortul unui mănunchi de oameni complecți; adică în stare de a se întovărăși cu semenii lor, într-o credință.

Credința noastră e să înfăptuim ""Țara slobodă și duhovnicească"". Credința aceasta, a noastră, e chezașia viitorului, în ciuda politicianismului care ne sfâșie. Slujirea patriei cere răbdare, jertfă și îndrăzneală spirituală.

Spunem tare că numai învățând și râvnind ""zelul apostolilor, jertfa mucenicilor și simplitatea călugărilor"", vom birui.

Poate să zică cineva nu?

(nesemnat)

19

CEA DINTĂI ÎNTÂLNIRE cu părintele Mihai Avramescu a avut loc sub semnul unui smochin, după ce ne-am despărțit de părintele Andrei.

Smochinul - pom al abundenței, alături de măslin și de vița de vie... Dar și al sterpului, al Sinagogii ce nu l-a știut recunoaște pe Hristos! Simbolizează cunoașterea religioasă. Una dintre menționările sale din VECHIUL TESTAMENT avea pentru mine o mare însemnătate: cu frunzele lui și-au acoperit brâul Adam și Eva, rușinându-se de semnele bărbăției și al feminității - de unde trăgeam concluzia că între acestea și legătura cu Dumnezeu se căsca o prăpastie. În UPANISHADE, în BHAGAVAD GÎTA, smochinul reprezintă Arborele Vieții, unește cerul cu pământul. Buddha a fost iluminat sub un smochin, deaceia uneori pomul îl înlocuiește pe Buddha în iconografie. E simbol al nemuririi, al forței și al vieții, al fecundității. Remus, Romulus, Vishnu, s-au născut sub un smochin. În cazul meu, ambele aspecte, pozitiv și negativ, urmau să-și spună cuvântul.

Iar dacă nu era smochin era alt pom mediteranean care, crescut lângă poarta incintei, când mi-a atras atenția asupra lui părintele Daniel, mă umplu de o sfântă uimire, fiindcă nu știam că puteau crește smochini și-n București; așa că l-am considerat semnul iubirii lui Dumnezeu pentru acele locuri. Câte erau legate de acea biserică se vesteau prin el, pentru nevinovata mea naivitate, ca o promisiune a unui miracol viitor. Dacă mă gândesc bine, cred că era smochin și că proorocea nerodirea mea ființială.

Am fost prezentat numeroasei familii a parohului: trei sau patru fete, o soție, o soacră. Feciorul se afla la seminarul de la Neamț. Copiii, nevasta, preotul însuși, aveau ochi migdalați, mari ca-n icoane, mirați, candizi și străbătuți de veselie.

Presvitera, străvezie de post și curăție lăuntrică, licărindu-i sucuri de afine pe sub pielea subțire, ce dădeau culorii sale nativ închisă un aspect de smirnă umanizată și umblătoare. Era îmbrăcată cu modestie. Își risipea suflarea zilei în spatele tejghelei cu lumânări de la intrarea bisericii umbroase. Restul de putere ce-i mai rămânea și-l cheltuia gătind pentru oștirea de plozi cu codițe și sandale prea largi.

Deși nu voiesc să insist asupra descrierii copiilor, trebuie înțeles că arătau ca niște duhuri, unii țigănoși, alții bălăiori, unduind de ici-colea, cu nestatornicie de fluturi și inconsistență de pastel. Nu îndrăzneau să apară-n 'lumea oamenilor mari', unde eu eram admis, dar nici nu renunțau s-o

contemple și să se străduiască s-o-nțeleagă. Le zăream creștetele doar prin crăpături de uși. Sau în biserică, frunțile prosternate pe preș.

În vestibulul casei parohiale, înțesat cu rafturi de cărți, ne adunam după vecernii. Încețoșat la suflet, mă așezam pe taburet și deschideam urechile mari, mari, doar oi pricepe și eu ce se vorbea. Dar nu mă lămuream cu nimic. Mereu înconjurat de aceleași persoane serioase întâlnite-n pragul Antimului. Veneau cu întrebări îndelung rumegate, să se muncească a le mistui împreună cu toți cei de față. Parohul ședea la biroul său de înțelept. Glăsuia rar, adânc, cu multă pondere. Cuvintele lui aveau gustul tainei și al revelației divine.

Era foarte înalt. Măsliniu. Această nuanță a pielii o moșteniseră fetele și de la el, nu numai de la mamă. La fel și cu ochii. De antracit. Ca niște luntre grele și smolite, pe unda zorilor. Nas subțire, prelung, nazarinean - cum mi se părea mie. Păr, barbă, musteți, după chipul nopții. Degetele fildeșii ale părintelui Mihai legau și dezlegau porțile Raiului și ale iadului. Ele cuprinzându-mi palma abia atins, am înmănat slujitorului lui Dumnezeu în multe rânduri cădelnița fumegândă, cu mireasmă de tămâie și cărbune de viță de vie. Asta pentru că părintele Mihai, privind aplecarea mea spre monahism cu seriozitatea adoptată față de orice lucru cu care se confrunta, mă luase ucenic la Sfânta Liturghie. Acolo am întrevăzut osatura lumii, eu - dezvertebratul. Și o proiectare a acelei osaturi mi-a îndreptat cocârlărea pentru tot restul anilor. Acolo am mușcat din roadele cunoașterii celei spre viață.

În vacanța îngăduită de seminar, a venit în altar și fiul său. Ioan avea obraji ca poamele pârguite și voce de fată-băiat. Purta pantaloni scurți; eu renunțasem la ei. Pe acest flăcăuș, cu care la maturitate am fost prieten, nu l-am putut suferi atunci (cât îmi era permis, creștin fiind și dator să-mi iubesc semenii), deoarece se găsea mult mai aproape de Dumnezeu și de tatăl său decât mine (Cain, zice-se, a suferit de o boală similară).

Mai coborau probabil și îngeri alături de noi. Însă nu-i vedeam.

În jurul parohului plutea un duh al misterului provocat de zvonul creștinării sale târzii, de experimentarea hipnotismului și de legăturile întreținute în tinerețe cu sufismul căruia maestrul său, René Guénon, îi jertfise propriu-i botez. Iar această taină atrăgătoare dar și cumplită mă zăvora și mai strașnic în leagănul duhovnicesc în care eram alăptat.

Cuvintele rostite în continuarea vecerniilor pomeneau despre sihaștri din pustia Egiptului, acei *avva* încununați cu toate luminile înțelepciunii dumnezeiești, postitori de o viață și dârji vrăjmași ai ispitirilor cu care nu precupețeau să se ia la trântă și să se tăvălească-n colbul de pietre scumpe al rugăciunilor. Ele comentau istorisirii din PATERIC.

Ardea în acea bisericuță a smochinului - pe numele ei romantic: Schitul Maicilor - focul nematerialnic al unei pravile mai înalte.

Dar pentru mine, nepotrivit aceluia loc și acelor preocupări, au ars și irisurile unei maici.

Nu departe de biserică, în aceeași curte, se afla un metoc la care trăgeau, pentru o noapte-două, după cum le chemau în București treburile mănăstirii de unde descindeau, monahii. Acestea obișnuiau să bată metanie și preotului local, cerând binecuvântare. Serile. Cu lună, fără lună, serile, se furișau pe lângă ziduri, să se prosterne în fața lui. Am întâlnit și eu una-n odăița părintelui. Și am plecat biruit. Pierdusem armătura și pariul cu mine însumi, de la prima încercare la care am fost supus. Nu eram bun de ascetism: vedeam ochii femeilor, am constatat cu asprime întoarsă în batjocură împotriva-mi.

Ceea ce urmă se dezlegă de la sine în câteva zile. *""Nu-mi rămâne decât să cunosc viața""*, mi-am zis. *""Și dacă sunt cu adevărat chemat, Dumnezeu o să mă scoată la liman la timpul convenit.""*

Până atunci, ce rupei de nori și ce sori negri în juru-mi! Părinții, alarmați peste măsură, băteau drumul către biserică, dimineață și după-amiază. N-ar fi minciună dacă aș spune că dădeau acatiste să nu mai cred... Păreau stafiile propriilor lor lacrimi. De nu soseau împreună, să se plângă părintelui Avramescu și să-l implore, apărea numai mama, devenind practicantă aproape asiduă, făcând eforturi supraumane să-și smulgă sufletul din tunelul în care se afunda, eu numindu-l: beatitudine; ea: oroare.

Dacă ieșeam împreună, să-mi cumpere ciorapi sau cămașă, profitam s-o atrag într-o biserică, preferabil Stavropoleos, unde intimitatea veacurilor covârșite de timp materialnic mă suprima ca ființă de carne, dându-mă pradă unui preot găjâit și feroce. (Cât greșeam aplicându-i acest atribut din pricina glasului său neplăcut! Ulterior am aflat că rămăsese fără glas din timiditate și trac, la un concurs pentru ocuparea unui post de asistent în învățământul teologic universitar...) Încă slujea până mai anii trecuți, iar când cânta *"Sus să avem inimile!"*tuna.

20

ÎN TOT ACEST TIMP, rugăciunea învățată de la părintele Daniel era odihna mea. Că mă aflu acasă, la liceu, în biblioteca publică, pe stradă, de vorbă sau tăcând, rosteam în adâncul meu: *""Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!""*. Căutam cu mintea lăcașul ascuns al inimii duhovnicești, de parcă m-aș fi folosit de pseudopode, ori după cum unele insecte pipăie din vârful antenelor mediul în care evoluează. Concentrarea mea înăuntru se izbea de o beznă mată, dar nu renunțam, nu-mi pierdeam curajul, nici nădejdea de a sparge întunericul într-o bună zi, de a sfredeli coaja ce mă despărțea de acea vizuină a luminii unde mi se spusese să mă așez în așteptare.

Mă vedeam îmbrăcat călugărește, adunat pe un taburel, mic, mic de tot, în chenarul inimii, cum o știam simbolizată în desene, eu însumi profilat în tuș, dintr-un vârf de peniță, preschimbat într-o modestă miniatură alb/negru de manuscris. Ca și când aș fi devenit operă de artă.

Aici a răsunat un semnal de alarmă, anume tras pentru mine. Precum o pățisem și cu budhismul, arta juca un rol prea mare în atracția mea spre contemplație. De câte ori am auzit un preot denigrând literatura, ori pictura, i-am replicat că atunci când ele ating și un subiect pios, devin nu numai utile, ci mijloc de apropiere de Dumnezeu. Arta poate fi o treaptă către sfințenie, afirm. Dar poate fi și o treaptă-n jos...

Adică tocmai ce se petrecea cu mine: priveam doar prin prisma ei. Esteticul îmi întuneca aspirația de a urca mai sus de el, spre Divinitate. Mulți călugări, fără s-o știe, mi-au întărit această părere că arta e un fel de poartă către Rai. Cum? Lăudându-mi din adâncul sufletului frumusețile de aflat în împrejurimile mănăstirii unde viețuiam.

Din fire sunt un adorator al naturii, Constatând entuziasmul monahilor pentru așezarea mănăstirii lor, fără să vreau am ajuns a socoti că Frumosul este calea. CALEA spre Dumnezeu. Singura. Pe drumul acesta nu mă mai puteam opri decât la ideea că relația cu Dumnezeu nu numai că e una estetică, ci că reprezintă materia dar și rezultatul creației artistice. Este una dintre ideile periculoase pe care le poți adopta când practici Rugăciunea lui Iisus.

Nu bănuiam cât trebuie să ne ferim de închipuire când ne adâncim în Rugăciunea Inimii. Tot ce ne aduce imaginația este fals. Ne îndepărtează de scopul rugăciunii. Provoacă dezechilibrul. N-avem voie să căutăm altceva decât golul. Curățim mintea. Curățim inima. Facem curățenie generală și

totală. Nimic nu trebuie să ne bucure. Nici să ne-n cânte. Nici să ne atragă. Renunțăm la tot. Murim, în sensul că tot ce-i lumesc și pământesc dispare. Rămânem doar o așteptare, repet, un gol ce așteaptă să fie umplut. Fără gând. Fără simțământ. Dra- goste nesuținută de rațiune, nici de sensibilitate. Dra- goste pură. Pură.

Va să zică, dacă mă vizualizam pe mine însumi, așezat pe scăunel, ca gravat în inimă, greșeam. Era un început de adorare de sine. Îmi făcusem chip cioplit din imaginea mea proprie. Eram încântat cât de cuminte ședeam, cât de frumos mă rugam, cum îl așteptam eu pe Dumnezeu. Amator de artă, am metamorfozat așteptarea într-o exprimare plastică a ei și credeam că, odată realizată, starea mea atinsese o culme. Prin asta îmi anulasem rugăciunea; mai grav nici că se putea.

Și, neîncetat, rosteam: *""Doamne, Iisuse...!""*. Și nu izbuteam să impun tăcere nici măcar în sfada inimii.

21

""DOAMNE, IISUSE HRISTOASE, Fiul lui Dumnezeu..."", am încercat să-mi înalț duhul într-o inspirare puternică. Nu ca forță fizică folosită de plă- mâni, ci puternică în aspirație, adică tinzând sus, foarte sus; cel mai sus. Ba nu. Nu cel mai sus. Intervenii ruși- nea. Rușinea de Dumnezeu. Nu cel mai sus, adică până la El... Aspirația mi se oprea undeva în afara hotarelor Împărăției Sale, mai jos de 'Așternutul Picioarelor Lui', cum îmi aminteam a fi citit o metaforă, într-o rugăciune.

"Ce e 'Așternutul'? Firesc, este vorba despre nori. Dar n-am voie să cred asta. E prea concret. Trebuie să intru în domeniul abstractului." Aici se îți mirarea: a fost deajuns să-mi zică aceasta, că m-am și aflat în domeniul abstractului, de unde abia plecasem, de altfel, când îmi întrerupsesem starea de rugăciune, abstractul unde mă proiectase invocarea numelui lui Iisus. *"E o prostie! Cum pot afirma că mă aflu în domeniul abstractului? De unde știu? Ce-mi confirmă c-am ieșit din domeniul concretului și am intrat în alt domeniu, cum ar fi al abstractului? O altă întrebare e: de unde știu că-i acela al abstractului? Când discutăm despre domenii prin care umblă mintea, nu mai avem nici un criteriu. Curios: mintea nu are nici o ezitare; ea se simte acolo, iar acel acolo nu e numai altundeva, ci e cu precizie teritoriul abstractului. Deși n-a apărut încă nici un gând specific abstract. Altă prostie! Toate gândurile sunt abstracte. Cum o să existe 'gânduri concrete'?! Pe care din ele pui mâna, să-i verifici concretețea?! Nu, așa-i vorba. Ce vreau să zic"*, continuai de parcă nu eram deloc singur în mine, ci m-aș fi disputat cu altcineva, *"e că gândim cu gânduri despre lucruri concrete și cu gânduri despre lucruri de-ale abstractului."*

Fu cât pe ce să mă străduiesc a defini cele două tipuri de gând, dar mi-am dat seama că operațiile gândirii, chiar când lucrează cu gânduri despre cele mai concrete obiecte, rămân abstracte. Răsări o nouă revelație: *"Unele se desfășoară-n planul concret, iar altele în cel simbolic. Eh, 'concret'! Un plan în care concretul e evocat e reduplicat sub formă de imagini. De pildă, văd cu închipuirea două surori gemene. Asta s-ar putea numi o operație în planul concret. De ce-i spun: concret? Pentru că 'văd' două ființe de parc-ar fi în carne și oase. De ce-i spun operație a gândirii? Pentru c-am judecat extrem de rapid că asemănarea fizică, a staturii, identitatea de vârstă, îmi impun să le bănuiesc gemene. De fapt, sunt mai multe operații înlănțuite; acelea de comparare, de cântărire, de a trage o concluzie, de a căuta noțiunea ce să cores-pundă cu ceea ce socotesc a fi concluzia meditației mele asupra a ceea ce văd. Simultan a avut loc și o operație în planul simbolic: adunarea unei făpturi cu cealaltă. Sigur că n-am socotit: o fată și cu altă fată fac două fete - una și cu una fac două. Lucrurile astea se produc cu o viteză atât de mare încât adunarea nu e percepută ca desfășurare-n timp."*

Gândirea, într-un *respiro* de o miliardime de secundă, își dădu seama că plecase de la a se ruga și că ajunsese la a încerca să priceapă cum gândea. *"Ești supid! Nu pentru asta ai tras jaluzelele! Nu*

pentru asta ai ales acest ceas al nopții, când părinții tăi s-au culcat, când vecinii au stins luminile, când traficul străzii s-a rărit încât aproape nu mai riști să te deranjeze. Hai, fă un efort! Concentrează-te asupra lui Iisus..."

"Doamne Iisuse Hristoase!" Am inspirat, fericit de locul unde îmi adăstase mintea: *"Totuși, aveam dreptate adineaori! Mă aflu-n domeniul abstractului! O simplă apăsare pe un buton, nu numai invizibil, ci chiar inexistent, și m-am pomenit aiurea! Aici, în abstract. Dar eu caut un Iisus concret!"*, îmi venea să urlu. Mi se strânsese inima de parcă m-ar fi durut. Adevărat că mă durea incapacitatea de a provoca apariția unui Iisus concret. Îl iubeam pe Iisus pentru că era concret, *"mai concret decât eu însumi! O persoană! Nu mă-nvață așa părintele Daniel?"* Rosteam: "o persoană", însă simțeam: "PERSOANA!" prin excelență, izvorul tuturor persoanelor de pe pământ și din toate timpurile, matricea, prototipul, pântecul ce ne naște... *"Ia te uită: nu pot gândi la El decât cu metafore! Iarăși am ieșit din planul abstract. Ce însemnează asta? Înseamnă că, de cum încep să raționez, ies din domeniul abstractului? Rațiunea nu acționează-n domeniul abstractului? Așa este: oamenii po- menesc despre un domeniu al raționalului. Acum mă aflu-n domeniul raționalului; iar acesta nu e tot una cu domeniul abstractului. Dar câte domenii avem în cap? Suntem mari latifundiari?!"*, glumeam istovit.

Am rămas - era să scriu: 'pe gânduri', dar nu e cuvântul potrivit -. am rămas într-o stare de contemplare - parcă nici acesta n-ar fi cuvântul -, am rămas... simțindu-mă bine în situația de a sta pe limita... abstractului, ...'la picioarele Așternutului Lui'... Pătrunsesem iar Acolo. *"Aici, lângă El..., lângă Iisus..."* Simțământul acesta mă smeri. Fumurile psihologului îmi dispărură fără nici un efort. Îmi 'gustam' trăirea. Nu resimțeam nevoia vreunui comentariu suplimentar.

Însă rațiunea nu-mi dădu prea lung răgaz. Îmi zise: *"Asta-i pacea minții..."*. Și cum am rostit cele patru cuvinte, în tăcere, pacea dispăru. *"Oare voi izbuti vreodată să trăiesc fără să gândesc?"* Am surâs: *"De mi-ar ști un marxist auzi gândul, ce ar mai râde..."* *"Să cobori în inimă, eliminând orice gând"*, așa mi-a recomandat părintele Daniel. Ceea ce am simțit acum a fost ca o dezvăluire infinitesimală a ceea ce ar trebui să fie ea: cuibul odihnitor al golului minții și inimii... "În continuare, parafrizei titlul unei broșuri citită-n copilărie: *"La picioarele lui Iisus..."* Am conținut brusc să mă joc cu mintea deoarece îmi dădui seama ce lucru necesar spusesem - fără să fi intenționat să rostesc ceva anume potrivit cugetării mistice: *"Stăteam de vorbă cu Mântuitorul..."* *"Asta se cuvine să obțin: să stau de vorbă cu Hristos, Prietenul meu..."*.

- *"La ce chemi tu numele Meu? Că el e minunat"*, am construit răspunsul pe care aș fi voit să-l aud. Odată pornit motorul asociațiilor de idei, fără să vreau, cum se petrec totdeauna întâmplările în minte, mi se oferise o nouă parafrază: - *"La ce mă întrebi tu de numele meu? Că el e minunat"*. Așa-i grăise lui Manoc îngerul. O citisem în JUDECĂTORI, în VECHIUL TESTAMENT, și acum o atribuisem posibilului Iisus care ar fi coborât să stea de vorbă cu mine. *"Emanuel" este numele lui Dumnezeu; el înseamnă: "cu noi este Dumnezeu"*. Am izbucnit într-un muget sonor:

- Emanuel! Emanuel!...

Îmi stăpânii vocea, însă ea continua să geamă surd, sugrumat, în corzile vocale: "Emanuel!...", preschimbându-se-n hohote de plâns uscate, însoțite de o durere-n dreptul inimii.

Am reintrat în gol. Nu mai era unul al tihnei agreabile. Era un pustiu. Eram singur. Singur.

PE ACEASTĂ NOTĂ discordantă s-a încheiat trecerea mea fizică pe lângă un focar de cultură și mistică fără precedent, nici imitare, aflat sub privegherea unor reprezentanți de frunte ai clerului

ortodox român, cei adunați în jurul "Rugului Aprins".

Firea mea pătimasă - ascunsă de decența cititorului, în paginile de față, unde nu am scos la iveală decât o fărâmbă din acțiunea forțelor răului, acțiune ce nu m-a implicat direct -, întinzându-mi o mână înșelătoare, numită: "cunoașterea vieții", firea mea, ziceam, m-a împins să mă sustrag influenței benefice a părintelui Daniel și a celorlalți mari duhovnici, ca și a cărturarilor mireni adunați de prestigiul Mănăstirii Antim, din al cărui renume de ieri astăzi n-a rămas decât amintirea. În anii care au urmat (și ce puțin îi pot astăzi desena în cuget...), m-am pomenit rostogolit într-o cădere din care niciodată nu m-am mai înălțat la înălțimea atinsă la vârsta celor șaisprezece ani. Orgoliul îmi șoptește că putea fi și mai rău; anume, să fi lunecat în cea mai crasă banalitate a trăirii; pe când eu am avut parte de mult din ceea ce este urât în omenesc (a nu se înțelege greșit: vreau să spun în omenescul meu - nu dau vina pe urâtul ce mi-a fost dat să-l suport de la alții, deși nici acela nu a fost de disprețuit...). Pentru a scurta o poveste lungă cât viața mea de până acum, necazurile și șoapta îngerului m-au învățat două-trei reguli de viațuire după care am încercat să-mi conduc existența ulterioară:

"Să nu calc în destinul altuia. E o regulă pe care am ținut-o cât am putut. Deobicei, îndrăgostirea și rugămin- tea celorlalți - cu toate avertismentele mele -, m-au făcut să trec peste rigoarea ei, la care țineam atât de mult. Că rar să nu greșești când te amesteci în viața celorlalți!

Să ascult de legile esențiale din VECHIUL și NOUL TESTAMENT: *să-mi orânduiesc zilele, după pilda lui Dumnezeu, Creatorul, muncind până la cea mai neagră istovire* și să mă străduiesc *a-mi iubi aproapele ca pe mine însumi* (pe care regulă din urmă am ținut-o cu încordare mare a voinței - fiind slab tare în această privință -, iar când mi s-a părut că nu eram în stare s-o practic, am optat să acționez de *parcă* mi-aș iubi aproapele, cum ni s-a spus).

Cea dintâi lege e prima poruncă dată omului desprins din Rai. Măcar dacă aș putea dovedi că n-o uit până la reîntoarcerea de pe pământ...

Să iert.

O condiție pentru propria-ne iertare ("Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri").

Că mai țin și alte porunci n-are importanță pentru cântărirea eforturilor mele de a rămâne creștin și nu este spre lauda bunei mele voințe. Nu fur. Mint mai ales pentru a nu provoca suferință altora. Îmi iubesc părinții. Îl iubesc fără margine pe Dumnezeu. Nu sunt legat de cele materiale. Respect copiii până la a-mi jertfi viața pentru formarea lor. Iubesc mai presus de toate Adevărul, Dreptatea și Frumosul, Blândețea; înțeleg Neputința celorlalți, cultiv Toleranța. Dar acestea și celelalte le datorez cu prisosință educației pe care mi-a dat-o mama și lecției primite de la scriitorii lumii; personal, n-am făcut decât să întăresc și, eventual, să dezvolt ceea ce ei au zidit în mine. Doar că m-am agățat de acest fel de a trăi și, împotriva tuturor deprinderilor rele dobândite pe măsură ce am înaintat în ani, n-am slăbit încheștarea pumnilor cu care stam agățat în gol de traiul meu cinstit și civilizat, neîndrăznind să socotesc că interesul meu ar avea vreodată întâietate asupra interesului altcuiva, chiar dacă s-a întâmplat să mă port și ca atare.

De trăit am trăit cum nu se cădea.

În continuarea celor istorisite până aici, nivelul dăunător al învățământului sub comuniști, falsificarea istoriei și a criteriilor culturale, lipsa de orientare a tineretului studios, comparate cu setea mea de informare și de profunzime (fără a scoate din asta un merit deosebit - era o simplă datorie tinerească), m-au condus la alăptarea unui orgoliu nesăbuit și sterp, ce mi-ar fi ucis sufletul,

de nu înclinam să urmez școala smeritoare a închisorilor pentru politici, ca să învăț omenia și demnitatea românească, de la aceia care se jertfiseră pentru acestea.

Decizia de a respecta legile divine menționate mai sus a luat naștere ca urmare a meditației din temniță la ce fusese viața mea până la arestare, la capacitățile și limitele mele, la ce sunt și nu sunt în stare să aplic din învățăturile Domnului, la șansa de a mă mântui și eu prin mila din Ceruri.

Drept urmare, atât de puțin mă simt pregătit să împlinesc îndatoririle mele de om încât cu adevărat numai de această milă depinde veșnicia mea. Și în ea nădăduiesc.

Atunci când am pornit-o pe drumul lung al irosirii sănătății, tinereții, studiilor și bucuriilor, conștient încotro mă îndreptam cu de la mine putere, vreau să zic: spre pușcărie, n-am știut că membrii cercurilor de studiu de la Mănăstirea Antim urmau să fie, la rândul lor, condamnați, nici că placul lui Dumnezeu era să mă confrunt iarăși cu buna lor vestire.

Era a treia Chemare. Slavă Domnului că acesteia i-am dat crezare și m-am supus Ei. Era o Chemare pe măsura pregătirii mele sufletești și a aspirațiilor mele verificate prin întreaga-mi experiență. Prin această afirmație spăl toată ironia cu care am îmbrăcat în paginile precedente "cunoașterea vieții", a celor către care mă atrăsese când mi-am dat seama că nu eram plămădit pentru voturile monahale. Acea "cunoaștere" către care aspirasem mă instruisese suficient ca să recunosc pe dată adevărul "Rugului Aprins", o recunoaștere prin negativ, dacă cititorului îi este clară această formulare.

23

OARE CUM se depănaseră zilele și nopțile vegetării lui Vasile Voiculescu în temniță?

- La câțiva ani de la moartea lui, un preot, Popescu, l-a căutat pe tata la adresa mea, îmi povestește doamna Gaby Defour-Voiculescu. Îmi pare rău că nu l-am întrebat mai multe despre el, dar ne era așa de teamă încât suflam și în iaurt atunci. Vai de mine, am fost urmăriți de Securitate, am fost chinuiți și noi... Mi-a spus că tata îi dăduse adresa mea, să se folosească de ea dacă nu mai locuia nimeni dintre ai noștri în casa din strada Dr. Staicovici. L-am vestit că cel pe care-l căuta se stinsese. L-am reținut la masă. Mi-a vorbit foarte mult de tata. Mi-a povestit că-n fiecare zi, pe nnoptatelea, doctorul îl ruga să-i pună mâinile pe cap și să-i facă rugăciunea de seară, că rămăsese creștin din tot sufletul. Mi-a zis că l-a-ntrebat o dată: - "Doctore, ce ți-a dat cele mai mari satisfacții în viață? Religia? Cultura? Lectura? Medicina? Dragotea?". Și tata i-a răspuns: - "Un lucru pe care nu l-ai pomenit: familia." Eu am rămas nu știu cât să spun de minunată și de mirată, fiindcă nu părea un familist.

Ce ciudat mi se pare să mă găsesc în casa acestei doamne abia cunoscută de mine, abia gustând noblețea ce respiră din mobilele vechi, din icoanele pe sticlă pictate de dumneaei, din aquariumul ce desparte - în loc de perete - living-room-ul unde discutăm de sala de baie, să mă aflu aici în căutarea fostului deținut politic, poetul Vasile Voiculescu, acela ucis cu încetinitorul timp de aproape cinci ani și, în locul său, să întâlnesc un părinte iubitor, extrem de viu în amintirile fiicei sale, dar revelându-și dragostea față de proprii lui copii doar după ce s-a retras din lume.

Doamna din fața mea, atât de tânără prin vioiciunea sa, prin veselie, este bunică; iar peste dânsa, după cum au trecut apele unor fericiri rar întâlnite, s-au năpustit și prigoane și suferințe dintre cele pomenite în aceste pagini - arestarea și moartea poetului -, care nu au constituit cele mai cumplite; această gazdă prietenoasă, caldă, cu o purtare ce-ți îngăduiește să te simți pe dată o veche cunoștință, nu-și reprimă stânjeniri resimțite în primii ani ai existenței și le mărturisește cu o candoare care-i trezește aerul juneții transparente prin fiece gest, zâmbet, cuvânt.

- Ni s-a devotat, dar nu a avut tandrețe; a avut o sobrietate cam vetustă. Adică pe mine, copilul cel mai mic, nu m-a sărutat niciodată în viața lui. Și eram o fetiță reușită. Nu m-a luat de mână să mă ducă la o biserică. Nu m-a învățat o rugăciune. Eram puțin contrariată auzind ce-mi spunea preotul Popescu. Pe urmă am înțeles. Din ce scria tata și din câte am auzit despre el, am priceput că gândea: *""Există liberul arbitru; vocația nu se învață; vocația vine, te naști cu ea.""* Ținând seama de asta, el n-a vrut să ne dirijeze în acest sens. Ceea ce prima, în schimb, în casa noastră, au fost: morala, omenia, bunătatea. Dacă veneam revoltați de la școală, totdeauna ne spunea așa: - "Să întorci și obrazul celălalt". Altfel zis, ne-a dat o educație formidabilă. N-am avut voie s-o strigăm pe nume pe femeia care o ajuta pe mama. Eram crescuți în respect față de tot. Nu ne era permis să-i cerem femeii un pahar de apă sau să ne facă ghetuțele. N-am avut pom de Crăciun în viața noastră. Iar tata ne explica: - "Nu putem face pom, că trebuie să vă dau cadouri la toți și n-avem bani." Și atunci ne bucuram de pomii de Crăciun ai tuturor de pe stradă: "cei cinci copii Voiculescu...", surâde înduioșată povestitoarea.

Rememorări bogate în pofte neîmplinite, în stingheriri, în nerealizări.

- La școală, continuă dumneaei, am suportat umilințe. Ghetuțele ne erau rupte, hăinuțele ponosite. Mâncam foarte bine, petreceam vacanța la mare; ne trimitea la o mătușă, la o soră a lui - săraca, închipuiți-vă, cu cinci copii și cu toate pe cap... Deci nu-l interesau aceste aspecte. Și nici banii. Absolut un doctor fără de arginți! Puțini cred că sunt ca el, puțini...

Tac, intimidat de modestia în care a înțeles acest medic să trăiască el și familia sa.

Iar aceia care se băteau cu pumnul în piept că ucideau în numele celor săraci, pe el s-au găsit să-l omoare?...

*

Respectul liberului arbitru nu apărea doar în practicarea neimplicării - în general - în viața celorlalți, ci precumpănea și în clipele de mari dificultăți paterne, când în alt om decât doctorul Voiculescu ar fi izbucnit prețu- decățile, amuțind cu orbirea lor agresivă dicteul rațiunii și al spiritului de toleranță.

Fiica sa cea mai mare, pe la vârsta de 14 ani, elevă la Institutul Pompilian, când a fost pusă în fața obligației de a se spovedi și împărtăși, obligație condițională pentru a trece din cursul inferior în cel superior, a refuzat s-o facă. La școală a izbucnit un adevărat scandal. Relațiile dintre familia sa și directoarea Vlăsima erau calde. Copiii familiei Voiculescu erau duși la Mamaia, verile, de către conducătoarea instituției. Erau aproape intimi, de n-ar fi fost marele respect cu care o tratau cei mici.

În urma incidentului, a fost convocat un consiliu profesoral la care fu invitat părintele să răspundă de purtarea fiicei sale. După ce a ascultat cuviincios raportul, opiniile și incriminările celor din jur, a luat cuvântul și a spus: - "Eu nu pot s-o oblig. Dacă vrea s-o facă, bine; dacă nu vrea, nu vrea". Aceste vorbe, cu fermitatea și seriozitatea lor, au închis 'cazul'.

Atitudinea publică a poetului lui Dumnezeu arată limpede că, împotriva oricărei opțiuni spirituale personale, iubirea pentru libertatea semenilor, fie și proprii săi copii, triumfa în sine până și asupra celor mai nobile idei ce-i îndrumau pașii, chiar și asupra credinței în Tainele Bisericii.

Există o altă exemplificare, și mai elocventă, a acestei atitudini de a nu-și impune celorlalți crezul, o întâmplare cu adevărat zguduitoare.

La un an de la moartea soției sale, poetul i-a vizitat mormântul, însoțit de fiul său Radu și de un

monah. Feciorul răposatei i-a destăinuit călugărului că mama sa s-a stins nespovedită și neîmpărtășită. - "Radule", i-a spus acela cu blândețe, "ești băiatul cel mai mare. Datoria dumitale este să te spovedești și să te împărtășești. Aceasta se va revărsa asupra sufletului mamei." O rostise în fața tatălui său și la picioarele mormântului aceleia care-i dăduse viață. Îndemnul era grav; de el părea să atârne eternitatea răposatei, tihna ei de Dincolo; sau dimpotrivă...

Copiii Voiculescu au crezut în Dumnezeu, dar n-au fost legați de slujitorii Lui pământenii. S-ar putea afirma că îndoielile față de caracterul acestora erau dublate de o ispită de frondă, câteodată de luare în derâdere. Doctorul din a doua generație, tânăr fiind, n-a ascultat de sfatul feței bisericești.

Oricare părinte nu numai că l-ar fi obligat să-l pună în practică, ci l-ar fi îndemnat și grăbit către aceasta. Dar nu tatăl său. Nici măcar nu l-a întrebat vreodată dacă a dat curs actului de care atârna trecerea întru pace a sufletului atât de iubit de el încât după repauzarea lui, poetul intenționase să se călugărească.

E limpede cât îi era de mare discreția privitoare la intimitatea celor cu care purta orice fel de comerț.

*

Cât a fost închis poetul Vasile Voiculescu, n-a venit nimeni să aducă familiei vești din închisoare. Nici în perioada cât a fost bolnav, până să moară, nici unul dintre foștii colegi de detenție nu l-a vizitat. Abia după ce s-a petrecut, prin 1974, la amiazi, a sunat la ușa doctorului Radu Voiculescu un domn în tenul cadaveric al căruia gazda a recunoscut pecetea tipică a fostului pușcăriaș. Stătuse cu părintele său la Jilava, demult, în primul an de privare de libertate a celui din urmă. Era un economist târgoviștean: Nicolae Chivulescu, întretimp și el decedat.

Din păcate și stăpânului acestei case i-a fost frică să insiste cu întrebările asupra impresiilor din gherlă ale oaspetelui. Poetul fusese acela care - ferindu-se să le încarce memoria și conștiința cu trăirile sale disperante, păzindu-și membrii familiei de a ști fie și cât de puțin despre animalitatea existenței în spatele gratiilor, pacti- zând, astfel, prin acoperirea nelegiuirilor, cu călăii săi, apărându-și neamurile de cunoaștere, pentru ca acestea să nu scape ceva din luminile ei în conversații cu persoane insuficient cântărite, ceea ce ar fi condus la riscarea propriei lor libertăți -, poetul fusese acela care și-a obișnuit copiii să refuze a-i descoperi tragedia. Dealtfel, mereu căutați de Securitate, supuși la diverse presiuni, copiii săi și celelalte rude au ajuns să învețe singuri că numai omul care nu știe nimic nu riscă nimic (decât capete de acuzare integral inventate, lucru oricând rămânând posibil).

Străinul ispășise șaptesprezece ani de răpire a libertății. Iar în aceste aproape două decenii afirma a nu fi întâlnit o altă inteligență atât de ieșită din comun și o fire atât de atrăgătoare ca ale lui Vasile Voiculescu.

Totuși, oricât de puține informații oferea despre poetul care refuza cu obstinație să se hrănească din lăturile destinate bărbaților în zeghe, una este fundamentală, deși nu-mi e clar, din câte ascult narându-mi-se, dacă evocă Jilava menționată sau Aiudul ulterior. Marele poet român devenise ținta insistențelor ofițerului politic pentru a accepta să devină 'turnător'.

Sfătuindu-se cu amicul prezent în casa doctorului Radu Voiculescu, recunoscându-i că nu era în stare să mintă - deci situația de om care refuza pactizarea cu zbirii era cu atât mai grea -, ajunse să se izoleze de bună voie, pe tot parcursul detenției, de ceilalți colegi, pentru a-i împiedica să i se destăinuiască - pedeapsă suplimentară pe care și-o aplica singur, închisoare voluntară în interiorul închisorii, tot acest chin scornit fiind de spai- ma insistențelor cu care se nădăjduia să i se

dinamiteze și fărâmițeze caracterul fără fisură. Pentru a scăpa de bănuiala că-și acoperea colegii, începu să se prefacă a fi surd. A mai născocit explicația: - "Sunt mistic, deaceia stau de-o parte de ceilalți".

Cu prilejul unui puseu acut de tuberculoză, fiindu-i deosebit de rău, la bătăile în ușă ale celorlalți din came- ră, locotenentul cu pricina apăru. Când se dumiri despre cine era vorba, zise: - "Tu ești ăla misticul? Să te vindece Dumnezeu!". Și a trântit vizeta la loc, depărtându-se pe dată. Lui Dumnezeu nu i-a rămas decât să-și arate mila. Și și-a arătat-o.

Un alt coleg de închisoare, publicistul Gheorghe Penciu, își amintește: - Timp de un an nu am mai știut nimic despre el. Aveam să aflu mai târziu, prin 1961, că marele poet nimerise în celulă cu un huțul de prin părțile Sucevei, străin de orice sentiment și afecțiune, hoț și lacom, mâncându-i până și cele 80 gr. de pâine, rația la care aveam cu toții dreptul, pentru a ne prelungeți agonia.

În vederea surprinderii în toată finețea lor a relațiilor complexe încheiate între Vasile Voiculescu și colegii săi de celulă, un nou amănunt, furnizat de către fiica sa: la eliberare, tatăl a apărut în ochii stupefiați ai familiei cu fluierle picioarelor strânse într-un fel de 'burlane' lucra- te din căpețele de lână, bumbac, ațe, făcând pretutindeni numai moațe de toate culorile. Murdare aflându-se ele, fata lui i le-a dezbrăcat și s-a mirat ce puteau fi. - "Oooh, băieții, când erau scoși la plimbare, găseau bucăți de sârmă și, reîntorși înăuntru, își lucrau cu ele pulovere. Așa mi-au făcut și mie astea, că mi- era tare frig..."

Respectat, iubit, protejat, chiar ...răsfățat - dacă termenul poate fi utilizat în acest context, cum face povestitoarea, deși am mari îndoieli că o noțiune atât de familiară intimității și-ar găsi aplicarea în cazul acelei dezumanizări și morți lente ce se numește 'închisoare'...

Revin iară și iară asupra întrebării mele:

- Ce ați mai aflat despre el de la ceilalți deținuți?

- Prea mult nu. A fost o figură ștearsă. Modest, interiorizat. Alții mi-au spus că era un focar de cultură, dar plin de smerenie. - "Câte putea ști Vasile Voiculescu și ce cultură vastă avea și cât de amplu era informat în istoria muzicii...", ziceau. "A fost o binecuvântare pentru noi să-l cunoaștem." Dar n-a mai putut asculta muzică. I s-a aplicat un tratament greșit, după ce i s-a dat drumul în halul ăla; și a surzit de-adevăratalea...

24

ÎNTR-UNUL DINTRE PROCESELE VERBALE de interogatoriu, semnat nu mai știu de care dintre membrii lotului "Rugul Aprins" am dat de urma neașteptată a lui Agenor Danciu.

"Întrebare: Arată ce activitate ai desfășurat după plecarea stab.(ilită?) din orașul Suceava în anul 1947.

Răspuns: În februarie 1947 subsemnatul am plecat la București, unde m-am înscris pentru a urma cursurile Facultății de Filosofie.

Aici, la Facultatea de Filosofie, printre alți studenți, l-am întâlnit pe Danciu Geno [de fapt: Agenor], zis: Bob, care urma și el cursurile acestei facultăți. Pe acesta îl cunoșteam încă din Cernăuți, îl știam ca legionar, el îmi cunoștea sentimentele mele legionare și îl vizitam în Cernăuți chiar și la domiciliu. (Nici n-a apucat sărmanul anchetat să-și depene povestea că anchetatorul a și început să i-o falsifice pe când i-o pune pe hârtie. Care ar fi fost prostul să vorbească pe șleau la

Securitate despre 'sentimentele sale legionare'?!)

În discuțiile pe care le-am avut atunci, Danciu mi-a spus că locuiește în București, la un legionar originar din Cernăuți, anume Gramatovici Adrian, pe strada Principatelor Unite nr. 4, invitându-mă să-l vizitez acasă.

Într-adevăr, într-una din zile, l-am vizitat pe Danciu la locuința sa. Aici, printre altele, l-am întrebat ce alți legionari cunoștințe comune mai știe că se află în București și ce anume știe despre ei.

Danciu mi-a spus că în București se află Ștefan Tcaciuc Delavale. Mi-a indicat și adresa acestuia, pe care acum nu o mai rețin și împreună chiar i-am făcut acestuia o vizită.

Nu pot să redau acum exact discuțiile pe care le-am avut atunci cu Delavale, asupra conținutului lor urmând să mai revin în cursul anchetei. În orice caz, cu acel prilej am discutat negreșit și chestiuni cu caracter legionar.

Este limpede din acest paragraf că discuții cu caracter legionar nu s-au purtat. Afirm asta fiindcă bănuiesc că anchetatorul s-a străduit cu toate mijloacele ce le avea la dispoziție să stoarcă măcar o informație utilă pentru acuzarea lui Delavale; cum nu a izbutit, nu-i rămâne decât 'făgăduința' (de așa ceva n-am mai auzit în lumea anchetelor!) de a reveni anchetatul (când va 'binevoi' el să le socotească sosirul...) cu istorisiri noi!

Întrucât pentru pregătirea mea la facultate simțeam nevoia să fiu ajutat de cineva mai pregătit ca mine, continuam să-l vizitez acasă și să mă întâlnesc cu Danciu, cu care prilej desigur aveam și discuții legionare.

Cu prilejul acestor discuții, Bob Danciu susținea întotdeauna că dânsul a continuat și continuă să se mențină pe poziții legionare [la ce bun persistența aceasta menționată? doar anchetatul nu era înapoiat mintal, să fie necesară repetarea întruna a 'rămânerii pe poziție'...] și făcea diferite aprecieri asupra situației organizației legionare.

Astfel, îmi amintesc că într-una din aceste discuții, venind vorba despre Visarion Puiu, dânsul aprecia că activitatea acestuia la Vatican va avea drept urmare firească atragerea simpatiei cercurilor conducătoare catolice pentru organizația legionară și deci, în mod implicit, sprijinirea organizației legionare de către aceste cercuri.

Altădată, vorbind despre posibilitatea revenirii în țară a legionarilor fugiți peste graniță, Danciu își exprima părerea că - cu toate posibilitățile pe care le acordă regimul [atunci laudă a comunismului se așteaptă anchetatorul să fie crezută a proveni de la un legionar fanatic, cum e prezentat Bob Danciu?! Păi, dacă regimul era atât de darnic, cum își explica Bob rămânerea agățat de doctrina sa?] - legionarii aflați peste graniță nu se vor reîntoarce în țară. El își întemeia această părere pe considerentul că comandanții legionari din străinătate se ocupă acolo cu organizarea unor formațiuni militare legionare, sprijinite de englezi, cu care gândesc să lupte la momentul potrivit împotriva regimului din R.P.R. El își susținea părerea și pentru că unii dintre legionarii aflați în străinătate și-ar fi exprimat dorința reîntoarcerii în țară, iar englezii - după cum spunea dânsul - le-ar fi refuzat aceasta, asigurându-i că se vor reîntoarce odată cu formațiunile militare despre care am declarat mai sus, în cadrul cărora vor lupta împotriva regimului de Stat de la noi. [De unde să fi cunoscut atât de intim, studentul la Filosofie, planurile legionarilor din Germania, acelea ale conducerii Vaticanului, ale guvernului englez și ale Intelligence Service -ului, dacă nu împrumutându-se din bănuielile înspăimântate ale securistului însuși, ale cărui coșmaruri erau

populate de 'răzbunători' ce tăbărau peste el în pat să-l întreb ce băuse în seara respectivă?]

Tot cu ocazia acestor discuții, Danciu afirma că întrucât Biserica Ortodoxă i-a (în text: "ia") dovedit a fi alături de Biserica slavă, înstrăinându-se în felul acesta - după părerea sa - de latinitate, sarcina legionarilor este de a sprijini catolicismul pentru a ne feri astfel de o eventuală slavizare. În acest sens și în sprijinul acestei păreri, Danciu îmi dădea ca exemplu cazul comandantului legionar Horia Cosmovici, care trecuse la catolicism.

Menționez că în tot acest timp, respectiv în perioada februarie-octombrie 1947, cu unele întreruperi cât am lipsit din București, subsemnatul mă întâlneam cu Danciu (indescifrabil; de bună seamă: Agenor) și discutam diverse chestiuni cu caracter legionar.

Întrebare: Ce altă activitate ai mai desfășurat în acest timp în București?

Rog cititorul să urmărească, pe parcursul celor de mai jos, firul preocupărilor specifice unui monah, dar răstălmăcite de scribul în solda creerii, cu orice chip, de 'dușmani'.

Răspuns: În iunie 1947, odată cu vacanța de vară a studenților, subsemnatul am obținut permisiunea stareșului Vasilache, de la mănăstirea Antim din București, de a fi găzduit la această mănăstire. Menționez că, întrucât nu aveam pe nimeni la care să-mi petrec vacanța și deoarece la căminul Facultății nu puteam rămâne pe timpul vacanței, a trebuit să-mi caut adăpost aici.

La mănăstirea Antim, am cunoscut pe: Sandu Tudor, preot scriitor, acum călugărul Daniil, stareșul schitului Rarău, din regiunea Suceava, Benedict Ghiuș, arhimandrit, pe atunci asistent la Facultatea de Teologie din București, Tit Simedrea, fostul mitropolit al Bucovinei, generalul Tetrat, din București, Roman Braga, student pe atunci al Facultății de Teologie în București, Andrei Scrima, student al Facultății de Teologie în București, Virgil Stancovici, student al Facultății de Teologie, gen. (? n-a fost niciodată general, dar face bine să lași a pluti și această umbră asupra viitorului arestat!) Alexandru Mironescu, profesor universitar din București, Paul Leca, era pe atunci traducător al unor lucrări din limba rusă în limba română, Neofit Nica, în chilia căruia și stăteam, Sofian Boghiu, lucra la cancelaria mănăstirii și era de fapt ajutorul stareșului, dânsul conducea treburile mănăstirii, Damian Stoglu, era duhovnicul mănăstirii și alți călugări.

25

ATUNCI AM VOIT să-l urmez pe părintele Daniel la schitul Rarău, unde obișnuia câțiva ciraci cu asprimile vieții în sălbăticiile piscurilor, dar și cu mângâierile rugilor și, în deosebi, cu pacea isihastă, adică aceea dăruită prin Rugăciunea Inimii. Nu este aici locul să intru în amănuntele acestei căi solitare către Dumnezeu.

Nu bănuisem că-i voi întâlni pe unii dintre acei ucenici în focul de gheenă al pușcăriilor. Însă, după cum este limpede, dacă n-am urcat după ei până la adăpostul lor ascuns dincolo de creste, dat ne-a fost să viețuim împreună; și au coborât ei în viziunile unde m-a tras pe mine firea mea nestăpânită și bolnavă nu din lipsa sloboziei celei cerești, din păcate, ci dintr-a libertății lumești de a cuvânta după conștiință și de a viețui după canoanele civilizației în care credeam.

Nu numai cu doi studenți de la Institutul de Arhitectură mi-am împărțit, cum spuneam mai înainte, înjosirile, murdăria, înfometarea, prin lagăre, ci și cu un me-dic, fost asistent universitar, asociat deasemeni, alături de poetul Vasile Voiculescu și de alți cărturari laici, "Rugului Aprins".

A fost o întâlnire stranie. În cursul acesteia, am avut sentimentul că am ieșit din tărâmul obștesc, pentru întinderea câtorva ceasuri, și că, adăstând alături de poteca vieții, cineva îmi răsfoia cartea

sortii. Era o întrerupere, o falie, era golul dintre două file.

Dealtfel și împrejurările momentului, deși extrem de banale, îi confereau un caracter unic. Numai acela care a fost internat într-un lagăr poate înțelege ce însemnează să n-ai șansa de a izbuti măcar o dată să te sustragi de la silnicia ieșitului la muncă. Doar inconștiența febrei, membrele zdrobite, moartea, aveau crezământ în favoarea odihnei.

Ei bine, am gustat fericirea o dată, o singură dată, o absolut singură dată, de a rămâne în curtea împrejuită de sârmă ghimpată. Mi-e cu neputință să-mi reamintesc ce rațiuni i-a convins pe paznici să-mi îngăduiască a vecui acea zi fără să plătesc birul autodistrugerii cotidiene. De bună seamă va fi fost vreo plagă la laba piciorului, atât de săritoare-n ochi încât nici împietrirea lor n-ar fi dezis-o. Pentru a rămâne între hotarele celor de neînțeles petrecute în ziua aceea nu voi scormoni prin zgura îndesată peste ținerea de minte, ci constat doar că atât de miraculoase erau orele ce mi se pregăteau încât până și modul cum m-am apropiat de ele s-a început datorită unei puteri de dincolo de contingent.

De rămas în dormitor nu era îngăduit. Rătăceam prin ograda vastă, de la o clădire la alta, până când clanța ușii uneia dintre ele cedă sub apăsarea mâinii.

Nu pătrunsesem niciodată în alt dormitor decât al nostru. Era interzis s-o faci. Dacă, de când se îndreptaseră coloanele deținuților către câmp, încercasem, din dezabuzare, intrările în pavilioane, în nădejdea că aş fi întâlnit vrun deținut, să schimb o vorbă cu cineva, acum, că simțeam mica bară metalică extrăgându-și limba din refugiul interior al broaștei, apăru între coastele mele alt impuls, de data aceasta unul meschin, pe care nu concepeam să mi-l recunosc. Intenționez să cântăresc cu ochii mei cât mă defavorizase norocul, cu cât se dovedeau mai bune condițiile de trai ale celorlalți în raport cu cele impuse brigăzilor noastre, căci sălășluia într-un bordei vechi și dărăpănat, pe când restul condamnaților beneficiau de clădiri noi, înălțate de echipe de zidari desemnați dintre deținuți înșiși. Aveam posibilitatea să-mi observ pentru întâia oară fizionomia invidiei - fiindcă multe păcate având, de acesta unul fusesem ferit până atunci.

Analizei de sine nu-i fu dat să se lăfăiască îndelung în mintea mea năucă de neodihnă, de nepregătire, de neexersare, deoarece îndată m-am și pomenit în hală. Paturile se orânduiau unul înghesuit în altul, despărțite de coridoare înguste. Le dezamăgea aceeași priveliște, dezumanizantă ca și locul unde se afla propriul meu culcuș. Simultan, exultam că nu fusesem străbătut de nici o undă de bucurie răutăcioasă stârnită de gândul că și ceilalți aveau parte de o mizerie egală cu a mea, de unde am tras concluzia că starea mea de invidie fusese una pasageră, străină de forul meu, nici măcar o invidie, ci dorința de a găsi pricină să mă tânguiesc că soarta era mai crudă cu mine decât cu alții - o nevoie inexplicabilă a noastră, la destui semeni permanentizată dealtfel.

Deodată am sesizat...

Panica mă sufocă un fragment de secundă. Însă inima, ce brusc se decisese să-mi bată mai repede, se potoli îndată, pentru că acel ceva remarcat de mine și care mă alarmase nu era kaki, ci tărcat. Văzusem o spinare sumetindu-se de sub fiarele unui pat, ca a unui delfin din ape. Cum zic, spinarea era zăbreliță; deci aparținea unui alt nenorocit de teapa mea și nu unui caraliu. Dacă ar fi fost a unui gardian, acesta m-ar fi condus de-a dreptul la poartă, adică în cămăruța unde se împărțeau cu dărnicie loviturile de rangă.

De cum mi-am dat seama cu ce stare socială aveam de-a face, se ivi o altă dilemă. Individul o fi fost bolnav, ca mine, sau vrun turnător privilegiat? Dacă ar fi fost careva reținut în lagăr pentru un supliment de anchetă, nu căuta sub saltea atât de liniștit. Pe de altă parte, eu mi-aș fi dat seama până atunci că plutea o stare de anxietate printre cei care ne păzeau. Și aceștia, ca și noi, intrau în alarmă

când sosea inopinat cineva de la 'centru', indiferent că cel din urmă era amplasat pe hartă în miezul Brăilei sau al Bucureștilor. Încercând să mă retrag pisicește, după cum și pătrunsesem acolo, era posibil să mă simtă insul și să mă fi denunțat că încălcasem regulamentul de ordine interioară. Dar el nu-l în- călca? Am preferat să-i câștig bunăvoința. Dealtfel, atât de nesățioasă îmi era nevoia de contacte umane și speranța că mi-ar fi ieșit în cale între puzderia de figuri a- noste și o personalitate pe lângă care să mă cuibăresc, încât nici nu aveam tăria să fi dat înapoi.

În concluzie, am înaintat către mâna pe care mi-o întindea Destinul.

- Sunteți bolnav?

Ghemuit în patru labe, se sprijini anevoie de bara de fier și-și scoase capul la vedere. Oasele chipului său, dispuse pe o lățime mică, până și cele ale țestei acoperite cu doi centimetri de păr cărunt, i se alungeau peste așteptări pe verticală. Așa fiindu-i conformația craniului, îți era greu să remarci vreo scobitură în obrajii săi, căci, într-un fel, era un om scobit pe de-a-ntregul. În schimb, scofâlcirea pielii sale mă izbi. Ca și albeața ei nenaturală, accentuată de ochii nemăsurat de estinși, cu lichefierii de albastru spălăcit pe margini, pe când la mijloc culoarea era concentrată într-o tensiune aproape materială, de oțel. Obrajii, foarte nerași, păreau crispați de frică, im- presie lăsată și de zgâierea lui la mine. Cel puțin alt nume n-am găsit atunci pentru expresia lor. Greșeam total în interpretarea mea. Se holba cu pupilele mărite ale unui personaj dintr-o frescă ruinată de neîngrijirea a două-trei veacuri ce au călcat-o inexorabil cu carul zdrumicător de vieți al Timpului, sub roțile lui greoaie și indiferente la Frumos.

I-am zâmbit, să-i ogoiesc panica:

- Și eu.

Adică, nici eu nu mă simțeam bine.

- Nu sunt bolnav, răspunse limpede și fără urmă din temerea pe care mă așteptam să i-o recunosc în tremurul vocii.

Dimpotrivă, glasul, ce părea să-i fie obișnuit cu cânta- rea, avea ceva luminos; în orice caz nu-l umbrea nimic, ceea ce era în contradicție flagrantă cu situarea noastră sub talpa Răului. Parcă mi-ar fi parvenit sunetele originare, neemise de corzi vocale, ci așa cum ar fi emanat de-a dreptul din Cosmos. Rosti, să mă lămurească:

- Sunt plantonul lagărului.

Nu avusesem cunoștință până atunci despre existența unei atari atribuțiuni pentru un purtător de zeghe. Datorită acestei recomandări am priceput cu ce se ocupa pe lutul ce podea dormitorul, fiindcă, după cum am menționat, răsărise cu o mătură în mână, ca un Neptun purtător de trident.

Se ridică în picioare. Mă uluia cum răzbea să suporte povara hainelor vărgate. Era o față de bătrân. Doar mijlocul ochilor, cum am mai declarat-o, pâlpâia viu în el. Îmi făcea rău să-l contemplu. Atinsese ultimul grad de distrofie. Respira gâfâit pe marginea propriei sale gropi. Mă miram că nu-i auzeam horcăitul sfârșitului.

- Doctorul Dabija, se apropie târșâit de mine și-mi întinse mâna numai sgârciuri și bețe.

Mă înconjura cu un surâs cald ce nu aparținea trupului său fantomatic, ci era împrumutat acestuia, de la distanță, ca și când sufletul i-ar fi bătut pe deasupra și-i folosea corpul pentru a păstra

legăturile cu pământul. Dacă glăsuirea nu-i era atât de logică și la obiect, nu mi-ar fi venit peste mână să-l socotesc strigoiul unui pușcariș mort prin acele locuri, uitat de toți și revenind să cerșească o rugăciune de dezlegare. Dar nu; am aflat cu- rând, fără nici o reținere din partea sa - obișnuită la noi ceilalți, cât încă nu ne încredințam asupra caracterului conlocutorului -, fără nici un ascunziș, că fusese arestat în afacerea "Rugul Aprins". Am schimbat cu dragoste idei despre fericirile credinciosului, despre zumzetul încălzitor al inimii iubitoare de Dumnezeu, despre viața de du- pă moarte și despre lucruri de mult mai mărunță însemnătate, precum studiile mele din trecut, nesiguranța asupra a cum avea să-mi arate traiul, după eliberare, și asupra incertitudinii privitoare la profesia sau mește- șugul meu viitor, că - bănuiesc a o mai fi scris - mi se întrerupsese frecventarea cursurilor universitare în anul al doilea, abia pornit.

Timpul se abstrăsese din preajma noastră și dialogam pe o gură de rai mică după măsura costelivilor visători ce eram. Când se vesti un început de forfotă din direcția bu- cătăriei, am tras cortina de stele ce ne despărțise de realitate și mi-am luat rămas bun, să mă feresc de căutăturile celor care mi-ar fi putut pedepsi revenirea de câteva ceasuri la starea firească a omului, adică nimbată de iubirea dintre frați.

- Voiam să-ți spun ceva...

Eram nerăbdător să ies, strâns cu ușa de instinctul de conservare redevenit activ.

- Nu-ți mai bate capul cu nimic din câte te frământă. Dumnezeu te pregătește să scrii spre lauda Sa. Vei fi un izvoditor de cărți închinat Lui. Ele vor răspândi credința, vor îmblânzi sufletele, vor îndemna la frățietate. Fii binecuvântat!

"Totuși, este bolnav...", am regretat să constat în ultima clipă a agapei intelectuale la care luasem parte, oaspete mai cinstit ca oricine. Și nu mă refeream la o maladie trupească, ci la una a sufletului plecat prea departe în ținuturile fără de margine ale închipuirii și care nu-și mai găsise calea de întoarcere.

Niciodată până la capătul ispășirii mele nu am mai avut prilejul să-l întâlnesc. Aceasta a fost cea dintâi pe- deapsă pentru asprimea cu care-l judecasem. A doua pe- deapsă a constat în a-l întâlni în libertate. La câțiva ani buni după revenirea mea în familie.

Era zi de sărbătoare: Sfântul Dimitrie Basarabov. Mă târâsem ca melcul într-o coadă lungă și stufoasă de persoane doritoare să sărute Moaștele în racla lor din Catedrala Patriarhiei. Mă așezasem la rând pe la șapte di- mineața și se făcuse trei și jumătate când am pornit-o în josul dealului, spre Hala de carne din Piața Unirii. Alături de mine cobora fostul asistent universitar la Facultatea de Medicină. Nu apucase să se îngrășe. Îmi amintesc că mi-a reținut atenția lărgimea neretușată a pantalonilor săi negri. Din vechea lui înfățișare nu mai rămăsese decât privirea-i neobișnuită. Era ras proaspăt și își tăiașe obrajii în mai multe locuri; se pregătise cu neîndemânare să-l întâlnească pe Sfânt. Plutea în jurul său un aer jovial și ingenuu, ca de Paști sau de Crăciun și, nu știu de ce, extrem de balcanic.

L-am condus pe străzile acelea sugrumate ce se vărsau, după numeroase cotituri, printre căsuțe cu curte, pendulând peste veacurile al nouăsprecelea și al douăzecilea, în Calea Rahovei. Încrângătura celor discutate de noi acum contrazicea ultima mea impresie, ce mă însoțise după despărțirea de el de odinioară. Și-mi părea rău că mă dovedisem necruțător față de felul său oareșicum mai fantezist de a mă fi încurajat. În definitiv, cu ce-mi greșise? Doar că încercase să mă îndemne pe un drum pe care m-ar fi dorit angajat, folosindu-se de tonul unei certitudini, adevărat - lipsită de acoperire. Numai că eu eram atât de copleșit de propriile mele întrebări și disperări privind sfera practică imediat următoare eliberării ce se apropia, încât lumina folosită de el în călăuzirea mea mă jenase și

în loc să o fi luat drept ceea ce era și să-i fi depus opinia alături de câte altele se războiau în mine, pentru o evaluare ulterioară, o întunecam cu neîncrederea mea.

Abia de-mi trecură acestea prin minte că firul monologului său o apucă pe noi cărări sinuoase ce tindeau să mă smulgă din aceeași realitate ocolită de noi și altcândva. Pleca, în dezvoltările sale, de la fapte aparent fără însemnătate, ale căror martori eram - cum pășeam fără zgomot -, ori de la fapte întâlnite în cale. Un cocoș, pe un gard prăpădit, își fâlfâie roșul de sânge și curcubee, ce-ți luau ochii, peste sărăcia grădinii și răceala uliți, ca și când ar fi scuturat două bogat înflorate covoare olte- nești. Își însoți mișcările ample de trâmbița puternică a cucurigului desfășurat din note numeroase, atât grave, cât și ascuțite.

- Auzi, ne cheamă să ne trezim!, îmi atrase atenția medicul. Tre-zi-ți-văăă, proș-ti-looor, că s-a fă-cuuut zi de-muuult... Iisus vă așteaptă după colț.

O salcie pletoasă, pe sub șiragurile dese cu ciucuri ai frunzulițelor verzi prelungi, ale căreia treceam aplecându-ne, își împinsese rădăcinile cu fruntea pe sub asfalt, bombându-l și spărgându-l cu o tăietură neagră, să iasă și ele nițel la căldura lumii acesteia, ne obligă, va să zică salcia, la un mic ocol. Doctorul Dabija adăstă, privi în jos, privi în sus, privi la mine. Zâmbi cu dragoste:

- Nu mă evitați, ci stați sub umbrela Sfântului Duh, pruncilor. În afara ei plouă cu păcate!..., imită el mesajul copacului tortuos ...sub "umbrela"căruia rămăsesem!

Ce poet inegalabil aveam alături de mine și cum nu știuseseam a-l cunoaște! Pedepsă îmi era chiar această descoperire. Și cu atât mai osândit mă simt astăzi, că n-am știut fi la înălțimea dragostei sale pentru mine și n-am apucat, până în pragul bătrâneților mele, să scriu un rând întru lauda lui Dumnezeu...

26

ANCHETA PE CARE AM LĂSAT-O în urmă își continua cursul ei firesc. Doar că ofițerul ostenise să-l tot împingă pe nenorocitul dinainte-i spre declarații despre legionarismul lui Bob Danciu. Îi dădu oarecare slobozie din frâie să mai spună adevărul și cum îl știa el. Sau, poate, dându-și seama că acest adevăr ar putea chiar și el fi materie pentru un proces militar, în loc să-l măsluiască după cum o făcuse până atunci, decise să-l măsluiască altfel. Oricum, procesul-verbal aduce elemente noi și interesante până și pentru noi.

Răspuns: În octombrie 1947, privind oferta ce mi s-a făcut din partea episcopului Stamate Duca, subsemnatul am plecat din București, stabilindu-mă la mănăstirea Govora.

Întrebare: Arată în continuare ce activitate ai (în text: "a-i") desfășurat?

Răspuns: La 14 octombrie 1947, m-am stabilit la mănăstirea Govora, unde am stat până în martie 1950.

În această perioadă de timp m-am deplasat o dată la București, în 1948, pentru a mă opera. La București, m-am întâlnit cu Danciu Agenor, cu prilejul unei vizite pe care i-o făcusem la locuința sa. Cu prilejul discuțiilor purtate atunci, Danciu mi-a făcut cunoscut faptul că a trecut la catolicism.

Întrebându-l asupra cauzelor care l-au determinat să facă acest pas, Danciu mi-a spus că Biserica Ortodoxă s-a dovedit a fi inactivă, că misionarismul ei este slab, că de acum Ortodoxia nu-l mai satisface, nu-l mai mulțumește și că a trecut la catolicism pentru "a lupta în vederea unirii

Ortodoxiei cu Catholicismul". Aici sunt scoase în evidență adevăratele preocupări (religioase și nu politice) ale lui Bob Danciu.

Întrucât fusese la o mănăstire catolică de la Bicsad, unde se călugărise de altfel, mi-a povestit despre viața de aici. Spre deosebire de Ortodoxie unde, după cum spune el, nu există duhovnici pregătiți, la mănăstirea de la Bicsad fiecare candidat are câte un îndrumător spiritual. A rămas captivat de felul cum se face aici educația, cu meditații, ore de tăcere, confesiuni și toată rânduiala în general.

Obiectându-i faptul că dacă într-adevăr ideea unirii l-a alarmat, atunci când s-a hotărât să treacă la catholicism putea să facă aceasta și din cadrul Bisericii Ortodoxe, Danciu mi-a răspuns că Biserica Ortodoxă este dezorganizată, în timp ce în catholicism a găsit posibilități superioare de a activa.

El spunea că Monseniorul Ghica are niște relicve [în text: 'velicne'] pe care le-a obținut pe când se afla la Paris, de la arhiepiscopul Parisului, și că, prin acestea, reușește să atragă mulți adepți la catholicism. L-am întrebat dacă va intra în cler sau nu și ce va face dacă nu va fi primit în cler, la care mi-a răspuns că va munci orice, chiar ca simplu lucrător, numai pentru a satisface cerințele misiunii pe care și-a luat-o.

Danciu Agenor mi-a mai spus că Biserica Catolică practică sistemul hirotonisirii unor preoți cari nu se îmbracă în haina preoțească, obțin diferite locuri în producție, ca simpli muncitori de fabrică, în mine etc. unde predică dogmele catolice, sustrăgându-se astfel de sub urmărirea și cunoașterea activității lor de către organele de stat. În felul acesta, preoții respectivi duc activitate misionară, atrăgând mulți aderenți la Catholicism.

Danciu se găsea în acel timp foarte multă vreme la biserica catolică Sf. Iosif din București, afirmând că este foarte ocupat și are puțin timp disponibil. Încă o dată atrag atenția asupra autenticelor ocupații ale celui pe care ancheta îl voia legionar îndârjit: stătea în biserică.

Oare când m-a dus la Monseniorul Ghica să fi fost în taină călugăr? Nu, n-ar mai fi sperat în pragul Antimului. Dar el încă mai avea nădejde și la duhovnici ca Părintele Daniel, apoi - cine știe... - o răcire, o chemare... Și totul se încurcă în destinul său. Iar ce-l aștepta era departe de a bănuî.

27

ÎN TOT ACEL TIMP se strecurau, printre călugării mei și printre mirenii iubitori ai Părintelui Daniel și ai Antimului, suspexi. Asta o știu acum. Atunci nici măcar înțelepții care aspires să mă îndrume și formeze habar n-aveau ce act de adulmecare săvârșeau aceia. De bună seamă nici astăzi nu le cunosc oficiul de trădare operat odinioară și, probabil, îi mai primesc cu drag în chilii și prin casele lor.

Întâmplarea a făcut să se rătăcească în dosarele anchetei și ale procesului niște note informative. Grosul acestora lipsind, bănuiesc că locul lor nu era în conținutul final al dosarelor în cauză ci, după examinare și utilizare de către anchetatori, trebuiau să se întoarcă într-un fond secret unde se găsesc încă. Una dintre ele mă luminează asupra felului cum, cu mult timp înainte de reținere, grupul ce avea să fie arestat peste aproximativ cinci luni era umărit de un 'prieteni', așa cum am fost cu toții supravegheați prin mijlocirea acelei plăgi a comunismului, cunoscută sub numele popular de 'turnători', în general inși apropiați de noi cărora le arătam nu numai încredere, dar chiar și dragoste (există o atare dramatică mărturisire mai jos). E bine de știut că acești provocatori și vânzători care au făcut mai mult rău decât Securitatea însăși (a cărei meserie, în definitiv, era să facă răul)

continuă să ne frecventeze, cum ziceam adineaori, și că le acordăm aceeași nezdruccinată încredere.

Va să zică, înainte de reținerea viitorilor membri ai lotului "RUGUL APRINS", ancheta mai avea la dispoziție următoarele, redactate de un 'lucrător' M.A.I., specializat în meșteșug, după notele informative produse de turnătorul "Marcel Traian":

"341/27 febr. 1958 [deasupra e scris cu cerneală: 39]

Ex. nr. 1

STRICT SECRET 9

[Dedesubt e scris cu cerneală: 8]

[În stânga paginii, scris cu penița: La acțiune]

NOTĂ

Materiale furnizate de agentul

"Marcel Traian".

În ziua de 10 ianuarie 1958, sursa l-a vizitat pe GHIUȘ BENEDICT [aici și pretutindeni mai departe unde urmau să apară nume proprii, dactilografa a lăsat spații libere ce au fost completate de mână, probabil pentru ca nici ea să nu cunoască despre cine era vorba în notă, eliminându-se astfel posibilitatea deconspirării turnătorului și a 'acțiunii' sale], cu care ocazie i-a prezentat niște plan [ș?] e desenate de sursă. Sursa și-a exprimat părerea că va întâmpina dificultăți la editură din cauză că acolo sunt prea mulți evrei. [S-a remarcat provocarea făcută de către artistul plastic sosit în vizită la monah. Acesta se lasă antrenat:] GHIUȘ răspunde că evreii sunt un rău împotriva căruia nu se poate face nimic.

GHIUȘ BENEDICT spune sursei că lucrările sale sunt un început bun și îi amintește că el l-a găsit pe VALERIU STRĂINU, de la Biblioteca de Stat, la MIRONESCU ALEXANDRU și a vorbit cu el pentru cartea de care are nevoie sursa (Basmul românesc), sfătuind pe sursă să țină legătura cu VALERIU STRĂINU, căci ar mai putea avea nevoie de el. [Altă remarcă necesară: pe când 'sursa' pregătea cele mai mari nenorociri din viața părintelui Benedict Ghiuș, arestarea și condamnarea subsecventă, acesta îi făcea binele de a interveni pentru el pe lângă Valeriu Străinu, care-l putea ajuta.]

După aceasta, sursa a plecat de la GHIUȘ B.

*

În ziua de 18 ianuarie 1958, la orele 8 30, sursa a fost vizitată de PISTOL DAN GRIGORE. Acesta din urmă și-a arătat afecțiunea față de sursă și că dorește să-l vadă mai des. A arătat că s-a angajat la Administrația Patriarhală, tot atunci au stabilit ca să se întâlnească a doua zi, adică luni 19 ianuarie 1958, la sursă acasă. Dar a doua zi, DAN GRIGORE nu a mai trecut pe la sursă.

În ziua de sâmbătă 1958, sursa s-a dus la serviciul lui DAN GRIGORE și-l găsește la registratură și informații. La acest serviciu, DAN GRIGORE arată că este mulțumit nu atât de ocupație, cât de mediu, numindu-l "excelent; numai intelectuali". [Nevoia de a pune între ghilimele afirmația celui urmărit ne indică gravitatea pe care o avea pentru Securitate faptul de a purta admirație

intelectualilor și cât de periculoși erau aceștia socotiți de către ea. Iată pe ce cale, fără să vrem, ne amintim de lozincă urlată pe bulevarde și mai ales în Piața Universității de către invadatorii barbari ai acesteia, așa-ziși muncitori la I.M.G.B., de fapt securiști travestiți: "Noi muncim, nu gândim", lozincă ce a constituit rușinea Revoluției din Decembrie 1989 și a pătat frumusețea clipelor de purificare.] *Povestea că acolo nu se țin ședințe, nu este organizație de bază, iar șeful serviciului personal este un fost membru de partid. Acesta i-a susținut angajarea însuși directorul care îi cunoștea familia.* [E regretabil că această frază este astfel compusă încât n-are nici un înțeles.]

În timpul discuțiilor, au fost întrerupți deseori de persoane care cereau informații. După aceasta, sursa s-a scuzat că nu mai are timp și stabilindu-și [forma reflexivă este inutilă și greșită] amândoi să se vadă săptămâna următoare, sursa a plecat.

În seara zilei de 6 februarie 1958, sursa l-a căutat acasă pe Dr. DABIJA, dar nu l-a găsit. Apoi s-a dus la PISTOL DAN GRIGORE. Acesta tocmai pleca de acasă, spunând că merge la un cunoscut al său, căruia i-a găsit serviciu și vrea să-l anunțe. Acesta se numește Nelu, de meserie electrician.

Au plecat împreună până în str. Radu de la Afumați nr. 68, dar nu l-au găsit acasă. Plimbându-se pe stradă, sursa amintește de GHIUȘ BENEDICT, la care PISTOL DAN spune că nu a mai fost demult. Sursa amintește de problema care îl preocupa pe GHIUȘ BENEDICT, adică contopirea ortodoxismului cu catolicismul. [Ceea ce este cules mai gros e subliniat în creion în Notă. Aceasta se repetă și mai jos.]

La acestea, PISTOL DAN spune că el e de părere că este absolut necesară crearea unui front unic spiritual, invocând prestigiul Bisericii și efectul binefăcător pe care respectivul act l-ar avea asupra lumii creștine. Dar el consideră că atâta vreme cât interesele spirituale sunt amestecate cu cele materiale, nu se va putea realiza nimic.

După ce au fost la un film, PISTOL DAN mai invită pe sursă la el.

*

În ziua de 16 februarie 1958, sursa a vizitat pe VĂȘÎI GEORGE. Acesta l-a primit în camera sa unde are loc un pat și o masă. VĂȘÎI GEORGE îi arată sursei o copie după o icoană a lui SANDU TUDOR, explicând semnificația fiecărei figuri. Icoana are un fond verde care domi-nă tot desenul. VĂȘÎI GEORGE explică că acest verde este ales ca simbolul dumnezeirii.

VĂȘÎI GEORGE având unele treburi cu vecinii, îi"

Din păcate aici se întrerupe a doua coală pe care este dactilografiată nota, iar următoarele lipsesc din dosar. Nu voi părăsi nota înainte de a atrage atenția asupra in- sinuării incriminatorii că atât Văsâi, cât și părintele Daniel, ar fi fost legionari; mă refer la insistența asupra culorii *verde*, singurul element din icoană comentat.

TOT ISCODIND despre deținutul Vasile Voiculescu, îl întâlnesc pe medicul Vasile Voiculescu, care l-a precedat. Îmi sunt menționate diagnostice de neuitat, ajunse de domeniul legendar pentru familia sa.

O doamnă, de pildă, suferea de o alergie ce părea incurabilă. Nici un specialist nu izbutise să identifice pricina acesteia, nici s-o curme. Doctorul Vasile Voiculescu s-a interesat dacă simptomele se manifestau pe tot parcursul anului sau doar în anumite perioade ale lui. A aflat că se produceau

doar iarna. Și-a întrebat pacienta cu ce se îmbrăca în acel anotimp. Primi răspunsul că adăuga veșmintelor obișnuite un palton cu guler de blană negru. Medicul ceru să-l vadă. Constată că era vopsit. Recomandă să nu fie folosit o bucată de timp. Alergia dispăru: provenea de la vopseaua respectivă.

Un alt caz a rămas proverbial. A fost chemat să vadă un prunc. Pierea fără să se știe de ce. Sugea, dar era veșnic înfometat. Slăbea continuu. Nu numai că se făcu- se apel la tot soiul de specialiști, dar participaseră și sumă de somități la un consult comun.

Doctorul Voiculescu, după ce l-a cercetat, a cerut să fie alăptat de față cu el, lungindu-se copilul pe un cântar special pentru cei mici. A remarcat că oricât sugea, laptele îngurgitat nu i se adăuga la greutate, să coboare talerul. Și-a dat seama că o pielețică de sub limbă împiedica mișcările acesteia, că procesul suptului se rezuma la o simplă strădanie, însă rezultatul nutritiv era nul, fiindcă băiețelul nu înghițea decât ce i se scurgea întâmplător pe lângă limbă.

Cu această constatare medicul l-a salvat, recomandând intervenția grabnică a chirurgului.

Vasile Voiculescu refuza onorariile. Își întreținea familia sprijinindu-se exclusiv pe salariul primit pentru activitatea depusă la dispensarul de cartier de pe Bulevardul Ardealului, unde funcționa. Astăzi acesta îi poartă numele.

*

A fi 'doctor fără de arginți' deriva din preocupările spirituale ale poetului. Foarte vechi, ele n-au devenit evidente pentru familie decât odată cu moartea soției sale, în 1947. După despărțirea de ea, scriitorul s-a adâncit în asceză și simțea tot mai imperios chemarea călugăriei.

- Noi, copiii, îmi mărturisește doamna Gaby Defour-Voiculescu, aproape că plângeam: - "Cum, tată, să ne lași și să te închizi în mănăstire...?", îmi repetă cu glasul disperat de atunci.

Pentru a-și desăvârși penitența, poetul refuza să i se mai încălzească odaia la vreme de iarnă. Reacția copiilor la cererea lui a fost una de opoziție categorică. Intenționând să-i împiedice cu orice chip a mai face focul, mută cu trudă, fără știrea nimănui, un corp al bibliotecii în dreptul sobei; îl rezemă de ea. Dacă nu s-ar fi ținut seama de dorința sa, se risca provocarea unui incendiu.

Un geam spart al ferestrei din acea cameră îngăduise unui păianjen cu cruce să se tragă mai la adăpost decât în bolta de viță din curte, unde sălășluisese până atunci.

Veneau pe rând în vizită prietenii toți: Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Barbu Slătineanu. Prima privire o aruncau către ungherul păianjenului. Îl regăseau acolo de fiecare dată, în dreptul locului de comunicare cu exteriorul. O rugau pe doamna Defour: - "De ce nu faceți ceva? De ce nu chemați geamgiul? Vreți să moară tata? Nu vă dați seama cine este? E un geniu! Trebuie îngrijit. Dumneavoastră nu știți ce scrie!". După ce le explica lupta permanentă pe care o ducea pentru acea fereastră, doamna Defour ajungea la ceea ce o durea mai tare: - "...Așa este. Nu știu ce scrie, că nu ne citește în veci...".

După plecarea lor, intra la tatăl ei; îl implora s-o lase să cheme geamgiul. - "Uite ce e, măi copii - până n-o muri păianjenul ăsta de moarte bună, nu-i stric casa. Și lăsați-mă-n pace!", răspundea hotărât, adevărat Francisc din Assisi, mirean și ortodox, care, fiind friguros, alesese să-i clănțanească lui dinții decât să stânjenească o altă faptură a lui Dumnezeu.

Nu-l mai interesa mâncarea. Se hrănea numai cu nuci, mere, lapte, miere, griș. Nu-l preocupa

îmbrăcămintea. Familia, de rușine, îl obliga să pună pe sine haine bune, temându-se de judecata lumii.

Singurul lucru ce-l atrăgea era frecventarea mănăstirii Antim.

În 1952, cu osebire, Andrei Scrima nu lipsea din casa Voiculescu. Poetul și-a dus familia la călugărirea sa, ca și la a poetului și pamfletarului Sandu Tudor. Prețuirea lui Vasile Voiculescu pentru cultura lor era nemărginită; mai ales pentru a celui dintâi.

*

Viața lăuntrică a deținutului Vasile Voiculescu a căpătat, odată cu schimbarea condițiilor de trai, o direc- ționare nouă, uluitoare pentru amatorul de literatură. Cel din urmă, dacă este suficient de informat, s-a obișnuit cu ideea că medicul, poet și publicist dintre cei mai activi în perioada interbelică, făcuse jertfe dureroase ale libertății personale, ale timpului său, că-și sacrificase nu rareori familia, dedicându-se scrisului. În ceea ce pri- vește epoca ce a urmat, a amuțirii obștești datorată tero- rii, autorul LUPTEI CU ÎNGERUL e de presupus a fi fost cel mai prolific dintre literații interziși tiparului. A lăsat, cantitativ vorbind, cea mai abundentă literatură de sertar din domeniul poeziei.

Mai mult decât atât, în cadrul acesteia și-a depășit incomensurabil propriul nivel artizanal, ideatic, al sensibilității, imagistic, umplând cu spiritul său un gol în istoria noastră literară și este ridicol de presupus că un alt om de litere l-ar fi putut împlini în condițiile cenzurării nelimitate a exprimării scriitoricești din perioada precedentă. Temerea de a nu mai ajunge vreodată să fie editat în cursul vieții - ceea ce s-a și petrecut - l-a confruntat cu apăsătoarea răspundere a judecății critice post-mortem, perspectivă ce, în mod categoric, ridică probleme esențiale înșilor care și-au educat simțul răspunderii personale față de opera lor, față de cultura neamului. La capătul acestei confruntări, creația sa a ajuns pe culme.

Va să zică, cititorul încunoștințat asupra acestei evoluții, a acestor metamorfoze și eforturi încununate de succes, ale duhului, se așteaptă ca, aidoma lui Radu Gyr și Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu să se fi depășit încă o dată, pe parcursul celor peste patru ani de detenție și să fi urcat mult mai sus - dacă este de închipuit așa ceva - în căutarea Frumosului. Există alți scriitori, de pildă Valeriu Anania, care s-au manifestat sub lespezile tăcerii - prin cenacluri oficial socotite subversive (în cazul respectiv trebuie citat cenaclul nuvelistului Barbu Slătineanu, frecventat, dealtfel, și de mai vârstnicul său amic doctorul în cauză) și care, după arestare și cuvenita eliberare (pentru cine nu știe: și autorul dramei în versuri GREUL PĂMÂNTULUI a fost condamnat politic) au stupefiat amatorii de literatură prin vigoarea talentului lor, când au ajuns a fi publicați. Alții au irumpt în literele române exclusiv în pușcărie, ca inegalabilul Sergiu Măndinescu, mult chinuitul Costache Oprișan, Constantin Aurel Dragodan, cel cu gamă neobișnuit de colorată și de variată (editat de subsemnatul) și atâția alții, prea tineri în clipa când au gustat pentru prima oară fierul rece al cătușelor, prea tineri pentru a fi avut răgazul să se fi cultivat pe măsura nevoilor meseriei, să-și fi amplificat cunoștințele în materie de limbaj și fondul de trăire și de originalitate necesare unor realizări cutremurătoare cum s-au dovedit poemele lor din gherle și lagăre.

Surpriza cititorului la care ne referim va fi mare. S-ar zice că Vasile Voiculescu n-a mai fost interesat de izbânda asupra lui însuși în domeniul autoexprimării. Personal, nu a adus dindărătul grațiilor, înregistrate în memorie, după obiceiul eliberațiilor, lucrări elaborate în minte și repetate până la definitivă învățare pe de rost. Nici colegii săi de prin celulele călcate nu au scos de acolo atari mărturii memorate din șoaptele autorului. Lupta lui cu îngerul, prezentă în titlul citat, a avut un alt țel decât exprimarea de sine (insist). Ea s-a desfășurat în domeniile cunoașterii de sine și al

înstăpânirii Sinelui asupra lui însuși și a Lumii Nevăzute!

Cât de departe a ajuns Vasile Voiculescu în depășirea condiției umane o va lămuri următorul dialog transcris de pe casetele reportofonului ce au surprins convorbirile mele cu fiica poetului.

- Doamnă, mi-a pomenit domnul Stroe Slătineanu că, printre alte mărturisiri ale tatălui dumneavoastră, s-au numărat unele privitoare la niște mutații, în corpul astral, făcute din închisoare acasă, de către Vasile Voiculescu. Se pare că poetul a susținut autenticitatea acestora, enumerând, drept dovadă, cele ce ați făcut în anumite zile precise, gesturi și activități. Am mai aflat că v-a explicat a fi venit în căminul dumneavoastră folosindu-se de vehicolul concentrării. Vă rog să-mi vorbiți despre aceste lucruri.

- Curând după ce a sosit de acolo, mi-a spus că, o dată pe zi - textual - "îmi rezervam plăcerea să vin la tine. Făceam să sune clopoțelul." Aveam un clopoțel mic, ca de sanie, agățat în balcon: - "Nu sunam la ușă. Intram și mă închinam la icoana mare a lui Iisus Hristos pe care o ai aici." N-am înțeles ce-mi spunea, vă rog să mă credeți.

Cât de ciudat este că această convorbire cu gazda mea, desfășurată de-a lungul mai multor ceasuri, a fost întreruptă doar de două-trei ori de apelul telefonic și niciodată de alt sunet. În schimb, tocmai acest fragment straniu, privitor la deplasările în spațiu ale celui închis, a fost dublat, în depărtare, de un lătrat aburit de distanță, vesel, amical, al cine știe cărui câine din vecini. Ca și cum patrupedul, cu un al șaselea simț al dobitoacelor, ar fi adulmecat o prezență ciudată în acea zonă a Bucureștilor, în acele secunde când evocam poetul decedat, stăpân al unor forțe oculte inexplicabile.

- N-am înțeles, continuă doamna, până ce, mai târziu, am avut ocazia să stau de vorbă cu un inițiat. I-am destăinuit că tata practica *Rugăciunea Rugului Aprins*, lucru confirmat de mai multe persoane care m-au asigurat că ajunsese la o treaptă atinsă de prea puțini osârduitori. Acel domn m-a lămurit că tata nu mi-a vorbit de-a dreptul; socotea că nu-l puteam înțelege. Însă el realiza detașarea din trup. Am discutat lucrurile acestea și cu cineva care a stat cu tata în pușcărie. Persoana în cauză mi-a istorisit că Vasile Voiculescu se cățara într-un pat de la nivelul cel mai de sus, deși era bătrân și-i venea greu s-o facă. Se retrăgea acolo și când colegii credeau că dormea, probabil să se detașa în spirit.

Alte comentarii nu-și mai găsesc locul aici.

29

POATE CĂ NU STRICĂ SĂ INSEREAZ aici o altă întâlnire provocată de mine, tocmai pentru mai buna înțelegere a acestui straniu comportament al poetului, care purtare îl preschimbă, în mințile noastre, în complet altceva decât îl cunoșteam, adică dintr-un scriitor într-un adevărat emisar al Adevărului intangibil pentru majoritatea noastră smerită.

*

1957, 1958, 1959 - ani petrecuți la Zarca Aiudului, cea mai grea temniță din țară. Nu era un deținut comod. Administrația i-a oferit condiții de cumînțire, mutându-l din celular aici. Totdeauna comenduirea a avut dificultăți cu foștii studenți. Unii se potoleau ceva mai degrabă. Dar nu Vasile Boroneanț. Poate și pentru că era împătimit de istoria României, poate și deoarece fusese smuls din timpurile străvechi ale neamului - ce redeveneau vii sub privirile sale mirate - și aruncat în propriul timp, într-un timp personal căruia i se impunea să băltească, să putrezească, să se resoarbă, iar aceasta băiatul n-o mai suporta. Devenise recalcitrant.

Și cum altfel să fi evoluat? Doar el era acela care, nu cu mult înainte de a i se fi luat libertatea, îl vizitase pe părintele Stăniloae. Se frământase îndelung să-și limpezească nedumeririle, întrebările fără răspuns sau cu unul, fie nemulțumitor, fie nehotărât, stârnite de o lume opusă aspirațiilor lui, educației dobândite până atunci, crezurilor și certitudinilor. Politica Statului îl îmbrâncise în marasm. Nu mai știa distinge singur ce era bine de ce era rău. La un rezultat îl conduceau rațiunea și inima și alte perspective îi ofereau viiturile revărsate din ziare, de la catedră, din discursurile oficiale. A decis să caute un sfat mai bun decât se pricepea singur să-și dea. De fapt, căuta o confirmare a intuiției că nu el greșea, ci ceilalți, cei care țineau cu orice preț să-l îndrume anapoda. Și-a adunat toată cazna sufletească într-o formulă unică, adevărat - cam încâlcită; dar ce să facă dacă avea atâtea de pus în ea? - "Cum credeți și spre ce se îndreaptă, se orientează viitorul tineretului și al intelectualității Țării?"

Preotul a stat în expectativă, probabil fiindcă băiatul rămânea un necunoscut pentru el, un pericol potențial. Nu era posibil să se lege o convorbire adevărată, de la inimă la inimă. Baterea pasului pe loc se ridica între ei ca o cortină densă de sârma ghimpată. Sfatul dăruit a fost, totuși, sigur și temeinic: - "Avem o tradiție creștină, un comportament al nostru; de acestea trebuie să ne ținem."

Studentul în anul IV al Facultății de Istorie s-a agățat de ele. De aceea, acum, nu se mai poate ridica din pat din pricina durerilor de rinichi și a celor provocate de sciatică, boală ce i-a adus paralizarea unuia dintre picioare. Din atâta practicare a comportamentului creștinesc și de român, ajunsese o epavă. A fost cărat la infirmerie. S-a constatat cât de grav bolnav era. Ziua următoare a fost internat în spitalul penitenciarului. Acolo se afla doctorul Vasile Voiculescu, poetul ortodox, el însuși nemișcat pe salteaua lui de paie cu miros acru de balebă mucegăită. La câteva zeci de minute după ce Vasile Boroneanț a fost depus, imobil, în culcușul destinat, V. Voiculescu s-a interesat: - "Unde-i tânărul acela? As vrea să-l văd și să vorbesc cu el."

Nu era în stare să se deplaseze fără ajutor străin, bătrânul.

- Era un om cu totul deosebit, îmi povestește cel care până nu demult a fost director al Muzeului de Istorie al Municipiului București, acel june bănățean peste care au nins vârstele. - Avea o trăire sufletească și lăuntrică și o comunicare cu lumea din jur care te impresionau. În cazul fiecărui ins cu care intra în contact, parcă având un detector, simțea: ăsta este un om rău, ăsta - unul bun, un inofensiv și ăla un om netrebnic.

Poetul se bucura de îngrijirea doctorului O.R.L-ist deținut Aurel Marin, unul dintre personajele de culme ale peisajului pușcăriilor politice din acea epocă. S-a apropiat sprijinind-se de ziduri, ca un fel de Zahei Orbul. O umbră mișcătoare înainta împiedicat, tot mai aproape de o umbră ținută între barele de fier ale patului.

- Am venit să te văd.

Și Vasile se dusesese altădată să-l vadă pe marele V. Voiculescu.

Tot cam pe atunci când îi călcase pragul părintelui D. Stăniloae; îndemnat de aceleași motive, încercări de sondare în căutarea unei orientări ce s-o dobândească de la oameni cu mai mare experiență spirituală și naționalistă. Scriitorul fusese mai receptiv decât preotul, față de nevoia băietanului de descâlcire a sensurilor noii realități; mai cald, mai direct... Ceea ce nu însemna că, bătându-i la ușă mulți adolescenți care solicitau îndemnuri, nu se temea să le vorbească deschis. I-a mai spus că dacă aștepta încă nițel, să se cunoască mai bine, să ajungă la a ataca o convorbire mai legată...

Încă din 1951, Vasile Boroneanț, împreună cu alții, hotărâse ca, prin discuții, să trezească spiritul

tineretului universitar împotriva celor ce se petreceau în țară. Se străduia să afle cât mai mulți colegi, înscriși la Filologie, Istorie, Filosofie, că exista și o altă opinie decât cea oficială.

Bineînțeles, nici V. Voiculescu, nici traducătorul FILOCALIEI, nu-și aminteau, la Aiud, de musafirul nepoftit, din București, de sfiosul, de intimidatul, de încurcatul energumen în treburile existenței și supraviețuirii românilor.

Cu prilejul Festivalului Tineretului de la București, din 1953, Vasile Boroneanț și prietenii săi au trecut la a aduce la cunoștința lumii situația tineretului, a economiei și culturii române. Printre ceilalți se numărau actualul deputat național-țărănist creștin democrat Constantin Păunescu, Iacob, Ștefan Costea. Mai era și viitorul prozator Marcel Petrișor, abia ieșit din închisoare. Ca atâția alți români, atunci și mai târziu, an de an, erau decizi să divulge masacrul la care era supusă patria, să umple mapamondul cu dezvăluirea ororilor petrecute aici.

Un grup restrâns din acei studenți a redactat un me-moriu împărțit în câteva secțiuni, fiecare având alt semnatar, specialist în domeniul tratat. Lung de vreo douăzeci de pagini dactilografiate, adresat tineretului din Occident, Organizației Națiunilor Unite și oricărei alte organizații democratice, a fost încredințat unuia dintre alcătuitori. El urma să-l facă a parveni dincolo de cortina de fier, prin mijlocirea cuiva din liota de studenți francezi ce descinseseră în Capitală, cu ocazia festivalului numit. Numai că franțuzul era în stipendiul N.K.V.D.-ului. Vasile Boroneanț a primit șaisprezece ani condamnare.

Vasile Voiculescu, după cum bine ne amintim, care pornise agățat de pereți către patul său, ajunse în sfârșit:

- Am vrut să te văd. Știu că ești bolnav și obosit...

- Sunt bolnav, dar nu atât de obosit încât să nu...

Vasile parcă ar fi citit din Evanghelii spusa lui Iisus: "Îndrăznește, scoală-te!" Alături de el zăcea Costache Gane, autorul povestirilor din TRECUTE VIEȚI DE DOAMNE ȘI DOMNIȚE, în vârstă de șaptezeci de ani. Uzat de greutatea anilor roși de temnițe, era frecventat adesea de poet. Vasile Boroneanț profita de vecinătatea prozatorului fără pereche și de prietenia ce-l lega pe Vasile Voiculescu de acesta.

- V. Voiculescu era un om care trăia în altă lume, detașat de toți ceilalți, îmi explică. Ar fi fost în stare să stea zile întregi să discute despre idealuri de viitor, însă numai din tărâmul spiritului. Nu cobora niciodată la nivelul comun al omului care pălăvrăgește. Accepta convorbirile despre literatură. Dar, când era vorba de opera proprie, dovedea un bun simț depășind poate limitele normalului, adică refuza să recite - nu era ca ceilalți poeți, scriitori, pe care i-am cunoscut, care vroiau nea- părat să-ți spună câte ceva din scrierile lor. Avea altă fire. I-ar fi plăcut să vorbească - și o făcea - despre cum a lucrat, ce l-a inspirat, cum se legau acele preocupări de dumnezeire, de Substanța Supremă și de mijloacele de comunicare pe cale magică.

Dacă înțeleg bine, din vagul ei - el însuși poetic - al strădaniei d-lui Boroneanț de a delimita imponderabilul unor umbre de gânduri ale căror urme s-au șters în zecile de ani, lăsând în memorie doar abur și miresme, V. Voiculescu era obsedat mai curând de rolul său de ve- hicol al dumnezeirii decât de realizările propriu-zise ale contactului cu Izvorul Divin sau ale aspirațiilor către Acesta, adică de poezii sau povestiri ale sale. Desigur, vocabularul nostru limitat nu izbutește să tălmăcească intuițiile lui, și așa evanescente, asupra unor legături posibile cu Cuvântul. Domeniile sunt încălecate, se întretaie, se colorează unul pe celălalt.

Relația dintre cei doi devenise - curios că tocmai pe această cale a negrăitului - mai intimă: - "Vasilică, vino te rog la mine sau vin eu la tine. Am visat astă-noapte..."

Portretul ce mi se schițează mă bucură. Este mai bogat decât cele publicate până acum, mai subtil, mai adânc. Ca atare, e potrivit să-l închei cu cele ce urmează, care sunt, în felul lor, și o laudă adusă căldurii amicitiei stabilite între ei: - "Vasilică dragă, uite ce am visat. Eram în casa mea. Aveam un gramofon pe care mi l-a dat Regina Maria când eram medicul Casei Regale. Prin pâlnia acestui gramofon, cineva mi-a spus: "Du-te la Vasilică și vorbește cu el."

- Și a venit la mine, adaugă naratorul.

Iar eu, al rândul meu, m-am dus la istoricul Vasile Boroneanț, la patul căruia poposea odinioară dr. V. Voiculescu, m-am dus în căutarea poetului condamnat politic, în lotul "Rugul Aprins".

Bărbatul acesta a devenit însuși glasul din gramofon. Instrumentul acustic a străbătut drum lung. Din mâinile parfumate ale Reginei în casa scriitorului genial; și în visul acestuia, ca să-l avem acum toți alături și să așteptăm minunea: să ne aducă de Dincolo vocea aceluia adormit până la Învierea de obște, ucis de inconștiența urii demolatoare de valoare, de cultură, a comunismului.

Rămas-bun, gramofonule al Veșniciei.

30

TOTUȘI, CÂT GREȘESC față de doctorul Dabija... Nu am ajuns eu, filolog prin vocație, opțiune și studii, eu care n-aș fi bănuț niciodată una ca asta, să slujesc Bisericii, ca profesor al studenților teologi? N-am publicat sumă de studii în revistele ei? Nu am sfătuit eu tineretul să se apropie de semeni cu frățescă dragoste și, mai ales, de treaza apărare a adevărului? Nici vorbă ca toate acestea să se învecineze cât de cât cu splendoarea ipostazei în care mă văzuse proiectat profetul din lagărul Salcia. Însă nici nu înseamnă că firul evoluției mele s-a desfășurat aiurea decât pe urmele intuițiilor sale. Cumpănindu-mi această remarcă, nu se vedește oare că eu am fost acela lipsit de minte, orb, cel surd, iar el - cuvântătorul viitorului? I se cuvine dreptatea de a-i recu- noaște, cu atâta întârziere rușinată, precizia diagnosticului duhovnicesc cu care m-a aruncat în a doua mea în- trupare, cu alte cuvinte în existența de după săvârșirea condamnării. Într-un fel foarte încâlcit mi-l pot socoti zămisitor spiritual.

Dar, așa cum am recunoscut, nu m-am purtat cu el după greutatea afirmației solemne pe care abia am încheiat-o de scris. Dimpotrivă. Aceeași dovadă de insensibilitate am dat-o tuturor celor din "Rugul Aprins". Poate și fiindcă i-am fericit prea tare pentru a fi primit martiriul în numele Domnului, pe când mie mi se retrăsese această binecuvântare, din vina răcirii evlaviei personale.

Deoarece tot am ajuns la perioada de după eliberare, îl voi pomeni pe părintele Felix, din aceeași Mănăstire Antim. Deși ortodox - și ce mai ortodox, căci era originar din Basarabia... -, avea chip de cleric catolic, ras totdeauna cu grijă, atent la înfățișare, delicat, respirând și cultură laică. Alături de studiile teologice, le făcuse, dacă nu mă înșel, și pe acelea de pictură, ca și de muzică. Bun dirijor de cor, era și un bun zugrav bisericesc. Iar când am bătut la ușa chiliei sale, tare s-a bucurat să se mai ivească prilejul să învețe ceva, anume limba engleză, studiată de mine atunci într-o a doua serie de facultăți, prima întreruptă fiindu-mi de condamnare. Avea nevoie să se descurce cu ea, pentru că Patriarhul Justinian, apărător zelos al multor monahi persecutați de comuniști, îi tutela plecarea definitivă în Statele Unite ale Americii.

Nu numai că nu purta barbă, noul meu prieten și elevul meu trecut de vârstă, însă era chiar indignat

de apariția modelii 'bărboșilor', ceea ce mă amuza, în secret, din partea unui călugăr.

Întâlnirile noastre cotidiene, din răstimpul a vreo două luni, sărace în împărtășiri de amintiri și de idei, în schimb bogate în acea atmosferă inefabilă a unei chilii, gustată numai de către aceia care au avut norocul să-i calce pragul cu reverență, ajungând astfel în stare să culeagă din ea adierile de dincolo de tavanul lumii, însemnau numai predare, luare de notițe, exerciții, încercări de conversație, când istovitoare, când entuziaste, când împiedicate, când urcând către fluentă și cursivitate. Nu progresam din punct de vedere spiritual decât într-o direcție - aceea a dragostei creștinești aplicate, străduindu-mă să slujesc zbucnirii părintelui Felix în lumea liberă.

Până când, într-o zi, la vreo zece minute după sosirea mea, în timp ce-i dădeam nu mai știu ce lămuriri, își ridică arătătorul către buze. Încetăi să vorbesc, nedumerit. L-am văzut înălțându-se ușurel de pe scaun, străbătând tiptil odăița. Când ajunsese la ușă, își mută cu încetinitorul brațul. De îndată ce degetele îi atinseseră arama clanței, se retrase brusc și trase ușa după sine: se deschidea în interior. Împiedicându-se de propriile-i labe, un preot celib, care viețuise în aceeași mănăstire de când scăpase din reeducări și n-o mai frecventam eu, dădu să se prăbușească la pieptul său. Își pierduse echilibrul, cum stătuse încovoiat, cu ochiul sau cu pavilionul lipit de gaura cheii, spionând să afle cu ce se ocupa fratele său de credință.

- Ce făceai la ușă, părinte?, îl luă din scurt gazda mea, prin invitație, iar a lui, fără de voie; i se adresase cu o bărbăție de adevărat luptător; pe care nu i-o cunoșteam.

Limba iudei se împleticea furioasă; bălmăjea vrute și nevrute; se apăra, fără a fi fost acuzat; congestionat și grețos, intenționa să se arate amenințător; se vădea - și voia să fie considerat - un fel de Saul, când acesta mai era prigonitor al ucenicilor lui Hristos, și nu izbutea să pară decât un prăpădit de mărăcină înfipt într-o parte dosnică a trupului, nebăgat în seamă nici măcar când îl smulgi din turul ițarilor, să-l arunci în colbul drumului. Paul Mărăcină, după cum îi suna și numele, era informatorul oficial al mănăstirii, cunoscut de tot omul datorită prostiei și răutății sale, câinoșenie triplă de o imundă arghirofilie.

Ulterior am aflat multe despre mizerabila sa morală, alți turnători nu mai breji, denunțându-l public; într-atâta îl urau, mai dihai decât victimele sale, căci păcătosul ignora până și legea nescrisă a cruțării între dâșii. Era și a rămas unul dintre marii bolnavi psihici numiți "reeducați", de la închisoarea Pitești, devenit fiară în urma torturilor la care a fost supus și un torționar al preoților cu preponderență. De la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde a ajuns cu 'brigăzile studențești', celebre prin groaza suscitată în sufletele acelora bătuți cu păturile pe cap, până își pierdeau cunoștința și erau treziți cu găleți de apă aruncate în obraz, au sosit pe urmă-i vești despre 'colaborarea' sa, ca informator, cu ofițerul politic. Altarul, îmbrățișat după eliberare, nu izbutise să înlocuiască ajutorul ce i-l ar fi putut aduce medicul psihiatru, ori democrația - acest minunat panaceu al tuturor relelor -, la timpul potrivit administrat.

Întovărașirea mea cu părintele Felix ar fi avut șansa să însemne pentru mine o reluare a unor legături pierdute și regăsite, a căror valoare crescuse enorm prin mijlocul maturizării mele dăruite de suferință. Faptul că reveneam către acel grup spiritual nu ca solicitant, ci ca solicitat, îmi conferea o brumă de încredere în sine, câtuși de puțin dăunătoare caracterului, dimpotrivă utilă, zic eu, acceptării legitimei superiorități în domeniul experienței mistice a membrilor săi. Poziția mea de posesor al unei vocații didactice le-ar fi impus o mai grijulie îndrumare a mea pe calea regăsirii de mine însumi. Dar n-am fost profesorul părintelui Felix destul de îndelungat timp pentru a mă întări în reobișnuirea cu aspirațiile din adolescență. Drept care, la plecarea sa definitivă din țară, l-am vizitat sporadic pe unul, pe celălalt, până nu i-am mai cercetat deloc. Singura mână întinsă pe plan spiritual de peste ocean de către fostul meu elev a fost o carte poștală ilustrată. În ea îmi scria ceva de felul acesta: *"Am izbutit să mă descurc la vamă cu ceea ce m-ați învățat; sunt și eu curios să văd*

ce o să mi se întâmple mai departe".

Era un îndemn implicit să mă dedic catedrei: mi se confirma chemarea. Așa am și făcut.

31

ERAM CURIOS SĂ MĂ DUMIRESC ce putere avusese intuiția copilului de odinioară, de șaisprezec ani, când îl cunoscusem pe Bob Danciul, când mă condusese la Monseniorul Ghica și când mi-am spus că un om cu preocupări atât de adânci nu-și putea găsi locul decât în pușcărie. Așa că de cum am aflat pe cineva care îl cunoscuse mult mai bine decât mine, m-am repezit să-i cer amănunte despre viața fostului meu prieten de o seară. Mă aflu în prezența episcopului greco-catolic Justin Paven, căruia-i dau cuvântul.

În toamna anului 1955, prin luna octombrie, făceam un drum prin Ardeal, în compania sorei Ionela și a sorei Constantina, călugărițe greco-catolice în Congregația Inimii Neprihănite. Eram proaspăt student la Facultatea de Teologie din București și tentația de a fi un timp mai lung alături de sora Ionela, pe care o cunoscusem cu câteva luni în urmă, m-a făcut să renunț ușor la câteva zile de cursuri, mai ales că anul școlar începuse atunci mai târziu.

Trebuia să trecem prin Gherla, Cluj și apoi să ajungem la Alba Iulia, unde se aflau frații Octavian Cristian și Gheorghe Cristescu, cu care mă legasem într-o frățietate spirituală, constituind nucleul Congregației adoratoare a Sfintei Euharistii, care se va dezvolta ulterior sub supravegherea episcopilor, după normele de viață primite prin intermediul sorei Ionela.

Las la o parte surprizele de pe parcurs, care mi-au întărit experiența făcută cu puțin timp în urmă cu privire la vederea la distanță și darul nemâncării ale sorei Ionela, pentru a mă opri la vizitarea celor doi frați, la facultatea unde erau internați.

Localul facultății era o clădire medievală, impresionantă prin atmosfera de sobrietate și seriozitate care te cuprindea când intrai între zidurile ei și unde domnea un silențiu total pe culoare, spre deosebire de exuberanța tinerească, lăsată în voie, la facultatea ortodoxă din București, de unde veneam eu.

Am fost primit cu bucurie, dar în tăcere, de Gicu și Octavian, care m-au condus în camera unde aveau voie să stea de vorbă atunci când primeau o vizită. Nu se așteptau să ne revedem atât de curând după despărțirea noastră din București, așa că nu am avut prea multe noutăți să ne spunem. Gicu s-a oferit apoi să-mi arate câteva locuri mai interesante unde-și petreceau viața, printre care și capela.

Într-una dintre bănci stătea în reculegere un tânăr care, în momentul când ne-am pregătit să ieșim, s-a ridicat și, venind în urma noastră, Gicu s-a oprit și mi-a făcut cunoștință cu el. Era puțin mai în vârstă ca mine, înalt, uscățiv, cu fața ușor brăzdată de riduri și cu un zâmbet prietenesc pe buze. Îl chema Danciul Agenor, dar i se spunea în mod amical: Bob. Coborând la vestiar, unde se mai puteau schimba câteva vorbe, i-am spus despre mine că urmam teologia la București și că mă aflam în vizită - să cunosc viața de seminar pe care o duceau ei. Neconfesându-i că eu săvârșisem actul de trecere la Biserica greco-catolică, a rămas cu impresia că eram ortodox și n-a ezitat să încerce, cu diplomație, unele comparații între cele două Biserici, făcând aluzie la adevărul pe care noi trebuie să-l slujim ca preoți ai lui Cristos. Dar eu, care aveam de păzit secretul convertirii mele, i-am replicat insinuant că Isus nu este numai Adevăr, dar este în special dragoste, despărțindu-ne apoi cu o bună impresie reciprocă.

Așa l-am cunoscut pe cel care, puțin mai târziu, mi-a devenit frate de călugărie și tovarăș de viață

până aproape de sfârșitul vieții lui.

Au trecut apoi ani în care nu ne-am mai revăzut decât în vacanțe, la vreo Sfântă Liturghie, când era destul de reticent față de mine, aflând că în casa mea locuia sora Maria Ionela, față de care avea unele rezerve, datorate zvonurilor nefavorabile care circulau cu privire la ea.

Apoi a urmat perioada de detenție. El a fost arestat înaintea mea, în toamna anului 1958, și a primit 25 ani muncă silnică pentru "intenția de a întemeia o organizație de tineri catolici de rit bizantin, cult interzis de legile Statului". Pentru această "intenție", care nu s-a concretizat, a primit samavolnica pedeapsă, fiind condamnat singur în această organizație imaginară. Nu știu dacă germenul condamnării sale a stat în ideea sa de a întemeia o Congregație de tineri care să preia sarcinile gospodărești ale preoților celibi, idee ce l-a bântuit o bucată de timp. Astfel a ajuns la Aiud. Providența a făcut ca acolo să ne întâlnim, prin anul 1962, într-o împrejurare fericită, în climatul de relaxare care se instaurase în închisori înainte de decretul de grațiere.

Se organizaseră așa numitele "cluburi" unde eram duși să ne "reeducăm" și să ne facem "autobiografia critică", tot un fel de autodemascare (ca pe vremea "reeducărilor" de la Pitești și Gherla), dar mai blândă, fără bătaie, ca acolo. Ni se citeau, dintr-un ziar, evenimentele zilei și mai puteam comenta între noi, cu toată prudența.

Deși în libertate nu prea avusesem multe relații cu Bob, îmi rămăsese la inimă pentru preocupările lui spirituale și pentru modul cum le aborda. Acum aveam prilejul să mă interesez de el cu fiecare nou deținut pe care îl întâlneam. Într-o zi am fost scoși să vedem un film și, la sfârșit, când ne pregăteam să reintrăm în celule, l-am zărit în sală, la câteva bănci mai în față. L-am strigat bucuros și a venit la mine. Bineînțeles că n-am putut schimba decât câteva vorbe, dar pentru mine a fost suficient că ne-am revăzut și ne-am convins, unul pe altul, că eram pe aceeași baricadă, întărindu-ne simpatia reciprocă.

A urmat o perioadă destul de lungă de despărțire, până prin anul 1965 când, după grațierea care a pus în libertate pe toți deținuții politici, ne-am reîntâlnit la Catedrala Sf. Iosif, nemaifiind studenți teologi, ci muncitori în fabrică, din bunăvoința regimului comunist! Era angajat ca magazioner la o întreprindere de Stat, neți- nându-se seama de cele două licențe ale sale, în Drept și Litere-Filosofie, și nici de cei 4 ani de Teologie pe care îi absolvise cu brio.

Prin anul 1966, unul dintre frații noștri călugări, Paul Tegzeș, se stabilește în București și este hirotonit preot de P. S. Dragomir. El îl cunoștea bine pe Bob, fiindcă stătuseră în aceeași celulă la Aiud și, aflându-l într-o împrejurare oarecare, îi povesti cum a devenit preot, fiind hirotonit de P. S. Dragomir, care avea jurisdicția în Vicariatul de București. Știa că Bob era dornic să se preoțească și îi oferi o soluție prin Episcopul Dragomir, întrucât prin Biserica Romano-Catolică nu se mai putea obține preoția, mai ales cu condamnarea lui de 25 ani, care îi apăsa umerii. Prezentându-l Prea Sfințitului, ca și Părintelui Aurel Leluțiu, nu i-a fost greu să-i convingă că avea chemare la preoție și călugărie. Așa s-a făcut că, după o scurtă perioadă de pregătire spirituală, este sfințit diacon și apoi, la 19 august 1967, este hirotonit preot, depunând și voturile în Congregația Sfintei Euharistii, care creștea încet-încet, cu fiecare candidat la preoție. Fratele Paul a ținut să-i fie "naș la preoție", cum spunea el, participând la ceremonial, mai mult încurcându-l cu stângăciile lui, după cum îmi povestea Bob mai târziu.

Pentru că nutrea de mult dorința de a fi și călugăr, este foarte semnificativ cum motivează el hotărârea de a intra în această Congregație din care făceam noi parte. Citez dintr-o relatarea autobiografică cerută lui de un reprezentant al Bisericii și datată 11 aprilie 1992:

"Ceea ce m-a determinat să mă atașez la grupul Sorei Ionela a fost adorația euharistică și mesajul

pe care îl transmitea ea. Îmi amintesc că într-o bună zi (1947), Mgr. Vladimir Ghica s-a exprimat: - Occidentul se roagă, Orientul adoră! Poporul român are o misiune de mediator între Occident, prin originea sa latină, și Orient, prin evlavie sa adorată. Făcând cunoștință cu spiritualitatea euharistică a acestui grup, mi-am zis: "Iată spiritualitatea născută din sufletul poporului nostru. Ea nu este importată și se acordă atât de bine cu sufletul oriental și în același timp cu cultul euharistic al occidentalilor. Singur Isus ne va unifica!". Prezența Mgr. Dragomir în această comunitate m-a asigurat că "lucrurile" sunt pe linia și sub supravegherea Bisericii."

La primul Capitlu general, care s-a ținut în Joia Mare a anului 1968, a fost ales admonitor, funcție pe care a îndeplinit-o până în anul 1989, după moartea fratelui Cristian Octavian, când s-a reorganizat Consiliul general al Congregației.

Deși îmi spunea cu oarecare amărăciune că funcția aceasta nu-i dădea satisfacție deoarece nu-i vedea roadele, el fiind obligat să-l atenționeze pe Vicarul General de modul cum sunt respectate Constituțiunile. Or, în anul 1993, când ne-a părăsit, a murit cu dorul de a citi aceste Constituțiuni, care încă nu ne fuseseră încredințate, noi călăuzindu-ne după cele ale surorilor.

Viața noastră de călugări era destul de precară în condițiile de prigoană prin care treceam. Amenințarea din partea Securității ne era grija permanentă, mai ales că perchezițiile se țineau lanț și vizitele organelor de represiune ne puteau deranja în orice moment.

Totuși, chiar în condițiile acestea, se punea problema realizării unei comunități, măcar din doi frați, fiindcă toți eram împrăștiați prin București și provincie. El locuia pe str. Bărăției, la doi pași de biserica romano-catolică. În disputa cu fratele Paul, alegerea mea a prevalat și, în vara anului 1968, Bob s-a instalat la mine, începând o viață de frățietate călugărească, care m-a îmbogățit mult sufletește, eu fiind singur la părinți. Mama mea încă mai trăia și ne ținea gospodăria, la cei 70 ani pe care îi împlinise.

Conviețuirea noastră s-a desfășurat în condiții mulțumitoare. Era un om delicat, cu o educație frumoasă și știa să-și stăpânească, cu calm, nemulțumirile pe care i le provocau cei din jur. Luam masa împreună și îi făcea plăcere, prefăcându-se că nu observa, cum încercam să-i imit bunele maniere în folosirea cuțitului și furculiței, a șervețelului sau a consumării supei din farfurie, deși condițiile noastre erau modeste. Mă impresionase la el, în primele luni când ne vizita casa, că nu venea niciodată cu mâna goală. Știa să aleagă cu atâta măiestrie câte ceva cu care să-și manifeste atenția, o floare, niște fructe și uneori o simplă crenguță dintr-un arbore, încât îl așteptai cu plăcere să vezi ce mai născocea când sosea. Era conștient că făceau plăcere aceste gesturi ale lui și nu era zgârcit cu ele.

Discuțiile pe care le întreținea erau pline de bun simț și dovedeau o fire adânc meditativă. Cred că cele mai frumoase conversații pe teme teologice le-am avut cu el, în perioada când intrase în spiritualitatea euharistică a Congregației noastre. Îmi amintesc de o dezbateră pe care am avut-o o dată pe tema dictonului "naturalia non est turpia". Am stârnit această controversă cu un ton ușor ostentativ, spunând: - Eu am declarat război acestui dicton pentru că este generator de imoralitate - și încercam să argumentez că era valabil numai în condiția paradiziacă a omului, când natura nu era viciată de păcat. El mi-a replicat: - Biserica a admis acest dicton, pe care l-am auzit la profesorii mei de morală, nu pentru că este ducător la imoralitate. Tratatetele de medicină care vorbesc de funcțiile fiziologice sunt oare ducătoare la păcat? Atunci ar trebui să nu se mai vorbească în ele de organele rușinoase. Nu actul natural în sine este păcat, ci mintea celui în care se reflectă. În fond, eram de aceeași părere, dar exprimam gândurile diferit.

Evident, aveam și multe controverse, dar niciodată pe un ton ridicat sau ofensator. Eu mă aprindeam uneori, dar el știa să domolească tensiunea cu o ușoară glumă sau conducând discuția

spre o altă temă. Când țineam vreun consiliu cu frații, el era cu adevărat moderatorul, în controversele ce se iscau.

A fost părtaș cu noi la toate avaturile provocate de stăpânirea comunistă, care ne răvășea uneori casa cu percheziții agasante. Țin minte că, o dată, el fiind la serviciu - funcționa ca logoped la Policlinica pentru copii "23 august", de la Bariera Vergului - ofițerul de Securitate m-a obligat să-l duc acolo, pentru a-l aduce acasă, ca să fie prezent la răscolirea camerei în care dormea el.

Toate acestea și multe altele prin care a trecut a înțeles să le reverse în "votul de victimă" pe care-l depusese și care a format o preocupare majoră a vieții lui de călugăr. A studiat cu multă insistență și tragere de inimă toate scrierile Sorei Ionela pe care le-a transcris cu mâna lui într-un set de carnețele care formau hrana lui spirituală zilnică. Acestea i-au dat tăria să-și rezolve dubiile pe care le avea și să se biruie pe sine însuși, după o luptă acerbă cu formarea filosofică ce și-o însușise.

Când îl vedeam contrariat, în situații în care bunul lui simț credea că îl îndreptătea, îi spuneam: - Dragă Bob, gândește-te de câte ori n-a exprimat și n-a făcut Isus lucruri pe care rațiunea oamenilor nu le putea cuprinde. Oare ușor a fost pentru cei care au auzit că trebuiau să mănânce Trupul Lui? Nici chiar Părintele Aurel nu-l înțelegea uneori, deși avea o cultură foarte asemănătoare cu a lui. Cu timpul însă ajunsese să se convingă că era "victimă" și că trebuia să-I ofere lui Dumnezeu aceste renunțări, chiar în situația când considera că avea dreptate.

O situație care l-a consumat foarte mult sufletește a fost renunțarea la prieteni și la familie. De felul lui era înclinat spre o bogată viață de apostolat. Avea multe cunoștințe și prieteni, în special din lumea bună. Intrând în mijlocul nostru, i s-a pus problema identificării cu Isus Euharisticul care "tace, se roagă și se jertfește pentru ispășirea păcatelor lumii". A făcut-o cu un eroism nespus, până acolo că familia lui, de care era foarte legat, a ajuns să-mi reproșeze mie că îl sechestram și nu îi dădeam voie să-și viziteze neamurile. Am acceptat și eu aceasta acuză în același spirit de victimă. A suportat greu această izolare pe care și-a impus-o, dar a înțeles că lucrarea în care intrase era mult mai importantă decât rudele și prietenii.

Se simțea relaxat atunci când mergea la serviciu. Acolo îl putea vizita oricine, el având sentimentul că își îndeplinea obligațiile profesionale.

Participa cu tot sufletul la muncile din gospodărie, cu eforturi uneori exagerate. Deși suferea de o spondiloză cervicală, se angaja la căratul cu roaba și la munci destul de grele, în perioada când am reconstruit casa, după cutremurul din 1977. A contribuit cu sume considerabile din salariul său, pe care le-a pus la dispoziție pentru încheierea unor contracte cu I.C.R.A.L.-ul, pentru renovarea caselor din str. Abrud și Zabłowski, unde locuiam ca într-o familie.

În acest spirit de viață familială, surorile i se adresau ca unui frate mai mare, cu experiență, și îi solicitau sfaturile și scaunul de spovadă. Le pregătea sufletește, ținând zile de reculegere și exerciții spirituale - care erau foarte apreciate - în vederea depunerii voturilor.

Era un îndrăgostit de natură și se desfăta în creația lui Dumnezeu, care îi hrănea sufletul cu meditații bogate. Cele mai frumoase excursii le-am făcut la insistența lui de a ieși din cotidianul citadin în care ne desfășuram viața.

Îmi amintesc de vacanțele de la Băile Herculane, de la Govora sau de la Amara, unde era pe punctul de a avea un accident cardiac încercând să facă niște băi calde. Sunt de neuitat zilele de la Voivodeasa, lângă Rădăuți, unde fusesem găzduiți de părintele Eduard Ferenț, într-o casă parohială în care am avut bucuria de a sluji la altarul bisericii, bineînțeles fără asistență

credincioșilor, pentru a nu-l pune pe părintele într-o situație delicată, noi făcând parte dintr-o Biserică în clandestinitate.

Din programul lui de viață spirituală nu lipseau ora de Adorație și meditația, pe care le făcea dimineața, între 5 și 6 30, înainte de Sfânta Liturghie, pentru a avea ziua începută cu cele spirituale și continua, în cursul zilei, până la 4-5 ore de rugăciune, fiind foarte conștiincios cu programul impus de viața călugărească.

A fost un suflet generos, care s-a manifestat în cele mai diverse aspecte. Pe plan spiritual a fost frământat, până în momentele cele mai din urmă ale vieții sale, de ideea realizării unității creștinilor și îmi povestea cât de uimit și fericit a fost când a luat cunoștință despre Opera de Adorație, în care însuși Mântuitorul Isus și Maica Sa Preacurată au luat inițiativa acestui deziderat al creștinătății. A acceptat cu bucurie să facă parte din această Operă, pentru că a văzut în ea singura cale viabilă pentru realizarea ei, așa cum am spus mai sus.

O mare durere i-au provocat neînțelegerile din sânul confesiunii noastre greco-catolice, care produsese o sciziune la nivelul superior, după moartea P. S. Dragomir, și a încercat să se implice în rezolvarea ei. Aceasta i-a adus multe umilințe, chiar din partea celor mai apropiați prieteni ai săi.

Îmi amintesc de penibila scenă când, la moartea părintelui Ioan Costan, ne-am dus amândoi să slujim la catafalcul preotului. Erau acolo mulți preoți, printre care Gusti Ciungan și Sârbu care, în momentul când ne-au văzut că ne punem epitrahilul să începem rugăciunile, au protestat vehement, spunând că ei se retrag dacă noi slujim la prohod. Ne-am retras în tăcere, dar cu ce durere sufletească, neștiindu-ne vinovați de nici o faptă care să stârnească un asemenea tratament umilitor față de asistența credincioșilor, care a rămas uimită și scandalizată. A fost un grav abuz, pentru că ierarhia noastră nu dăduse nici o dispoziție în care să se precizeze că noi - și în special el - am fi făcut fapte pasibile de excomunicare și deci de interzicere la comuniunea de rugăciune a Bisericii.

Confuzia care dăduse loc unei asemenea situații se produsese în legătură cu consacrarea secretă a celor 3 episcopi de către P. S. Dragomir. Fiind o hotărâre pentru care Sfântul Scaun dăduse dispoziție de păstrare a unei mari taine; această situație n-a putut fi cunoscută pe larg, cât timp Securitatea era atentă la orice activitate a Bisericii noastre; eu eram unul dintre cei 3 episcopi; cât despre Bob Danciul, el era, ca și mine, rău văzut de mulți clerici întrucât noi făceam parte din Congregația întemeiată de sora Ionela, care la acea oră nu era recunoscută.

După evenimentele din decembrie 1989, când s-au deschis frontierele, a putut obține o viză de ieșire din Țară, după ce fusese refuzat în repetate rânduri de regimul comunist. Ne-am întâlnit la Roma, în aprilie 1990, unde mă dusesem și eu pentru clarificarea episcopatului pe care îl primisem și, din discuțiile pe care le-am avut, mi-am dat seama că rămăsese cu incertitudinile pe care i le sădiseră adversarii Operei de Adorare.

El se simțea totuși legat prin făgăduințele solemne făcute în cadrul Congregației în care intrase și căuta o linie de plutire onorabilă între conștiința care îi spunea că trebuia să rămână statornic și fidel față de chemarea într-o Operă care trebuia apărută cu eroism, așa cum învățase la teologie, și poziția ierarhiei care, pentru moment - așa cum s-a dovedit ulterior -, punea niște încercări pe umerii noștri.

Cu aceste frământări sufletești ajunse în Germania, într-o vizită pe care o făcu unei nepoate de care era legat sufletește și încercă să obțină niște ajutoare de la Caritas, pentru Congregația surorilor și fraților Operei de Adorare. Nu mică i-a fost surpriza și durerea când a aflat că toate

forurile bisericești din străinătate fuseseră avertizate de ierarhia romano-catolică din țară că: "Preotul greco-catolic Danciul (Bob) Agenor, care este în vizită în Germania Federală, nefiind recunoscut de ierarhia greco-catolică, nu poate ridica, în numele său, nici un ajutor, făcând parte din grupul Sorei Ionela, care nu este recunoscut de ierarhie..."(Adresa telex 524463 către Caritas München, Herrn Wilfried Roemel).

În pofida acestor opreliști, a adus totuși lucruri folositoare și de interes pentru Congregație, dar a rămas cu dubiul în inimă pentru ceea ce avea de făcut mai departe.

Un alt moment greu l-a trăit în toamna anului 1990, când a trebuit să ne manifestăm fiecare poziția față de ierarhie, printr-o declarație semnată în fața reprezentanților autorității, care ne cam siluia conștiința.

Sub influența celor care îl îndemnau să părăsească Congregația, se mută din locuința ce i se pusese la dispoziție, pe str. Pictor Henția, și începe un exod pe la prietenii care se ofereau să-l găzduiască. Încercând să-l eliberez din starea stressului în care se afla, într-o zi i-am spus: - Bob, dacă tu nu te mai simți legat de noi, de ce nu îți dai demisia din Congregație, așa cum au făcut și unele surori? Mi-a răspuns ferm: - Eu aparțin Congregației și nu îmi dau demisia!

Era mult prea pătruns de mesajul Adorării, pe care îl servea cu insistență, pentru a se lăsa doborât de amenințările unora pe care el îi cunoștea prea bine și știa bine cât prețuia spiritul lor.

Îmi povestea cu amărăciune că, după toate cedările la care îl supuseseră confrății lui, care se aflau acum în conducerea Bisericii, i se dăduse un post de paroh într-o casă particulară, pe la Uzina Republica. Era o cameră de dormit pe care proprietarii o puseseră la dispoziția Bisericii și pe care el trebuia să o utilizeze cu cele necesare slujbelor religioase, transformând-o în capelă pentru credincioși.

Deși ar fi fost capabil să constituie acolo o parohie frumoasă, deoarece era un bun organizator, Dumnezeu nu i-a mai îngăduit să se irosească într-un asemenea efort, pentru că, după o nouă criză cardiacă, în ziua de 1 septembrie 1994, fiind în casa d-nei Alexandra Zaharia, a părăsit aceste meleaguri pe care le-a iubit mult și și-a sacrificat viața pentru o mai bună, mai pașnică și mai unită omenire.

*

Sărmanul tovarăș de o seară al adolescenței mele! Fugind de dulceața învățăturilor părintelui Daniel - mai ales din pricina îngenuncherilor pe care le săvârșea Ortodoxia noastră, prin conducerea ei și prin 'osârdia' unor trădători din sânul obștei Ei de slujitori, în căutarea unei jertfiri de sine eficiente, a străbătut pușcării, călugăriri amenințătoare și umiliri, până ce s-a săvârșit din viață renegat de cei a cărui dragoste o solicitase...

DACĂ ȘCOALA MEDICINEI l-a împins pe tânărul Vasile Voiculescu spre căutări în domeniul materialismului și spre dezlegări cu ajutorul pozitivismului, încurajat de evoluționism, după ce l-a smuls studiilor filologice începute, cu promisiunea că știința trupului uman îi va dezvălui mai multe despre om decât Facultatea de Litere unde se înscriesese inițial (aceluiași destin îi va da ascultare peste zeci de ani eseistul Ion Vianu), Littré, Claude Bernard, Auguste Comte, Charles Darwin, Herbert Spencer, în loc să-i aștearnă calea cu flori înmiresmate, conducându-l într-o lume nouă, bogată în roade viitoare, l-au îndrumat către hotarul unui pustiu. În acest deșert, dacă te avântai destul de departe, te-ai fi putut pomeni față-n față cu scheletul imens al unei metafizici descarnate,

dezumanizate, uitată de esența ei, de dumnezeire. Dar învățăcelul nu asta sperase de la maestrul său.

Cu un salt spectaculos peste steiurile disperării, se agăță de funiile esoterismului, se aburcă pe culmile Kabalei, ale Seferului, se supuse disciplinei alpine a poeticelor practici roscruiciene predate de Péladan, se avântă în susul drumeagurilor sinuoase ale teosofiei, purtat pe rând de mână de Fabre d'Olivet, Saint Yves d'Alveidre, Eliphas Lévy, Papus, Schuré, Helena Blavatsky și parcurse podișurile pline de crevase ale antroposofiei, urmărind lumina când vizibilă, când invizibilă a lui Rudolf Steiner.

Tovarășii de drum cei mai apropiați i-au fost Carlyle, Emerson, Novalis și Maurice Maeterlinck.

"Mărturisesc, m-a interesat această preumblare", scrie el mai târziu, "și m-am complăcut, așa cum mi-ar plăcea să mă plimb printr-o galerie închisă, cu vitralii colorate. Treci printr-o dungă de galben mâhnit, intri în alta de roșu aprins, ca să pășești într-o a treia, de violet mistic.

"Dar am sfârșit prin a dori lumina cea albă, cea adevărată, și am ieșit afară după ea, cu ochii la cer."

Această "lumină albă" o întrevăzuse din cea mai fragedă copilărie. Noi nu mai cunoaștem mireasma casei țărănești în care, serile, ori măcar duminicile după-amiaza, oarecine din familie, un bunic, de pildă, își pune ochelarii de sârmă, nu rareori prinși de ureche în ochiul unui laț de sfoară, coboară de pe dulap SFÂNTA SCRIPTURĂ cu coji din ceara auriu castanie a lumânării, unsuroasă de uleiul din candela de deasupra-i și stropită de pistruii negri ce consemnează plimbarea nervoasă a muștelor, ca pietricelele însămânțate îndărătu-i de copil prin codrul din poveste. N-am ascultat glasul slovenirii anevoioase, împiedicându-se înaintea silabelor împotmolite ca roțile grele ale tunurilor în brazdele de noroi închegat săpate-n drum, seninătatea tenorală și lineară a acelei voci luându-și-o drept model pe cea a dascălului de la strană, adică evitând accentele afective, lipsindu-se de sublinieri ale textului, de cele mai multe ori trecând în zbor pe deasupra virgulelor și a tuturor celorlalte semne de punctuație, întocmai ca Verbul Începutului împotriva căruia nu se ridicaseră încă stavilele Spațiului creat.

Uneori, când lectura o făcea o fătuică, un băietan, cu sufletul cleștar și mâinile roșite spre vioriu de sângele dudelor, ea se înălța mai ales din VIETEILE SFINȚILOR, din MINEE sau APOSTOL, că BIBLIA sta mai presus de întinderea dintre tălpi și vârfurile degetelor, ale prezumtivului cetitor. CEASLOAVE și PSALTIRI, GROMOVNICE și PATERICURI străjuiau pacea duhurilor și o reazeau peste frământările și ispitele săptămânii. S-au dus gospodarii din trecut obișnuiți să-și cinstească viața cu buchia și cu învățătura depuse strat de strat, timp de zeci de ani, peste clasa unică primară urmată printre salturile iezilor și mugetele vacilor scoase la păscut întru ajutorarea părinților.

Unul dintre pruncii crescuți creștinește în atari familii, știutor în azbuchii de la patru ani bălai, într-atâta se învrednicise cu visarea încât ILIADA și ODISEEA să îi erau Cărțile VECHIULUI TESTAMENT. Îl ținea pe Avraam drept Nestor, iar Iacov îi slujea de Ahile, troienii-i deveniseră filistenii, după cum pe Agamemnon îl recunoștea în Samson.

Dacă ar fi fost numai basm, Istoria Sfântă, și încai nu era lucru de șagă, însă Ea i se împletea cu viața, lui Vasile. Așa se făcu, într-o bună dimineață, când el și cu soru-sa a mare băteau cu talpa apele ziurelului de ziuă, că i se năzări (sau să fi fost vedenie și minune?) în ochii rotunjiți de fericită uimire, a cuprinde cerul, cât era de întins și de opalin, umplut de un înger nemărginit altcum decât de așternutul zării: veghea asupra pământului... Și i s-a mai întâmplat ceva altcândva. Muma lui îi îndesase în buzunarul de la piept EPISTOLIA MAICII DOMNULUI, cumpărată pe 5 bănuți, să-l apere de cele rele și zărghii. Iar flăcoșul de-o șchioapă simțise cărțulia cât două cutii de chibrituri

sbătându-i-se-n cuibul de pânză, ca o altă inimă, pui de pasăre vrabie. Alergase către războiul de țesut al mamei, s-o vestească de neașteptata îmboldire tremurată pe sfârce.

Așa viețuind, pe jumătate cu cele sfinte, pe jumătate cu cele lumești, slujea liturghia, ca 'părintele', fără să sară o podobie; o știa pe dinafară și o desfășura sub un nuc. Pe lângă aceasta, avea treabă de nu prididea cu slujba de îngropăciune, dublată de meșterșugul groparului, pentru toți abia ieșiții din ou câți răposau în ograda și-n grădina părintească, înainte de a fi apucat să-și ia zborul.

Cât de greu îmi este să-l recunosc elev în cursul superior, printre membrii fondatori ai Societății "Cap de rață", întemeiată de câțiva dintre școlarii liceului Lazăr, de lângă Cișmigiu. La inaugurarea acesteia, avu loc, noaptea, o jertfă sângeroasă: fură sacrificate măcățele legănate-n pene, ale domnului director Vasile Păun, prin tăierea capetelor, masacru păgân și nelegiuit. Dacă-l caut bine pe acest Vasile Voiculescu, pușlamaua despre care vorbesc, o să-l găsesc pe scena Teatrului Național, în CAPUL DE RĂȚOI, piesa colegului său co-fondator George Constantinescu, alias actorul Ciprian; după cum spiritul ghiduș al năzbâtiilor lor încă neprimenite de judecată respiră în scrierile trăznite în veci ale altui co-fondator: Demetrescu-Buzău, acela de și-a zis mai târziu: Urmuz, viitor grefier - și de pe atunci geniu - care și-a luat viața cu un glonț, la Șosea.

Copilul și adolescentul nostru să fie Poetul lui Dumnezeu, acela care, matur, i-a cercetat pe cei mai râvnitori duhovnici ai Ortodoxiei române, să le împărtășească soarta - încă nebănuită pe atunci - a muceniei? Cu astfel de salturi să i se fi oțelit îndrăzneala de a se agăța de Trapezele Cerului? Arena circului său dumnezeiesc o alcătuiau plaiurile sufletului: zbura sub Îngerul Pantocrator, rămas cu el din pruncie, înscris zâmbitor pe cupola cu stele, zbura peste jivinele îmblânzite cu foc și bici, spre hazul zecilor de mii de gură-cască, iubitori de literatură, zbura și n-ar mai fi ostenit de strămutare.

*"Din piscul Tău, de-ngădui, niciodată,
Pentru nimic să nu mă mai cobor",
cum va scrie, încântat.*

33

ACTIVITATEA ACESTUI CERC, despre care mă străduiesc să adun vești, pornise cu mult înainte de a-i cunoaște eu, le cei șaisprezece ani ai mei, pe unii dintre membrii lui, anume încă de prin 1945. Trebuie adăugate și alte nume de seamă la celea șterse din hârțoagele Stării Civile, purtătorii acestorlalte neajungând în fața completului de judecată, slavă Domnului! Este vorba despre părintele Petroniu Tănase, mai târziu viețuitor la Mănăstirea Sihăstria, iar acum stareț al Schitului Podromul, de la Muntele Athos; părintele Paisie Preliceanu, azi repauzat; fratele de mănăstire Pavel Leca, botezat, ulterior, ca monah: Paulin. Lista mirenilor se cade mărită, deasemeni. Participau la reuniuni excelentul bizantinolog, al cărui coleg am avut cinstea să fiu în cancelaria Facultății de Teologie (pe vremea aceea Institut), Profesorul Alexandru Elian; profesorul Virgil Stancovici; compozitorul Paul Constantinescu; profesorul (economistul?) Todirașcu, cel cu moarte tragică; Paul Sterian; pictorița și conferențiarul Olga Greceanu; ca și un grup de 10-12 studenți, dintre care viitorul logician Valeriu Streinu, viitorul Mitropolit și romancier Antonie Plămădeală, căruia-i datorez numirea mea la acea facultate și monograful pe scurt al "Rugului Aprins"dr. Nicolae Nicolau.

Amiciția tuturor acestora, durată în numele dragostei creștine și a căutării unei mai bune trăiri și apropieri de Adevăr, a fost magnetizată de apariția neașteptată în mijlocul lor a unui trimis al lui Dumnezeu, adus de tare departe pentru astâmpărarea setei lor de Absolut. Este vorba despre ieromonahul Ivan Culighin, duhovnicul Mitropolitului rus Nicolae de Rostov, confesor format într-un schit: Optina-Pustina, dependent de renumita Mănăstire Optina, situată la miazănoapte de

Moscova.

Cum de se rătăcise acela pe meleagurile noastre? Mitropolitul numit fusese coleg de studii și prieten apropiat cu viitorul Patriarh al României Nicodim, întâlnindu-se ei pe băncile universitare, la Kiev. Capul Bisericii Ortodoxe Române îi oferise adăpost la Mănăstirea Cernica, iar el se refugiase dimpreună cu duhovnicul său, să-l apere și pe acesta de agresivitatea tot mai anevoie de suferit a cruzimii nejudicate cu care ateismul comunist se străduia să înăbușe glasul lui Iisus Hristos.

Începând cu toamna anului 1945, părintele Ivan Culighin se mută la Antim, mânat de curiozitatea de a cunoaște preocupările clericilor și mirenilor convorbitori aici, zvonul despre râvna cărora ajunsese până la el. Pe drum, în tramvaiul ce-l aducea din cartierul Pantelimon, a întâlnit și omul de trebuință lui, cum nu era cunosător al limbii salvatorilor săi: un ostaș originar din Basarabia, devenind tălmăciul său de atunci înainte timp de doi ani, până în ianuarie 1947, când au fost ambii arestați (dar nu simultan), recuperați de sovietici - unul ca bejenit, altul ca dezertor, și ambii deportați în Siberia. (Ostașul a supraviețuit dezastrului și, tardiv, a trimis mănăstirii o carte poștală)

Sosirea sa inopinată între cercetătorii din mijlocul Bucureștilor, ai căilor spirituale, avu rolul unui ferment neasemuit. Cum spune dr. Nicolae Nicolau: *"Duhovnicul Mitropolitului de Rostov devine părintele părinților duhovnicești și al întregului grup de studioși și conferențieri de la Antim"*.

Mănăstirea Govora, prin starețul local Antonie Barbă-lungă, îi găzdui pe toți, în vara lui 1946, într-un refugiu al adâncirii filocalice. Atunci răsări ideea de a se întemeia o asociație cu statut legal, menită răspândirii ortodoxiei prin conferințe publice și autorizate, denumită: "RUGUL APRINS AL MAICII DOMNULUI". Însă nu se aprobă întemeierea ei. *"Rugăciunea inimii avea să fie rațiunea ultimă a activității acestor oameni din secolul al XX-lea"*, scrie același medic, scoțând în evidență, fără să vrea, contemporaneitatea aspirațiilor grupului, cu cele mai mari și cumplite grozăvii ale veacului nostru, în contraponderea cărora se năștea unirea cu Dumnezeu al Iubirii, prin ruga: *"Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul"*; asta după ce monograful constată că practicarea ei este *atât de greu de dus chiar într-un mediu înduhovnicit, de chinovie retrasă departe de lume"*.

Denumirea "Rugul Aprins" provenea de la o icoană adusă de către același monah rus, reprezentând-o pe Sfânta Fecioară deasupra unui rug aprins (astăzi dăruită bisericii de la Mănăstirea Antim de către părintele Sofian).

Acesta a fost preludiul unei a treia etape în organizarea și manifestarea pâcului de prieteni duhovnicești. Ei începură să susțină în sala Bibliotecii Mănăstirii, la etaj, conferințe în fiecare duminică, în fața unui auditoriu foarte numeros, atras de subiectele lor apologetice și mistice, cuvântări urmate de întrebări și comentarii. După cum le caracterizează același martor, dr. Nicolae Nicolau, participant nelipsit printre cei mai tineri din acea epocă: *"Era o sărbătoare a spiritului. Bibliografia savantă expusă în text, fără ostentație, citatele neobositoare și totdeauna utile, detalierile pertinente necesitate de nivelul apercetiv variat al auditoriului, zelul conferențiarului și, nu în ultimul rând, personalitatea fiecăruia dintre vorbitori, în sfârșit disponibilitatea apriorică a asistenței de a audia o replică justă și discretă la furia materialist-atee care bântuia afară, totul și toate ușurau osmoza spirituală care se înstăpânea acolo"*.

Aceeași sursă pune la dispoziție câteva dintre temele abordate: *Isihasmul; Iisus - Logosul întrupat; Păcatul originar; Scena și altarul; Rugăciunea Inimii; Exegeza smochinului blestemat; medalioane ale marilor mistici ai FILOCALIEI etc.*

Înainte de a încheia paginile privindăști ani demult spulberați, i se cuvine cititorului să afle câte ceva despre rolul de neegalat al acelor minunați sfinți ai sufletelor și despre clipa lor unică în

istoria teologiei române. Unul dintre puținii care pot cuvânta cu privire la ele este acestași memorialist la care apelez întruna, în capitolul de față. Dar nu este ultimul martor pe care-l voi aduce înaintea râvnitorilor cunoașterii: *"Grupul de la Antim, compus din mireni și clerici ortodocși, intelectuali, universitari, trăia în duh autentic creștin. Creștinismul nu era pentru aparținătorii "Rugului Aprins" un fenomen de cultură, ca pentru alți filosofi români în fond ateï. Aprofundarea creștinismului nu era un rafinat joc intelectual, după cum nici acceptarea lui nu era o savantă concesie făcută pentru menajarea anumitor susceptibilități. Nu! Explorarea frumuseților lui se făcea dinăuntru. Acesta este termenul: dinăuntru; de pe poziția intelectualului care sesizează în sine tulburarea aceea premergătoare marilor revelații, aceea fecundă nostalgie a paradisului pierdut. Pentru ei, Mântuitorul nu era unul dintre marii, nici cel mai mare, ci era singurul, adevăratul Dumnezeu. Christos era viu și lucra în ei, nu pentru că ei avuseseră norocul ca niște savante silogisme să li-l legitimeze, ci pentru că, preexistând în sufletul lor, unde îi aștepta demult, acum li se descoperea lor, care îl căutaseră"*.

Urmă, în ianuarie 1947, răpirea părintelui Culighin și a ostașului său. Prin anul 1948, cei doisprezece studenți participanți fură și ei arestați sau adoptară statut de fugari hăituiți.

Grupul rămas își schimbă reședința la Mănăstirea Plumbuita, de la marginea capitalei, și-și reduce activitatea la un număr mic de participanți. Până în 1958, când toți membrii lui de seamă au fost condamnați.

34

LA NU MULT TIMP după ce am publicat volumul RUGUL APRINS. DUHOVNICII ORTODOXIEI, SUB LESPEZI, ÎN GHERLELE COMUNISTE, în care cuprinsesem și prima ediție a textului de față, am avut norocul să citesc culegerea părintelui dr. Vasile Vasilachi: DE LA ANTIM LA POCROV. MĂRTURII ȘI MĂRTURISIRI.

Autorul, astăzi Vicar al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America și Canada și preot al parohiei "Sfântul Nicolae", din New York, a fost starețul Mănăstirii Antim, în perioada 1944-1948. Or, ceea ce a însământat atunci Prea Sfinția Sa, după alți conducători de renume ai obștii, a rămas viu, să rodească toate câte le-am povestit în scrierea de față, sub stărețirea sa și a părintelui Benedict Ghiuș.

Și se cuvine știut că Prea Cuviosul stareț Vasile n-a urmat unor monahi oarecari, ci după stareți ca: Arhiereul Irineu Mihălcescu, Arhiereul Emilian Antal, Protosinghelul Nicodim Ioniță, Arhiereul Eugeniu Laiu, duhovnici unul și unul, oameni de cultură, de prestanță, culmi ale trăirii contemplative și active; drept care, sarcina nu-i fu ușurată ci, dimpotrivă, provocatoare, incitatoare, dar pe măsura sa spirituală.

De aceea m-a bucurat ocazia de a afla mai exact cât era întinsul și cuprinsul de mare al preocupărilor viețuitorilor din acest așezământ călugăresc înainte de epoca știută de mine, nu puțin lucru fiind să descoperi că în țara ta s-au numărat mult mai mulți oameni de seamă decât te-a lăsat istoria falsificată ieri să înveți și că strădaniile lor tindeau să salte generația ta departe peste ceea ce tu și ceilalți ați izbutit singuri, lipsiți de îndrumare metodică, pedagogică, inimoasă.

La preluarea conducerii, noul stareț avea în sarcină întreținerea, cu masă inclusă, a patruzeci de studenți, ca și perspectiva renovării întregului complex de construcții al mănăstirii, cu osebire înlocuirea celor două turle de lemn. Urmărind numele înscrise în lista membrilor Comitetului de renovare, cititorii vor recunoaște, printre altele, și pe ale celor trei persoane urmând a fi condamnate în lotul "Rugului Aprins". Iată-i pe aceia care au răspuns chemării starețului de a-i sta aproape în opera sa de clăditor: Generalul Gheorghe Stratilescu, Generalul Gheorghe Iorgulescu, Generalul

Ioan Țone, Generalul Traian Tetrat, Profesorul universitar Alexandru Mironescu, scriitorul Sandu Tudor și Protosinghelul Sofian Boghiu (secretar și casier). Peste aproximativ cincisprezece ani, cei trei din urmă își vor plăti cu libertatea vechea dragoste de Biserică, Prof. Al. Mironescu aducându-și jertfă și propriul fiu, pe Șerban, tânăr pregătindu-se, la Facultatea de Filologie, secția limbi clasice, să iasă în întâmpinarea chemării sale teologice. Pilda Brâncoveanului n-a fost uitată.

Alături de aceste griji gospodărești, starețul tutela în chilia sa "*ședințele literare de joi seara*". Cei mai mulți dintre bărbații citați ca participând la ele îmi erau cunoscuți la data când mi-am întocmit fișele pentru cartea menționată, dar nu și prezența unor intelectuali de talia unui Mircea Vulcănescu și a unui Arhimandrit la aceste reuniuni: P.C. Haralambie Vasilachi, fratele starețului, și el scriitor de elită.

Cer îngăduința de a prelua unele dintre caracterizările aflate în volumul memorialistic pomenit, al cărui autor a fost martor ocular și suflet al desfășurării unei strălucite pleiade de cugetători, nu ca mine, care pe cei mai mulți nici nu i-am cunoscut și mai tare le-aș strica bunul nu- me de m-aș apuca să le istorisesc, din bănuiala mea nesigură, faptele de merit. Respectivetele rânduri prilejuiesc și consemnarea altor câteva dintre subiectele abia părăsite sub condeil medicului Nicolae Nicolau, ce au atras un public numeros la aceste reuniuni:

"Ion Marin Sadoveanu care ne-a citit manuscrisul său mărunț și îndesat scris, care prezenta într-o înfățișare excelentă scena martirajului Sfântului Ioan Botezătorul (...); Arhimandritul Haralambie Vasilachi, cu prezentarea sa filosofică a Adevărului absolut; Paul Sterian, care a înfățișat viața a doi sfinți, în două ședințe. Nu pot uita adâncimea analizei psihologice în care a înfățișat viața mării mucenice Anastasia Fecioara, izbăvitoarea de otravă, pe care Biserica noastră o sărbătorește la 22 decembrie.

Apoi, altădată a prezentat Războiul nevăzut al Sfântului Cuvios Paisie cel Mare din Egipt, cu tot tezaurul lui de învățături. (...) Spre această bogăție de dăruire a sfinților năzuia însuși Paul Sterian, pe care noi pe dreptul îl socoteam ca pe un Mecena pentru multele și frumoasele realizări de la Mănăstirea Antim. La fel se înfățișa în comuniunea celor din cercul literar: scriitorul Sandu Tudor, care scânteia cu un spirit critic în bogăția sa de cunoștințe în spiritualitatea creștină și necreștină a lumii contemporane (...). Cât privește pe Alexandru Mironescu - Codin - cum îi spuneam noi, venea cu prestigiul său universitar, cu probitatea sa științifică și filosofică, dovedită cu prisosință în cartea ce-i apăruse în acest timp, LIMITELE CUNOȘTINȚELOR EXACTE, pe care o ilustra în chip cu totul obiectiv - cum forțele înseși se distrug unele pe altele și sfârșesc așa precum au avut și un început".

Mai sunt pomeniți dr. Vasile Voiculescu și Profesorul Anton Dumitriu.

Va să zică, la Antim se născuse spontan o școală literară ortodoxă. Cunoscându-se valoarea condeielor înjugate, întărind tradițiile "Gândirii", nu mă tem să afirm că ea ar fi putut dobândi în timp un preț la fel de mare cu aceea a celebrilor poeți și prozatori 'catolici' din Franța inter- și postbelică, mă refer la curentul literar susținut de un Péguy, un Mauriac, un Claudel, un Maritain, continuați astăzi de un Bernanos, ar fi putut, dacă nu se insinua din umbră prigoana antiintelectuală și anticreștină ce a curmat acel avânt vestitor al unui posibil răsărit, înecat în bezna unui cataclism neașteptat: atra- gerea țării în 'patul lui Procust', scurtător de capete și conștiințe. (Lucrarea de față a autorului și altele publicate de el, trebuie considerate a intenționa să se înscrie într-o atare 'școală' ortodoxă inexistentă.)

"Joile literare" purtau un dialog cu conferințele de duminică după-amiază. Acestea erau propuse de aceiași Arhim. Haralambie Vasilachi, Prof. Alexandru Mironescu, dr. Vasile Voiculescu, Prof. Anton Dumitriu, poetul și pamfletarul Sandu Tudor, dar și de Arhim. Benedict Ghiuș, Fratele

Andrei Scrima, ca și de profesorii teologi: Ioan G. Savin, Pr. Dumitru Stăniloae, de Generalul prozator Constantin Manolache, de Mitropolitul Tit Simeleu și de nenumărați alții - ierarhi, profesori secundari, ingineri, medici, chiar și studenți.

Mănăstirea încuraja și creația artistică. O comisie compusă din plasticianul Mac Constantinescu, Prof. Al. Mironescu, poetul și ziaristul Sandu Tudor, Prof. I.D. Ștefănescu, a premiat cei mai buni iconari ortodocși: Arhim. Sofian Boghiu și pictorul Eugen Profeta. Iar compozitorul Paul Constantinescu, organizatorul corului mănăstirii, condus de Protosinghelul Veniamin Gavrilovici, a primit un premiu de șase milioane lei pentru cele două ORATORII ale sale, ce au schimbat destinele muzicii culte române. André Scrima pomenește și compunerea unui Imn al Rugăciunii lui Iisus sub formă de "canon suitor", (...) imediat îndrăgit de comunitate, laici și monahi deopotrivă.

S-a instalat în incinta mănăstirii, continuă Vasile Vasilachi, și un cuptor pentru ceramică. Din păcate, a fost mutat la Patriarhie. Pictorița Olga Greceanu, invitată, a împodobit cu mozaicuri zidul exterior frontal al bisericii.

Tot la Antim se întrunea și 'Cercul Ieșenilor': "Era o plăcută întâlnire cu toți oamenii de seamă ai Moldovei din vremea aceea: Profesorul universitar Neculcea, Președintele Academiei Ion Simionescu, C. Ifrim, fostul primar al Iașilor, Generalul Manolache, mare scriitor, frații Ionel și Păstorel Teodoreanu, ce însuflețeau cu verva spiritului lor adunările, avocatul Omer Popovici, Profesorul Ioan Petrovici, cu prestața sa universitară și ilustru conferențiar, Mihail Sadoveanu, care venea rar, dar totdeauna, cu spiritul său de paternitate a Moldovei, atrăgea iubirea tuturor.

La aceștia ar mai fi de adăugat și mulți alții care erau socotiți tot ieșeni, ca Profesorul Mihai Ralea, Profesorul Constantin Fedeleș, Ioan Lucrețiu Pătrășcanu etc."

O atare explozie cultural-religioasă nu va mai cunoaște Biserica noastră timp de cincizeci de ani, deoarece mare era teama guvernanților de orice adunare de români unde se lucra la îmbogățirea și ascuțirea minții, cu atât mai mult când această operă se întemeia pe cugetarea creștin ortodoxă, al cărei precept de bază este iubirea de aproape, ca opus luptei de clasă ce trebuia impusă pentru distrugerea neamului. Și nu o cunoaște nici astăzi, deoarece intelectualitatea română cea de seamă a pierit prin pușcării.

Aceasta este pricina pentru care clericii și cărturarii mireni înhămați la ducerea mai departe a combustiei spirituale arătate au fost aruncați în temnițe. Prea mare le era impactul asupra credincioșilor, iar el putea deveni îndemn la opoziție.

Cât îi privește pe frații Arhim. Haralambie și Vasile Vasilachi, ei fură obligați din primele zile ale anului 1948, să apuce calea exilului. Schitul Balamuci nu i-a primit; nici Mănăstirea Caldărușani; nici Schitul de lângă Târgoviște, Trivale. Nici Stănești. În plus, porunca era să fie despărțiți unul de altul. Arhim. Vasile ajunse la Mănăstirea Neamț; Arhim. Haralambie la Schitul Vovidenia. De aici, cel din urmă fu cărat la Mănăstirea Dobrovăț; apoi la Schitul de lângă Crasna, de unde a fost trimis preot de parohie, în satul Tupilați.

Ultima sa aventură fu scoaterea silnică din monahism și revenirea în casa părintească.

Părintele Vasile, chemat la Neamț, a fost uns stareț la Mănăstirea Moisei. De aici, reveni la Neamț. Ulterior, plecă stareț la Schitul Pocrov, în noiembrie 1949. Viețui pe loc până în 1959, când fu alungat din monahism, prin același decret anticălugăresc ca și fratele său.

Apoi au fost ambii arestați, rostogoliți de năvala valului ce i-a răpit libertății și pe clericii și mirenii

din lotul "Rugul Aprins".

N-aș vrea să închei acest capitol sub semnul stelei mohorâte ce luminează tern viețile lor pierdute îndărătul gratiilor. Mai curând socotesc că se potrivește a-l lăsa pe însuși părintele Vasile să pună capăt rândurilor de mai înainte, în dulcele său stil bisericesc (nu lipsit de ironie, în prima parte a pasajului ce urmează), cu evocarea vieții de obște de la Pocrov:

"Nu aveam cartelă de gaz, căci nimenea nu era salariat, dar foloseam din plin lumina soarelui, lumina zilei era a noastră, a tuturor, fără cartelă. Sfintele Slujbe le fă- ceam noaptea; când perdelele întunericului cădeau, noi intram în paraclis și la lumina blândă a lumânării ne rugam până târziu, săvârșind Ceasul al IX-lea, Vecernia, Pavecernița și Acatistele. La fel dimineața, când răsărea Steaua Dimineții, pare că aud și acuma pe Părintele Haralambie, care nu avea timp să-și strângă șnururile de la ghețe, cum alerga tropăind pe cerdac către paraclis, oprindu-se la fereastra părintelui Varahil, strigându-l să meargă la biserică, dar el de la prima chemare și răspundea: "Sunt gata!" - sculându-se din scaunul lui de lemn în care a dormit toată viața.

Și-n tainica lumină a lumânării din biserică, ce căuta să risipească cât de cât întunericul, părintele Varahil rostea Psalmii tuturor Ceasurilor pe de rost, apoi, când din altar, unde era totul pregătit pentru Sfânta Liturghie, Părintele Haralambie, ori eu, spuneam: "Slavă Ție Celui ce ai dat Lumina!", la strană Protoiereul Gheorghe, fost dirijor de cor, monahul Dosoftei, fost cântăreț de biserică, cântau îngerește cu toții Doxologia cea mare și apoi dau răspunsurile la Dumnezeiasca Liturghie.

Și când ferestrele erau albăstrite de lumină, noi cu toții ieșeam cu o bucurie duhovnicească de lumină pe care nimenea nu putea să ne-o ieie de pe fețele noastre..."

Au stat Ceasurile, au amuțit psalmodierile, s-au stins lumânările, s-au încuiat ușile, iar Ușile Împărătești s-au făcut nevăzute pentru ochii celor doi frați călugări.

"În toamna ultimului an, cel de al zecilea la Schitul Pocrov, în fiecare seară, de cum umbrele înserării își mișcau perdelele, la gardurile Schitului apărea o ceată de opt urși, săreau gardul, intrau în livadă și toată noaptea, până-n zori, puneau stăpânire pe toată așezarea Schitului. Nimenea nu putea să vină și să treacă pe acolo, iar noi eram prizonieri în casă, căci pe sub ceardacuri ei erau pretutindenea. Așa au venit, zi de zi, săptămână de săptămână și câteva luni, până ce iarna cea grea i-a alungat în peșterile lor.

Ne spuneau oamenii toți, "Nu e semn bun acesta..."

Și n-a fost. N-a fost semn bun deloc, că închisoare și moarte a vestit.

35

PENTRU MAI BUNA ÎNȚELEGERE a adevăratelor preocupări ale membrilor "Rugului Aprins" e util să cercetez iarăși procesele verbale de anchetă, din care se dezvăluie, împotriva voinței anchetatorului, autentică personalitate a părintelui meu duhovnicesc, ieroschimonahul Daniel, și anvergura intențiilor sale cu privire la înnoirea monahismului român. Același anchetat declară:

Ajuns la Antim, am fost pus să mă ocup cu unele probleme legate de repararea și înfrumusețarea mănăstirii, cum ar fi procurarea materialelor, angajarea muncitorilor, îngrijirea și amenajarea parcului. Dispozițiunile referitoare la aceste atribuțiuni le primeam de la Sandu Tudor. De pe acum se creează impresia că Sandu Tudor - alias părintele Daniel - avea un rol de conducător (politic!,

deși acuzația încă nu se face, ci se pregătește doar).

În timpul acesta, în sala bibliotecii mănăstirii aveau loc conferințe regulate cu caracter teologic, cu subiecte despre rugăciunea inimii, despre isihie, despre angelism ș.a. Sandu Tudor m-a invitat și pe mine să iau parte la aceste conferințe, lucru pe care l-am și făcut. Conferințele acestea erau ținute - sub conducerea lui Sandu Tudor [constatați insistența asupra rolului de conducător] - de către el, Benedict Ghiuș, un bibliotecar de la Academie al cărui nume nu-l rețin, profesorul universitar Alexandru Mironescu, fostul mitropolit Tit Simeleu și alții.

Prin luna iulie 1947, într-o discuție pe care am avut-o cu Sandu Tudor, acesta mi-a făcut cunoscut faptul că la el s-au prezentat câțiva studenți teologi, cari au declarat că în rândul studenților legionari sunt frământări legate de măsura în care mișcarea legionară se găsește pe linia dogmelor creștine sau nu și i-au solicitat lui clarificări în scopul orientării lor în această chestiune.

Cum era și normal, l-am întrebat atunci pe Sandu Tudor ce a răspuns studenților în cauză.

Sandu Tudor mi-a afirmat că le-a răspuns acestora că nu poate să dea clarificări într-o discuție de câteva cuvinte, propunându-le să ia parte la conferințele ce au loc la Antim, în urma cărora - în timp - ei singuri se vor lămurii.

Deși această întâmplare justifică încrederea în omul Bisericii Sandu Tudor, purtătorul mesajului Ei și nu al vreunui mesaj politic (cum se sugerează în întreg acest context), justifică încrederea studenților, spuneam, figura viitorului părinte Daniel este împinsă către postura unui 'ideolog' legionar, cu toate că niciodată n-a fost măcar legionar simplu. Dimpotrivă, pentru a nu tăia în carne vie cu un răspuns categoric, ca bun pedagog, el îi invită pe tineri să tragă singuri concluziile privitoare la întrebările ce-i măcinau, printr-un contact mai strâns cu cugetarea ortodoxă, îndrumarea sa implicată fiind către apropierea lor de Altar.

Sandu Tudor nu mi-a spus atunci numele studenților legionari cari s-au prezentat la el în această problemă. Din asistența care participa atunci la conferințele ce aveau loc la mănăstirea Antim, am remarcat însă o serie de studenți de la Facultatea de Teologie asupra cărora am tras concluzia că ar fi studenții în cauză. Din câte îmi amintesc, aceștia erau: Roman Braga, Scrima Andrei, Străinu [Streinu] Valerian, Stancovici Virgil și Carcalițan Gheorghe.

De asemenea, menționez că cu Sandu Tudor am avut discuții referitoare și la propria mea activitate legionară, el cunoscând de la mine faptul că sunt legionar și că am desfășurat activitate legionară. Tot de la mine, Sandu Tudor a cunoscut și faptul că fusesem arestat pentru activitatea pe care o desfășurasem în timpul rebeliunii legionare din 1941.

Ulterior, cu prilejul unei discuții pe care am avut-o cu Sandu Tudor, referindu-se la grupul de studenți legionari despre care am arătat mai înainte, acesta mi-a spus că tinerii în cauză frecventează cu regularitate conferințele ce au loc la Antim și că aceștia s-au constituit într-o grupare denumită "ATAS", în cadrul căreia își desfășoară activitatea.

Despre această grupare "ATAS" (Asociația Tinerilor Studenți Teologi Ortodocși), Sandu Tudor mi-a spus că s-a constituit cu scopul de a studia probleme de "mistică" și "estetică ortodoxă", probleme ce nu sunt predate la Institutul Teologic. Aici se dezvăluie adevăratul interes al acelor tineri.

Sandu Tudor nu mi-a vorbit niciodată despre faptul că asociația de mai sus ar avea vreun caracter politic dușmănos regimului. Sublinierea îmi aparține; am făcut-o, deoarece fraza scoate în evidență atât caracterul ocupațiilor grupului, cât și atitudinea strict teologică a lui Sandu Tudor față de

membrii lui. În cele ce urmează, citim printre rânduri, tentativa anchetatului de a tempera bănuielile Securității cu privire la acel grup, arestat cu destui ani în urmă, ba chiar eliberat între timp. Temându-se, probabil, că s-a început o nouă prigoană împotriva lui (el nu avea de unde să știe pentru ce era anchetat și se întreba dacă nu în legătură cu acei studenți, împotriva cărora 'organele' încercau - poate - o reiterată urmărire penală), interogatul face eforturi să-i scoată, prin cele ce urmează, din rândurile 'periculoșilor', străduindu-se, după puterile sale, să-i ajute cu cele declarate în continuare. *Dar, asupra caracterului real al acesteia, aș vrea să relatez următoarele:*

În anul 1946 sau 1947, la penitenciarul Aiud, în rândul legionarilor încarcerati în acest penitenciar, au avut loc frământări. Un grup de legionari din care făceau parte comandantul legionar Trifan Marian [de fapt, este vorba despre grupul Trifan - Marian, format din Trifan Traian, avocat, fost prefect de Brașov în 1940, probabil comandant legionar, și din Marian Traian, tot avocat, care, înconjurați de deținuții al căror nume urmează și de alții, căutau o apropiere de trăirea ortodoxă], Anghel Papacioc [viitorul părinte Arsenie], Alexandru Ștefănescu, Gafencu, Ianulide și mulți alții, s-au ridicat împotriva liniei de activitate legionară dată de Horia Sima, linie pe care o considerau ca fiind o linie politicianistă, ce urmărește obținerea pe orice cale, chiar cu prețul teroarei și sacrificiilor, a conducerii în stat și care, prin aceste practici, s-a alăturat [probabil anchetatorul a voit să scrie: 'îndepărtat'] de la dogmele Bisericii Creștine. [Alte opinii susțin că cei din închisori nu cunoșteau linia anti-Sima în acel timp și că alte preocupări decât rugăciunea și dedicarea tuturor gândurilor lui Dumnezeu nu existau].

Cum frământările legionarilor arestați în penitenciarul Aiud au făcut [probabil: au fost] asemănătoare frământărilor studenților legionari de la Teologie, despre care am declarat mai înainte, nu este exclus ca în [tre?] activitatea de la Antim a acestor studenți și gruparea lor în asociația "ATAS" să existe o legătură. Menționez însă că nu pot face nici un fel de precizări concrete în această direcție, pentru că nimeni nu mi-a vorbit despre aceasta. Precizez însă că în penitenciarul Aiud fiind în 1953 și aflând despre această chestiune, am făcut personal legătura între faptul că activitatea din 1947 a studenților teologi de la București a fost inspirată de frământările care au avut loc în 1946-1947 în rândurile legionarilor arestați în penitenciarul Aiud. Aici se simte 'condeiul' vârtos insinuant al 'grefierului' securist care voiește cu orice chip să creeze o legătură posibilă între legionarii din detenție și cei din stare de libertate, legătură ce ar pleda pentru permanentele 'acțiuni' comune ale întregii Mișcări.

Menționez că tot în cursul anului 1947, pe când frecventam cursurile preotului Stăniloae [în text: STĂNILOAIA], la Facultatea de Teologie din București, am cunoscut aici pe studenții legionari Antonie Plămădeală și Nicolae Bordașiu. Aceștia, văzându-mă îmbrăcat în haine de călugăr și aflând că sunt venit de la Suceava, s-au interesat despre unii teologi de la Suceava, printre care și de Adrian Cărăușu. Afirmându-le că nu sunt numai prieten cu Cărăușu, ci că împărtășesc aceleași idei politice ca și el, adică că [!] sunt legionar, și aceștia mi-au spus că sunt legionari.

În octombrie 1947, privind oferta ce mi s-a făcut din partea episcopului Stamate Duca, subsemnatul am plecat din București, stabilindu-mă la mănăstirea Govora.

Întrebare: Arată în continuare ce activitate ai [în text: "a-i"] desfășurat?

Răspuns: La 14 octombrie 1947, m-am stabilit la mănăstirea Govora, unde am stat până în martie 1950.

ÎN ANUL 1950, prin luna martie, m-am stabilit la mănăstirea Crasna. Starețul mănăstirii era Sandu Tudor, călugărit sub numele de Agaton. La această mănăstire mai era și călugărul legionar

Antonie Plămădeală.

Sandu Tudor afirma în acel timp că urmează să facă la Crasna o mănăstire de intelectuali, în care sens urmează să sosească acolo circa 100 de intelectuali. După cum spunea el, aceștia urmează să facă traduceri unor cărți biblice din originalul grecesc, întrucât - după cum susținea Firmilian, mitropolitul Olteniei - traduceri existente sunt departe de original. De reținut de ce urmarea Sandu Tudor crearea unei mănăstiri de intelectuali, acuză asupra căreia se va reveni întruna în acest proces și datorită căreia în lot sunt cuprinși și atâția studenți credincioși: motivul ținea exclusiv de creșterea culturii teologice și înarmarea Bisericii și a credincioșilor Ei cu tălmăcirii cât mai fidele textelor clasice.

Am muncit aici pentru pregătirea celor necesare în vederea venirii celor o sută de intelectuali care, însă, până la arestarea lui Sandu Tudor, în vara anului 1950, nu au mai venit. Ulterior, de frica unei eventuale arestări, a plecat de la Crasna și Antonie Plămădeală. Aflase de arestarea unor studenți legionari și se temea să nu fie arestat și el, pentru că avusese probabil activitate comună cu ei. În decembrie 1950 am fost arestat și eu.

Întrebare: Cu ce legionari te-ai întâlnit în perioada detenției?

Bineînțeles, refrenul se face auzit iarăși și iarăși, pentru că lotul "Rugul Aprins", în curs de formare, trebuie neapărat să aibă culoarea verde, altfel cum poți demonstra că cei mai de seamă oameni ai Bisericii sunt periculoși pentru Stat?

Răspuns: După arestare am fost depus la închisoarea Făgăraș. Aici l-am întâlnit pe legionarul Tagira Manuil, pe care îl cunoșteam de la Fălticeni și pe Vasile Vasi-lache, pe care l-am văzut la plimbare. Cu aceștia nu am avut nici un fel de discuții cu caracter legionar.

După circa o lună și jumătate, am fost transferat la penitenciarul Jilava, după care - în mai 1952 -, am fost dus la Canal.

La Canal am cunoscut mai mulți legionari. Cu unii dintre ei am stabilit aici legături mai strânse, mai deo-sebite. Oridecâteori [!] mă întâlneam și condițiile permiteau, pe platoul de adunare, în pauza de prânz etc. purtam discuții legionare, învățam împreună cântece legionare, învățam poezii legionare, făceam discuții pe teme privind situația legionarilor din străinătate, deoarece existau aici mulți adepți de-ai lui Papanace [în text: Papanaci], se discuta despre posibilitatea preluării de către acesta a conducerii mișcării legionare. Se discuta despre oportunitatea ținerii ședințelor etc. De asemenea am organizat ajutorarea cu alimente a deținuților legionari din brigada "0", care fuseseră pedepsii. Astfel de activitate am avut la Canal cu legionarii Stoianovici Ioan, Enghenie Holea, Vlăsceanu Gheorghe, Zamfiroiu Grigore, Iulian Constantin, Mircea Cazacu.

În 1953, am fost transferat de la Canal la penitenciarul Aiud. Aici am stat împreună, o perioadă de timp, cu legionarii, cu care prilej am discutat cu legionarul Bira Ilie problemele despre care am relatat mai înainte în legătură cu legionarii Trifan - Marian și ceilalți.

În iunie 1954, am fost transferat la Făgăraș, apoi la Jilava, de unde, în septembrie 1956, m-am eliberat.

Ancheta se întrerupe (...)"

Ea a fost condusă de anchetatorii: Cpt. Comăniță T. și locot. maj. S. Waxman.

Abia peste șapte zile este reluat în anchetă același, adică la 12 martie 1958, la orele 8 dimineața;

interogatoriul durează până la ceasurile 13.

- *Întrebare: În continuarea procesului verbal de interogatoriu din 4 martie 1958, arată activitatea pe care ai desfășurat-o începând din anul 1947.*

Răspuns: În anul 1947, prin luna iunie, m-am stabilit în București, la mănăstirea Antim. La această mănăstire l-am cunoscut pe Sandu Tudor, care era frate la această mănăstire. Sandu Tudor mi-a spus că a aflat de la Leca Pavel că eu am fost condamnat pentru activitate legionară. Sandu Tudor mi-a spus că pentru a continua lupta împotriva concepției materialiste nu-și mai au rostul metodele folosite de mișcarea legionară pe plan organizatoric, iar singura posibilitate de a lupta împotriva concepțiilor materialiste este cea pe plan religios, iar în cadrul Bisericii cea mai bună pregătire pentru o astfel de luptă se poate face în monahism. Ceea ce nu se adaugă este că 'lupta împotriva ateismului' intra în obiectivele Bisericii și că, altfel decât luptând cu materialismul, Ea nu putea rămâne slujitoare a dogmelor Sale și nici nu-și putea îndeplini misiunea de mântuire a credincioșilor Ei, ceea ce clericii colaboraționiști nu au înțeles, încălcându-și jurământul față de Hristos și datoria față de credincioșii lor, de nu vădindu-și chiar necredința.

Sandu Tudor mi-a spus că pentru a putea să-mi dau seama de această pregătire să iau parte la ciclul de conferințe ce sunt ținute la biblioteca mănăstirii, la care am participat. Aceste conferințe erau ținute de Sandu Tudor, de mitropolitul Tit Simezea, Benedict Ghiuș, profesor Alexandru Mironescu și un funcționar de la Academia Română pe care nu l-am cunoscut.

Prin iulie 1947, Sandu Tudor mi-a spus că a organizat o retragere a unor călugări și credincioși la mănăstirea Govora, unde m-a invitat să iau parte și eu. Am luat parte la această retragere împreună cu magistratul Alexandru Teodorescu, Stancovici Virgil, Străinu Valeriu, Andrei Scrima, Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Felix Dubneac, Sandu Tudor și subsemnatul.

Această retragere a durat aproape o lună și a constat într-o experiență pentru a înlocui ritualul de zi cu cel de noapte.

Cu ocazia retragerii care s-a făcut la mănăstirea Govora, Sandu Tudor mi-a spus că intenționează să înjghebeze o mănăstire cu monahi intelectuali pentru a-i pregăti în scopul luptei pentru combaterea concepției materialiste. Din acest pasaj remarcăm rolul de inovator, întemeiat exclusiv pe tradițiile monahale cele mai autentice, pe care l-a avut Sandu Tudor - părintele Daniel, spre lauda sa și ținerea de minte a istoriei Bisericii Ortodoxe Române.

La 14 octombrie 1947, subsemnatul am plecat la mănăstirea Govora și la terenul Comanca - Caracal, unde am stat până în anul 1950, când am fost chemat de Sandu Tudor la schitul Crasna.

Venind la schitul Crasna, Sandu Tudor mi-a spus că vrea să-și realizeze planul vechi de a înjgheba acea mănăstire de intelectuali. Mi-a spus să pregătesc cele necesare pentru cazarea intelectualilor ce vor fi aduși la acest schit.

Chemarea mea a fost cu scopul de a-și [în text: ași"] pune în practică înjghebarea schitului cu intelectuali și Sandu Tudor să ne pregătească în această acțiune. [De observat stilul 'limbii de lemn', insinuant din punct de vedere politic, folosit în redactare: retragerea unor intelectuali în trăirea creștină este 'o acțiune' subversivă.] La acest schit a mai fost călugărul Plămădeală Leonida Antonie, care a cunoscut despre acțiunea lui Sandu Tudor, a fost de acord cu ea și a acceptat venirea la acest schit la chemarea lui Sandu Tudor. Au mai fost invitați la acest schit, de Sandu Tudor, în același scop, călugării Iuvenalie Ceanvic, de la mitropolia Craiovei, Moldovan Titus, de la mănăstirea Polovragi - Craiova și un călugăr Cristofor, stupar la mănăstirea Lainici.

Nu cunosc ce a discutat Sandu Tudor cu aceștia, dar nu au acceptat să rămână la schitul Crasna, părăsindu-l după vreo 3-4 zile. Menționez că aceștia au luat parte la conferințele serale ținute de Sandu Tudor.

În iunie 1950, Plămădeală Leonida a plecat de la schit și ulterior am aflat că s-a stabilit la mănăstirea Slatina - Fălticeni. La începutul lunii iulie 1950, a fost arestat Sandu Tudor, iar în decembrie 1950 am fost arestat și eu. Este vorba despre o primă arestare a părintelui Daniel, ce nu avea legătură cu "Rugul Aprins", ci cu activitatea sa anterioară, de gazetar.

Activitatea legionară pe care am desfășurat-o în timp ce am fost arestat am declarat-o în procesul verbal de interogatoriu din 4 martie 1958. M-am eliberat la 28 septembrie 1956 și m-am dus la mănăstirea Antim, unde m-am consultat cu Paulin Popescu în ceea ce privește la ce mănăstire să mă stabilesc. Acesta m-a îndrumat să mă stabilesc la mănăstirea Putna, unde era stareț Dositei Moraru, întrucât aceasta era mănăstirea mea de călugărire, iar intenția mea era ca să rămân la mănăstirea Antim, însă nu am primit viza de a sta în București și astfel am plecat la mănăstirea Lainici, unde m-am stabilit. În decembrie 1956, am mers la mănăstirea Slatina, pentru a vedea dacă pot fi primit la această mănăstire. La această mănăstire, călugării Petroniu Emilian și alții au fost de acord cu venirea mea la mănăstire, însă Anghel Papacioc nu a fost de acord, motivând că nu este bine, deoarece am fost comisar la Siguranța din Fălticeni, deci ca o măsură de precauție. Anghel Papacioc, părintele Arsenie, într-adevăr a gândit cu precauție: doi foști legionari, în aceeași mănăstire, erau suficienți pentru a da apă la moară Securității să-i acuze de a fi pus bazele unei organizații legionare ad-hoc.

De la această mănăstire am plecat la schitul Rarău, unde l-am găsit pe Stoianovici Ioan cu care am fost arestat în 1953, la Canal, el fiind condamnat pentru activitate legionară.

Stoianovici Ioan mi-a spus că el a venit la schitul Rarău în luna august 1956, fiind îndemnat de Sandu Tudor, starețul schitului Rarău, că inițial a vrut să meargă la mănăstirea Slatina, fiind îndemnat de Bene- dict Ghiuș și Sofian Boghiu, însă Sandu Tudor nu l-a lăsat să se prezinte la conducerea mănăstirii Slatina și l-a oprit la schitul Rarău. Sub ochii noștri se adună material împotriva lui Sandu Tudor, pentru argumentarea poziției sale de conducător autarhic al unor legionari.

La schitul Rarău l-am căutat pe Sandu Tudor pe care nu l-am găsit, fiind plecat la București. Doream să am o discuție cu Sandu Tudor pentru clarificarea situației bagajelor și manuscriselor ce aparțineau lui Sandu Tudor și au fost lăsate de el la schitul Crasna, la arestarea sa, și mă învinuia că din neglijența mea s-au [în text: "sau"] pierdut. Aflând că Sandu Tudor se află la Patriarhie, am plecat la București, unde l-am găsit și m-a invitat să mă stabilesc la schitul Rarău.

Eu nu am acceptat invitația lui Sandu Tudor și i-am spus că sunt hotărât să rămân la mănăstirea Lainici, unde am plecat.

În luna aprilie 1957, am plecat la București, la Institutul Teologic, pentru a găsi material necesar întocmirii tezei de licență.

Aici m-am întâlnit cu Plămădeală Leonida, Teodosie Cuciuc și Ioasafie Popa, care erau la Institut, la studii.

La sfârșitul lunii mai 1957, a venit la mine Stoianovici Ioan, spunând că a părăsit schitul Rarău, motivând că nu poate suporta regimul lui Sandu Tudor, mi-a comunicat că locuiește la legionarul Zamfiroiu Grigore, din str. Izbiceni nr. 16, deoarece Sandu Tudor i-a interzis să stea la părinți sau alți cunoscuți. Mi s-a părut anormal acest lucru și l-am îndemnat să meargă la părinții lui, lucru pe

care l-a acceptat. O nouă sugestie că Sandu Tudor ar fi avut intenția să-i mențină pe legionari într-un mediu legionar, din care să fie exclusă orice influență străină respectivei educații și ideologii; adevărul este că Sandu Tudor îl apăra pe creștinul care înclina spre monahism de anumite influențe lumești afective ce l-ar fi depărtat de gândul său de a se logodi cu Hristos.

Mergând în mai multe ori la domiciliul său din București, i-am spus lui Stoianovici Ioan că chiar dacă a plecat de la Rarău, să nu părăsească monahismul și să plece la o altă mănăstire, întrucât în cadrul monahismului se poate pregăti ca luptător pentru combaterea concepției materialismului. Anchetatorul nu pierde prilejul să-și repete ineptia cu pregătirea politică monahală a luptei contra materialismului, când anchetatul nu făcea alta decât să-și încurajeze prietenul să nu părăsească definitiv calea călugărului. I-am spus că din principiile legionare se pot armoniza cu creștinismul credința în viața de apoi și ideile din legea muncii, precum și ajutorul reciproc. Deoarece părea nehotărât, am mers de mai multe ori la el, să se hotărească pentru această acțiune [sublinierea noastră]. Stoianovici Ioan a acceptat acest lucru și că se va duce în acest scop la mănăstirea Cernica.

Întrebare: Alte indicații i-ați mai dat lui Stoianovici Ioan? Victoria creștină a monahului anchetat e preschimbată în relația dintre un legionar cu grad ierarhic superior și careva aflat în subordinea lui politică.

Răspuns: I-am spus lui Stoianovici Ioan să se pregătească, ca pe lângă slujbele și muncile de atelier, să devină un bun intelectual, bine pregătit pentru ca, monahal, să poată duce lupta împotriva comuniștilor. Ceea ce nu este rău deloc!...

Întrebare: Arată în continuare activitatea pe care ai [în text: "a-i"] desfășurat-o.

Răspuns: Împreună cu Stoianovici Ioan, am mers la Zamfiroiu Grigore, căruia i-am propus să se facă preot, întrucât avea Teologia la bază, în același scop, ca pe linia credinței, ca preot, să combată materialismul [e mai plauzibil că vorbitorul dorea să nu se irosească o chemare către Altar, dar cu limbajul de lemn nu te joci...] Zamfiroiu Grigore a fost de acord cu concepțiile mele de a lupta împotriva comunismului, motivând însă că i s-a respins teza de licență și va încerca să se prezinte din nou la examen.

Lui Constantin Iulian, student la Construcții, pe care l-am cunoscut ca legionar, la Canal, i-am propus să intre în monahism ca pentru de aici [sic!] să lupte împotriva materialismului, spunându-i textual "Toate cazematele sunt cucerite, singura posibilitate de a lupta este în cadrul Bisericii". Constantin Iulian a răspuns că într-a-devăr s-ar putea lupta în acest domeniu al Bisericii, dar că el nu dorește să intre nici în monahism, nici în cler, deoarece nu are această convingere. Menționez că Stoianovici Ioan a participat la discuțiile avute cu Zamfiroiu Grigore și Constantin Iulian.

Tot Stoianovici Ioan m-a condus la Vlăsceanu Gheorghe, legionar pe care l-am ([n text: "lam"] cunoscut la Canal, la o persoană cu numele de Vasie, la familia profesorului Băncilă, Constantin Crișu și Cornelia Petraru. Cu aceste persoane nu am avut discuții despre probleme legionare.

După terminarea cursurilor, pe la sfârșitul lunii iunie 1957, m-am întors la mănăstirea Lainici. Starea reumatică agravându-se, am plecat la Petroșani, la mama mea, pentru îngrijire medicală. De aici i-am scris lui Paulin Popescu, de la mănăstirea Antim, care m-a sfătuit și i-am scris lui Moise Victor, preot din regiunea Iași, comuna Strunga - Tg. Frumos, pentru a mă găzdui cât timp voi face tratamentul la băile Strunga.

Între timp am primit și o scrisoare de la Moise Victor, care m-a invitat să merg la el.

Am plecat la începutul lunii august 1957 la Moise Victor și împreună cu el am făcut slujbe la biserica parohială. Nu întâmplător se menționează această activitate; a se vedea urmarea.

Cu Moise Victor am depus activitate legionară la Facultatea de Teologie din Suceava, în perioada anilor 1946-1947. Deși în procesul verbal de anchetă privind acea perioadă nu se specifică ce fel de activitate legionară au depus cei doi, nici nu este menționat numele lui Moise Victor; dar ce mai contează un ciomag în plus la un car de oale sparte!, cum obișnuiau să spună anchetatorii, ...mari amatori de folclor.

La acesta am stat de la 12 august până la 24 august 1957. În acest timp am avut mai multe discuții printre care [sic!] eu i-am spus că am ajuns la convingerea că împotriva concepției materialiste nu se mai poate lupta pe linia mișcării legionare concepute de Codreanu și aplicată de Horia Sima, iar singura posibilitate de a o combate este pe linia Bisericii. În acest sens i-am recomandat să-și ia [în text: 'i-a')] doctoratul în Teologie, ca să poată avea o situație de influență asupra celorlalți preoți, prin cercurile pastorale, în cadrul conferințelor și la parohie, prin predici să propage același lucru. La propunerile pe care i le-am făcut, Moise Victor a fost de acord, menționând însă că îi este frică să le pună în practică.

De la acesta am plecat la schitul Rarău pentru a-i [în text: "ai"] comunica lui Sandu Tudor că nu vreau să mă stabilesc la schitul Rarău. La acest schit am găsit un număr de circa patru tineri studenți din București, dintre care l-am recunoscut pe Șerban Mironescu, fiul profesorului Alexandru Mironescu, care ținea conferințele în 1947 la mănăstirea Antim. Șerban Mironescu, pe care l-am recunoscut, mi-a spus că au venit de mai multe zile la schitul Rarău și au luat parte la conferințele ținute de Sandu Tudor.

Conferințele pe care le-a ținut Sandu Tudor cu acești tineri sunt continuarea activității desfășurate de Sandu Tudor la mănăstirea Antim în anul 1947, la care au participat: Roman Braga, Neofit Nica, Virgil Stancovici, Gheorghe Carcalițeanu, Străinu Valeriu, Benedict Ghiuș, Tit Simedrea, Mironescu Alexandru, Sofian Boghiu, Veniamin Gavrilovici, fostul general Tetrat [în altă parte: Tetrat], Felix Dubneac, Vasile Vasilache, Nicodim Bujor și un grup de doamne al căror nume nu mi-l amintesc.

Sandu Tudor, după ce și-a dat seama că nu vreau să rămân la schitul Rarău, m-a îndrumat să mă stabilesc la mănăstirea Putna sau Slatina, deoarece are convenție cu conducerea de la aceste mănăstiri: Emilian - stareț, Petroniu - ajutor, Benedict - secretar și Papacioc - egumen, de la mănăstirea Slatina, Dosoftei Moraru, de la mănăstirea Putna și Cleopa, de la mănăstirea Sihăstria, ca să-i îndrumeze acolo pe cei care nu vor să rămână la Rarău.

Ceea ce sare în ochi pentru omul lipsit de rea voință este că anchetatul, acuzat la tot pasul de organizare a activității legionare, a refuzat un mediu atât de propice pentru îndotrinară politică a tineretului, ca schitul Rarău, unde avea la dispoziție patru tineri deschiși oricărei influențe. În schimb, este foarte vizibilă dorința lui Sandu Tudor ca monahii cu aplecare spre duhovnicie - în cazul nostru, anchetatul - să nu se piardă, ci să ră-mână sub o propice influență a marilor duhovnici.

De la schitul Rarău am plecat la mănăstirea Slatina, cerând să fiu primit acolo, lucru ce a fost acceptat de conducerea mănăstirii.

După ce mi s-a aprobat, am plecat la Craiova pentru a obține aprobarea Mitropoliei, însă în urma intervenției mamei mele, mi s-au restituit actele, întrucât rudele nu au fost de acord să vii în apropierea Fălticeniilor, unde am fost șeful Siguranței. Prin octombrie 1957, am mers din nou la domiciliul lui Stoianovici Ioan și l-am întrebat dacă a trecut la înfăptuirea celor discutate și el mi-a răspuns că încă nu a reușit să fie primit și va pleca la mănăstirea Cernica pentru aplicarea celor

discutate.

Tot cu această ocazie, Stoianovici Ioan m-a întrebat dacă îl cunosc pe Vasile Vasilache, fostul Solon legionar, fost șef de poliție legionară la Galați. I-am răspuns că l-am cunoscut la penitenciarul Făgăraș și despre el am aflat de la Țigarea Emanoil că este antisimist și este codrenist [în text: "codrinist"] . S-a interesat de situația lui, deoa- rece știa că este la mănăstirea Căldărușani ca călugăr și Stoianovici Ioan vroia să se stabilească și el acolo.

În ianuarie 1958, m-am văzut cu Sandu Tudor la domiciliul lui Mironescu Alexandru, care m-a rugat să merg la tânărul croitor Neofit, de la mănăstirea Căldărușani, și să-l conving să meargă la schitul Rarău. M-am deplasat la mănăstire și l-am convins, urmând să plece la schitul Rarău.

Ancheta se întrerupe (...)"

Ea a fost condusă de Lt. Major Waxman S. și Lt. Fodor Vasile.

Acum că închei transcrierea acestor procese verbale de anchetă, citite prin bunăvoința monahului Justin Marchiș, mă întreb de ce Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Antonie, excelent exeget și biograf, om de vastă cultură și cu condei convingător ca puține altele (cărui îi datorez numirea mea la Institutul Teologic din București și pe care nu încetez o clipă să-l stimez pentru opera sa), nu purcede la publicarea propriilor sale amintiri și documente privitoare la părintele Daniel și la "Rugul Aprins", personalitate și grupare religios-intelectuală ale căror proporții nu se vor repeta curând în evoluția Bisericii noastre și a culturii ei. (Și mă mai întreb, cu smerenie și jale, de ce mereu eu, mireanul fără chemare și lipsit de știință, trebuie s-o iau întruna de la capăt și să scot din uitare martiriul Bisericii Ortodoxe Române, pe când oamenii Ei tac, tac cu obstinație și tac cu păcat?!...)

37

EXISTĂ NIȘTE MĂRTURII cu privire la poetul lotului "Rugul Aprins", așa cum a apărut el colegilor săi în boxă, în timpul procesului. Aparțin blândului, dreptului și curajosului care nu cunoștea ostentația, Emil Mihăilescu, unul dintre cei patru studenți menționați, și sunt consemnate de Raluca Barac. În aceste rânduri se aduc unele elemente noi în legătură cu misiunea sa de medic și se accentuează altele acum cunoscute cititorului.

"Pe ultimul loc în proces a apărut în mod tulburător și neașteptat medicul și poetul Vasile Voiculescu, care avea multe puncte comune cu părintele D. Stăniloae, ca modestie și blândețe. În cele două zile ale procesului, stând în boxă alături de poet, l-am putut observa cât de străin și speriat părea de atmosfera tribunalului, cred că avea mai mult de 60 ani și era atât de uluit încât am căutat, permanent, să-l încurajez. Nu pot uita că în rechizitoriul procurorului (care se poate mândri cu acest proces), unul din capetele de acuzare împotriva poetului și medicului V. Voiculescu a fost acela că primise ordine și merite de la regimul burghezo-moșieresc. În pledoaria lui, avocatul apărării a menționat, ca răspuns, că doctorul Voiculescu, ca medic militar, în timpul primului război mondial, a fost decorat pentru munca depusă și pentru faptul că, bolnav fiind de tifos, a rămas să îngrijească răniții în loc să plece într-un spital în spatele frontului. Tot degeaba s-a menționat, cu probe, că în timp ce la noi în țară poetul nu mai fusese publicat îi apăruseră două poezii într-o recentă antologie de poezie din U.R.S.S.

"Totul a fost, de fapt, o înscenare de cea mai proastă calitate și care nu putea apare în public, la lumina zilei. Pedepsele au fost deosebit de severe: între 15 și 25 ani închisoare pentru unii, iar pentru tineri între 8 și 5 ani. V.Voiculescu a fost condamnat la 5 ani de detenție și a murit la câteva luni după ispășirea pedepsei." Remarcăm o mică inexactitate: a fost eliberat după patru ani

săvârșiți.

Cea mai frumoasă perioadă din viața mea de deținut politic s-a desfășurat într-o echipă de cinci inși, parte dintr-o brigadă de muncă aflată la porunca unui fost medic militar, căpitan. Scund, firav, gingaș, frumușel ca o păpușă, condamnat ca noi toți pentru o nimica toată: istorisise unor prieteni (ah, prietenii... ce blestem în epocă!) ceva al cărui martor fusese în satul de baștină al soției sale, din Bucovina cedată sau din Basarabia. Ce văzuse acolo? Pe cine să intereseze? Lucruri mărunte, de bună seamă, și triste. Cine te poate scoate vinovat că ai ochi de văzut și minte de înțeles? Cine? Iată că văzătorul lunecase printre cei în haine vărgate; deoarece noi aceștia alcătuiam secta văzătorilor.

Nenorocirea lui fu că foștii noștri brigadieri displicuseră conducerii cu petlițe albastre. Erau moi, se purtau cu mânuși, ca niște deținuți egali cu noi. Fură înlocuiți cu alții. Printre cei din urmă și medicul cel suav (care, prins sub povara spaimei, a ajuns să ne reducă porțiile de mâncare la jumătate, ca să ne dea ghes a ne îndeplini norma cumplită). Numărându-se anterior printre apropiații mei, am pus vorba bună pentru un student ieșean de la Facultatea de Fizico-Matematici, pentru doi studenți la cea de Arhitectură din București și pentru un pui de țăran nedezipit de unul dintre aceștia. Astfel s-a format echipa noastră.

Emil, unul dintre studenții de la Arhitectură, devenise un simbol pentru mine. Nu mă atrăsese către el doar aceea că era condamnat dimpreună cu niște oameni de bine cunoscuți mie în adolescență, ci și pătimirea sa personală, sub privirile întregului lagăr de la Salcia, într-o noapte de neuitat de iarnă.

Pe înserate, revenind de la cine știe ce muncă agricolă sau de la vrun dig ce-l înălțam, cei o mie de oameni am fost opriți la porțile lagărului.

Ni s-a ordonat să ne dezbrăcăm. O mie de bărbați goi, cu hainele împăturite la picioare. O percheziție corporală de rutină, în întâmpinarea iernii, mi-am spus. Așteptam destul de liniștiți să ne vină rândul, în băltoacele scurse pe urma muierii primei zăpezi, așteptam să ni se îngăduiască să ne reîmbrăcăm. Întâia nea, subțire, căzuse de două zile. Se topise pe locurile călcate mai des. Nu era frig să crape pietrele, dar nici plăcut; atâta cât să înghețe și să se dezghețe, dintr-una-ntr-alta. Ne frecam unii pe ceilalți pe spinare sau singuri pe torace, pulpe, brațe, să ne amăgim că ne puneam sângele în mișcare. Din când în când, urlatul unui paznic, pleznitul bastonului de cauciuc, bufnitura bătei, scrâșnetul răngii, zbieretul celui lovit că părăsise poziția de drepti poruncită, lătratul câinilor lup de pe margine.

De undeva din dreapta se năzăriseră muncitori liberi, cu hârdaie și cazane pline ochi cu zer aburind, destinat crescătoriei de porci a gardienilor. Câmpul se umplu de un miros de lapte covăsit ce ne lăsa visători. Această invazie nocturnă de miresme nu ne era cunoscută. De obicei la ceasul acela ne aflam între sârmele ghimpate, destul de departe de lunecarea prin văzduh a fluturărilor ademenitoare.

Paznicii confiscau orice piesă de îmbrăcăminte interzisă de regulament. Ne lămurisem. Așadar despre asta era vorba: făceau pregătiri pentru iernat, pentru anotimpul geros; se asigurau ca nici un condamnat să nu ascundă ceva ce l-ar fi apărat de frig.

Deodată se iscă învălmășeală dincolo de numeroasele șiruri de bărbați despuiați, ce mă despărteau de spațiul unde erau adunate în neorânduială hainele însușite de caralii. Dacă se întâmpla să supere careva uniforme, pedeapsa s-ar fi revărsat asupra tuturor beciznicilor din lagărul de muncă silnică. Toți s-ar fi resemnat cu ea, cu o singură condiție: să știe pentru ce anume suferea, să aibă satisfacția unei răzvrătiri, cât de mică, să nu ră-mână în continuare victimele unui destin absurd, mut, surd, închis în sine însuși.

Setei comune de un spectacol al răzbunării i se turna pe gât oțet și saramură. Emil, ucenicul rugătorilor lui Iisus, - nu-l cunoșteam încă, dar de pe urma acestei întâmplări l-am iubit atât de tare - înota cu brațele rășchirate în aer, în mijlocul ariei depozit de zdrențe, își ocrotea capul de loviturile ce plouau de pretutindeni. Nu încerca să scape prin fugă, deoarece sergenții majori îl împresuraseră. Dintr-o izbitură, celui vânat îi săriseră ochelarii de pe nasul mic și tăiat cu finețe. Foarte miop, neputându-se lipsi de ei, se aplecase să-i caute, pe pipăitea. Câteva lovituri cu cizma îl înghenunchiaseră. Am mai apucat să văd șiroaiele de sânge năvălindu-i pe nas și gură; i se prelingeau pe pieptul de fată, fără peri. Pe spinare și pe fese, armele năpustite asupra-i îi tăiaseră dungi roșii. Trupul i s-a prelins pe țărâna moale; se chircea când într-o parte, când în cealaltă; îl tocau cu bombeul, cu talpa ghintuită, cu tocul cu blacheu. Nu-și mai apăra decât sexul, în palmele acoperindu-se una pe cealaltă.

Ce se petrecuse? Când eram mutați cu șlepul dintr-un lagăr în altul, ni se încredința, cât dura călătoria, balotul cu haine civile ce ne aparțineau ('efecte' li se zicea). Cu ultimul prilej, Emil descususe mânecile pulovărului și le strecurase în noul lagăr, să aibă cu ce-și câptuși plămânii când urma să vină iarna: le salvase de toate perchezițiile. Acum, că ninsese, le luase la purtare. Spre ghinionul lui, le găsiseră și le aruncaseră în maldărul acela inform. Tânărul, crezându-se destul de șiret, încercase să și le fure îndărăt, dar fusese prins asupra faptei.

Impresionat ca și mine de masacru, fiul de plugar se lipise de el tot atunci. Nu cred că am schimbat cu Todoraș (oare așa l-o fi chemat?) mai mult de o sută de vorbe într-o vară cât am muncit împreună. Mi-era drag deoarece credea că îl apăra pe Emil. De cine? Poate de el însuși.

George Văsâi fusese coleg de an universitar cu Emil. Poate că voi schița cândva soarta sa deosebit de tragică. Pentru moment nu are rost să spun mai mult decât că suferea de o prăbușire nervoasă, părelnic fără scăpare, și că nu se putea schimba nici o vorbă cu el. Primea cuvintele de mângâiere, dar nu mai era în stare să comunice cu semenii. Despre el, Emil Mihăilescu spunea: *"Cu dinamismul și neastâmpărul său, era oarecum șeful grupului de tineri și care reușise să ne trezească din nepăsare și indolență, aducându-ne în preajma atâtor oameni deosebiți, în contact cu o altă zonă a cunoașterii, atât de captivantă."*

Mihai Cocuz, matematicianul național țărănist, reprezenta, probabil, cea mai strălucită figură de intelectual dintre cele patru-cinci-șase mii de oameni întâlniți de mine în cursul unei detenții relativ scurte; căci, între noi fie vorba, ce însemnătate să aibă timpul scurs între douăzeci și douăzeci și patru de ani, când alții au zăcut prin gherle și un sfert de veac? Înțelepciunea blajină, tolerantă, replica ascuțită, fără să ajungă vreodată să rănească, tăria sa de a se purta permanent ca un frate mai mare, necunoașterea temerii, ceea ce niciodată nu-l conducea, totuși, până la îndrăzneli necugetate, toate trăsăturile sale se mulau atât de bine pe nevoile mele, încât nicicând nu mi s-a înscris în suflet cu mai multă acuitate personalitatea altui amic. Aspirasem pe parcursul lung al condamnării străbătut până atunci să întâlnesc un om înzestrat cu o temeinică pregătire filosofică, ca și cu informație culturală de o mare amplitudine.

Emil și cu mine îi sorbeam monologurile fără capăt. Oricât de mult îl prețuiam pe cel dintâi, cum Emil nu se simțea aplecat către artele cuvântului, mă rodea o umbră de gelozie pentru fiecă clipă când novicele într-ale arhitecturii mi-l răpea pe Mihai, îmbiindu-l să se dăruiască unor teme discursive cu caracter general, eu istovindu-mă de nesațul după discuții privitoare la teatru și literatură. Ca și când ar fi simțit febrilitatea așteptărilor mele și că, involuntar, îmi puneia piedici întru împlinirea lor, se retrăgea adesea în convorbiri șușotite cu prietenul său, țărănușul, pe care altfel nici nu-l simțeam a fi fost de față. În atari clipe, sufletul meu egoist se revărsa ca un ou spart și se lăfăia senzual, conștient de libertatea totală ce îi era îngăduită, scăldându-se în tiradele lui Cocuz.

Ce zile bogate în exultarea rațiunii! Câte bucurii pot încăpea sub ațintirea mitralierelor de pază! Cât de departe de ideea pedepsei prin detenție se situează doi bărbați afundați în trebile minții și ale duhului! Cât de slobozi suntem în condițiile celei mai aspre temnițe, dacă întâlnim un om pe măsura nevoii noastre de absolut! Căci libertatea este alt nume al prieteniei celei adevărate. Iar lipsa ei o resimți ca pe o cumplită înlănțuire, atunci când te leagă de un semen obligații sociale sărace în dulcea înțelegere a amicitiei...

Emil, devenit arhitectul Emil Mihăilescu, pentru a reveni la portretele sale limpezi și nepărtinitoare, a înghebat și unul al părintelui Daniel. Evocarea lui se leagă de ancheta naratorului:

"Tot atunci mi-au arătat în dosare o mulțime de decupări din ziarele dinainte de război, cu articole fulminante scrise de Sandu Tudor (părintele Daniel) împotriva crimelor comise de Stalin în Rusia, împotriva comunismului. Erau articole scrise pe un ton polemic și foarte vitriolat - o adevărată antologie de articole anticomuniste adunate cu grijă din presa vremii. Sandu Tudor fusese directorul ziarului "Credința", un ziar anticomunist de orientare spre dreapta, fără a fi tributar mișcării legionare; avea doar o linie creștin-ortodoxă militantă. În aceste articole recunoșteam personalitatea părintelui Daniel, care avea vocație de mentor spiritual, temperament de luptător în tranșee, elocință și spirit caustic, pătrunzător și intolerant. Dealtfel, atitudinea fermă, curajoasă, de o mare noblete sufletească, a păstrat-o pe toată durata procesului; nu s-a apărut pe sine nici un moment - își cunoștea foarte bine adversarii și nu-și făcea nici o iluzie în ceea ce privește soarta lui. Permanent a luat apărarea celorlalți și, în special, a celor cinci tineri, de soarta cărora se simțea răspunzător."

38

SĂ REVIN LA UNUL DINTRE CAPITOLELE ANTERIOARE, în căutarea limbușiei cuiva, pricină a arestării multor intelectuali, monahi, preoți și studenți. Iată o listă cât de cât completă a persoanelor condamnate în lotul "Rugul Aprins", expusă în ordine alfabetică:

Pictorul arhimandrit Sofian Boghiu.

Arhimandrit Roman Braga, într-o primă condamnare suferind ororile "reeducărilor"; astăzi duhovnic al mănăstirii de călugărițe de lângă Jackson/Michigan, a cărei stareță este sora sa, Maica Benedicta Braga.

Dr. Gh. Dabija; fost asistent universitar la Facultatea de Medicină; decedat.

Pictor monah Vartolomeu Dolhan; decedat.

Pictor și dirijor de cor Felix Dubneac; astăzi Secretar Eparhial al Arhiepiscopiei noastre Misionare din Statele Unite ale Americii.

Ieromonah Andrei Făgețeanu.

Fostul Episcop, arhimandrit Benedict Ghiuș; decedat.

Scriitorul profesor universitar Alexandru Mironescu; decedat.

Ieromonah Arsenie Papacioc, duhovnic al schitului de la Techirghiol.

Poetul și ziaristul Sandu Tudor; a condus ziarul "Credința" și revista "Floarea de Foc"; călugărit la mănăstirea Antim, sub numele: Agathon; a slujit la schitul Crasna, până ce o primă arestare i-a

întrerupt viețuirea acolo. Mai târziu a devenit ieroschimonaș, cu numele: Daniel; stareț al schitului Rarău; decedat în detenție, bolnav de tuberculoză și reumatism poliarticular ce-i înțepenise tot trupul.

Preot D. Stăniloae; profesor universitar, membru al Academiei Române, decedat.

Poetul V. Voiculescu; decedat curând după eliberare.

Numele studenților din același lot le comunic separat:

Emil Mihăilescu; student la Arhitectură; astăzi arhitect.

Șerban Mironescu, fiul prof. Alexandru Mironescu; student la Filologie; astăzi stabilit în Elveția.

Dan Pistol; achitat după suportarea a patru ani de detenție; unica să vină a fost de a se fi spovedit o singură dată la părintele Daniel.

Nicolae Rădulescu; student la Arhitectură; astăzi arhitect.

George Văsâi; șeful grupului de tineri; student la Arhitectură; a devenit arhitect.

Alături de cei mai sus numiți și de alții neidentificați de mine, au cercetat cunoașterea cu duhul, fără a rămâne constant printre cei care urmau a fi condamnați, astfel încât detenția nu au suferit-o:

Ieromonahul Antonie Barbălungă; stareț al mănăstirii Govora.

Poetul și matematicianul profesor universitar Ion Barbu (Dan Barbilian); decedat.

Compozitorul și profesorul universitar Paul Constantinescu; decedat

Ieromonahul Ivan Culighin; decedat în deportarea din Siberia.

Profesor universitar Alexandru Elian.

Pictor și conferențiar Olga Greceanu; decedată.

Arhitectul Constantin Joja; decedat în Germania.

Arhimandrit Paulin Leca.

Economistul Mihai Musceleanu.

Maestrul de balet, poetul și scenograful Stere Popescu; decedat în Marea Britanie.

Romancierul și istoricul teatrului, fost ministru Ion Marin Sadoveanu; decedat.

Mitropolitul Tit Simedrea; decedat.

Prof. Virgil Stancovici.

Eseistul Paul Sterian; decedat.

Ieromonahul Petroniu Tănase; stareț al schitului Podromul - Muntele Athos, Grecia.

Profesor (economist) Todirașcu; decedat.

Un grup de zece-doisprezece studenți, dintre care viitorii logician Valeriu Streinu, dr. Nicolae Nicolau, cărturarul și scriitorul Mitropolit Antonie al Ardealului, judecați anterior și condamnați.

Preotul Mihai Avramescu, acela care, și el, a atras intelectualitatea bucureșteană în jurul său, la biserica Schitul Maicilor, el însuși, în tinerețe, poet suprarrealist, co-fondator al revistei "Radical", la Craiova, alături de (?) Cartianu; a folosit pseudonimul: Jonatan Ixuranus; decedat.

Afirmam, așadar, că voi căuta împrejurările datorită cărora această elită intelectuală și spirituală a ajuns să sufere martiriul înjosirilor anchetei, al acuzațiilor mincinoase, al torturilor morale și fizice, al lipsurilor, al distrugerii biologice și psihice, dusă într-un caz până la moartea în detenție în chinurile unei anchilozări totale, în celelalte - nu rare - la prăbușirea după eliberare; iar pentru toți: prigoana. Aceste împrejurări pot fi rezumate cu un singur cuvânt: INDISCREȚIA.

A fost ea răuvoitoare? Nicidecum. Intenția ei era patriotică, bănuiesc. Numai că, în condițiile comunismului vânător de capete, ea s-a dovedit - cum era de așteptat - copilărească și extrem de dăunătoare, împingând toți acești oameni în bezna unei suferințe nemotivate, căci nădăjduiesc a fi limpede pentru cititor că aspirația la îm- bunățăirea de sine, la îndumnezeire, a victimelor, numai activitate antistatală, ori de protest, nu s-a putut numi.

39

PRIN ARESTAREA marelui logician al matematicii, unicul istoric român contemporan al logicii și eseistul Profesor Universitar Anton Dumitriu, și asistentul său Andrei Scrima a rămas pe drumuri. S-a apropiat de mănăstirea Antim și s-a așezat viețuitor în ea. Nu peste mult timp, a fost numit profesor la Seminarul Monahal de la mănăstirea Neamțului. Acesta fiind desființat de Stat, i s-a propus să se mute la o catedră a Școlii de Cântăreți Bisericești de la Curtea de Argeș. Plângându-se, pe stradă, părintelui Bartolomeu - viitorul arhiepiscop și dramaturgul Valeriu Anania - de modestia greu de su- portat a situației sale, de incertitudinea și de solicitările ei mult sub nivelul pregătirii personale, cel din urmă, bibliotecar al Patriarhiei, i-a propus că vină să lucreze cu el; ceea ce s-a îndeplinit.

Aceștia doi, numărându-se printre puținii tineri buni cunoscători de limbi străine din preajma Întâistătorului, erau folosiți la toate nevoile, după obiceiul Bisericii. Tâlmaci, însoțitori, traducători, ghizi, răspundeau de corespondență. Numeroase le erau profesiunile și îi mânau în tot atâtea locuri, cu la fel de multe sarcini. Astăzi îi găseai în Capitală; mâine în orice eparhie depărtată. Se glumea pe seama lor, scornindu-li-se porecla: "*Păunii Patriarhiei*", deoarece capul Bisericii, Întru Fericire Adormitul Patriarh Justinian, tare se mândrea cu podoabele științei și scrierilor dâșilor.

Din această secundă calitate a Sfinților Lor a decurs, pentru a doua oară, implicarea părintelui Bartolomeu, ca instrument al Proniei, în existența părintelui Andrei Scrima. Cel dintâi primi un telefon de la Cabinetul Patriarhal. Fu vestit să se grăbească a întâmpina un oaspe- te oficial, un profesor indian. O gripă rebelă îl împiedica să iasă din chilie. Îl rugă pe prietenul său să-i preia sarcina. Andrei Scrima se deplasă de urgență. Focul de artificii perpetuu cu care scânteietoarea sa inteligență îi răpea pe toți conlocutorii, ironia ce nu-i părasea zâmbetul din colțul gurii, încântătoarea sa personalitate și, cu osebire, inițierea în limba sanscrită, îl convinseră curând pe vizitator să-i confieze că, în calitate de rector al unei universități, intenționa să-i ofere o bursă. Propunerea sa fu sprijinită de Patriarhul Justinian. Aceasta avea loc prin 1954.

Este ușor de închipuit câte speranțe și-a pus pe atunci fratele de mănăstire Andrei în acea plecare năzărită în perspectivă, într-o perioadă când niciun om obișnuit nu ieșea din țară, dacă nu era trimis cu scopuri guvernamentale anume. Urmă un an de tensiuni trudnice, anevoie de închipuit, de decepții, de insomnii și de măcinare a nervilor.

La capătul acestui calvar al așteptării, se vesti vizita Președintelui Indiei Radhakrishnan. Fu invitat la Marea Adunare Națională, al cărei membru era și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Ierarhul participa la sesiuni însoțit de doi clerici. De data aceasta, părintele Bartolomeu se amestecă iarăși în firul vieții colegului său, acum conștient prea bine ce făcea. Îi sugerează Întâistătorului să-l numească pe Andrei Scrima unul dintre cei doi. Era ultima șansă să se reactualizeze idea bursei în India, demult îngropată în seifurile Ministerului de Interne.

Într-adevăr, așa evoluară lucrurile. Președintele Radhakrishnan, pus în temă și înțelegând realitățile de detenție în libertate din țara noastră, menționează în discursul ce-l susținu cu acel prilej apropiata deplasare în propria-i patrie a monahului ortodox român Andrei Scrima. Era o lovitură dată, cu pumnul lui, de către Patriarhul nostru, sub centura Securității - nu prima și nici ultima. Oricât s-ar fi zbatut 'organele' să împiedice acordarea pașaportului, interese economice naționale și mai ales ale Uniunii Sovietice se opuneau îndărătnicei ei strategii de a zădărnici trecerea frontierei de către orice cetățean care nu se afla în slujba sa, mai ales când acesta era supradotat, cum stăteau lucrurile cu cel în cauză. Andrei Scrima a primit din partea lui Bodnăraș un pașaport valabil pentru patru continente, la care proaspătul posesor nu aspirase nici în cele mai năstrușnice vise. Securitatea profita pentru a realiza o nouă stratagemă a dezinformării: vădea 'magnanimitatea' cu care îi trata pe cetățenii 'merituoși'.

A plecat în 1956, luând cu sine, în mână (pentru a nu atrage atenția asupra lui), un caiet cu versurile poetului V. Voiculescu. Acela care în copilărie strălucea în calambururi (semna: S. Crima, îmi povestește regizorul Sorana Coroamă-Stanca, al cărei soț, poetul și actorul Dominic Stanca, i-a fost părintelui Andrei coleg la liceul din Orăștie) a rămas înclinat spre păcăleli.

Se îndreaptă către Occident. Cum intra în protocolul comunismului să nu se creeze ocazia unor călătorii fie și cât de puțin civilizate, din temerea că bunăstarea sau măcar comoditatea ar fi putut da glas românului - că așa e libertatea: dacă te simți bine, ți se deșteaptă demnitatea - Andrei Scrima se deplasează cu portmoneul gol-goluț. Patriarhul Justinian I-a îndrumat spre Episcopul grec Jakovos de Malta, a cărui reședință se afla în Elveția, la Geneva, în vederea dobândirii unui ajutor material. Datoriile contractate de Biserica noastră atunci fură onorate de același protector din fruntea Ei, mai târziu, prin - culmea! - același părinte Bartolomeu...

Așadar, pentru a ajunge în India, Andrei Scrima făcu un mic ocol prin Elveția, Franța, Muntele Athos și Liban, ca românul însetat de orizonturi largi, deschise și slobode.

Oprindu-se în Franța și aciundu-se pe lângă grupul ISTINA, Andrei Scrima îl cunoscă pe scriitorul Olivier Clément, directorul revistei "Contacts", profesor la Institutul Ortodox Saint Serge, de la Paris. Literatul francez trecuse la Ortodoxie sub influența marelui teolog rus Paul Evdokimov. Noul amic publică un reportaj asupra mutației monahismului românilor, de la faza filosofică la aceea filocalică, și vesti faptul că, sub patronajul Prea Fericirii Sale Patriarhul Justinian, monahismul se constituise, în România, factor de rezistență împotriva comunismului ateu. Erau bine cunoscute numele prietenilor duhovnicești ai tânărului călugăr bucureștean 'anonim', cu care discutase situația credinței la noi.

La Beiruth, Andrei Scrima face cunoștința lui Elias Marcus, timp de 16 ani prefect al orașului. Sprijinit de acesta, monahul român susține numeroase conferințe la Institutul Ortodox local. Entuziasmându-și auditoriul, convinge credincioșii libanezi asupra necesității înființării unei

mănăstiri la Deir-el-Harf, nu departe de Capitală.

Și ajunge în India. *La Benares, unde rămâne timp de doi ani, Andrei Scrima devine lector universitar de limba franceză, pe lângă catedra de filosofie europeană, comunică dr. Nicolae Nicolau. La sfârșitul celor doi ani, cala- mități naturale obișnuite pentru locurile și populațiile autohtone îl silesc pe părintele Scrima să revină în Liban, unde ia legătura cu prietenii lui vechi. Devine profesor de Liturgică la Universitatea Catolică St. Joseph, din Beiruth, deținând în același timp un alt post - la Universitatea Americană din același oraș. De aici face dese plecări în Occident. A profesat în cariera didactică vreme de douăzeci de ani.*

Între timp, imprudentele afirmații din Franța (al cărei cetățean a devenit mai târziu Andrei Scrima) făcute de gazetar dădeau rod în România terorizată. Toți cei ale căror nume deveniseră publice fură arestați, minus profesorul Ioan Coman (conform informațiilor pline de mirare oferite de părintele Prof. D. Stăniloae). Iar Andrei Scrima fu ales reprezentant personal al Patriarhului de Constantinopol, Athenagoras, pe lângă Papa Paul al VI-lea. Oficiul 'diplomatic' i-a revenit până în 1965.

Cazul de conștiință al părintelui Andrei Scrima este unul dintre cele mai interesante. În patrie lăsase sentimentul că era mai mult un 'om universal', un cosmopolit, decât un român. Atracțiile sale sufletești și intelectuale îi impuneau reverență pentru valorile perene ale omenirii, iar curiozitatea îl îndemnase prea puțin să se aplece asu- pra culturii naționale, se spune. Am o obiecție față de această părere: părintele Andrei a riscat enorm luând cu sine versurile poetului român V.

Voiculescu, ceea ce pare să pledeze în favoarea tezei că îl considera a merita un eventual sacrificiu al propriei persoane. În orice caz, odată trăgând la țarmul Occidentului, o binecuvântată mândrie națională îl stârni să laude toate câte le cunoștea despre preocupările oamenilor superiori întâlniți în patrie. Ba chiar să-i înzestreze pe aceștia cu componenta unei atitudini civice directe și active, ce le lipsea, componentă a personalității, a cărei absență o percepea cu durere, așa crede. Însă statura spirituală a prietenilor lui îi impunea atât de mult încât suplini cu cuvintele sale golul ce se cuvenea să fie plin până la revărsare cu proteste vehemente ale întregii Biserici și intelectualități, în loc ca acestea, în calitatea lor oficială, să se ploconească sordid în fața analfabetismului și a ateismului de sorginte sovietică. Iar C. Olivier nu și-a dat seama că prin 'adăugire' se grăbea sacrificarea ce urma să îmbogățească atât de îmbelșugat trăirile duhovnicești ale acelora împinși de propriu-i condei - inconștient de ce făptuia - spre mucenicie.

Așa a fost creat lotul "Rugul Aprins" și astfel am dobândit noi, românii, niște fierbinți rugători în arena cu fiare.

Despre ei, părintele Andrei Scrima a scris în 1996: *Insistând până la limita scandalului, am putea spune că grupul de la Antim își merita, într-un anume fel, învi- nuirea: cei ce-l alcătuiau erau oameni fundamental liberi, străini oricărei idei de capitulare, capabili să spună nu. Suntem ispitiți să menționăm ultima rațiune a unei asemenea atitudini - deși nu știm dacă vom fi înțeleși: acești oameni aveau încă sensul esențial al onoarei. (Acela care, în alte locuri e definitiv numit l'honneur de Dieu).* În continuare, constatând un adevăr ce merită mai multă aplecare asupra jocului lui Dumnezeu cu ateii comuniști, ce merită o teologie adevărată, o merită fiindcă asuprirea Bisericii Ortodoxe Române de către regimul dictaturii a evidențiat imposibilitatea de a te opune Atotprezenței Divine, autorul adaugă: *într-o lume modernă secularizată, regimurile totalitare au fost singurele care, departe de a seculariza politicul, îl resacralizau...* Astfel, străduindu-se, domnii anchetatori, procurori și judecători, a împărți nedreptatea cu ocaua lui Cuza, într-un proces ce poate fi rezumat la trei culpe: 1. lectura unui acatist în variante tot mai îmbunătățite, într-un cenaclu ad-hoc; 2. ascultarea de posturi de radio străine; 3. discuții despre... despre ce? ele au fost numite "dușmănoase", dar, de fapt, priveau viața celor ce discutau, viața lor în Biserică, străduindu-se Securitatea s-o facă, a creat SFINȚI (sau, pentru a nu-i ispiti pe aceia încă în viață dintre dumnealor,

cu graba mea de a le pripi desăvârșirea - Ministerul de Interne, condamându-i, a răspândit ecoul sfînteniei lor în rândurile credincioșilor anonimi însetați de pilde ale martirilor Ortodoxiei contemporane lor).

40

A GREȘIT FRATELE ANDREI când a afirmat că Patriarhul avea cunoștință de preocupările celor aleși?

Întrunirile acestora au avut loc și la mănăstirea Plumbuita, cum am menționat-o. Iar, în această fază, ele erau frecventate, afirmă dr. Radu Voiculescu, și de Fericitul întru Adormire Patriarhul Justinian. Nu ne aflăm în plin Alexandre Dumas, când ni se vorbește despre vizitele incognito, acoperite de beznă și secret, ale Întâistătătorului spiritual al neamului, făcute mai micilor Lui care se străduiau să ajungă cei mai mari și, în definitiv, complotând, el - duhovnicește gândind - împotriva propriei puteri, acreditată de dușmanii misticii, lucrând El însuși la o viitoare slobozire a Bisericii și Întronare a adevăratului Hristos în Jițul de unde era dirigit un popor, lucrând împotriva ateismului ce-l trăgea pe român de hățuri, pe drumul pierzaniei?...

Deatfel, nu este exclusă prezența Sa între sfințiile lor. Pe bună dreptate poetul V. Voiculescu îl socotea un mare organizator și "singurul care a protejat Biserica" în acele timpuri tulburi.

Andrei Scrima, orfan destul de timpuriu de ambii părinți, a fost un fel de copil spiritual al lui Voiculescu. Dar și al Patriarhului care s-a pus garant în cazul plecării lui și, în felul Său, a determinat-o.

Dacă am revenit la poet, e bine de știut că acesta a fost interogat după rămânerea peste hotare a monahului.

Cititorul care se amăgește că un ins scăpat din chingile comunismului intern devenea liber în străinătate se înșeală amarnic. De această autoamăgire a suferit și Andrei Scrima. Orice mișcare publică sau chiar privată a românilor fugiți era urmărită, consemnată, luată drept punct de plecare pentru cercetări efectuate în țară.

Cazul caietului de versuri ale lui Vasile Voiculescu oferă cea mai potrivită exemplificare în acest sens, pentru că unul dintre personaje era refugiat de aproximativ douăzeci de ani, celălalt decedase cu mai bine de zece ani în urmă, iar obiectul investigației la care ne referim îl constituiau niște stihuri cu caracter religios și nicidecum politic, ori antistatal. Poate să existe caz mai simplu, mai puțin vinovat, mai puțin periculos pentru regimul comunist?

Totuși, securiștii erau hotărâți să mănânce o pâine bună. Era necesar să-și motiveze cu afaceri în curs încasarea salariului. De ce nu s-ar fi slujit, în vederea inventării acestora, de morți, de absenți, de rime?

Andrei Scrima a publicat la Berlin niște poezii ale răposatului V. Voiculescu, în 1973. Cel din urmă, va să zică, nu mai exista. Mai mult, toți colegii săi de lot fuseseră eliberați cel mai târziu cu prilejul decretului din 1964. Unii dintre ei redobândiseră un statut de frunte în viața Bisericii. Altora li se îngăduise plecarea legală și definitivă din țară. Toate câte erau legate de acest grup păreau să nu poată lăsa cale nici unei suspiciuni.

Drept rezultat al acestei editări, doctorul Radu Voiculescu a fost căutat telefonic de un oarecare Stănescu, redactor la "Glasul Patriei", revistă M.A.I. destinată atragerii românilor stabiliți peste hotare și afișării unei pseudolibertăți românești scornită de serviciul de dezinformare, căci aici

colaborau cu preponderență câțiva foști deținuți care făcuseră politică de extremă dreaptă și, la capătul puterilor, acceptaseră acest rol de emisari mincinoși ai unei ideologii odioase.

Medicul, fiul autorului mort în urma detenției, a fost invitat la sediul redacției. Acolo i-a ieșit în cale Nichifor Crainic, vechi prieten al tatălui său. Fostul director al "Gândirii" a deplâns dispariția lui Vasile Voiculescu și l-a dat pe feciorul acestuia pe mâna lui Stănescu. Ultimul numit l-a introdus într-un birou și l-a lăsat singur, să aștepte; era metoda clasică a anchetatorilor de a crea o tensiune psihologică.

Târziu, a apărut un necunoscut și i-a arătat revista cu pricina, care conținea două facsimile.

- "Cunoașteți scrisul de aici?". Zic: - "Da. E al tatei. Sigur că da." - "Cum au ajuns manuscrisele acolo?!" - "Dom- nule, nu pot ști. Probabil că tata o fi dat versurile cuiva. Mulți aveau poezii de-ale lui."

Doctorul tăcea chitic asupra faptului că era încunoștințat cu privire la caietul aflat la Scrima. A adăugat: - "Noi, copiii, n-am înstrăinat nici o pagină scrisă de tata."

Cel care ancheta i-a trântit cu grosolănie: - "Sunteți de acord să le dau o labă peste bot?". Se referea la editorii publicației din Germania. "Sunteți de acord să le scrieți o scrisoare de protest?" Invitatul a răspuns în doi peri. Celălalt: - "Lăsați, o să mai vorbim noi...!", amenințător.

Peste câteva zile, când fusese avertizat că era dator să-și comunice hotărârea, medicul a aflat că nu mai era nevoie de intervenția sa. Rămase cu impresia că și apăruse un text redactat de Stănescu și semnat, în fals, cu numele medicului.

41

CUM DE AU AJUNS monahi, preoți și mireni să fie preocupați de Rugăciunea Inimii, această evlavie de taină față de numele lui Iisus? Revin asupra știrilor ce aveam înaintea de edificarea limpede adusă de diferitele mele surse.

- În '46, primăvara, m-a chemat tata, îmi povestește fiul aceluia care a scris SCHITUL DE CEARĂ.
- "Există un călugăr, Mitropolitul de Rostov-pe-Don, refugiat din Rusia odată cu armatele noastre care l-au eliberat dintr-un lagăr; aş vrea să-l cunoști." Era un monah cu barbă roșie, cu părul lung, cu o rasă cafenie. Destul de neglijent, cum umblă rușii. Tata mi-a spus, țin minte și acuma, că acel Mitropolit a adus "Rugul Aprins".

În familia Voiculescu, Rugăciunea Inimii apare doar sub acest nume. Informația pare rescrisă de o interpretare a memoriei nesigure, căci nu despre Mitropolit e vorba, ci despre confesorul său: Ivan Culighin.

Auzindu-i istorisirea, deodată îmi tresare în pâcla memoriei o amintire. Parcă-l văd pe părintele Daniel, în pâlpăirea candelor și lumânărilor din paraclisul peste care s-a așternut seara ca o mantie albastru închis a fecioriei Mănăstirii Antim. După spovedania mea. Parcă-l aud și parcă nu-l aud vorbindu-mi acoperit, să pricep puțin și încă mai puțin să-mi rămână-n minte. Pare-mi-se că mi-a dat de înțeles, așa, ca un fel de făgăduință ce nu a ajuns să fie formulată, că-mi va veni și mie rândul să cunosc un mitropolit rus (sau, poate, regreta că nu-l mai puteam cunoaște...). În orice caz, mitropolitul misterios fusese pomenit. Și nu era singulară doar misiunea lui la noi (de buna seamă aceea de a aduce binecuvântarea Rugăciunii lui Iisus, ori a Inimii, direct sau prin duhovnicul lui), că neobișnuită îi fusese și descinderea. Nu știu cât m-am încurcat în jumătățile de vorbă ce mi-au fost încredințate de ieroschimonah, nu știu cât le-am înțeles greșit, nu știu cât le-am îmbogățit cu

închipuirea adolescenței iubitoare de Neobișnuit, chiar de Imposibil, nu știu cât le-am tălmăcit în limbajul cărților de aventuri citite, dar este cert că, pe când îl ascultam, se năștea pentru mine anume o viziune fără pereche. Apărea, prăfuit, rupcegos, despletit, un călugăr, pe malul unor ape fără sfârșit. Era Nistrul. Și era un mitropolit fugar. Și lăsa îndărătu-i bolșevismul. Și era Duhul lui Dumnezeu în preajma lui și în inima lui. Și de acolo, din tainița inimii, chema cu susurul zborului unei albine:

"Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu,

Miluește-mă pe mine păcătosul..."

La fiecă inspirație, lumina lină a Domnului era absorbită. Apoi mișcarea plămânilor se oprea și lăuntru unei inimi ființiale, nu al cordului, se clătea în raze, pe urmă se odihnea prin eliminarea aerului și iarăși lumina era atrasă odată cu oxigenul. Se topea întru Lumina Taborului din care fiecare are în sine o scânteie. Și din nou expirarea se făcea pe copleșitoarea resimțire a stării de păcat, într-o smerenie Absolută.

Mănat de puterea care se ruga în sine, mitropolitul nici nu-și dădea seama că pasul său atinsese marginea lichidă a fluviului și călcase pe ape. Tot astfel, fără a lua aminte la ce-i făcuseră tălpile găurite ale bocancilor, preocupat să rămână cu cugetul în inimă și în iubirea ei, s-a pomenit pe pământul românesc, umbră sfântă venită să predice calea cândva arătată omenirii de Grigore Palamas; repet: Rugăciunea Inimii.

- Cum arăta? Ascetic sau voluminos?, îl întreb pe doctorul care l-a văzut cu ochii săi, ochii mei fiind împânziți de draperiile miilor și miilor de nopți ce mă despart de clipa de Taină a dezvăluirii părintelui Daniel.

- Destul de voluminos.

Visul meu suportă greu această afirmație.

Însă n-am răgazul s-o încerc a mistui. Altceva mă roade. O frază, fie două, publicate de tatăl celui cu care stau de vorbă, în CONFESIUNEA UNUI SCRITOR ȘI MEDIC, în "Gândirea" din luna octombrie 1935, după ce a prezentat-o studenților teologi bucureșteni, în același an.

Iată despre ce este vorba:

"Credința cea adevărată e așijderea acestui instinct de tăcută și lină plutire", face autorul aluzie la înot, "e la fel cu această nesfielnică predare în puterea apelor, de cufundare și amenințare, grație harului unei respirații tainice, grație unei inspirații de aer pe care-l sorbi într-o clipă, de sus, ca să-l aduci cu tine la fund... Credința e un instinct de ritm și orientare care nu se poate deșuruba în cuvinte, oricât de măiestre."

Oare Vasile Voiculescu să fi cunoscut încă din 1935 sistemul Rugăciunii Inimii? Atunci de ce i-a încredințat feciorului său că Mitropolitul de Rostov-pe-Don o adusesese? Nu voise doar să sublinieze că cel din urmă le dăduse românilor binecuvântarea pentru reînnoirea contemplării cunoscute încă de schimnicul de la Poiana Mărului și de ucenicul său Paisie, le-o dăduse ca unul ce purta în sine Rugăciunea Domnului?

Se susține oare bănuiala mea, întemeiată pe însăși descrierea tehnicii acestei rugăciuni în rostirea metaforică de mai sus? Cred că da. Deoarece dr. Vasile Voiculescu era departe de a fi fost un

începător în treburile misticii.

Într-o poezie scrisă miercuri 5 octombrie 1956 (urma să fiu arestat pe 4 noiembrie, peste o lună), intitulată: SCAFANDRUL, cred că, începând cu al cincilea vers, suntem făcuți martori ai unei asemenea descinderi spre cuibul isihastic din poet:

*"Te-am căutat o vreme în pietre - mai apoi
Mi-am înălțat râvnirea să te gădesc în stele
Sclipea ca o mijire din taina ta în ele
Și te-am chemat cu nume de slavă și război.
Acum m-afund în mine, în oarba mea genune,
Într-un ocean de patimi cu fundul nepătruns,
Sargasă de păcate, și n-am puteri deajuns,
Plăpând scafandru-n tainic veșmânt de rugăciune
Să bâjbâi pân'la tine, cu-ntinse mâini nebune,
Tu-n scoica-nchisei inimi, mărgăritar ascuns."*

Iar în cea de a doua din perechea de colinde ale sale îmi pare că citesc triumful cald și fericit al aceluiși isihast:

*"Trup, tu dormi? Somnul te paște?
Luminos prunc că se naște
Din palatul Treimii
În peștera inimii.
Dar pruncul cine mi-i?
E Hristosul Dumnezeu
Coborât în pieptul meu.
Maica Sfântă-n brațe țină-L,
Sfântul Duh cu drag alină-L.
Îngerii cu raze-nchină-L.
Eu nu dorm, trupul lin spune,
Ci-ncleștat de-o grea minune
Stau în mută rugăciune.
Să mă mișc nu se cuvine,
Ci cu harul care vine
Raiul tot se află-n mine."*

Se pot aduce în continuare și alte dovezi ale trăirilor poetului martir. Ele pledează pentru ideea că experiența sa mistică ajunsese mult mai departe decât este îndeobște acreditat:

INIMĂ A LUI DUMNEZEU

*Inimă a lui Dumnezeu, Doamne Iisuse Christoase,
Cel ce-ți gâlgâi sângele până jos, în adâncimi,
Deschide-te rugăciunilor noastre sfioase,
Dulce Miez al Misterioasei Treimi.
Floare a Cosmosului, Frumusețe a Dragostei ne'cetate,
Spic suprem al neatinsei Lumini Dumnezeiești,
Unic Cuvânt, Eternitate în Eternitate,
Dulce fulger care pe nimeni nu orbești,
Nu ne lăsa pe noi în bezmetică ceață,
În somnul lumii cu buimace visări:*

*Trece-ne cu Tine din existență la Viață,
Sus, în minunea marei Deșteptări.*

Decembrie 15, 1953 București.

Desigur că cititorul a recunoscut alături de tema urmărită de mine și acea bântuind Renașterea: VIAȚA E UN VIS, dar care își are rădăcinile într-un teritoriu nu numai accesibil poetului, ci și îndelung cercetat de el, prin mijlocirea teosofiei, anume în budism.

Mai aproape de isihasm se plasează următoarea declarație, fără a fi una explicit înscrisă în aceeași serie:

EVANGHELIILE

*Nu ești o carte, de gând omenesc ticluită:
În amurgul luminii noastre de tină.
Tu plină de dumnezească lumină lină
Ești însăși Inima lui Christos, descoperită.*

*Lăsată nouă spre biruirea răstriștii,
Eternă diată a Domnului sublim
În teascul inimilor Te-au diortosit evangheliștii
Pentru ca noi, cu inima, să te citim.*

Miercuri 12 mai 1954. București.

În schimb, nimic nu poate fi mai elocvent decât următorul strigăt al triumfului, unde "Rugul Aprins" este numit ca atare:

Călătorie spre

LOCUL INIMII

*...Locul inimii noastre? Cine-l știe? Câți îl cer?
Vârtejul cugetelor nu-i chip să ne poarte...
Locul inimii noastre sălășluiește în Cer
Și-n el Lumina lină a Celui făr'de moarte.
Aspre prăpăstii se sparg în orice ins.
Pe munții ninși de blestem
Arde floarea minunilor - Rugul Aprins -
Ce-n scrum preface spațiu și vreme.
Doamne, spre locul inimii noastre? Inimii Tale?'ndreptează
Pașii rugăciunii obosită de cale,
Acolo unde deodată mintea se deșteaptă trează,
În amiaza eternității Tale...*

noaptea 24 dec.(embrie) 1955 Buc.(urești).

În cele de mai jos se amănunțește procesul. El este descris în relația lui cosmică:

Ascultă:

*Neconținut inima bate toaca în tine
Și chiamă la slujbă în strâmtu-ngher,
Sângele din toate mădularele vine
Să se-nprospăteze cu marele aer din cer.
În ea zi, noapte, circulă-ntreg văzduhul,
Coboară și tu și'genunchiază în ea cu duhul,
N'o'ntreba nici locul, nici pricina,
Inima nesimțit se roagă fără cuvinte,
Arde numai ea o candelă cuminte,
A cărei singură rostire-i lumina.*

Duminică 27 oct.(ombrie) 1957.

- SE NUMEA "Rugul Aprins", pentru că acesta era titlul unui poem de Sandu Tudor, închinat parcă Fecioarei, îmi spune părintele Profesor Dumitru Stăniloae, cel mai de seamă teolog român; se referă la temeiul pentru care, oficial, au fost toți reuniți în același lot: citeau, când și când, noi variante ale acatisului părintelui Daniel..

Părintele Stăniloae e autorul tratatului de Dogmatică, în trei volume masive, al aceluia de MISTICĂ, este traducătorul FILOCALIEI, în douăsprezece volume, cu vaste comentarii, și semnatarul a nenumărate studii. El reprezintă Teologia, nu mai constituie o persoană; este o instituție!.

A fost arestat în toamna lui 1958. Se aștepta la acest deznodământ. Părintele Daniel își avertizase amicii că astfel urma să arate epilogul acțiunii gazetărești din Franța. Ceilalți fuseseră ridicați din cursul verii. În sufletul părintelui cu care stau de vorbă mizea și o nădejde: "*Dacă n-au făcut-o până acum, poate au renunțat la închiderea mea...*". Se deplasă cu soția spre Schitul Rohia. Fură ridicați de pe locurile ocupate în vagonul de cale ferată și li se ceru să părăsească trenul, fotoliile lor fiind vândute altcuiva, li se explică provocator. N-a dat importanță întâmplării. A doua zi voiajul decurse normal. În schimb, străbătând pe jos distanța dintre sat și schit, i-a ajuns dinapoi un ins iscoditor, cu o curiozitate inchizitivă de neabătut. Cât se odihneau la schit, cineva de la Ministerul Cultelor le vizită reședința, se interesă despre ei pe lângă viețuitorii locului. Necunoscuți au pus întrebări în legătură cu dumnealor prin sat, la preot, dar și în satul de obârșie al profesorului universitar, Vlădeni, de lângă Codlea, la fratele părintelui; chiar și în podul acestuia s-au făcut ...cercetări.

În cursul nopții de după revenirea în București, pe la ceasurile unu și jumătate, bătaii violente în ușă îi deșteptară. Stăpânul casei, trezit, întrebă cine tulbura ora aceea târzie. Era Securitatea. Nu deschise. Agenții îi invadară casa pe la un vecin.

Au întors totul pe dos. Au răvășit cărți. Au răscolit hârtii. În ziua de 4 septembrie 1958, pe la patru dimineața, fu cărat cu un automobil la sediul din Uranus. Gândind la jalea lăsată în urmă, numai conștiința că era preot l-a oprit de la punerea în practică a impulsului de a sări din mașină pentru a-și lua viața.

Pe parcursul nopților de anchetă n-a fost lăsat să șadă. Astfel, până la douăzeci și ceva septembrie. Ulterior a fost mutat la Malmezon.

Procesul avu loc între 1 și 4 noiembrie, același an. A fost acuzat că a exploatat poporul și acuzat de uneltire împotriva Statului, ca toți ceilalți. Părintele Stăniloae a răspuns acestor defăimări explicând că părinții săi, oameni extrem de săraci, îl îndemnaseră către Altar tocmai deoarece preotul se ține mai aproape de cei sărmani, îi înțelege și-i ajută.

- Poate că mai departe de popor vă aflați dumneavoastră! Eu am fost baiat de oameni nevoiași. Preotul le stă tocmai acestora alături.

Instanța nu l-a lăsat să glăsuiască.

Iarna petrecută la Jilava i-a fost terorizată de un șef de cameră vândut administrației, oricând pregătit să bată în ușă, pentru a alarma caralii asupra culpei cine știe cărui amărât de codeținut care îndrăznise să se lungească în pat în cursul zilei. A asistat la torturarea unui coleg până ce omul s-a prăbușit cu o criză de epilepsie. Priveliștea acestei nenorociri l-a marcat pe totdeauna.

Condamnarea de cinci ani i-a fost scurtată la vreo patru și jumătate, intervenind amnistia și reeducările (ce amintiri negre și rușinoase...) din 1963.

Îl întreb asupra altor nefericiți cu care a stat închis.

- Fostul rector al Institutului Teologic din Cluj, preotul Liviu Munteanu, ajuns protopop la Bistrița. Episcopul Clujului îi poruncise să dea o circulară în care să ceară preoților să porceadă la catehizarea credincioșilor, interzisă de Stat Bisericii Ortodoxe Române, singurul cult din România care nu avea voie s-o facă. Însă ierarhul nu a semnat circulara; a semnat-o protopopul. A fost destul pentru a fi arestat și condamnat. Suferea de hemiplegie. A murit la Aiud. Ca și profesorul Ilarion Felea, de la Institutul Teologic din Arad. Ca și preotul Lazarov, din Dobrogea, închis atunci de paisprezece ani.

- O ultimă întrebare, părinte Profesor.

- Vă rog.

- Este adevărat că părintele Andrei Scrima a mai fost prin țară după plecarea sa?

- Așa se pare. Cât timp a trăit Patriarhul Justinian; dar și după Revoluția din Decembrie. Întotdeauna incognito.

- În final, ați binevoi să roștiți un Cuvânt despre rostul suferinței în temniță, acum că am ilustrat cât m-am priceput nenorocirea abătută asupra unora dintre clerici - desigur, cei mai buni. Totul este atât de absurd în contrastul dintre aspirația lor la o viață în puritate și nevolnicia la care i-a condamnat ateismul izbânditor... Simt că nici eu nu mai înțeleg nimic din aceste destine la care am meditat atâta timp...

Venerabilul Profesor, cu chipul asemănător aceuia al Sfântului Nicolae, datorită bărbii scurte albe și marii bunătăți înscrisă pe el, îmi dezleagă misterul smeririi ne- cesare a tuturor celor din lotul lor:

- În afară de regretul pentru suferințele familiei mele - revine Sfinția Sa la durerea sa cea mai de seamă - nu-mi pare rău că am împărtășit suferința atâtor frați români, pentru a fi dovedit că și dintre preoți au fost unii, au fost destui care au împărtășit durerea poporului nostru.

Îi revăd pe rând pe toți cei pomeniți în această revărsare a memoriei surprinsă de creion până aici.

- Acolo, în temniță, am meditat mult la suferință, iar aceste reflecții se oglindesc și în scrisul meu de după aceea. Nu am lăsat nici o clipă să treacă fără o vorbă adresată oamenilor despre Credință; Sărbători; Evanghelie; Crucea lui Hristos, ce te poate înnobila. Cred că a fost bine că m-am aflat și eu printre ei. Majoritatea celor care au fost deținuți și chinuiți prin închisori a crescut și s-a înnobilat

prin Ea, prin Cruce.

Vorbitorul rămâne o clipă adâncit în tăcere. Apoi:

- Adeseori mă-ntreb ce cruzime sălbatică a putut lucra în reprezentanții sistemului comunist, de au aruncat în suferință atâtea zeci și sute de mii de oameni fără nici o vină, pe ei și cu familiile lor. Ce umanitate mai poate pretinde că reprezintă acest sistem? A fost cea mai eclatantă dovadă despre răutatea fără margini la care poate ajunge un sistem lipsit de credința în Dumnezeu.

În loc să răbufnească, glasul său s-a interiorizat, este mai vibrat.

- Aceasta trebuie să învățăm astăzi. Aceasta e concluzia noastră. Să părăsim necredința - cel mai îngrozitor izvor al răului, al neînfricatei răutăți ce și-o pot face oamenii prin lipsa de credință. Ar trebui ca ziarele noastre să accentueze mai mult această consecință majoră pe care ne-a adus-o eliberarea de regimul comunist. Din păcate, găsesc prea puțin accentuată, în gazetele noastre, valoarea credinței pentru armonia dintre oameni. La alte popoare toată disidența avea și are drept temei fundamental afirmarea credinței. De ce n-am văzut aceasta și nu o vedem și la noi? Nu este aceasta o piedică în calea refacerii unității și puterii noastre, ca neam?

Părintele Profesor Academician Dumitru Stăniloae își cercetează cugetul câteva momente și adaugă liniștit:

- Acesta e Cuvântul meu.

Post-scriptum 1

NU A RĂMAS de adăugat la cele isprăvite aici decât un incident petrecut în lunile de început ale anului 1991.

Am întâlnit un prelat cu o temeinică siguranță asupra cunoștințelor sale teologice ortodoxe ce l-au impus unui for internațional, acesta, în cele din urmă angajându-l în urmă cu mai bine de un sfert de veac. Din când în când apărea într-o vizită fulger prin țară, să plimbe în lesă unii străini, să le înlesnească o întâlnire cu administrația de vârf a Bisericii Ortodoxe Române sau cu cine știe ce misterioase persoane care își dezbrăcau uniforma pentru această ocazie mondenă; ori dădea buzna în patrie să organizeze un simpozion multinațional. L-am reținut de un colț al sutanei, cu un astfel de prilej, și l-am oprit din mersu-i furtunos, timp de o jumătate de minut, treizeci de secunde ce s-au dovedit mai revelatorii pentru adevărata sa misie și pentru crezul său autentic decât cele două decenii de când îl cunoșteam.

- Părinte X, urmează să-mi apară o evocare a "Rugului Aprins", știți nenorocirea aceea a părinților Benedict, Daniel, Sofian, Roman, Adrian, a părintelui Profesor Stăniloae... Cred că traducerea și răspândirea ei în Occident ar fi foarte utilă Bisericii noastre, ar dovedi câte suferințe au pățimit păstorii Ei sub comuniști..., voiam să-l antrenez alături de mine în lucrarea de dezvăluire și laudă.

Ridică privirile, devenite negre și dure ca antracitul; tonul i se aspri; se urâțise ca un adevărat ofițer anchetator. Mă șfichiui cu vulgaritate:

- Domnule profesor, ce mă luați pe mine cu chestii din astea, cu "Rugăciunea Rugului Aprins"?!! Credeți că sunt naiv?! Ce, eu nu știu ce a fost cu ăia?! Au fost condamnați politic! Au greșit față de Statul nostru. Au încălcat legea și și-au primit pedeapsa bine meritată! Să nu vă mai aud vorbind despre astfel de...!

- Tocmai de aceea e necesar să..., am insistat, continuând a crede în cinstea lui și atribuind unei zăpăceli trecătoare gafa pe care o făcea.

- Gata!!!

Și îmi întoarse spatele pe umerii căruia rasa întunecoasă i se roșise de furie. N-avea timp de mine, că m-ar fi dat el pe mâna cui trebuia...! Și nici n-apucase să verifice în ce clădire și-n ce birou se mutaseră aceia...

Trecuse mai mult de un an de la jertfa de sânge a tineretului român pe străzile marilor orașe ale țării. Clericul negru, între timp, s-a dezmeticit. Și-a dat demisia din postul din România, pe care îl ținuse ocupat un sfert de secol, bineînțeles, mâncându-i și salariul. A rămas să ferească naivitatea stupidă a apusenilor, cu predicile sale despre iubirea creștină. Că veni vorba, nu demult vitrinele librăriilor Patriarhiei au fost invadate de o nouă carte semnată de el, cu aceeași temă pioasă.

Ai citit, Doamne, cartea slujitorului Tău ce preferă Mumei România să caute securitatea în Occidentul unde și-a săvârșit spionajul cel de toate zilele, în numele Sfintei Cuminecături?

Post-Scriptum 2

HOTĂRĂSEM SĂ Scriu un ADAOS la cele de mai sus; iarăși despre dr. Gheorghe Dabija. Egocentrist, ca mai tot omul pe care nu merită să strici tărâțe, la acest medic reduc toate dramele, dar și toate înălțările numeroșilor cărturari, clerici și copii arestați și condamnați în lotul "Rugul Aprins". Le reduc la el, fiindcă singur dânsul a știut, dintre toți aceștia, să-mi citească viitorul, când eu habar de nu ajunsesem la capătul numărării zilelor ce-mi rămăseseră, la capătul dinspre Soare Apune. De aceea mi-este drag domnul doctor, Dumnezeu să-l odihnească și să-l mântuiască, deoarece a ghicit că mai aveam ceva de trăit - și de trăit nu ca o târătură.

În această prelungire a portretului său, gândeam să plec de la o notație făcută de Dostoievski în Siberia, când se afla acolo, și el condamnat ca și noi, o glumă auzită de la vrun 'viețas' - vreau să zic un condamnat pe viață (noi, deținuții, le mai zicem acestora: 'meseviști', de la M.S.V., inițialele sintagmei: 'muncă silnică pe viață', inițiale pe care nu rareori ei și le desenau, din cusătura acului, pe piepții sau spatele pulovărului lucrat cu ață smulsă din saltea). Deci părintele Karamazovilor consemnase următorul banc:

"- Ei, ovreiule, o să iei cnutul la purtare pe spinare! Ajungi în Siberia! - Acolo nu e Domnul Dumnezeu? - Cât despre asta, e. - Atunci e-n regulă; totu-i să fie Dumnezeu și ceva gologani!"

Dacă aș fi înlocuit personajul snoavei cu doctorul Dabija, rescriam ultima replică după cum urmează: 'Totu-i să fie Dumnezeu și necăjiții care să ducă lipsă de dragostea fraților lor...'. N-ar mai fi avut pic de haz, însă se apropia de adevărul său.

Doream să pun pe hârtie acea nouă evocare, pentru că mă ispitise un necunoscut care mă sunase la telefon:

- Aici e Y..., ucenicul doctorului Dabija. Am citit cartea dumneavoastră: RUGUL APRINS și aș dori să vă comunic lucruri inedite despre medic.

Emoționat de ecoul scrierii mele, i-am dictat adresa. După ce am depus receptorul în furcă, frânturi de gânduri s-au pornit să mi se zbuciume sub frunte, ca zarza- vatul mărunțit, în borșul ce dă în clocot.

Nu ți se-ntâmplă a fi căutat de cititori când nu ești autorul vreunui best-seller. S-a găsit un critic literar, subțire și generos, să semneze c-aș fi unul - când mi-a apărut CAIDUL. NUVELELE ADOLESCENȚEI ÎN TEMNIȚELE COMUNISTE. Din păcate, cititorii (mai riguroși ca domnia sa) nu l-au crezut. Asta nu-nsemnează că nu mă cercetează și pe mine, din an în Paște, necunoscuți.

Mă zguduie fiori cu mult timp înainte de întâlnire. Deobicei, sunt fiori de spaimă, rămași moștenire din trecut: *"Nu cumva îndărătul paravanului acelui glas serios și reverențios se ascunde un ofițer al fostei Securități? Au mai cedat ortul câte un scriitor, altul, după Revoluție; l-au dat unor criminali foarte îndoielnic provenind din lumea interlopă, în mâna unor ucigași cu epoleți tainici, duhnind a politică roșie..."*, îmi trece prin minte. Încerc să-mi stăpânesc nervii, să-mi deznod ștreangul fricii ce mă gâtuie. Împotriva lui am luptat când am decis - conștient de ceea ce făceam - să ajung într-un spațiu unde sufletul se afla mai în siguranță decât în libertate, să ajung în pușcărie, între ai mei, între oamenii cinstiți și lipsindu-le cea mai urâtă din două fețe. Aveam douăzeci de ani și știam cu minte de prunc că doar acolo mai puteam nădăjdui să-L am pe Dumnezeu aproape, pentru că doar acolo ajungând săvârșeam Marturisirea Adevărului. Ce lume întoarsă pe dos! În plin Ev Creștin să te-mbrâncească legile împărăției ateilor printre fiare... (când spun 'fiare', mă refer la gratii și lanțuri, că frații cu zdrențe vărgate erau îngeri în haină de trup bătut).

Deci, mă mai caută și pe mine cititori încălziți de lecturile tocmite pentru ei, de povestiri tăvălite prin sânge. Însă, precum se vede, nu mi-e dat să mă bucur de aceste vizite ce mi se par prea stranii...

S-a sunat la ușă. Privesc prin ochiul ei. Și văd ...capul lui Dostoievski! Fruntea aceea bombată și înaltă, întinsă de o calviție incompletă ce-i împinge departe părul rărit, frunte lăsată spre spate, bombată în față, brusc adâncită în zona sprâncenelor roșcovane, țâșnită tortuos spre înafară. Orbitale intrate mult înăuntru, ascunzând un clipocit de ape albastre, ale unor irisuri atât de visătoare, atât de răspândite pe suprafața unei conștiințe necunoscute, încât se confundă cu misterul ei. Pomeții căzuți pe față dintr-o zvârlitură provenind tocmai din Asia Centrală. Nasul chitit la origini și urcând lătareț în dreptul nărilor, fără să ajungă mare, dimpotrivă rămânând plăcut. Mustața cu vâpăi stinse, împreună bărbii - tot mai ascuțite și căzătoare pe piept. 'Tătuca Fiodor' în pragul meu!

"Am scăpat încă o dată: nu e securist!...", m-am liniștit. Deschid yalele. Mă dau la o parte. Întind mâna. Numele nu i l-am reținut pe dată. Aveam curând să-l aud rostit iară, dar nu-l voi transcrie aici. Am făgăduit. L-am poftit în camera de zi. Își depuse privirile pe chipul meu, înde- lung, cuminte, dar și sever. Nu mă simțeam în toate ape- le mele. *"Dacă-mi va fi citit în conformația feței că nu sunt ceea ce credea despre mine?"*, mă întrebam pe când adulmecam și eu din coada ochiului, cum se uită dracul la crucea din mâna popii. Că inspira sfială: *"Parc-ar fi 'pelerinul rus'..."*. *"La sfârșitul lumii, va curge un râu de foc sa piarză păcătoșii și să-i curățească pe sfinți. As- peritățile și înălțimile vor fi aduse una cu pământul: înălțimile sunt de la diavol; Dumnezeu le-a făcut pe toate egale"*, a consemnat același autor al POVESTIRILOR DIN CASA MORȚII spusele unui sectant al vechii credințe, ceva în genul stiliștilor noștri sau ca lipovenii din Dobrogea și Moldova. Omul din fața mea nu se credea "o înălțime"; pe el "râul de foc" va să-l curățească. Nu era de la cel rău, ci de la Cel Bun.

- Păi, să trecem la ce ne interesează, la doctorul Dabija, 'părintele Gheorghe', cum nu pot să nu-i spun eu.

"Îl interesează la fel de mult ca și pe mine să transmită celorlalți un fragment al Realității". Am precedat acest termen de o inițială majusculă fiindcă este vorba efectiv despre Realitatea Totală, aceea în care realitatea noastră e infuzată de cea de Sus.

Realitatea de Sus transpiră din realitatea noastră, cu fiecare gest, cu fiecă cuvânt, în fiecă situație. Îl interesează să depună mărturie. *"Și el ca și mine? Numai că el mărturisește ceea ce a văzut. Eu, de*

obicei, ceea ce am auzit. Prin mine tema este reluată, o transpun în circuitul public. Nu mă necăjește poziția mărunță ce mi-a fost dată. Am și eu un rost. Poate că nici nu sunt destul de tare să sufăr a vedea Adevărul. M-ar arde până m-ar face scrum."

- Ședeam pe lângă maicile de la găini, la Mănăstirea Cernica. Mă mai trimiteau să le aduc câte ceva, să cumpăr una-alta când aveau vreo trebuință. Ieșeam din trei ani și mai bine de boală: schizofrenie paranoică. Bun de nimica; de ni-mi-ca... Vine într-o zi maica Nicodima. Astăzi e în Țara Sfântă. I se făcu milă de mine. L-a întrebat pe doctor ce ar fi să... El i se plânsese că-i sosise timpul să aibă un ucenic și nu găsea unul așezat, statornic. Ce ar fi fost să mă vindece și să mă fi făcut ucenicul lui? Doctorul a zis 'da'. M-a chemat. Nu mai eram om. Balot la picioarele sale. Abia după doi ani și-a deschis sufletul. Era un însingurat total. Pustnic în lume. S-a sihăstrit în mijlocul oamenilor neoameni. Era o ființă de dimensiuni totale...

Reia cuvântul "total"; și cum să nu-l reia când, sub sfatul și vegherea doctorului Dabija, a pătruns, din cotlonul său smerit în Tot?

Grăiește mai departe, fără să îndrăznesc a-l întrerupe:

- Mă ținea la 'mica ascultare', cum s-ar spune.

A folosit un termen călugăresc care definește cu precizie tipul de relație dintre dumnealor.

- M-a trezit ca pe un robot, ca pe un înecat scos din apă. - "Avem Prieteni mari care ne ajută", îmi zicea.

Nu îndrăznește să-mi explice că doctorul se referea la Sfinți și la Îngeri; poate și mai sus. E prea modest să-și ia curajul ăsta. Sfinți?! Pentru el?! S-ar cutremura de temeritatea bănuiei.

Remarc cu glas tare că același fel de a se exprima avea și răposatul medic. Într-adevăr propoziția abia emisă ju- rai că nu putea aparține altcuiva.

Zâmbește priponit, când mă confirmă:

- Arunca piatra-n stânga, să pricepi în dreapta..., definește metaforic.

Din nou a vorbit ca doctorul deținut întâlnit de mine-n lagărul de la Salcia, domnul Gheorghe Dabija.

Cu intenția de a mă ajuta să înțeleg tratamentul la care a fost supus, spune:

- Mă simțeam închis într-un milimetru cub și apoi eliberat; sau zvârlit ca mingea de oină, bătută până la infinit și în aceeași clipă adusă la loc.

Timp de șase luni, medicul fără de arginți l-a ținut pe lângă sine până la douăsprezece ore pe zi, cu o răbdare fără margine. Se purta cu el "prietenos, exact, dar elegant".

- Admitea greșeala, chiar cu zâmbetul pe buze, parcă mi-ar fi spus: 'Mai bine să n-avem timp să greșim...'

Noul meu prieten mi se uită lung în pupile, așteptând să-l încuviințez; că acum mă cunoaște - știe că n-a călcat strâmb când a venit la mine:

- Greșeala are dramul ei de umor, nu?

Ezită o clipă, după care:

- Avea forma capului cum o aveți și dumneavoastră. Și aceeași blândețe în căutătură. Sunteți un om care nu-i judecă pe ceilalți.

Ucenicul doctorului Dabija a învățat de la medic să se apropie de oameni pe calea analizei figurilor, pe calea asocierii acestora cu altele din aceeași familie expresivă.

- Sufletul ne modelează profilul, mai cuvântă dumnealui. Altfel nu se poate.

- Ați auzit de Lavater?, l-am iscodit.

- Nu.

- Un pastor din Elveția; și un filosof; și poet. A trăit la Zürich, în secolul XVIII. Mi se pare că s-a născut prin 1741. A viețuit puțin: șaizeci de ani. A murit în 1801. E întemeietorul 'fiziognomiceii'. Nu știu cât poate fi socotită știință și cât artă...

Nu ofeream aceste informații cu prea multă grabă, să nu socotească, Doamne ferește, că aș fi voit să-l sfidez cu puțințele mele cunoștințe, ori să-l pun într-o situație stânjenitoare. Mă bucura că nu mă înșelasem asupra sa când am luat în serios aluziile la pasiunea lui pentru muzica simfonică și pentru literatură. Mă asculta cu sârguință și curiozitate intelectuală autentice.

- Va să zică, am reluat, o știință sau o artă de apreciere a caracterului după trăsăturile chipului. Culmea este că un scriitor de geniu l-a ajutat, în tinerețea sa, nu cu talentul de dramaturg pe care-l avea din belșug, nici cu acela de prozator, nici de poet, ci ca... desenator, ilustrator al celor observate de pastorul Lavater! E vorba despre Goethe.

Aș fi dus mai departe povestirea, ajungând la opera lui Lombroso, dar ne depărtam prea mult de doctorul Dabija.

- A murit din pricina puciului pentru răsturnarea lui Gorbaciov, zise musafirul meu.

- Din pricina puciului?!, nu-mi reveneam.

- Da. A vrut să-i opună o forță spirituală puternică, să-l anihileze prin opoziția sa, a Binelui pe care-l reprezenta. Prin post. Numai că acel post negru i-a slăbit rezistența.

Avusese o îndelungată perioadă de refacere, după o hemiplegie. *"Deci, viața i-a fost chinuită de comuniști; tot ei, indirect, l-au și ucis..."*, îmi spun.

- Eu îl întorceam de pe o parte pe cealaltă, în pat. Nu cred că v-am povestit: am fost luptător (se referea la sportul respectiv); sunt viguros. Eu îl ajutam.

De Sfânta Filofteia, revenind de la Mănăstirea Antim, unde participase la slujbă, l-a găsit mort. Se stinsese aproximativ de un ceas. I-a aprins candela și i-a depus-o lângă cap. L-a dezbrăcat. L-a spălat. Căutând ceva să-și șteargă mâinile:

- ...am dat peste 'testamentul' doctorului...

Scoase la iveală, din buzunarul de la piept al hainei, o batistă împăturită de mai multe ori.

- De 'Atunci' nu mă mai despart de 'el'.

Vrea să spună: de 'testament'.

Despăturește batista complet. O apucă de două colțuri. O înalță. O lasă să spânzure în gol. Trei găuri mari îi sfâșie pânza în mod inegal.

- Știți ce scrie în acest 'testament'?

N-am nevoie de multă chibzuință să-i pricep mesajul.

- Fii sărac cum am fost eu, zic.

Prietenul meu încuviințează încurajator din cap, necoborându-și încă palmele.

Abia după un timp, cât mă lasă să contemplan batista - 'ultimul cuvânt' al celui urcat la ceruri - împăturește iarăși cârpa-diată, cea plină de înțelese, și o strecoară cu sfințenie de unde a scos-o.

- Când a murit, mai era cald afară. Dar la înmormântare, tot pământul era îmbrăcat într-un alb subțire, de puritatea despărțirii. Ninsese vesel.

Țiue grohăituri, răgete nesfârșite ale lumii extraterestre, ca într-un roman de *science fiction*. E țigănelul unei mașini a poliției. Șuieră neconținut.

Oaspetele meu tocmai se pregătea să-mi istorisească despre familia sa.

- 'Mai taci din gură! Mai las-o și pentru altădată!' - așa spune, se referă el la urletul de afară. Așa ar fi tradus doctorul Dabija ce se aude...

Este adevărat. Așa ar fi tălmăcit doctorul ocnaș. Îi recunosc stilul asocierii dintre fenomenele exterioare și firul conversației.

Intervenția sa, pe calea acestei explicații atât de asemănătoare cu felul lui de a interpreta lumea, ni-l aduce iarăși viu printre noi.

- Am venit să depun mărturie că m-a vindecat cu o dragoste neostenită pentru frații săi, oamenii. A fost un doctor fără de arginți.

Reia, după o scurtă pauză, rostind cu apăsare, de parc-ar vrea să-mi dăltuiască-n cuget:

- Un doctor fără de arginți...

*

Dostoievski a mai notat, în Siberia: "*Noi, inșii umili, nu suntem semănați - creștem de la sine*".

Îi deschid ușa liftului căruia i s-a ars becul. Vizitatorul meu calcă în întunericul ascensorului, această cutie misterioasă ca un sicriu, care ba coboară, ba urcă, în adâncimi, spre înălțimi...

Post-Scriptum 3

ÎNAINTE CU VREO SĂPTĂMÂNĂ de vizita luptătorului cu chip de Dostoievski, intrând într-un birou unde lucra o veche amică, am găsit-o în convorbire cu o solicitantă. Am salutat și am așteptat să plece persoana necunoscută, pentru a-mi permite acea mică destindere oferită de revederea unui martor al anilor duși. Funcționara îmi răspunse menționându-mi numele de botez. Străina cea mărunță de stat se întoarse către mine. Își ridică ochii drept spre ai mei. Am avut senzația că n-avea ne-voie să-mi cerceteze restul trăsăturilor pentru a-și face o părere despre mine, că din pupile își culegea întreaga informație căutată (cititorul își amintește referirea la pastorul Lavater). Chipul îi înflori, ca și când ar fi întâlnit ceva așteptat de mult timp. Ușor jenată de propria-i temeritate, care simțământ îi conferea zâmbetului un ce al modestiei, contrazicând pasul său imediat următor, mi se adresă, stupefiindu-mă:

- Sunteți domnul Mihai Rădulescu?

I-am scrutat trăsăturile, străduindu-mă să compun dintr-o dată întregul lor ce să coincidă unei amintiri cât de cât vii a unei ființe întâlnite cândva.

Nu știu în ce măsură cititorul a conștientizat și el că procesul senzorial prin care luăm contact cu un chip ori o siluetă e complex și desfășurat în timp, în pofida impresiei de instantaneu. Citim semnele feței și ale trupului unul după celălalt. Operația isprăvită, le reorganizăm pe măsura asociațiilor pe care le putem face cu altele familiale lor, depozitate în memorie. Datorită acestei mișcări din urmă ne și depărtăm de realitatea obrazului și corpului examinate. Niciodată nu se imprimă în creier fotografia exactă a celui cu care ne confruntăm, ci o icoană ce-l reflectă deformat de impresie și mai ales de similitudinile descoperite cu experiența portretelor asimilate anterior. Și nici măcar nu reținem întregul. El devine fundal pentru accentele ce se înfig definitiv în masa plastică a amintirii. Acestea constituie semnele distinctive ce ne vor însoți totdeauna; întemeiați pe ele, ne vom strădui să realcătuiem o figură, proces ce e numit: a recunoaște pe cineva. Scurgerea anilor nu influențează clișeuul mental revelat atunci, după momentul fotografierii. Cu el vom avea contact permanent și chiar dacă îi alăturăm alte variante de portret ce ne izbesc pe parcursul unei relații de lungă durată, tot el devine unealta de lucru, ca să-i spunem așa, aceea slujind evocării imaginative sau care, în cazul contactului direct, înlocuiește autenticul fizic privit și, de fapt, nevăzut, neacceptat (în mod involuntar), neconștientizat.

Aceasta explică o tresărire a cugetului - nu rareori plină de revoltă - ce are loc când revedem pe careva după un mare lapsus de timp scurs de la ultima întâlnire. Lucrul e mai ales valabil în cazul unei persoane ce ne-a fost foarte apropiată, cu atât mai mult dacă ne-au legat de ea lanțurile iubirii. Ne pomenim șoptind în sinea noastră: *"Cum?! Așa arată?! Și ce frumos îl vedeam eu..."*.

Amănunțirea trăsăturilor doamnei nu-mi grăia despre nimic cunoscut. Am constatat seninul bunătații ce-i emana dintre pleoape și un puternic flux de recunoștință pe care mi-era cu neputință să-l explic. În mod neașteptat, am depistat și o ...veche prietenie.

- Iertați-mă, nu-mi amintesc...

- Nu sunteți autorul "Rugului Aprins"? Ați scris despre doctorul Dabija atât de adevărat, l-ați surprins atât de corect... Când am auzit-o pe doamna rostind "Mihai" și am întors capul spre dumneavoastră, mi-am zis: *"El trebuie să fie, că prea vreau să-l întâlnesc..."*.

- Da. Eu sunt.

- Numele meu este Stela Ciocu. Doctorul a locuit în casa mea, adică a mamei; l-am îngrijit până a

murit. Dacă vreți să aflați și alte amănunte despre el...

Bineînțeles că m-am agățat de mâna ce mi-o întindea. I-am luat adresa; am stabilit când să trec pe la dumneaei.

*

După ce i-am călcat pragul, plin de prea multe informații, expuse cu dezordinea entuziasmului unui prim contact de acest ordin - care avea ceva neobișnuit, chiar o coloratură vagă a intercalării transcendentului -, hotărâsem ce elemente anume din istorisiri să rețin pentru eventuala îmbogățire a celor publicate despre medic. Dar, prins de realizarea unei mulțimi de alte proiecte, am amânat timp de luni de zile revenirea pe strada din spatele bisericii situată în Sapienței. Totuși, nu-mi place să refuz șansele ce mi se acordă de a înțelege mai bine viața. Așa că lăsai un bilet în cutia poștală a doamnei în cauză, rugând-o să mă convoace când era liberă. Trecură mai multe săptămâni fără să fiu chemat. Când socoteam lucrarea încheiată, soneria telefonului zbârnâi. Era dâ- sa: lipsise din București. Îmi stătea la dispoziție.

Mă așteptau alte trei persoane: vizitatorul meu misterios - despre care cititorul a aflat din post-scriptumul precedent -, un medic - fost student al asistentului universitar Gheorghe Dabija și, cum singur s-a denumit: "fiul său duhovnicesc", - și o fostă maică, victimă a decretului de alungare a călugărilor din mănăstiri, tustrei apropiată ai defunctului.

Cel dintâi a fost suficient de clar desenat la locul potri- vit. Medicul, despre care credeam că era mai tânăr cu vreo zece ani ca mine, se dovedi cu aproape zece ani mai în vârstă, deși fără nici un fir de păr alb ("Acesta este blestemul celor din familia noastră", mi-a explicat). Nu mai înalt ca precedentul, spre deosebire de el nu-și ținea șira spinării dreaptă ca lumânarea, ci o mișca în tot felul, furnicat de o agitație dublată de o stare de ironie fără răutate, de pe urma căreia era mereu dispus să râdă în hohote lungi, ale înțelegerii aproapelui (văzut ca un copil) de pe poziția adultului. Pleoapele, deobicei căzute, îi acopereau parțial globii mari, albaștri, într-o coborâre în sine, când urmărea firul convorbirii, brusc întreruptă de deschiderea lor peste măsură, însoțită de o pierdere a privirii în depărtare. Avea o minte giumbușlucară, ce-i pune la dispoziție replici acide și neașteptate, adesea urmărind surprinderea comicului unei situații sau al unor vorbe. Dovedea strădania de a găsi cuvintele exacte pentru definirea celor mai anevoie de explicat gânduri. Era mânat de un spirit al dreptății și adevărului, dar și cenzurat de o osteneală ce-l făcea adesea să renunțe la hotărârea precedentă de a-l lămuri pe cel de vizavi.

Doamna, fostă maică, unduind un puternic accent moldovenesc când șugua, originară din Târgu-Neamț, era scundă, arsă de o energie abia reținută, cu mâncări- me de limbă (ce n-o împingea să-i întrerupă pe ceilalți fără a-i lăsa să-și expună opiniile). Un spirit practic, o cu- noaștere pe o față și cealaltă a lucrurilor despre care vorbea, o înțelepciune ce o lăsa să vadă și partea bună a necazurilor întâmpinate și un mare regret că nu mai era tânără, să se mai bucure de preumblări pe la mănăstirile dragi: număra optzeci și ceva de ani (la puțin timp după ce am scris acestea, dealtfel, pe neașteptate, s-a stins, cu graba ce-i era caracteristică). Gluma ei prefera să minimalizeze propria-i persoană. Avea o geantă fără fund când este să scoată din ea bunătăți cu care să-i trateze pe cei prezenți, cum îi ședea bine unei gospodine generoase din ținuturile lui Ștefan cel Mare. Dacă aș afla că Agatha Christie a adoptat-o drept model al celebrei sale detective provinciale, n-aș tresări surprins. O inteligență ascuțită, un bun simț îmbibat cu umor, atâta pedanterie cât să nu jeneze, iată destule calități pentru a nu o mai agasa cu iscodirea penelului azi.

Toți cei de față - cititori avizi de cărți dificile, profund interesați de treburile suprasensibilului, ale viitorului cosmic, ale religiei, ortodocși practicanți și cu profunde meditații la activ, privitoare la credința lor, deși nu totdeauna căzând de acord asupra punctelor de vedere personale, mai ales în

acest domeniu. Și, cu osebire, admiratorii fără reținere ai celui care a fost doctorul Gheorghe Dabija. S-au adunat să primească între ei un nou membru al grupului dedicat iubirii pentru cel din urmă, chiar evlaviei, grup neoficial, dar cu atât mai intens legat de dorința să nu se piardă amintirea repausatului. Fără excepție se dedică lui *pro memoria*, cum remarcă gazda.

Medicul de față se apropiase de el cu câteva decenii în urmă, când era medicinist în anul trei. Fără să-i ceară ceva anume, dr. Dabija îi spunea: - "Vrei prea repede, dar până la urmă tot îți dau." Cum tânărul nu îndrăznea să solicite nimic, pricepu, uimit, că între dânsii avea loc "*un schimb de la creier la creier*" sau "*transcerebral*", conform unei formulări bine găsite.

Ascultându-l povestind, vizitatorul meu din capitolul precedent comentă abia auzit, ca pentru sineși:

- Făcea cadouri scurte.

- În '58, am fost anunțat prin vis: - "L-au luat". *Pe cine* "l-au luat"? *Cine* "l-au luat"? Nu pricepeam nimic. De fapt, fuseseră arestați. Însă eu nu le cunoșteam activitatea, nici nu știam cine erau sau de ce fuseră ridicați.

Doamna Stela Ciocu pomenește hotărârea lui Gheorghe Dabija de a nu mai da pe acasă, în ultimile cinci zile de libertate. Ploua neconținut. Dânsa se ruga să nu se istovească revărsarea cerurilor, astfel - el ne hazardându-se pe străzi, să se înapoieze - să fie păzit de amenințarea ce-l pândea, despre care el nu-i dăduse nici o explicație, dar pe care și dumneaei o simțea în aer, transmisă de încordarea lui sufletească.

De la acele torente căzute din înalt se ajunge cu ușurință să se vorbească de o perioadă de mult mai târziu:

- Simțea dinainte inundațiile!

- Colabora cu stările îngerești, se grăbește altcineva să mă încredințeze.

- Avea curajul nebun de a călca și în iad!, reia doctorul, de parcă s-ar fi temut să nu se grăbească altul cu definirea celui trecut dincolo.

- Ardea lumânarea la două capete, menționează sibilinic prietenul meu cu chip de Dostoievski.

Iar *steaua* ce ne-a călăuzit pe toți aici, am numit-o pe doamna Stela, ospitaliera noastră gazdă, narează că, în tinerețe, doctorul își cumpăraseră o motocicletă. Fostul lui student îi ia vorba din gură:

- Umbla în picioare pe ea, în plină viteză!...

- A înaintat pe distanțe enorme..., ține isonul pacientul de odinioară, mutând "distanțele" în tărâmul spiritual, ceea ce precedentul vorbitor simte pe dată și pune punctul pe i:

- Stăpânirea spațială, asta urmărea! De aceea a putut sista inundațiile, clădind construcții mentale peste nivelul apelor.

Între timp oaspetele meu de mai ieri desena ceva. E gata. Se ridică pe jumătate. Îmi întinde fila. Pe ea: o elipsă întreită. O notație marginală lămurește că e vorba despre un "curcubeu tricolor". În partea ei superioară, trei majuscule: RAI. Sub ele, cifre ce le desemnează: 1,7,6. În partea inferioară, două cuvinte, la oarecare distanță între ele: OM și IN, numerotate: 2,3, și 4,5. Dedesubt: ROMANIA = se citește: OM IN RAI. Desigur, e eludată diferența dintre î și â, impusă de noua

ortografie, ca și aceea dintre î și i.

Jocul de cuvinte, din familia *lettrismelor* lui Isidor Isou (sau se scrie: Izou?), se potrivește de minune stării noastre de spirit comune și e pe măsura îndrăgostirii de patrie (astăzi întruchipată de medicul victimă a nedreptății comunismului) ce ne măsoară staturile.

- După eliberare, n-a coborât din mansarda lui timp de doi ani, istorisește doamna Stela. Uneori nu ieșea nici până la noi, în aceeași casă, vreme îndelungată. Îmi amintesc că, după trei zile de absență și post negru, mama, speriată, s-a dus să tragă cu urechea la ușă, să vadă de nu i se întâmplase ceva. Revenind, mi-a zis: - "Se roagă".

Scoate la iveală maldăre de dosare doldora de hârtie de scris. Mi le întinde. Sunt amuțit de emoție: voi avea prilejul să cunosc gândirea intimă a prietenului din lagăr!

O mică dezamăgire, la prima aruncare de priviri: deobicei doar cea dintâi foaie e acoperită de fraze; cel mult a doua. Restul a rămas alb. Așteaptă creionul ce a împie-trit.

Iar ceea ce este înscris rămâne extrem de criptic: ini- țiale majuscule; cifre ridicate la puteri mari, cele din ur- mă nefiind consemnate în partea superioară a cifrelor de bază, ci la partea lor inferioară; mici scheme și simboluri desenate; un șir scurt de cuvinte ce rămân pentru noi fără sens, menite evident doar să aducă aminte; nume proprii, cu adăugiri ca: "*n-a venit*"; ce mai, un limbaj ci- frat, al cărui cod doctorul l-a luat cu sine în Lumea de Dincolo.

Aceasta nu înseamnă că nu mă rețin unele pasaje nu numai inteligibile, ci chiar reprezentative, cum ar fi următorul:

"Doamne. Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă."

Cu această invocare începe fiecare text.

"CELE TREI CUIE:

1. Sentimentul mintal (sentimentul direct către Tatăl) este viața (1 I.4.8.: Dumnezeu este dragoste; și Ep. 3,9: Dragostea întrece orice cunoaștere).

2. Sentimentul social este cunoașterea, iar 1. M.6.: Eu sunt calea, adevărul și viața.

Nimeni nu vine la Tatăl decât numai prin mine.

1. Cor. 13,1. "de voi grăi în limbi omenеști și îngerești, iar dragoste n-aș avea, voi fi aramă sunătoare și chimval răsunător. 2. De aș avea darul proorociei, de aș ști toate tainele și de aș avea toată știința și credința, cât să mut și munții, iar dragoste n-aș avea, aș fi o nimica. 3. Și de aș împărți toată averea mea și de aș da trupul meu să-l ardă și dragoste n-aș avea, nimica nu mi-ar folosi.

Deci: Fiind îndrăgostit de Dumnezeu Tatăl refaci pe aproapele și te refaci pe tine însuți."

Din aceste câteva citate, luate ca fundament, se desprinde o concluzie surprinzătoare pentru medicină! Să nu uităm că, pionier în terapia prin credință, dr. Gheorghe Dabija pune la îndemâna cercetătorilor niște principii.

Sau:

"Bazele biologice (vii) ale fizicei și ingineriei.

Energiile centrale în esența lor sunt identice atât pentru biologie cât și pentru fizică - ele sunt în același timp prebiologice și prefizice - sau sunt biologice și fizice în același timp. De aceea pentru o unitară înțelegere a materiei trebuie să studiem bazele fizice ale energiilor biologice sau ale biologiei și invers bazele biologice ale energiilor fizice ale fizicei."

Ideile sale surprind pentru că provin dintr-o rațiune aflată cu câțiva pași înaintea gândirii noastre, dacă nu cu stadii întregi, o rațiune dublată de o intuiție genială, dacă nu de o suflare angelică, după cum ar potrivi-o cei de față. Iată ce îmbinări bizare smulgea din sine:

"Antropologia cuprinde:

1. Teologia

2. Angeologia

3. Patrologia

4. Pneumatologia

5. Psihologia

6. Fisio-Morfologia"

Aiurea te ametește prin apropieri aproape puerile. Scrie undeva că "a fi" este egal cu "a avea"; pentru asta face o confruntare 'sufletească' (și mai puțin riguroasă) între conjugarea la Prezentul Indicativului a auxiliarelor "a fi", în limba engleză, și "a avea", în limba română: *am, are*, devin pentru el echivalente, deși în engleză înseamnă, respectiv: "sunt" și "ești", ori (cel din urmă): "suntem", "sunteți", "sunt"; acestea, ziceam că devin echivalente cu formele lui "a avea" din limba noastră.

Dr. Dabija era un iscusit născocitor de cuvinte noi, necesare unde limba pământească nu-l mai slujea:

"Desculcarea mică și mare

Curgeri - Rezistențe - Capacități -

Atrageri -

Intensități -

Salturi -

Transmiteri -

Adorarea mică, mare

Desculcare, adorare și desmaturare."

Un alt termen ce mă îmbată este: *"înfeciorirea"* ...

Însă ceea ce-mi merge la inimă mai mult ca orice este prima definiție a "Rugăciunii Inimii", pe care o întâlnesc: *"Cununa Rugului Aprins = Sfântă mișcare fără identificare"* ! Ea însăși se instituie obiect al meditației posibile viața întreagă... Doctorul a cunoscut "Rugăciunea lui Iisus", fără doar și poate.

Că este mișcare e limpede din ținerea ritmului respirației și al inimii, ca și al cuvintelor rostite în cuget și su- flet. E mișcarea căutării, e mișcarea străngerii în sine a smeririi, e mișcare lăuntrică și duhovnicească, nu fizică, e mișcare în nemișcarea de afară. Dar identificarea lipsește: 'nu eu mă rog, ci rugăciunea o face în locul meu'; sau 'Iisus se roagă în locul meu'; 'eu ascult rugăciunea ce se deapănă și sunt în miezul ei, în Rugul Aprins.' *"Sfântă mișcare fără identificare"*...

Post-Scriptum 4

DE LA APARIȚIA PRIMEI EDIȚII a cărții de față trecuse mai bine de un an jumătate. Într-o bună zi, venind acasă, găsesc în cutia poștală un plic. Provenea din Bucovina, ținut pe care-l îndrăgesc foarte. Expeditorul mi-era necunoscut.

"...Cu greu am făcut rost de cartea RUGUL APRINS scrisă de Sf. Voastră (își închipuie autorul că aş fi preot), care, după cum spuneți, constituie o primă încercare de a aduce mărturii despre detenția preoților ortodocși din România și în special despre acei titani ai spiritualității românești care au făcut parte din Societatea creștin-culturală 'Rugul Aprins'.

"Păcat că nu ați urcat în sihăstria Rarăului, la Schit, unde a viețuit în ultimul timp P.C.P.Daniel. (...) Aici la Schitul Rarău am viețuit și eu, îmbrăcat în haina monahală, alături de acest 'Patriarh al Munților', care a fost părintele Daniel."

Cititorul cunoaște starea de uimită bucurie resimțită când, abia cunoscând pe cineva, acela citează, într-una dintre primele convorbiri, un roman, o poezie, preferate de tine; această tresărare plăcută o ai mai ales dacă ele sunt gustate de mai puțină lume. Și nu numai că le pomenește, ci dovedește a le ține la mare preț, după cum faci și tu. Se revelează a aparține aceleiași familii spirituale ca și tine; e ca și când, într-un pustiu, răsare, din aburii depărtărilor, un semen. Te invadează conștiința reconfortantă că nu ești singur pe lume.

Dar iată că acum însuși duhovnicul meu de odinioară revenea alături de mine! Prin slovele acestui cititor muștrător (pe bună dreptate - că nu fusesem în stare să mă documentez asupra Împărăției Sale Ieroschimonahale de la hotarul steiului și al cerurilor). Dar nu numai muștrător îmi era corespondentul: el mă îndrăgea, mă socotea organ potrivit să aduc românilor știri noi, pe care mi le-a oferit, în timp, în mai multe scrisori. (În încheiere, mă va încuraja cu : *"Asta am vrut să vă spun, că meritați să știți mai multe și să scrieți. Ați rupt tăcerea spirituală în care dormita Biserica prin marele curaj al D-voastră. Vă mulțumesc!"*)

Și, odată cu părintele Daniel, prin epistolă, revenea și adolescența mea, evocată și ea în acest volum. Revenea ca o putere a dragostei, cum mi-aș fi dorit-o în anii de demult, acum stârnită în sufletul omonim de la celălalt capăt al patriei:

"Aici, pe Rarău, eram mai aproape de cer cel puțin cu 1.000 de metri față de cei de la Antim! În acest Eden al Țării de Sus am trăit cei mai frumoși ani ce și-i poate dori un muritor. Nu voi putea niciodată să îmbrac în cuvinte acele clipe de înălțare sufletească alături de părintele Daniel care

m-a ajutat și îndrumat spre studii teologice nedesăvârșite, căci a intervenit arestarea P.C.P Daniel în primăvara anului 1958, desființarea Schitului, la 1 octombrie 1958, și arestarea mea de la Mănăstirea Slatina în anul 1959, la 15 ianuarie, din Altarul bisericii și sub privirea P.C.P Stareț Petroniu Tănase."

O deplânge în versuri cu izul unei blânde romanțe:

CHILIA MEA

*Chilia mea din Bucovina
Te-am părăsit și-mi pare rău;
N-am vrut-o eu, a lor e vina
Și ura lor a fost pricina,
Când m-au luat de pe Rarău!
Trăiam ca vulturul pe stâncă
Și-n zborul meu priveam de sus
Prăpastia cea mai adâncă
Ce se căsca sub mine încă
Și între noi hotar s-a pus.
Și trupul mi-l luară furii,
În bezna nopții-l răstigni',
Căluș mi-au pus în cerul gurii
Și îndrăciți din bezna urii
M-au osândit la a nu fi.
Dar precum vulturul și dorul,
Se suie-n slăvi, semeți și duri,
Ca o săgeată sparge norul,
Ca un izvor țâșnește-amorul;
Prin jertfă, azi, sunt tot mai pur.*

După desființarea Schitului Rarău, corespondentul meu s-a așezat la Mănăstirea Slatina, de unde a fost ridicat pentru originea sa, pentru că fusese ucenicul părintelui Daniel și deoarece semnase, în 1958, un memoriu adresat ministrului, din epoca aceea, al Învățămintului, Ștefan Bălan, în care memoriu solicita scoaterea limbii ruse din școlile de orice grad. Sunt din nou surprins, fiindcă aceasta a constituit și unul dintre motivele arestării mele.

Apoi, scrisoarea vine cu o lovitură de trăznit care schimbă tot ce știam despre călugărul tinereților mele și-i conferă statură istorică nebănuită:

"Trebuie să ȘTIȚI că, pe Rarău, părintele Daniel a salvat viața unui tânăr condamnat la moarte încă de la nașterea lui. Această faptă a părintelui Daniel copleșește peste măsură toată viață și activitatea sa, faptă pe care puțini o cunosc. Este vorba de viața fiului Pricipelui Nicolae, născut în Bucovina în urma unei vechi iubiri cu o frumoasă bucovineancă, iubire zădărnicită de Carol al II-lea, care l-a împins pe Nicolae în cea mai mare decepție din dragoste pentru toată viața, și care a constituit adevăratul motiv al căsătoriei sale cu Ioana Dumitrescu-Dolleti și a nesupunerii sale față de tiranul Carol al II-lea.

Părintele Daniel (la cererea lui Nicolae) a salvat și a ocrotit viața acestui vlăstar princiar, izolându-l în sihăstria Rarăului, îmbrăcându-l în haină monahală până în anul 1959, când a fost arestat și el, tot în legătură cu "Rugul Aprins", și care a supraviețuit închisorilor comuniste, care trăiește undeva în Bucovina, într-o singurătate desăvârșită, neștiut de nimeni, ocrotit de Dumnezeu,

căci mulți îl cred mort încă din 1959."

N-aș fi bănuir că biată rememorare a mea de față va e- volua, în final, către atare destăinuire și va deveni, pe neașteptate, atât testamentul Prințului Nicolae, cât și al ieroschimonahului Daniel, cât și al necunoscutului, numele căruia îl voi păstra acoperit, cum m-a rugat, desemnându-l doar cu pseudonimul literar pe care și l-a ales, la îndemnul preotului Traian Dorz, în temniță, pseudonim sub care a publicat versuri în Statele Unite: Doinel Codreanu.

Cuprins de fiori, mi-am tras sufletul și am recitat rândurile de mai sus, o dată și încă o dată. Plin de nădejdi. Autorul scrisorii cunoștea, deci, ascunzătoarea acelui 'vlăstar'; vorbise cu el; îi dobândise încrederea, pentru a fi ajuns depozitarul unei atari confidențe. Sau, poate, o dobândise de la părintele Daniel însuși, fiindu-i ucenic apropiat. Se întrevedea o șansă ca și eu să ajung a-l vedea, a sta de vorbă cu el, a scrie despre el...

El l-a văzut!

PRINȚUL RARĂULUI

*M-am întâlnit cu el în vârful de munte
Îngenunchiat în rugăciune sub un brad.
Părea un înger ce-a căzut din stele,
Cu părul-i blond; privirile albastre
Îi străluceau d-al lacrimilor vad!
Părea desprins din sfintele icoane,
Cu mâinile întinse către stele;
Iar negru-i strai, umil, de mănăstire
Era acum vestmântul lui de mire
Și luna-i poleia în păr betele.
Era icoana sfântă-a mamei sale,
Venit aici să spele vina, răul,
Din ruga de iertare către Sfântul.
Ecoul stâncilor multiplicau cuvântul
Și tremura ușor din temelii Rarăul!
Eu m-am cutremurat de-atâta frumusețe;
Vedeam, cum stam în conul de tăciune:
Din palmele întinse spre iertare
Lumini țâșneau spre cer, din fiecare
Ducând spre Domnul imn de rugăciune!
Era un rug arzând în miez de noapte,
O flacără ce suie către Cer.
O! Cum de este-atâta măreție
În ruga ce-o aduce-acuma Ție
Un fulger ce se-nalță prin eter.
Ce taină este, Doamne, rugăciunea
Născută din durere și din plâns,
De unde izvorăsc lacrim'le sfinte,
Durerea ce se naște prin cuvinte,
În ce imens ocean ele s-au strâns?
Târziu, când zorii se arată peste creste
Și ochii stelelor îmi par de jad,
Pe stânca muntelui rămâne vie:
Ca un simbol de jertfă pe vecie,*

Îngenunchiat un Prinț sub verde brad!

Când a auzit despre arestarea părintelui Daniel, împreună cu un alt ucenic al celui din urmă, viitorul Mitropolit Antonie, a pătruns în chilia sigilată a ieroschimonahului Daniel, să salveze scrierile sale; nenorocirea a fost că pe cele mai multe Securitatea le confiscase.

"Foarte puțini oameni cunosc biografia mea adevărată!" , exclamă el, în a treia epistolă. Personal, nu și-a descoperit-o decât abia în anul 1954.

Presimt urmarea, deoarece scrisoarea răspunde cererii mele de a-mi comunica amănunte despre persoana sa. Oare să fie cu puțință ca tocmai mie să-mi vină nesolicitata încredere de a mi se nara o istorisire vrednică de un roman de Alexandre Dumas, de Paul Féval, Eugene Sue sau Michel Zévaco, ori de toți la un loc? Și pe umerii Carpaților să fie încă vii întâmplările și aventurile din scrierile lor? Poate că s-ar cuveni să verific toate câte îmi sunt încredințate; și astfel aş și face, dacă paginile de față ar fi unele de documente istorice; pe când ele abia de mă pot reprezenta pe mine în încercarea de a evoca un trecut ce nu-mi aparține decât ca o umbră...

"În anul 1954, când am aflat cele mai tainice vești despre venirea mea pe lume, ele au provocat o prăbușire în mine însumi, s-a declanșat în sinea mea o supapă neștiută, din care țâșnea în exterior un șuvoi de ură deznădăjduită și o sete de a dispărea din lumea în care nu am fost dorit și care îmi aducea lovitura de moarte."

Aștept cu sufletul la gură mărturisirea. Ea vine anevoios, cu încetul, spre iritarea nervilor în tensiune ascuțită.

"Mama mea, Agripina, din Pojorâta Bucovinei, fusese în anii 1925-1928 declarată la Cernăuți 'CEA MAI FRUMOASĂ FEMEIE A BUCOVINEI. Selecțiile pentru acest titlu (...) erau făcute cu o mare cercetare, deoarece Bucovina era un depozit al celor mai frumoase femei din întregul Regat."

Văd cu ochii minții cum se încheagă un nou roman; pentru moment nu cel al închinăciunilor, nici al pocăinței, ci al pasiunii izbânditoare. Scrisoarea glăsuiește despre faptul că, după bunica maternă, se socotea că în perioada fanariotă, în anii 1758-1819, din stirpea ei *"s-au dat mai mulți domni Moldovei, care se numeau la în- ceput CĂLMAȘU, iar prin primirea însemnelor s-au numit CALLIMACHI!"*

"Aceste amintiri sfinte erau pomenite numai în biserică și la marile sărbători, atât erau deenerate de urmași și de sacre prin istoria lor." Străbunul, frate de domn, Gavril Callimachi, când era Mitropolit al Moldovei, a lăsat, în 1780, rânduiala ca fiecare generație de urmași Călmășeni să dea câte un vlăstar pentru monahism. Bunica lui Doinel Codreanu se numea Maria și *"asupra ei căzuseră 'sorți' să se călugărească"* . Însă, cum frumos zice în grai mănăstiresc scriitorul: i-a fost *"tăiată voia"* de către Dumitru Ursăscu, pentru a nu se pierde mândrețea înfățișării ei, ci a o dăruia copiilor.

Astfel, a venit pe lume mama sa. Ea a adăugat frumuseții trupești pe acelea izvodite de mâinile-i dibace: picta, cosea; pe deasupra, și stihuia. Atât de prețuită era pentru atari îndemânări încât preda lucrul manual la școala din Pojorâta. Printre eltele, *"cosea pe cămăși florile de gheață ce se formau pe geam sub privirile ei"* .

A lucrat un costum național ales a-i fi înmănat de creatoare însăși Reginei Maria, la Castelul de la Valea Putnei, dinspre Dorna.

Acolo și atunci l-a întâlnit pe Prinț.

"Să mai cunoașteți un adevăr. Și anume că 'tatăl' meu a știut că am murit. Dar când a aflat că supraviețuiam 'atentatelor', printr-un anumit Mihai Fotin Enescu (interesându-mă, mi s-a spus că este vorba despre un fost ministru) fiindu-i făcute cunoscute unele fapte, a avut un șoc. Tot prin el s-a luat legătura cu Alexandru Teodorescu (Sandu Tudor, adică Părintele Daniel) care a lucrat în tăcere și m-a supravegheat și care a intervenit atunci când destinul mi se stingea".

Textele subînțeleg trăiri duhovnicești dureroase, căderi sufletești, înălțări, restriști, reasezări, intervenții ale Proniei, toate încețoșate de o dificultate a le da în vileag ușor de priceput, de o discreție urzită atât de delicatețea naturală, cât și de temere, toate rostuite într-o ordine afectivă și nu una a desfășurării evenimentelor, pe canavaua trecutului, deseori estompate, amestecate, pângărite de o soartă potrivnică.

"Tubeam numai puritatea naturii și doream să mor în inima ei." La vârsta de 20 ani a hotărât să-și piardă urma în codrii, să se lase sfâșiat de colții sălbăticiunilor. "În miez de noapte, însângerat și epuizat, am urcat pe Piatra Popilor și, în disperarea mea, am început să strig cu ură spre Dumnezeu, sfidând Raiul și iadul și dorind (...) să mi se șteargă numele din Cartea Vieții. (...) La strigătele mele de disperare, când credeam că sunt singur între pământ și Cer, când viața mea se hotăra cu moartea... am simțit pe umăr o mână de om. Urmă o îmbrățișare. Era părintele Daniel."

Duhovnicul meu răsare aidoma ca în clipa când l-am cunoscut eu însumi: atunci când cea mai mare nevoie de sfat și mângâiere îl face necesar.

"Astfel ne-am cunoscut, printr-o minune, căci unde mă aflam nu era cărare pentru om, era un fund de iad de unde țâșnea acea stâncă spre cer, de unde m-a cules salvatorul vieții și al sufletului meu. Spaima salvării a fost atâta de dureroasă încât mult timp nu am putut să mai vorbesc."

Ce căuta starețul în locuri atât de pustii și la acel ceas? Deduc răspunsul dintr-o descriere a lui Doinel Codreanu de mai târziu, ce cuprinde cele mai înfiorate rânduri ale acestei corespondențe:

"Cetinile brazilor, peșterile din stânci și apa Bistriței de la poalele Rarăului, mai poartă încă, în îmbrățișarea lor, rugile ce izvorau din Altarul bisericii unde a slujit acest blând și temut Patriarh al Munților. (...) În acest ceas de taină din sihăstria codrilor, când liniștea e mai cumplită ca moartea, îl văd cum apare pe stâncă pe care se ruga sub bolta înstelată, întinzând mâinile spre Cer, iar dulama neagră îi strălucea de puterea rugăciunii ce-i izvora din majestuoasa-i făptură. Stătea singur pe stâncă îmbrățișând cerul cu brațele, iar în adâncul ființei mele auzeam vocea lui caldă și zgudui- tor de tristă."

"Clipa aceasta supremă în care-l văd mereu mi se pare fără de sfârșit, iar când neputința tinereții de a intra în veșnicia ei mă făcea să mă apropiu de el și să-l trag de pulpana dulamei pentru a nu se înălța de pe pământ și mă împingea să rostesc cu glas tare: 'Binecuvântează, Părinte!', figura de pe stâncă dispărea, iar eu păstram în palmă atingerea hainei lui, ca pe o binecuvântare caldă ce se strecura printre degete, așa cum se strecoară lumina lunii printre crengile eternului verde al brădetului."

Superbă pagină antologică a genului romantic din veacul trecut! Mă cutremură că strigătul lui Doinel Codreanu mi-a fost dăruit, să-l public, atunci când sfârșitul cărții de față sosea grabnic și gândeam la cât de slabe mi-erău mijloacele pentru a evoca, în final, măreția celui monah al adolescențelor mele. Dar, uite că s-a hărăzit ca ucenicii - ce nu s-au văzut față către față nicicând - să-și unească puterile și, din dragostea lor îndoită, părintele Daniel să respire iarăși printre noi... E semn că acest roman era așteptat la un alt nivel al Existenței, era șoptit, vegheat, înconjurat cu

duioșie, e semn că, totuși, doctorul Dabija n-a profețit în van, că, poate, într-o zi, voi ajunge să scriu și pentru lauda lui Dumnezeu, dacă azi mi se îngăduie să improvizez despre mucenicul care l-a slujit cum s-a priceput mai bine...

Sperând să-l descifrez pe Doinel Codreanu din răsfrângerile sale închise-n plicuri, printre celelalte vești, găsesc următoarele: *"Am rămas cu un trup puțintel și suferind greu cu inima, din a cărei cauză nu-mi pot folosi aparatul locomotor. Nu mă pot deplasa decât cu un însoțitor. Trebuie să mă internez pentru controlul anual, timp de zece zile. Vă scriu urgent când voi ieși din spital"*. Acestea sunt 'amintirile' lui 'din copilărie' și din pușcărie. Sănătatea mea, ce a fost de fier până mai an, mă rușinează.

Deci, acum suntem doi, porniți alături. Cum zice el: *"Dumnezeu orânduiește la timpul potrivit să te întâlnești cu aceia cu care ai de desăvârșit o lucrare, pentru a face lumină în bezna minciunii și pentru a elibera adevărul din temnița tăcerii."*

"Binecuvântate să fie acele clipe hotărâte de Sus pentru lucrarea pe care o vrea Bunul Părinte - prin care ne facem lucrători ai adevărului, pentru a scoate din anonimat viața fără pereche a celui care a fost părintele nostru, P.C.P. Daniel, pe care eu l-am numit Patriarhul Munților!"

Iar această rugăciune se completează cu o imagine a schitului stărețit de cel numit: *"Schitul Rarău a fost pentru părintele Daniel acea clipă de Rai pe care a trăit-o intens, până la incandescență, înainte de a coborî în întunecoasele închisori ale iadului comunist. Muntele Rarău, acest Athos al Bucovinei, a trăit o scurtă perioadă de glorie, iar plaiurile și codrii lui de brad au fost sfințiți și de prezența în trup a acestui martir al Bisericii noastre Ortodoxe."*

Așa a scris, a cântat fostul monah, cel care-și semnează versurile: Doinel Codreanu.

RUGUL APRINS

Prea Cucerniciei Sale

Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae

*Sus, în munții Bucovinei
Sună clopotul la Schit.
După rugăciunea cinei
Vin monahii să se-nchine
În amurg, spre asfințit.
Înserarea lin se lasă;
Focu-n vatră pare stins,
Starețul, stând lângă masă
Cu ochi vii și părul nins,
Vede-n zare-un Rug Aprins!
Sus, în munte, lângă Cruce
Urcă drumul în irug.
Dorul tainic lin mă duce
Printre brazi; ba zbor, ba fug
Și-ngenunchi sus, lângă Rug!
Cerul parcă se desface
Și privesc, a câta oară?
Rugu-Aprins iar se preface,
După asfințit, spre seară,*

*În trup sfânt, trup de Fecioară.
Arde-n munte și-azi, Părinte,
Rugul îl aprind mereu
Și mă voi ruga fierbinte
Pentru cei ce mai 'nainte
M-au unit cu Dumnezeu!*